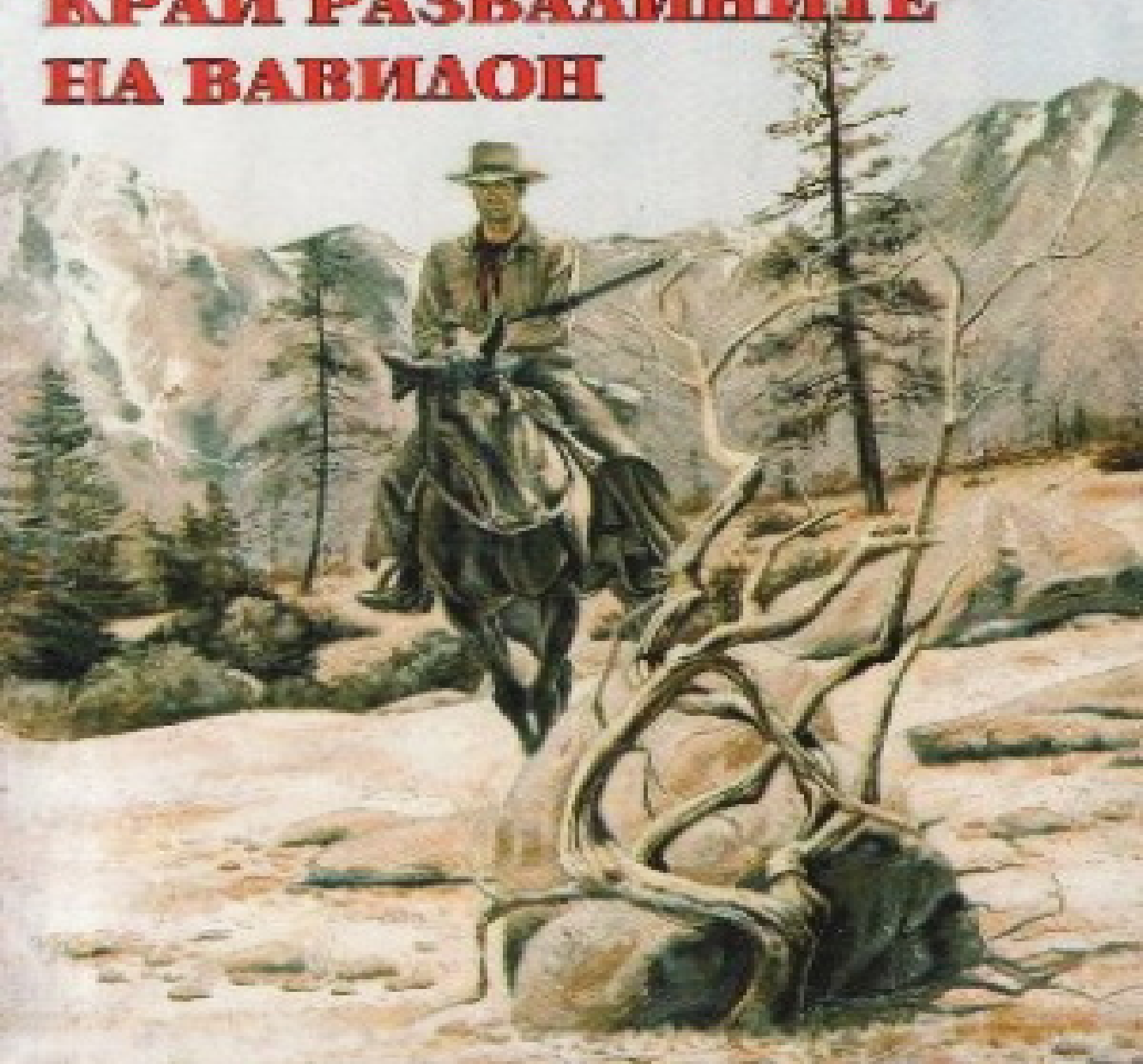

КАРА МАЙ

КРАЙ РАЗВАЛИНИТЕ
НА ВАВИЛОН

КАРЛ МАЙ
КРАЙ РАЗВАЛИНИТЕ НА
ВАВИЛОН

Превод: Любомир Спасов

chitanka.info

Уважаеми читатели,

С романа „Край развалините на Вавилон“ вие отново може да изживеете напрежението, изпълващо бурния живот на героите на Карл Май. Ще узнаете как едно събитие, случило се много години назад, за което сте чели в първата книга „Лъвът на кръвното отмъщение“, проявява най-неочаквано своите решаващи последици и става извор на нови, още по-вълнуващи приключения. Мъжеството и безстрашието на Олд Шетърхенд и Хаджи Халеф Омар, тяхната взаимна привързаност са поставени на изпитание. Хора с гореща кръв, те постоянно ни карат да тръпнем в очакване да разберем как ще се справят с поредната опасност. Нетърпението, с което отгръщаме страниците, е оправдано, защото, както обикновено става при истински смели мъже, щастието неотлъчно ги покровителства. То самото сякаш е възхитено от дързостта и предизвикателството, което най-добрите герои на Карл Май отправят към всеки риск.

„Край развалините на Вавилон“ е 2-ри том на блестящата четирилогия „В царството на сребърния лъв“. Останалите томове са:

„Лъвът на кръвното отмъщение“ (Band 26),

„В царството на сребърния лъв“ (Band 28),

„Вкаменената молитва“ (Band 29).

1. ПРИ ХАДДЕДИХНИТЕ

Колко често в хода на моите разкази съм подчертавал и сега отново ще го сторя, че не съм привърженик на теорията за случайността. Аз храня по-скоро непоклатимото убеждение, че ние хората сме ръководени от ръката на Всемогъщия, Всезнаещия и Вселюбеция, без чиято воля — според Светото писание — и един косъм от главите ни не пада. Които са се откъснали от тази ръка, странстват по свои собствени пътища и отричат съществуването на един по-висш промисъл, не могат да ме забъркат в моето убеждение. Моят опит за мен стои по-високо от твърденията на тези „преучени“ люде, които не забелязват влиянието на небесното провидение само защото са се отрекли от него.

Много често ми се е случвало някое станало преди много години, само по себе си незначително събитие, за което отдавна вече не си спомням, да прояви неочаквано своите последици и така решаващо да се намеси в моите действия, че само като духовен слепец бих могъл да твърдя — тогавашните ми мисли и решения са били вдъхновени от някаква случайност.

Така бе също със срещата ми с персиеца Джафар в Дивия Запад, заемаща в моя бурен живот само част от мимолетно събитие, за което твърде рядко се сещах.

Откровено ще призная, ханджарът постепенно за мен бе изгубил качеството си на „спомен“. Аз го вземах в ръка, без да ми припомня за по-раншния си притежател, и от време на време го носех със себе си при моите пътешествия, без да мисля за възможността, че някога би могъл да има за мен по-голямо значение освен като оръжие. И все пак този позабравен случай щеше след години да разкрие своите последици. Събитията, за които сега ще разкажа, ще го докажат...^[1]

Моите читатели знаят от томчето „От Багдад до Стамбул“, че по това време аз и моят верен Хаджи Халеф Омар бяхме сграбчени от чумата по пътя на Кервана на смъртта от Багдад за Кербела. Беше чудо, че се изплъзнахме от смъртта, толкова повече че тежкото заболяване бе

предхождано от събития, които бяха изразходвали нашите сили. Тези дни на страдания, когато ние двамата, съвсем безпомощни, бяхме разчитали единствено на себе си, заемаха в нашите спомени изтъкнато място, а и местността, в която седмици наред бяхме витали между живота и смъртта, се бе запечатала дълбоко в паметта ни. Ето защо е лесно разбираемо, че бяхме решили при някое наше сетнешно присъствие в Багдад да използваме възможността за посещение на местата, станали толкова фатални за нас.

Моят храбър Халеф междуременно беше станал шейх на хаддехи-арабите. Уважението, което си беше извоювал, се намираще в обратна пропорционалност с неговия ръст. Той имаше, както е известно, много дребна и суха фигура и извънредно много се гордееше със своите мустаци, за които в мигове на откровение признаваше действително съобразно истината, че тази „украза на лика“ се състои от тринайсет косъма, а именно шест отдясно и седем отляво. Но неговото мъжество и безстрашие се извисяваха над всяко съмнение, а по отношение привързаността му към мен често не можех да кажа кого повече обичаше, мен или своята жена Ханнех, която най-често наричаше „най-прелестното цвете сред всички рози на жените и дъщерите“.

Ако хаджията имаше вече един своеобразен, пишно цветист начин на устно изразяване, то неговите писма, които получавах по време на раздялата ни, бяха къде по-възхитителни. Аз адресирах писмата си до Мосул, докдето Халеф пращаше сегиз-тогиз някой от своите бедуини, за да се осведоми дали е пристигнала някоя писаница от мен. След месечен или даже годишен срок той изпращаше после отговора си пак натам — трябваше все пак да чака, докато племето му се озове отново в близост на този град. Ставаше така, че нашата кореспонденция не страдаше от голяма прибързаност. Затова пък толкова по-самобитно бе съдържанието на неговите писма и аз бих могъл навярно да кажа, че последното, което получих по онова време от него, бе най-възхитителното. Бях му известил преди три четвърти година, че се каня да „отскоча“ до Персия и пътем да навестя пасищата на неговото племе. Той ми отговори, служейки си с една чудата смесица от арабски и турски, която предавам в превод:

„Хаджи Халеф Омар, шейх на хаддехи-арабите от голямото племе шаммар, до Кара Бен Немзи ефенди, неговия приятел.

Поздрав! Обичам те! Още веднъж привет!

Твоето писмо, о, сихди, дойде точно по време на молитвата Аср. Благодарност! Милост! Привързаност! Слънце изгря за мен, задето си имал достатъчно мастило да ми пишеш. Радост навсякъде, хамдулиллах! Не губи кураж, аз веднага ти пиша! О, перо! О, мастило! То е изсъхнало. Пращам за вода и сипвам вътре! То отново омеква и се разрежда! Машаллах! Шрифътът е бледен, ама ти въпреки туй ще можеш да го четеш, защото си най-ученият от всички учени от страните на Изтока и Запада. Аз го подкрепям с клетва!

Ханнех, най-красивата от цветята сред всички жени, все още си ухае както преди толкова много години. Ти си нямаш никаква. Аллах да се смили над теб. Кара, моят син, който носи твоето име, е вече кажи-речи по-умен от баща си. Той навярно ще ме надмине. Душата ми се радва. Въпреки това викам: о, горко, о, горко! Стадата ми растат, а шатрата се уголемява. О, пари, о, имане, о, камили, коне, овце, кози и агнета! При теб същото ли е? Млякото ти мазно и гъсто ли е? Или плодовете на твоите фурми са проядени от червеи? Тогава те стават само за фураж на добитъка. О, сиромашия, о, кахъри и погибел! Как расте тревата в Алмания? Шатрите ти плътни ли са? Ако не, то ги закърпи! Една малка дупка много бърже става голяма дупка. О, вятър, о, дъжд, вие хич нямате работа вътре! Ние сме в пълнолуние, при теб как е? Избягвай пороците, защото те се множат като мравките в степта! Не давай прекалено фураж на камилите си, а ги приучвай на търпение! Оставяй конете да спят на открито, ама любимата кобила вземай в шатрата! О, нощ, о, роса, вие й вредите! Пази се от настинка и грехове! Двете убиват, едното — тялото, другото — душата, и в двата случая ще бъде много жалко за теб. Вярвай ми в това, защото аз винаги съм бил твой искрен приятел и закрилник!

Твоите мисли са в Персия, моите — също, защото аз ще яздя с теб. Как бих могъл да те пусна да яздиш сам, о, сихди! Аз искам с теб отново да живея и отново с теб да умра. Ела! Бен Рих, най-великолепният от конете, пита за теб. Неговият баща беше твоя собственост. Ти ми го подари. Вземи сега сина в замяна, а после си ми го върни!

Виж как те обичам и почитам: започнах това писмо в третия ден от месеца по твоето отчитане тишрин илау'вал и го завършвам днес в деветия ден на месец канун ет тани. Това е повече от три месеца,

толкова големи части от моето сърце са твое притежание! Ако беше дошъл, нямаше да пиша, а щях повече да ти кажа. Имай търпение с твоето племе, но бъди строг с устата на стара жена, тогава ще управляваш мъдро и ще пожънеш слава и почести. Не се влюбвай в грешките си, инак те ще порастат колкото лъвове и ще те разкъсат! Все още ли пиеш вино? О, Мохамед! Та нали той го е забранил! Само че ти си християнин, а аз трябва да се подчинявам на Корана, но когато носиш такъв, не пий! О, наслада, о, блаженство! От утре вече те очакваме. Овцата с най-тлъста опашка е готова да бъде заклана за теб веднага щом се явиш при нас. Тя се радва на тази чест. Никога не закопчавай каишите на седлото халтаво, ще се хързулне заедно с теб! О, строшаване на ръцете, краката и ребрата! Ханнех, най-велелената от жените сред съпругите, няма нищо против да яздя с теб. Тя става все по-красива. О, щастие, о, благословия, о, съпружество! Хем не се разболявай! Аз те уверявам и ти се кълна, че това вреди на здравето, защото съм твой истински приятел! Не се събирай с неверници и хулници, а вземай пример от тези, които са били поведени от теб по правия път.

Днес е четвъртият ден от месец нисан. Писмото значи се удължи с още три месеца. О, дългота на времето, о, многобройни дни! Мий се пет пъти на ден, при всяка молитва веднъж, а ако нямаш вода, ползвай временно пясък! О, чистота на тялото, о, чистота на душата! Ние бивакуваме в близост на Карлат Шергат и скоро ще се изтеглим на запад, заради което изпращам пратеник до Мосул. Бъди по ранина на крак, защото Утринната молитва е по-добра от съня! Вземи прочутите си пушки и ела колкото се може по-скоро! Поздрав, почит, любов, уважение и назидание от твоя приятел и закрилник

Хаджи Халеф Омар Бен Хаджи Абул Аббас Ибн Хаджи Давуд ал Госарах.“

Моето писмо, на което последва този отговор, бе лежало в продължение на месеци в Мосул, преди да бъде взето, и докато после Халеф се бе нуждаел от шест месеца, за да доведе с пот на лицето горното писание докрай, аз вече бях пристигнал при Тигър. След като дълго бях разпитвал напразно, узнах най-сетне, че сега хаддехидите трябва да се търсят в близост на Джебел Кхануке, и се отправих за там. Начинанието не беше безопасно, тъй като точно в тази посока можех да срещна враговете на това племе, и ако те ме разпознаеха, което

можех да очаквам, трябваше да браня живота си. Бях сам, а конят, който яздех, не струваше много, понеже не бях купил по-скъп, знаейки, че за Халеф щеше да е чест да ме снабди с добро животно.

Щастието ме покровителстваше. Не срещнах никакъв човек, докато на юг пред мен се появиха възвишенията на Джебел Кхануке. Тогава видях да се задава един ездач, който, като ме съгледа, спря коня си и мнително посегна към кремъклийката. Аз проявих повече доверие, като се насочих към него и го поздравих приятелски. Той се позабави да отговори, измери ме с мрачен поглед и ме попита после, без да отвърне на поздрава ми:

— Ти си турчин, пратеник на пашата от Мосул?

— Не — отвърнах.

— Не отричай! То ти личи. Лицето ти има светлата боя на градския жител.

Аз действително бях от твърде късо време на път, за да съм почернял от слънцето, а добре знаех колко са омразни служителите на пашата при бедуините, които никога не искат да признаят правото на правителството да събира данъци. Ето защо казах:

— Какво ме интересува пашата! Аз съм свободен мъж, а не негов подчинен.

— Как може един турчин да се нарече свободен мъж? — подигра се оня. — Само бедави^[2] е свободен.

— Аз не съм турчин.

— А какъв? Кюрд също не си, това виждам. Към кой народ значи би могъл да принадлежиш?

— Франк съм.

— Франк? — изсмя се той. — Каква лъжа! Никой франк няма да се осмели да броди ей така сам като теб из тоя край.

— Мислиш, че само бедуините притежават кураж?

— Да.

— И въпреки това спря, като ме съгледа? Аз обаче спокойно яздих към теб. Кой следователно притежаваше кураж?

— Мълчи! Да идеш насреща на един отделен човек, не се изисква никакъв кураж. Аз искам да знам към кой народ или племе принадлежиш.

Гласът му звучеше почти заплашително и същевременно той си играеше с петлето на кремъклийката. Неговото лице ми беше

непознато. Значи не можеше да бъде хаддедихн. Поради това отвърнах по същия начин:

— Кой от двамата ни има правото да разпитва другия? Кой е познатният, аз или ти?

— Аз!

— Защо?

— Стадата на моето племе пасат тук.

— Кое племе?

— На хаддедихните.

— Ти не си хаддедихн!

— Как можеш да го твърдиш? — сопна ми се той.

— Ако беше хаддедихн, щях да те познавам.

— Познаваш ли всички мъже на това племе? — попита учудено.

— Поне тези на твоята възраст.

— Аллах! Приятел или враг си на хаддедихните?

— Приятел.

— Докажи го!

Тогава аз му се изсмях в лицето и казах:

— Чуй, ако тук има нещо за доказване, то това е дали ти си хаддедихн!

Той издърпа петлето и викна гневно:

— Ако искаш да ме оскърбиш, ще ти тегля куршума! Аз сега съм хаддедихн, а по-рано принадлежах към прочутото племе на атеибехите!

— Това е нещо друго, ала аз въпреки всичко имах право. Познаваше ли шейха на атеибехите Малек?

— Да. Той е мъртъв.

— Вярно е. Той беше дядото на Ханнех, жената на моя приятел хаджи Халеф.

— На твоя... приятел...? — попита усъмнено.

— Да, защото аз съм Кара Бен Немзи ефенди и ти сигурно си чувал за мен.

Видях по лицето му първо изписано удивление, после отново съмнение и накрая пренебрежение.

— Не лъжи! — отговори. — Ако мислиш, че ще ти повярвам, нямаш капчица мозък в главата. Ти да имаш ловкостта да си тоя Кара Бен Немзи!

— Аз съм!

— Ако ти си това, то ще е възможно и ел асфур^[3] да бъде сметнат за ел ниср^[4]!

— Познаваш ли Кара Бен Немзи?

— Не, защото съм едва от година при хаддедихните. Ама съм слушал толкова много за него, че не е необходимо да съм го виждал, за да знам, че си лъжец. Този дързък аламан е единственият франк, който дръзва да се появи сам по тези места. Затова ти не може да си франк, а трябва да си слуга на пашата.

— Машаллах! Твоите мисли са наистина странни! Тъкмо защото съм сам тук, трябва да съм Кара Бен Немзи.

Това е единствено правилното заключение от твърдението, което изрече.

— Ти май желаш да те осмея. Аз мога да ти докажа, че не си този, за когото се представяш.

— Наистина ли?

— Тогава чуй и сетне се засрами! Аз нося едно писмо в Мосул, което да иде в Алмания до Кара Бен Немзи. Може ли той да е тук, ако трябва да получи едно писмо в отечеството си?

— Защо не? Преди девет месеца аз писах на Хаджи Халеф Омар, шейха на хаддедихните, че възнамерявам да тръгна към Персия и ще го навестя. Да не би да съм длъжен да чакам с това пътешествие, додето той едвам след години ми прати отговор? Аз пристигнах тук по-рано, отколкото ме е очаквал, такава е работата. Впрочем аз дадох на Хаджи Халеф пликовете за писмата, които щеше да ми пише. Щом имаш такова у себе си, то трябва да изглежда по следния начин.

Извадих бележника си от джоба, написах на един лист адреса си, както го бях дал на Халеф, и му го показах. Той бръкна в пояса, измъкна писмото, сравнява дълго и старателно двете неща и накрая извика:

— Аллах акбар! Аз не разбирам това четмо и тези думи, но знаците са същите. Нима наистина си Кара Бен Немзи ефенди? Тогава трябва да имаш две пушки, една голяма и една малка, за които всеки знае, че...

Той спря посред приказката си, защото аз сних висящите на гърба ми пушки и му ги показах. Сега бе крайно забавно да се види физиономията му. За съжаление имах тази наслада само няколко мига,

защото той ми тикна чевръсто писмото и бележника в ръката и се разкреця:

— Иа сурухр, иа сурухр! Хамдулиллах! (О, радост, о, радост! Слава на Аллах!) Кара Бен Немзи е тук! Трябва мигом да се върна, да осведомя!

Той обърна коня си, смушка го с пети в слабините и се понесе в посоката, от която беше дошъл. С двете пушки, писмото и бележника в ръце аз се ухилих след него. Странен начин да ме посрещне този мъж на пасището на племето, към което сега принадлежеше! Колко далеч бях от хаддехните, не знаех. Той можеше поне това да ми каже. Но неговата следа бе за мен един сигурен пътеуказател към целта и ето защо аз седнах във високата сега през пролетта трева, за да се насладя с подобаваща съсредоточеност на писмото на моя Хаджи Халеф.

Познавах стила на дребоська и още преди да отворя писмото, знаех, че ще съдържа множество назидания, за които нямаше никакво основание. И правилно, не бях се измамил! Трябвало да изкърпя шатрата си, да избягвам пороците, да не прехранвам камилите, да се пазя от грехове и простуда, да не закопчавам халтаво седлото и тъй нататък! Такъв си бе неговият маниер и начин да ми разкрие любовта си. Това не можеше да ме обиди, а само ми доставяше удоволствие. Преди три месеца беше писал: „От утре вече те очакваме“ и въпреки това аз бях тук по-рано, отколкото можех да подозирам. Какво въздействие щеше да предизвика в бивака новината за идването ми, знаех. Сигурно нито едно дете, което се бе научило да тича, нямаше да остане да си седи в шатрата и всеки, който бе в състояние да се качи на кон, щеше да препусне насреща ми.

След като прочетох с истинска наслада писмото, аз се метнах отново на седлото и последвах дирята на толкова бързо повярвалия атеибех. Тя водеше на юг, към хълмовете на Джеоел Кхануке.

Казах си, че не може да съм много отдалечен от бивака на хаддехните. Ширналата се степ образуваше едно-единствено, непрекъснато море от първите пролетни цветя. Конят ми беше обагрен чак до мен от цветен прашец, какъвто не бе случаят при жребеца на куриера. От това можех да заключа, че когато ме срещна, този мъж не е бил изминал дълъг път. Той бе имал щастието още в началото на своята езда към Мосул да срещне адресанта на писмото.

Беше минал едва четвърт час, когато видях, че предположението ми е вярно: първо се появиха двама ездаци, които летяха към мен в кариер. Единият яздеше вран, а другият — бял кон. Още преди да различа лицата им, знаех кои бяха: Хаджи Халеф Омар на бялата, несравнима кобила, която някога бе принадлежала на Мохамед Емин и после на неговия син Амад ел Гхандур, и Кара Бен Халеф на врания жребец Асил Бен Рих, потомъкът на моя незабравим Рих. На известно разстояние зад тези двамата някой яздеше един пъстър кон. Това беше Омар Бен Садек върху коня, който бях плячкосал навремето от аладжите. А още по-назад идеше един голям и широк облак от ездаци, всеки от които се стараеше да надпрепуска другите.

Халеф и неговият син имаха най-добрите коне, те ме достигнаха първи. Аз бях слязъл, за да ги посрещна стоешком. Те скочиха кажи-речи още в бяг. Халеф се втурна към мен с разтворени обятия.

— Сихди, добри, скъпи сихди! — извика той. — Моето блаженство няма глас и запленението ми няма думи! Освободи ме от словото, аз не мога да говоря от радост!

Обви ръце около мен, сложи глава на гърдите ми и заплака високо. Аз го целунах по страните и каза:

— И в мен мълчи гласът на копнежа, който ме тласкаше към теб. Той намери изслушване и аз възславям Аллах, задето ме дари с тази радостна среща.

Тогава той притисна още по-здраво ръце около мен, пусна ме после бързо, обърна се към своето момче и каза:

— Видя ли, сине мой? Кара Бен Немзи, когото ние почитаме и когото аз обичам, ме целуна! Това е повече, хиляди пъти повече, отколкото някога моето приятелство и любов биха могли да измолят. Никога не забравяй в твоя живот, че неговите устни докоснаха лика на твоя баща! Това и за теб е слава, която никоя друга почест не може да достигне.

Халеф притегли Кара към мен да ми подаде ръка. Аз се наведох към момчето, целунах и него по челото и рекох:

— Ти си синът на моя приятел Халеф, наречен по негово и мое име Кара Бен Халеф. Имай предвид, че и аз те обичам като баща. Бих желал един ден като мъж да можеш да приличаш на него.

Дребният хаджи Халеф изпъна гордо снага и извика все още с радостни сълзи в очите:

— Добре ли чу думите на най-големия герой, когото познавам? Да си станел мъж, какъвто съм аз, твоят баща! Ние сме убивали лъва и сме надвивали черната пантера; ние винаги сме побеждавали и нивга не сме показвали на някой враг гърба си. В твоите жили тече моята кръв, а зад челото ти живеят достойнствата на моя дух. Аллах да даде с делата си един ден да достигнеш прославата на твоя храбър баща!

Правилно! Такъв си беше той! Още в първия миг на нашата среща му беше невъзможно да противостои на привичката си да преувеличава. Това си му беше станало, без да е осъдителна мания, втора природа. Той успяваше, без всъщност да го иска, дори в миг на най-дълбоко вълнение и затрогнатост да придаде със своето безобидно самохвалство един ведър привкус на сериозността. Който го познаваше, това вече не му правеше впечатление.

Междувременно Омар Бен Садек също бе приближил и слязъл от своя аладжи. Той ми подаде двете си ръце и каза:

— Сихди, аз не съм така отрупан с чест и слава като Хаджи Халеф Омар, нашия шейх. Но аз те обичам също както той и благодарността за това, което ти дължа, никога няма да отмре в моето сърце. Бъди ни добре дошъл! Заедно с теб при нас ще отседнат всички добри духове.

И сега с гръм и трясък пристигна гъстият, многоброен облак конници! С юздите в левите ръце и кремъклиите в десните, те се носеха с ликуващ крясък към нас, сякаш се канеха да ни стъпчат в земята. Спряха посред вихрен галоп на три крачки от нас, издигнаха рязко конете на задните крака, разпиляха се назад, обърнаха отново, формирайки какви ли не фигури, препуснаха, все стреляйки и отново зареждайки, привидно разбъркано един през друг и запрофучаваха толкова близо край нас, че човек, за да не се изложи с някое страхливо отдръпване, трябваше да е запознат с този обичай и тяхното ездаческо умение. Зад тях се придържаха момчурляците до четири-пет години също на коне, зяпайки тази „фантазия“, в която нямаха право да участват. После ние възседнахме, бяхме взети по средата и поехме в галоп към бивака, пред който стояха старците, жените и момичетата, за да ни посрещнат във всички регистри с „Алан васах’лан!“ „Мархаба!“ и „Хаба-кек!“^[5]

Слязохме пред една красива шатра, в която щях да живея. Хаддехните притежаваха специална шатра за почетни гости, а това

бе знак, че племето се радва на изключително благоденствие. По-късно, когато Халеф ме поведе с очевидна гордост около дуара^[6], за да ми покаже стадата, забелязах за своя радост, че тези толкова сприятелени с мен хора сега бяха значително по-имотни отколкото по времето, когато се запознах с тях. Не можех да не споделя тази констатация с хаджията и той веднага използва благоприятната възможност да се представи в добра светлина, като попита:

— Знаеш ли, сихди, на кого племето дължи всичко?

— На теб сигурно! Или не?

Тогава той сложи ръце на сърцето, вирна глава, извиси важно вежди и заговори:

— Да, на мен! Аз съм шейхът, а ти знаеш какво означава доброто управление. Аз съм този, комуто всички тези подчинени са поверени със своите тела и душите, които обитават тези тела. Аз съм бащата и майката, дядото и бабата, та дори пращадото, прародителят и праотецът на моя народ. Аз храня и обличам моите подчинени; аз ги мия и реша; аз ги гълча и съдя, вардя и закрилям. Аз ги направих богати и щастливи. Можеш ли да отгатнеш как? Отговорът е една-единствена, малка дума.

— Сигурно имаш предвид думичката мир.

— Да, тя е, мир. Мохамед Емин и Амад ел Гхандур бяха войнствено настроени, ала нямаха щастие. Ако ние двамата, аз и ти, не бяхме дошли навремето при хаддехидите, те щяха да бъдат сразявани във всяка битка. Мохамед Емин падна в крамолата, а Амад ел Гхандур трябваше заради грешките, които извърши, да се откаже от сана шейх. Сетне бе избран Малек, дядото на моята жена Ханнех, най-чаровната сред красивите жени на всички страни и народи. Той беше стар, наистина, но като атеибех също обичаше войната, а също нема късмет. Когато умря, бях избран аз. Това май беше най-умното, което хаддехидите можеха да сторят. Ти знаеш, че аз съм храбър воин и никога не съм се плашел от някой враг. Аз също обичах ятагана и не исках да го оставя да заръждавее в ножницата, ала ето че междуременно ме споходи ти, сихди! Твоят глас прозвуча от устата на моята жена Ханнех, най-красивата роза сред всички цветя на женските шатри. Ти толкова често си говорил за Божията любов, милост, състрадание и доброта; толкова често си казвал, че човекът е Божие подобие. Ти си учил, че любовта е най-голямата сила на небето и

земята, на която нищо не може да противостои. Такива бяха твоите думи. Но твоите дела въздействаха още по-могъщо от думите ти. Ти щадеше дори най-лютите си врагове колкото се може по-дълго. Ти предпочиташе с благост или хитрост да постигнеш онова, което чрез строгост или с бич можеше да постигнеш много по-бързо. Ти десетки пъти си рискувал живота си, за да запазиш този на някой враг. Тези твои дела са говорели много по-силно от словата ти на сърцето на моята Ханнех. Когато ти отдавна си беше отишъл от нас, тя седеше кротко в шатрата си и слушаше какво разказваме за теб. Тя те избра за свой образец и не търпеше да вадя ятагана от ножницата. Ти знаеш, че ние двамата, аз и ти, навремето победихме враговете на хаддехидите и за дълго ги направихме неспособни да се надигнат отново. Когато аз станах шейх, те се съединиха за бунт срещу нас. Аз поисках да ги поразя с острото на меча, ала Ханнех каза, че ти на мое място си щял да избереш разумието наместо силата. Тя ми даде съвет да смразя враговете помежду им, каза ми също по кой начин ще ми се удаде това лесно и ето как аз избегнах битката и въпреки туй удвоих нашата мощ.

— Хмм! — изсумтях аз ухилено на себе си. — Мислиш ли, драги Халеф, че Ханнех с този съвет е улучила вярното?

— Хмм! — изсумтя и той, но не ухилено, а замислено. — Бива ли да ти поверя нещо?

— Всичко, което поискаш!

Той приближи уста до ухото ми и продължи шепнешком:

— Ханнех е именно не само най-прелестното сред всички харемски цветя, но и също изключително умна. Сихди, казвам ти, тя винаги има право!

Едва се сдържах да не се изсмея високо на гордото убеждение, с което каза това. Значи моят храбър герой стоеше под чехъл! Не той, а неговото „най-прелестно от цветята“ бе шейхът на хаддехидите! Но това можеше само да ме радва и през ум не ми мина да го почитам заради тая работа по-малко. Всеки устроен с гореща кръв мъж може да бъде щастлив и за възхваляване, ако притежава предпазлива жена, която умее по дружелюбен начин да го предвардва от безразсъдства. И двойно по-щастлив и за възхваляване е той, ако въпреки своята лесно възбудима натура проявява достатъчно благоразумие да позволява да бъде съветван и насочван от нея. От това няма да се загуби и частица от мъжкото му достойнство. Аз познавам немалко брачни двойки,

чието щастие се дължи единствено на любвеобилното, внимателно водителство на жената. Това са перли, чиято стойност изобщо не може да се оцени достатъчно високо.

Халеф винаги ми е бил един безкрайно верен, жертвоготовен и в обикновено положение неимоверно благонадежден слуга и придружител. Неговият кураж и неустрашимост никога не са му отказвали, а за да ме спаси, по всяко време би заложил живота си на карта. Но тъкмо в опасностите неговата благонадеждност не всякога бе за вярване, понеже неговото безстрашие сегиз-тогиз вземаше връх и действайки извън указанията, често ме поставяше в неприятни положения. Ето защо се зарадвах сърдечно, като чух, че неговата жена бе една от предпазливите жени, за които в Песента на сангвиника се казва:

„А поиска ли той в небесата прекалено да хвърчи,
то дръпва го тя за пеша на фрака пак долу по очи.“

Аз му се усмигнах радушно и попитах:

— Ако тя винаги е права, ти навярно винаги си неправ?

— О, не! Как можеш да си помислиш такова нещо за мен, сихди! Как може твоят Халеф някога да е неправ? Та аз всякогаж съм съгласен с нея! Значи и аз винаги имам право като нея!

— Това е много умно от твоя страна, драги ми Халеф. Един мъж, който охотно се вслушва в разумните съвети на своята жена, прилича на мюсюлманин, който винаги се ръководи по Корана!

— Как ме радва, че си на това мнение! Защото на мен ми се струва, че човек понякога трябва и да възрази. А пък като погледна най-миловидната сред жените в лика, то тя несъмнено има право. Как бих могъл да натъжа една такава любезност и да превърна една такава усмивка в меланхолия? Трябва да ти кажа, че нейната усмивка бърже-бърже се отразява по моето лице, а после... после, после преминава... преминава...

Той запъна и тогава аз продължих ухилено:

— После навярно преминава и по твоите хаддехни и накрая се усмихва цялото племе?

— Да, сихди, почти е така. От Ханнех, короната на всички жени, тръгва една благост, която се споделя първо от мени после от всички, с които общувам. Моите хаддехни сега не са толкоз серт, както бяха по-рано. Да, представи си само, случва се даже да са учтиви с мен,

тяхното най-горно началство. Тая работа води произхода си от теб и твоето учение и дела. И понеже сега никой не ме чува, ще бъда искрен и ще ти кажа: в Светата книга на християните се съдържа, в името на Аллах и Пророка, много, много по-голяма мъдрост отколкото в Корана, който аз по-рано смятах за възплъщение на всичкото небесно и земно знание. Аз исках навремето да те обърна към исляма и се косях от твоя инатлък. Сега обаче съзнавам, че в една-единствена радушна усмивка на моята Ханнех лежи повече религия и мъдрост отколкото във всичките сто и четиринайсет сувар^[7] на Свещената книга на Мохамед. И после... чуй, сихди, още една тайна!

Той отново доведе устата си в близост на моето ухо и прошепушна:

— Също Ханнех, единствената роза сред цветята и цветовете на женския свят, хич и не ще да знае за Корана.

— Защо?

— Защото тълкувателите на Корана твърдят, че жените нямат душа.

— И с това тя не иска да се примири?

— Не, в никакъв случай! Позволи, скъпи сихди, да споделя под секрет: тя твърди, че има такава... и то само каква!

— Хмм! Кой би го помислил?

— Да го помисля? Тя изобщо не ми разрешава да кажа какво мисля по въпроса и когато аз на нея ей тъй съвсем излеко и любвеобилно намекнах, че Мохамед все пак трябва да е знаел какво учи, тя настоя, че нейната душа, хич да не сме говорели за тялото, сама по себе си била десет пъти по-ценна от целия Пророк, тяло и душа взети ведно.

— Ти съгласен ли си с нея?

— Та тя винаги има право, а когато човек се ръководи по жена си, то все едно се води по Корана, ти нали преди малко сам го каза. Аз сиреч действам точно според Корана, когато мисля каквото мисли Ханнех, най-добрата от всички жени.

Каква логика! Дребният храбър хаджи вярваше, че се ръководи по Корана, като го отхвърля. На мен не ми и хрумна да го опровергавам и ние се върнахме след обиколката в дуара, за да изядем овена, за когото според думите на Халеф било „радост и чест да позволи да го заколят за мен“.

Аз останах цяла седмица гост на хаддехните. През това време нямаше друга тема на разговор освен събитията от по-раншното ми присъствие при племето, към които хората и до днес още поглеждаха назад с гордо доволство. Халеф беше главният говорител. Той държеше множество речи, в които ме описваше като най-големия герой под слънцето и същевременно се представяше за мой приятел, закрилник и крепител. Аз обикновено се отдалечавах веднага щом се наканеше да се впусне в един такъв панегирик за моята и собствената си особа. Не можех с присъствието си да одобря прекалените му ориентализми и същевременно съзнавах пълната невъзможност по някакъв начин да им попреча. Когато веднъж му направих забележка по въпроса, послужвайки си с думата ифтихар^[8], той отскочи назад като пред някой смок и се провикна гневно:

— Какво? Как, сихди? Аз да съм мюфтехир^[9]? Как можеш да ме оскърбяваш по този начин и да караш да се изчервяват от срам страните на един мъж, който ти е дарил цялото си сърце и по всяко време е готов да даде петдесет пъти едно подир друго живота си за теб? Защо извършва човек такива геройски дела, каквито сме ги вършили ние? Та нали само за да може да разказва за тях?

— Не! Онова, което сме правили, е ставало по други, по-добри причини. Аз...

— Причини? — пресече ме той. — Сега думата не е за причините, защото причините вървят отпред, а говоренето идва подир. Ако аз не бива да приказвам за това, което съм сторил и преживял, то е по-добре хич да не съм го сторвал и преживявал.

— Кой ти е забранил приказването? Ти трябва да се пазиш само от преувеличения.

— Преувеличения? О, сихди, как може при твоята опитност и познания тая работа да стои толкоз зле! Човекът е единственото невярващо създание, което живее на света, защото животните, растенията и камъните никога не могат да бъдат невярващи, ама това ти май хич не знаеш. И понеже само човекът притежава неверието, то той го има в толкова голямо количество, че изобщо не може да бъде пресметнато. Кажеш ли думата сто, ще ти повярват само двацет. Имаш ли пет деца, ще те сметнат способен само на две, а ти твърдиш ли, че притежаваш всичките си трийсет и два зъба, то хората ще ти оставят само десет или единайсет, между които ще се намират двацет

и една празнини. Ето защо един умен човек трябва да казва винаги повече, отколкото всъщност е вярното. Аз, притежателят на едно-единствено дете, казвам, че имам десет момчета и двайсет момичета. Аз твърдя, че притежавам деветдесет и шест зъба, и това е една малка лъжа, защото нали си знам, че хората ще ми извадят от тях барем три четвърти. Аз не казвам неистина и не преувеличавам, защото ако река, че притежавам два крака, то ще ми хванат вяра само за един, а трябва значи, ако искам да нацелят истината, да приказвам поне за четири. Дано Аллах просветли твоя дух, че да съумееш полека-лека да вденеш това, което сега ти казах, и да не ме прекъсваш винаги, когато разправам нашите геройски дела. Ако си застрелял някоя пустинна лисица, трябва непременно да направиш от нея лъв, защото хората ще приемат, че това е било само мишка, а ако в реката е загинал някой човек, аз съм длъжен да разправам, че са се издавили десет души, защото хората иначе ще твърдят, че изобщо не е имало хич никаква вода за даване. Вземи думите ми присърце, сихди! Ако искаш да идеш до Персия и да се върнеш с читава кожа, то винаги казвай повече, отколкото в действителност имаш да кажеш. Аллах йисаллимак! (Аллах да те пази!)

След това назидание той се обърна и се отдалечи със самоуверената стойка на мъж, който е спасил някого от банкрут, предоставяйки му цялото си състояние. В самохвалебствията той си беше неповторим, ала за негово извинение трябва да прибавя, че на него като ориенталец това не бива да му се прихваща особено високо. Ако той се държеше по европейски маниер, нямаше да е милият, храбър и самобитен чешит, какъвто винаги толкова много ми е допадал.

В хода на посоченото време от една седмица разговорът често стигаше до възнамеряваното от мен пътешествие до Персия и тогава узнах, че Халеф планираше да предприеме преди туй една езда, която действително бе по-належаща от моето пътешествие. Кабила^[10] на хаддехихните се числи, както се знае, към ша'б^[11] на шаммарите и ето защо дребният хаджи отдавна бе искал да навести Джебел Шаммар и Хаил, главното селище на тази област, за да завърже отново за дълго прекъснатите отношения със съплеменниците. Халеф се бе канел да предприеме ездата с един голям съпровод, ала впоследствие се отказа.

Стана така, че трима пристъпихме към това дипломатическо пътуване — Халеф, неговият син и аз. Каквото по път преживяхме, е разказано на друго място.^[12]

Излетът до планините Шаммар поради своето второстепенно значение е само накратко нахвърлян от мен, защото за пустините на Арабия ще пиша по-изчерпателно в отделен том^[13], а тук искам да осведомя само за преживелиците ни по време на ездата към Персия. Предоставих работата на Халеф — да даде на своята Ханнех и хаддедихните едно често повтаряно описание на големи геройски дела, убеден, че съм сложил тази задача в подходящи ръце.

Когато след три дни този материал бе изчерпан, той намери време да заговори и за Персия. Милият дребосък в никой случай нямаше да ме пусне да предприема това пътешествие без негово придружителство. Той отново искаше да вземе Кара Бен Халеф, но аз го разубедих само чрез нееднократното ми разяснение, че той е още твърде млад за едно толкова продължително напрежение и ще ни допринесе по-скоро вреда отколкото полза. Омар Бен Садек също пожела да тръгне с нас, както и други хаддедихни. Аз се постарях да им докажа, че при едно такова пътуване двама отделни мъже ще могат да се придвижват много по-лесно и сигурно отколкото един многоброен конен отряд, който навсякъде ще привлича вниманието.

И тъй, бе решено, че ще яздя само с Халеф. Аз щях да получа Асил Бен Рих, който притежаваше същата тайна като своя баща Рих, а Халеф искаше да вземе кобилата на Мохамед Емин. Аз го разубедих, защото един бял кон лесно можеше да стане опасен със своя биещ на очи цвят. Той може да се различи от голямо разстояние, а аз от опит знаех от какво предимство е да откриеш врага, преди той да те е видял. Когато споменах и възрастта на коня, Халеф каза:

— Оо, кобилата си е все още съвсем същата, каквато си беше, когато я видяхме за пръв път. Но ти имаш право, сихди, ние не можем да използваме светъл кон. Аз също трябва да имам един марап и... аз го имам.

В последните три думи той вложи такава интонация, че го попитах:

— И какъв е той, драги Халеф?

— Мда. Ти още не си го виждал, аз исках да те изненадам. Това е един истински недж-жребец, чието родословно дърво за съжаление не

притежавам.

— Невъзможно! Един толкова скъпоценен кон... без родословно дърво...?!

— Така е! Когато абу хаммед се надигнаха последния път срещу нас, трябваше да заплатят мира с коне и камили, чийто избор направих аз самият. Най-добрият им кон беше враният жребец, за който ти казвам. Аз го взех за себе си, което беше най-голямото наказание, дето можеше да ги сполети, и знам, че те и до ден-днешен не са превъзмогнали загубата. Жребецът е бил отмъкнат при някой разбойнически набег и никой не узнал кой е бил по-раншният притежател на това животно. Стана така, че аз притежавам един чистокръвен недж-жребец, но не и неговото родословно дърво.

— Но той все пак си има име?

— Как се е казвал по-рано, не знам. При абу хаммед той е наричан Ел Атим^[14], заради неговия цвят. Това за мен не бе достатъчно, защото той заслужаваше едно по-благородно име. Тогава се сетих за врания жребец, дето ти го подарил, както си ми разказвал, твоят приятел Винету, червеният шейх. Кажи, как му беше името на този кон?

— Хататитла.

— Не означава ли това Баркх^[15] на моя език?

— Да.

— Аз го знаех, ти си ми го казвал и затова нарекох коня Ел Баркх, понеже жребецът на твоя мъртъв приятел винаги ти е бил толкова верен. Ела и виж неговия адаш!

Халеф ме отведе на едно голямо разстояние навътре в степта до мястото, където камиларите надзираваха своите животни. Там се намираше само един-единствен кон — неджди, когото трябваше да видя. Като ни забеляза, той тръгна към нас и се остави да бъде помилван от Халеф.

— Е, сихди, как ти харесва? — попита този. Враният имаше един малък, тесен фенер^[16] на широкото чело. Красиво извитата шия носеше малка глава с остри, изправени уши. Носът беше меко източен, очите бяха изпъкнали и огнени, гърдите — широки, холката — остра, торсът — къс, кракът — жилест, а копитото — малко, окръглено и твърдо. Достойна за похвала бе красивата опашка, но не по-малко дългата и гъста грива. Без веднага да отговоря на въпроса на хаджията,

аз подложих коня на щателна проверка, започвайки с прегледа на очите и завършвайки с проучването на копитата. После Халеф трябваше да го язди пред мен във всички видове ход. Когато слезе, той повтори въпроса си:

— Е, как ти харесва? Откри ли недостатъци?

— По-напред кажи дали самият си преглеждал вече Баркх за недостатъци!

— Да. Той е безупречен.

— Драги Халеф, мислиш ли, че изобщо може да има безупречен кон?

— Тези неща ти ги разбираш по-добре от мен.

— Ти като бедави всъщност би трябвало по-добре да ги разбираш от мен, чиято професия е да употребявам възможно повече пера и мастило.

— Аллах! Кажи искрено: има ли тоя жребец недостатъци?

— Да.

— Ако това е вярно, аз трябва да съм къорав!

— О, не! Касае се само за дреболии, които не намаляват стойността на коня. Най-напред задните копита са нееднакво големи, ала разликата е толкова незначителна, че ти изобщо не си я забелязал. После предницата е малко по-нисичка и накрая челото е широко, наистина, но твърде плоско между очите — там то би трябвало да е изпъкнало.

— Аллах керим! — въздъхна той. — Толкова много недостатъци! Но все пак ще признаеш, че въпреки това той може да бъде наречен „хьорр“?

„Хьорр“ означава високоблагороден и се употребява при коне, чиито родители са били без недостатъци.

— Не, той не е „хьорр“, а само един „мекуереф“, драги Халеф.

„Мекуереф“ окачествява кон, чиято майка е била благородна, но бащата — не.

— Докажи го! — подкани ме Халеф.

— Ушите са твърде изправени. При един високоблагороден кон те би трябвало почти да се докосват. И после една толкова гъста грива винаги е признак за смесена кръв.

Аз не мога да ти спестя тази присъда, но ти нямаш причина да тъжиш. Асил Бен Рих е по-благороден от този жребец. Цената на

дватамата обаче много вероятно е еднаква. Има ли си и Баркх тайна?

— Дали неговият пръв притежател му е дал някаква, не мога да кажа. Никой не съобщава на крадеца на коня си неговата тайна. Но аз обучих арапа на един таен знак. Аз съм единственият, който го знае. Дори моят син и Ханнех не знаят нищо по въпроса. Ама на теб, сихди, ще ти го кажа. Щом като ще яздим заедно, лесно може да възникне случай, че за нашето спасение да ти е потребно да знаеш тайната. Тя се състои именно в това, че аз се надигам на стремената и три пъти кихам яката едно подир друго.

— Скъпи Халеф — засмях се аз, — ти си оставаш все същият!

— Какво имаш предвид? На какво се хилиш толкоз?

— На това, че ти дори на най-сериозната работа съумяваш да придадеш весела страна.

— Сериозна? Весела?

— Да. Тайната на един кон си е все пак една много сериозна работа, защото човек я прилага само когато се намира в голяма опасност или даже в смъртна беда. Сега си те представям обграден или преследван от врагове. Куршуми свирят, стрели свистят, ножове бляскат, а ти захващаш да кихаш и...

— Мълчи, сихди! — пресече ме той. — Все едно е какво върши човек в такава опасност за своето спасение, стига само то да му донесе помощ. Ако аз чрез трикратно кихане се изплъзна от смъртта, то това определено ще е по-добре за мен, отколкото ако чрез десетократно кашляне си изгубя живота. Как можеш да се хилиш на това, не разбирам.

— В такъв случай ще се постарая да бъда сериозен и ще те попитам привикнал ли си неджията към някоя сура от Корана, която да му шушнеш вечер в ухото?

— О, сихди, не искай прекалено много от мен! Който трябва да управлява цяло едно бедуинско племе, не намира време да си впечатли някоя дълга сура от Корана.

— Колко жалко! Моят Рих беше свикнал да спя при него. Вратът му ми служеше за възглавница и преди да заспя, аз му казвах неговата сура тихо в ухото. Той беше приучен да се подчинява само на този, който стореше това. Сега навярно и Асил Бен Рих си няма сура?

— Сихди, как може да питаш! Потомъкът на твоя великолепен Рих трябваше непременно да има такава. Знаеш ли сурата Абу Лахеб?

— Да. Тя е сто и единадесета.

— Кажи я!

— Тя гласи: „На Абу Лахеп да му изсъхнат ръцете и изсъхнаха.

Всичките му имоти и печалби не могат да го спасят.

Ще влезе в пламъците на огъня.

А жена му ще бъде носач на дърва.

На шията си ще има въже от палмови влакна.“^[17]

— Да, това е сурата Абу Лахеп, която ти трябва вечер да шепнеш на коня си в ухото.

— Защо точно тази?

— Защото е толкова къса. Аз трябваше да я науча наизуст, за да я казвам на арапа. Днес ти ще спиш при Асил Бен Рих, както спеше при неговия баща. Да ти кажа ли и неговата тайна за хвърлянето?

— Има ли той такава? Тя ще ми е добре дошла.

— Асил и Баркх, двамата си имат. Аз ги привикнах. Тя е еднаква за двата коня, защото това опростяваше дресировката. Ако извикаш два пъти думата „Литахт!“^[18] и в промеждутъка дадеш да се чуе едно остро изсвирване, мигом ще бъде хвърлен всеки ездач, комуто не искаш да разрешиш да остане на седлото. Отбележи си това, сихди, защото е лесно възможно по този начин да добиеш предимство над някой враг!

От само себе си се разбира, че сметнах това предимство за вероятно, защото не само Рих, но и двата жребца на Винету бяха обучени да хвърлят при даден знак всеки непознат ездач, а аз неколкократно бях изпитвал ползата от тази дресировка.

Нашият път щеше да мине през Багдад и ние решихме, за да не напругаме конете още в самото начало, да стигнем до града по Тигър. За пренасянето на нас и конете се налагаше да се стъкми един доста голям келлек — сал от надуте кози кожи, обичаен за споменатата река. Хората искаха да ни уговорят да вземем известен брой хаддехни за управляването на келлека и за закрила срещу евентуално пребиваващи край реката вражески бедуини, ала аз не допуснах да ме склонят. Въпросният участък на Тигър ни бе познат от по-рано. Колкото повече хора вземехме, толкова по-голям трябваше да бъде салът. Едно малко плавателно средство привлича по-малко внимание отколкото някое голямо, а двамата сами при всички случаи щяхме да бъдем по-сигурни отколкото под съмнителната закрила на хора, чието присъствие

вероятно толкова повече щеше да привлече опасностите, които искахме да избегнем.

Вечерта преди потеглянето ни стояхме много дълго в Джемма, Съвета на старейшините, за да изберем заместничество на Халеф по време на неговото отсъствие. Беше след полунощ, когато отидох в шатрата да си легна. Тъкмо се канех да угася лампата със сусамово масло и ето че входната завеса се отметна и хаджията подаде глава, за да ме попита:

— Сихди, може ли да вляза?

— Разбира се!

Тогава той пристъпи в шатрата, дойде близо до мен, направи тайнствена физиономия и прошепна:

— О, сихди, трябва да ти кажа нещо, на което от удивление до други ден ще клатиш глава!

— С тая работа сигурно ще свърша и по-бързо. Какво имаш да ми кажеш?

— Едвам го нося на устните си, защото е толкова необикновено, че може би ще ме изхвърлиш!

— Не мисля! Моя Халеф не бих изхвърлил.

— Ама то върви против Корана... ох, то върви изобщо против всички обичаи и закони! Аз се уплаших, като го чух. Но можех ли да смажа от бой Ханнех, блаженството на моя живот?

— Не, не е трябвало да го правиш.

— Благодаря ти, сихди! Твоите думи ми дават кураж да ти кажа, че тя има желание още сега да приказва с теб.

— И това те доведе до такава обърканост? През тези седмици аз толкова често разговарях с нея, без при това твоята душа да си е изгубила равновесието. При вас бедуините жената не е такава робиня както в харемите на градските жители.

— Това е вярно, но ти още не познаваш цялата пълнота на нейното желание, което ще разтърси дълбоко обхвата на твоя дух. Ти именно си говорил с нея само през деня и в присъствието на други, а сега тя иска да те има сам... без мен... хамен два часа след полунощ...!!!

Халеф изтръгна думите си на пресекулки и унило.

— И ти й разреши?

— Разбира се! Защо да не ѝ разреши? Не ми е на мен за нея, ами само за теб! Ти ще се почувстваш тежко оскърбен, дето една жена се осмелява да поиска такъв разговор с теб. Ама аз те моля, сихди, събери заради мен всичката си благост и доброта и бъди убеден, че на моята Ханнех и през ум няма да ѝ дойде да добие някое от чувствата ти, които трябва да съхраняваш за твоя бъден харем. Заклевам се в Пророка и неговата брада, че спокойно и безстрашно можеш да идеш при нея. Ти си герой, дързък мъж и често си рискувал своя живот. Искаш ли сега да бъдеш по-малко сербез?

Трябваше да положи най-големи усилия да остана сериозен. Хаджията поставяше необичайната работа направо с главата надолу, като искаше да ми вдъхне кураж за разговор на четири очи с Ханнех, тайната повелителка на племето на хаддехидите.

— Не си прави труд — отвърнах. — Аз и без него съм готов да изпълня твоето и ханнехово желание. Къде е тя? В нейната шатра?

— Не. Хората биха могли да те забележат на път за там или даже да те видят да влизаш. Ханнех, утринната заря в катадневния изток на моята разположеност, напусна дуара вдясно, а ти трябва да тръгнеш наляво. Вие ще вървите там въвн пред дуара един към друг и скоро ще се срещнете, без някой от пазачите да забележи. Аз ще се погрижа да не дойдат дотам, където ще се намирате.

Не беше ли тая работа повече от странна? Тук, в дълбокия Ориент, един мюсюлманин ме молеше за таен разговор с жена си и даже обещавахе да ни предпазва от смущения.

Аз духнах, без дума да кажа, свецта, напуснах заедно с него шатрата и продължих после сам, наляво между шатрите, додето оставих бивака зад себе си. После се насочих надясно. Беше времето на новата луна, ала звездите светеха ярко почти колкото лунна светлина. Не мина много и видях Ханнех да се задава. Когато се срещнахме, тя ме погледна от покривалото с големи, сериозни очи и каза:

— Знаех, че ще дойдеш, сихди, и ти благодаря.

— Откликнах на желанието ти с удоволствие.

— Ти си християнин и почиташ също и жената. Аз бих предпочела по-добре да съм мъртва, отколкото да съм заедно с мюсюлманин, който не се казва хаджи Халеф. Но под твоята закрила

съм по-сигурна отколкото край мимбара^[19] на някоя джамия. Сещаш ли се за какво желая да говоря с теб?

— Подозирам го.

— И защо Халеф не бива да присъства?

— Това също отгатвам.

— Знаех го и ето защо се осмелих да сторя това, което иначе никоя жена никога не бива да предприеме. Аз стоя тук пред Аллах и пред теб. Едно широко и дълбоко море се вълнува в моята душа. Неговите вълни са мислите, които ту искат да ме убият, ту да ме отнесат на твърд бряг. В моето сърце има едно небе, от което греят хиляди звезди И което скоро отново покриват облаци. Звездите искат да ми осветлят истините на Аллах, облациите са съмненията, които не ми позволяват да намеря правия път. В моята вътрешност живее един глас на жалък страх, дето никога не се успокоява. Аз го чувам ден и нощ, наяве и насъне. То крещи за избавление от ужасната мисъл, че жената е само плът от плътта, прах от прахта, една бродеща фигура без дъх и без душа.

Тя си пое дълбоко дъх, издигна ръце и продължи: — О, Аллах, бъди милостив към мен, позволи ми да зная, че в тази бродеща фигура също живее нещо, което има право на твоята любов и милост! Защо само мъжът бива да живее през вечността? Какво е сторила жената, че смъртта трябва да я унищожавя изцяло? Толкова често съм се питала за това и така и не съм чула утешителна дума. Сихди, кажи ми истината! Не само аз те питам. В името на всички жени, чийто дух краде ислямът, искам да знам дали действително нямаме душа!

Бях изненадан, защото бях очаквал; наистина, въпроси от тоя характер, но не с такъв душевен изблик. Приличах на човек, пред когото подземните сили неочаквано са изригнали гейзер. Какви ли страхове, надежди и ужаси бяха прорязвали най-дълбокия вътрешен мир на тази жена, че да достигнат крясъците им сега и до моите уши! Аз исках да отговоря другояче, ала на езика ми дойде въпросът:

— Защо се обръщаш към мен, а не към някой друг?

— Защото си християнин, а не мюсюлманин.

— Тогава всъщност не е необходимо да ти казвам нещо, защото ти самата си даде отговора. Ти питах християнина, понеже мислиш, че не ислямът, а християнството учи истината. С това ти отхвърляш Мохамед и се обръщаш към Иса Бен Мариам^[20].

— Това ли правя? Това ли правя наистина, сихди?

— Да.

— В такъв случай ми кажи има ли християнката душа?

— Не само християнката, а всяка жена има душа!

— Хамдулиллах! Говори по-нататък!

— Нашата Свещена книга казва: „Бог създаде човека по образ свой и ги създаде той, един мъж и една жена.“ Бог е всемогъщ, всезнаещ и всеведущ. Той е също милостив, състрадателен и извечна доброта. Мъжът трябва да бъде подобие на Божието всемогъщество, жената — подобие на Божията доброта и любов. Ако те двамата са това, тогава те са хора в истинския смисъл, иначе не. Може ли едно същество, което е подобие на Божията любов, да бъде без душа?

— Не, защото тъкмо любовта изисква повече душа от всичко друго на земята.

— Има ли следователно жената душа, или не?

Ханнех ме гледа известно време в лицето, после се свлече бавно на колене, пое си дълбоко дъх и каза задавено:

— Има! О, Аллах, аз имам душа! И ти ме убеди в това с толкова малко думи. Аз се съмнявах и борих през толкова много години, а сега щастието се спусна така внезапно и така сияйно над мен! Аз не съм родена само за мъжа, за да бъда сетне отново нищо. Нали е така, сихди?

Ханнех плачеше от върховно блаженство, когато ми отправи този въпрос.

— Да, така е — поясних. — Както Мария, най-святата от жените, тронува в небето, така също за теб и всички жени, които я следват, стои отворена портата за всички блаженства. Така учи християнството. То учи също, че Христос е дошъл на света, за да не се загубят всички онези, мъже и жени, които вярват в него, а да добият вечния живот.

Ханнех стана, сложи ръка като за клетва на сърцето си и заговори:

— Сихди, вярвам, че и аз имам душа! Днес най-сетне я намерих и никога няма да позволя да ми я отнемат! Ако ислямът поиска да ми я ограби, то ще го отхвърля от себе си и ще отида при Иса Бен Мариам, при когото тя ще е защитена от всички опасности. Вярваш ли, че ще го сторя?

— Вярвам, защото ти вече се намираш при него.

— Да, аз го почитам, защото той е донесъл, както ти често си казвал, на хората любовта от небето. У мене е ясно и светло. Как благодаря на Аллах, задето ми внуши мисълта още днес да говоря с теб! Трябваше да бъда с теб сама, защото в присъствието на други не можех да кажа каквото исках. Сега имам само още едно желание към теб... Халеф, мъжът на моето сърце, също не искаше да вярва, че ние жените имаме души. Дали можеш да отгатнеш защо?

— Струва ми се, че той понякога се плаши от твоята.

— Машаллах! Ти позна! Хаджи Халеф е най-добрият мъж на цялата земя. Той е умен и храбър, ала понякога се нуждае от добър съвет и от глава, която да го принуждава да се вслушва в този съвет. Тъкмо защото аз станах негова съветница и помощница, той започна да подозира, че ние жените също не сме без дух и душа, понеже ако жената съумява да господства над духа на мъжа, то тя не може все пак да е само едно тяло без съдържание. Сега те моля внимателно да му внушиш, че аз съм намерила своята душа, но той няма защо да се бои от нея. Колкото пъти се опитваше да ми я оспори, аз трябваше да я браня от него и тогава той я опознаваше не в нейната голяма доброта и дружелюбие. Мен той ме обича, ала душата ми — не. Сега, когато аз я притежавам с пълно убеждение, тя вече не може да бъде предмет на съмнение. Тя значи винаги ще му показва своя най-чаровен лик, защото аз желая той истински да я обикне. Искаш ли да му кажа това?

— Оо, с най-голямо удоволствие, Ханнех, любима дъще на атеибехите!

— И не говори много за Мохамед с него! Защото тоя фалшив пророк е виновен за вярата на моя Халеф, че само мъжете имат души. Приказвай по-добре с него за Иса Бен Мариам и за Свещената книга на християните! Това ще укрепи неговата памет и неговата любов и няма да го навежда на мисли, които натъжават жената на неговото сърце. Искаш ли да сториш и това?

— Обещавам ти.

— И по-нататък, ти знаеш, че Халеф понякога е по-дързък, отколкото предпазливостта изисква. Не го допускай! Моля те. Жената на един безстрашен мъж е горда с него. Но когато той превърне куража в безразсъдна дързост, гордостта лесно може да бъде последвана от траура. Аз искам да бъда негова жена, а не негова вдовица. Ти нали си убеден, сихди, че ще ми го върнеш?

— Доколкото зависи от мен, той няма да намери причина да заложил ненужно живота си на карта.

— Благодаря ти! Моята благодарност ти принадлежи също и за това, че този път отхвърли молбата му да вземе със себе си Кара Бен Халеф. Моето сърце щеше да се поболее от копнеж по него. Халеф си мислеше, че след като Кара ви придружи навремето срещу беббехкюрдите, а сега застреля един лъв, ти ще му разрешиш и сега да язди с вас.

— Онези ездители бяха много по-кратки от тази, която сега възнамеряваме. Тук вероятно ще има напрежения и лишения, за които младото тяло на твоя син още не е дорасло. Неговото придружителство ще ни бъде повече в пречка, отколкото в подкрепа. Моят отказ следователно си имаше само разумна причина, не ми дължиш благодарност.

— О, сихди, ти изобщо никога не искаш да ти благодарят. Що за различни хора сте вие християните! Кажете, при вас и жените ли са по-добри отколкото при нас?

— Хмм! Навсякъде има добри и зли хора.

— Тогава аз ще се стремя да бъда причислявана от теб към добрите. Сега трябва да тръгвам, защото Халеф, повелителят на моето сърце, може да стане нетърпелив. Още веднъж ти казвам благодаря. Ти ми даде нов, по-прекрасен живот, никога няма да забравя това. Леилтак са'иде! (Лека нощ!)

— Аллах да те пази и съхранява!... Леилтик мубараке. (Лека нощ.)

Ханнех тръгна. Аз гледах след нея, докато изчезна зад шатрите, и мога да кажа, че сега съжалявах, защото бях дошъл и за толкова дълго я бях лишил от нейния Халеф. Каква дълбочина на чувството и същевременно какви детински възприятия! Колко тежко бе лежала върху нея отрицателната присъда на исляма и как се бе борила тя да отхвърли този товар! Колко далеч се намираше тя от безразличието на онези безбройни ориенталки, които търсят съдържанието на своя живот единствено в това да станат физически възможно по-окръглени и тежки в духовната пустота на харема! И каква умна и решителна жена бе станала тая Ханнех! Вярвам, на някои умни европейци нищо не би могло да навреди, ако си имаха за подарък на своето домашно огнище една такава Ханнех.

Такива или подобни бяха размишленията ми, когато се връщах с бавни крачки в дуара. Случи се това, което очаквах: Халеф стоеше при моята шатра. Той ме притегли за ръката към себе си и каза тихо и важно:

— Сихди, чаровната опора на дните от моя живот се върна. Нейните очи сияеха, а гласът ѝ звучеше като песента на бюлбюл^[21], когато ме нарече своя добър, обичан Халеф. Тези сладки трели изпълниха сърцето ми с блаженство, защото, откровено ще ти кажа, че тук в дуара има и по-инакви трели. В коя шатра, не е нужно да знаеш. Мисля, че си говорил с Ханнех за мен. Имам ли право?

— Даа, ти също беше споменат веднъж.

— Само един-единствен път?

— Ти единственият човек ли си, за когото може да се говори?

— Не, ама не бих желал моята Ханнех, която е гласът на всички женски достойнства, да приказва за други мъже! Много ми се ще наистина да знам за какво сте беседвали.

— Питай Ханнех!

— Сторих го. Тя каза, че по-късно съм щял да го узная от теб.

— По-късно? Добре! Ще ти го кажа по-късно.

— Защо не сега?

— Ти самият ме уверяваше, че Ханнех винаги има право, значи и този път ще се водим по нейното желание. Искам само да ти кажа, че ти можеш да се гордееш с чаровната господарка на твоята женска шатра. Сега нека спим, защото с утринните зари трябва да сме отново будни.

— О, сихди, защо си толкова мълчалив? Ти не знаеш какво чудовище е само любопитството! Неговото най-голямо блаженство се състои в това така да измъчва своите приятели, че денем да нямат апетит за ядене, а нощем да не намират ни сън, ни спокойствие. Трябва ли наистина да чакам, докато ти решиш да говориш?

— Да.

— Тогава си затвори очите и спи добре! Аз обаче няма да се наслажда на благотворността на дрямката, а ще се гърча по постелята като някой дъждовен червей, сграбчен от човката на птица. Лека нощ, сихди!

— Лека нощ, драги Халеф!

Той се отдалечи, а аз отидох в шатрата да си легна.

-
- [1] Вж. Карл Май, Събрани съчинения, том 26, „Лъвът на кръвното отмъщение“, повествованието „То-кай-хун“ — б. нем. изд. ↑
- [2] бедави — бедуин — б. а. ↑
- [3] ел асфур — врабче — б. а. ↑
- [4] ел ниср — орел — б. а. ↑
- [5] Добре дошъл! — б. а. ↑
- [6] дуар — село от шатри — б. нем. изд. ↑
- [7] сувар — мн. ч. от суре = глава от Корана — б. а. ↑
- [8] ифтихар — хваля се, говоря небивалици — б. а. ↑
- [9] мюфтехир — самохвалко — б. а. ↑
- [10] кабила — подразделение — б. а. ↑
- [11] ша’б — племе, народ — б. а. ↑
- [12] Карл Май, Събрани съчинения, том 26, „Лъвът на кръвното отмъщение“, едноименният разказ — б. а. ↑
- [13] Карл Май, Събрани съчинения, том 25, „Отвъд“ — б. а. ↑
- [14] Ел АТим — Тъмния — б. а. ↑
- [15] Баркх — Светкавица — б. а. ↑
- [16] Има се предвид бяло петно — б. пр. ↑
- [17] Цитатът е от Свещен Коран, изд. 1993 г. Сурата е спусната в Мека — б. пр. ↑
- [18] Литахт! — Долу! — б. а. ↑
- [19] мимбар — амвон — б. а. ↑
- [20] Иса Бен Мариам — Исус, синът на Мария — б. нем. изд. ↑
- [21] бюлбюл — славей — б. а. ↑

2. ПО ТИГЪР

Денят едва-що бе настъпил, когато ме разбуди оживлението в бивака. Хората искаха да ни придружат до реката, за което бяха започнали да правят приготовленията си още отсега. Тъй като този съпровод трябваше да бъде възможно най-тържествен, всички обитатели на бивака се намираха в такава възбуда, че ми бе невъзможно да заспя отново. Затова станах, макар до потеглянето ни да имаше пълни три часа.

Нашето отпътуване още в предобеда беше едно изключение, на което хаддехидните се съгласяваха само заради мен. При мохамеданите времето за потегляне е винаги малко след молитвата на аср, т.е. приблизително три часа подир пладне. На никого не хрумва да вземе под внимание, че тази привичка повече пречи. След Аср винаги минава още дълго време, преди действително да се пристъпи към пътуването. Хората трябва да си вземат още сбогом, още сто неща да си кажат и свършат, биват придружавани на известно разстояние, после отново се сбогуват и когато след това се стъмни, са напреднали само толкова, че щеше да е по-добре да са изчакали до заранта. Сетне правят бивак и ето как мястото на потеглянето и бивакуването са толкова близо едно до друго, че помежду двете има движение още до късно през нощта. Следствие на това хората се събуждат на следното утро късно и до обяд са стигнали толкова далеч, че все едно са пристъпили към пътуването едвам същата утрин. Аз никога не съм се подчинявал на този обичай, станал свещен от привичката и тълковника на Корана, и ето защо често съм изпадал в противоречие с мнението на моите спътници. Халеф сега вече не възразяваше срещу това. А що се отнася до хаддехидните, при тях се радвах на такова уважение, че никой не смееше да ми възрази. Те много вероятно успокояваха мохамеданската си съвест с мисълта, че аз като християнин не съм свързан с техните навици и следователно и на техния шейх, в качеството си на мой придружител, грешката няма да бъде зачетена от Аллах.

Тъй като жените и децата трябваше да останат в бивака, Ханнех беше първата, с която си взех сбогом. Тя имаше сълзи в очите и каза:

— Сихди, знам, че ти не се боиш от никаква опасност и от никой човек. Знаем също така, че си най-предпазливият воин. Халеф, напротив, често проявява прибързана дързост. Обещай ми да бъдеш двама по-предпазлив, когато Халеф се остави да бъде увлечен от своята неустрашимост!

— Обещавам ти — уверих тържествено аз. — Доколкото мога да предвидя, ти няма защо да се страхуваш за него. Ние ще се върнем отново здрави и читави. Аллах йихса-фак! (Аллах да те пази!)

— Твоето завръщане при нас ще бъде като посещение на Пророка. Аллах йефтах 'алек! (Аллах да отвори сърцата на хората!)

Сега казах сбогом на Кара Бен Халеф и Омар Бен Садек. После се сбогувах с болните и всички старци, които не можеха да ни съпроводят, след което бях връхлетян от една тълпа женоря и дечурлига. С Халеф се случи същото. Всеки искаше да чуе някоя приятелска дума от нас. Ние бяхме обсипани по ориенталски обичай с пожелания, напътствия и предупреждения, на които съвсем не им бе тук мястото, а при прекомерно оживеният маниер на тези хора това създаваше такава олелия, та един спокоен немски гражданин като едното нищо можеше да бъде наведен на мисълта, че тук ще избухне метеж и кръв ще се лее.

При това времето си минаваше като в полет и трите часа бяха изтекли като един-единствен, когато най-накрая всички мъже и младежи се събраха на коне във пред дуара. Ние също възседнахме, застанахме начело и се понесохме после като вихрушка към реката.

Някой да не си помисли, че при тази езда се спазваше права посока, че при това шествие е имало някакъв ред! Множеството от ездачи приличаше по-скоро на някой голям рояк комари, носен от вятъра ту насам, ту натам. Всеки искаше да покаже ездаческото си умение и да надмине другия. Това създаваше бъркотия и сблъсъци, които се предаваха от съсед на съсед и пораждаха преднамерена неразбория. Понякога тя намираще толкова изненадваща развръзка, че дори непознавачът би бил запленил. Същевременно се стреляше и кряскаше колкото шумно бе възможно барутът да гърми и колкото гласовете можеха да кълтат. Че при това конете често напругаха рязко

коленните си стави, че безусловно страдаха, се разбира от само себе си и тази е причината да съм против Ал'аб ел Баруд^[22].

При нея често се съсипват най-добрите коне. Те повреждат не само осакатените си стави, но и други части на тялото.

Последицата от това ездаческо изкуство бе, че ни трябваше три пъти повече време от необходимото да достигнем реката. На бедуина обаче, както изобщо на ориенталеца, американското „time is money“^[23] е непознато. На брега ни чакаха няколко хаддедихни, които бяха избързали напред с провизиите ни и козите кожи и бяха стъкмили сала. Аз го прегледах и намерих за безпогрешен, така че спокойно можехме да му се поверим заедно с конете. Сега сбогуването се започна отново. Трябваше да се примиря с неотвратимото и се оставих да бъда теглен, бутан, притискан и разтърсван, че чак страх можеше да ме хване за моите здрави крайници. Но както нищо не продължава вечно на тая земя, така и тази проява на любов стигна своя край. Трябваше само на Кара Бен Халеф да кажем още веднъж сбогом. Аз го сторих по спокоен, макар и сърдечен начин. Неговият баща също се постара да не допусне да покаже колко дълбоко го вълнува това сбогуване. Той заля Кара с напътствия, натовари го с хиляди поздравии до Ханнех, „най-нежната майка сред всички майки на бедуински синове“, и после можехме най-сетне да се качим на сала и да се заловим за греблата. Конете ни бяха вързани на него още преди туй.

Когато се отблъснахме от брега и последвахме първо бавно, после по-бързо течението, хаддедихните скочиха отново на конете и ни сподиряха с изстрели и надалеч отекващи крясъци още на доста голямо разстояние, докато една редица хълмове съвсем близо до водата ги скри от нашите погледи.

— Остани със здраве, Ханнех, най-сияйната светлина от всички светлини на мъжкото щастие! — извика Халеф, като простря ръце назад. — Остани със здраве, Кара Бен Халеф, най-добрият син на всички бащи помежду двете реки! Останете със здраве, хаддедихни, най-храбрите бранници от пустинята Ел Араб до планините на кюрдската страна! О, сихди, аз тръгвам на драга воля с теб, с такова удоволствие, но сбогуването прилича на две дъски, между които са ми пристегнати с бурми гърдите. Трудно е да се издържи.

— Болката скоро ще изчезне, скъпи Халеф, защото ти си мъж — утеших го аз.

— Това е вярно, сихди. Аз съм мъж, ала защото съм мъж, имам жена и син и тъкмо те двамата са дъските, дето ме стискат и ми причиняват болка. Ще ми се нашият сал ей сега да бъде нападнат от вражески воители! Тогава щяхме да бъдем принудени да се отбраняваме и моите мисли бърже-бърже щяха да се върнат при мен от онези, които напуснах. О, сихди, де да можеше да присъстваш, когато заранта след Утринната молитва Ханнех, сравнимата с най-възхитителното от всички ухания на източните и западните страни, дойде при мен, за да си вземе сбогом! Тя ми каза тогава всичко, което имаше да ми съобщи!

— А ти?

— Ами и аз си й казах всичко, защото ти знаеш, че тя всякога има право. Сихди, повярвай ми, ако беше присъствал, то щеше да научиш от мен как да се държиш по-късно, когато притежаваш жена, с която трябва да се разделиш за дълго време. Ама твоето сърце е разпределено по всички страни на земята и нивга няма да закопнее за съжителка на твоята шатра.

Аз не казах нищо срещу това погрешно мнение, толкова повече че реката сега правеше остър завой, при което буйното течение ангажира цялото ни внимание.

През останалото време от днешното плаване забелязах, че Халеф изпитва носталгия. Необичайно за него, той бе мълчалив и вглъбен. Веднъж, когато даваше фураж на конете, той обвини ръце около шията на Асил и каза:

— О, арап, о, арап! Ти беше любимецът на моя син и го носеше на гърба си. Де да беше поне Кара тук при нас!

За да разсея Халеф, аз насочих вниманието му към наши по-раншни преживелици, защото минавахме през местности, които навремето бяха станали важни за нас. Той прояви интерес, наистина, към този предмет на разговора, ала не с живостта, която иначе му бе присъща. С какво удоволствие бих видял някое събитие да го наведе на други мисли, но не се случваше нищо. Целият ден не забелязахме никакъв човек освен при Текрит и когато се стъмни, установихме сала до брега недалеч и южно от Имам Дур. Тук имаше едно място, чието естество ни предлагаше сигурност срещу нападение. Конете имаха трева и шума за ядене, а ние се нахвърлихме върху вкусотиите, които Ханнех ни бе опаковала. Като казвам „ние“, имам предвид, че Халеф наслага тези неща и аз ядох от тях, а той едва ги докосна. Когато при

светлината на огъня, който бяхме запалили, видя как хубаво ми се услажда всичко, той каза:

— Един мъж, който има жена, е съвсем различен от оня, дето си няма. Аз не бих могъл да вкуся и хапка дори да ме гонеше най-голям глад.

— Така ли мислиш? Ако те гонеше глад, навярно щеше да ядеш.

— Не го вярвай, сихди! Когато човек копнее по тези, които е напуснал, даже гладът не му създава апетит. А ако...

Халеф се прекъсна посред изречението, направи физиономия, сякаш се е сетил нещо важно, и после живо додаде:

— Сихди, дойде времето да ми кажеш какво говори с Ханнех, цветето на всички жени.

— Хмм! Аз всъщност исках по-дълго да изчакам.

— Още по-дълго? Как можеш да мислиш така? Искаш да разтеглиш душата ми в такава дължина, че да заприлича на някой размотан канап, който достига от Мосул до Басра? Можеш ли да бъдеш толкова лош, че да преобразиш копнежа ми, приличаш сега на някоя сладкопойна куббара^[24], на каркаданн^[25], който да ме смаже със своите нозе? Аз те моля да вземеш сърцето си на върха на езика и да го накараш да изрече думите, които искам да чуя!

— Всъщност не му беше още времето на това споделяне, ама понеже не съм от камък, твоят канап ме покърти, а носорогът ти накара душата ми да омекне. Та слушай значи! Най-напред Ханнех ми каза, че ти си най-добрият мъж, додето земята достига.

Той подскочи високо като някоя гумена топка и извика:

— Хамдулиллах! Това се услади на душата ми, както младата трева освежава някоя камила! Додето земята достига, съм най-добрият мъж! Каква дълбочина на разбиране на всичките ми отлични заложиби! Сихди, който изрича една такава съответстваща преценка, трябва да има душа!

— Определено! И това е то, което по-нататък трябва да ти кажа. Ханнех заръча да те помоля да не се съмняваш повече в съществуването на нейната душа.

— О, сихди, щом ме счита за най-добрия мъж на земята, нямам нищо против тя да притежава душа. Вярно е... хм, сихди, нали душата е нещо вътрешно? Тя е напъхана в тялото?

— Да.

— Тогава нека си остане затъкната вътре! Има обаче души, които допускат и външно да се видят и чуят, а такива неща аз не обичам!

— Ханнех, изглежда, също го знае, защото ми възложи още едно поръчение.

— Какво?

— Ако повярваш, че има душа, тя щяла да си остане затворена във вътрешността.

— Машаллах! Как се радвам, задето пожела да говори с теб! Ти знаеш, сихди... ама ти не може да го знаеш, защото още не си притежател на женска шатра, но аз ще ти кажа, че когато душата на една жена напусне вътрешността ѝ, то нейното лице приема много опърничави черти, а гласът ѝ става повелителен. И тогава, тъкмо тогава твърди, че все има право! След като ти обаче сега ми носиш тая хубава вест, съм убеден, че при завръщането си и аз също ще имам туктаме право, а не все двамата. Натовари ли те тя с още нещо?

— Да.

— Кажи ми го! Твоите думи са като слънчеви лъчи, които стоплят даже гърба на крокодил. Готов съм да чуя всичко.

— За мен то не е достатъчно. Това, което имам още да ти кажа, е толкова полезно за теб, че трябва да ми дадеш също думата си винаги да го съблюдаваш.

— Чуй, сихди, настроението на моето сърце в този миг е изпълнено с благодат за теб. Давам ти обещанието, което искаш от мен.

— Добре. Вярвам ти. Ханнех иска винаги да действаш предпазливо.

— Че аз постоянно си го правя! — врече се хаджията.

— Не е вярно.

— Не? Що за твърдение е това! Не беше ли умно от моя страна, че се оставих да бъда избран от теб за приятел и закрилник? И не беше ли много предпазливо от моя страна, дето си подбрах точно жената, която е най-великолепната пъпка по цъфтящото дърво на жените? Мога ли да имам по-добра съпруга от тази най-отлична сред всички майки, притежаващи синове?

— Не. И тъй като ти в тези два избора доказа една толкова голяма предпазливост, то се надявам, че и при други случаи ще

проявиш същото внимание. Ако ли не, ще ти припомня думата, която днес ми даде. Понякога ти си малко по-разпален, отколкото се налага.

— Аз? Сихди, ти не ме познаваш! На мен ми се струва, обратно, че много често съм бил твърде студен и муден.

— Тогава ще ти напомня многобройните случаи, когато е трябвало да те смърям!

— За което си нямал никаква причина. Трябва ли да обърна страхливо гръб на някоя опасност? Не трябва ли при оскърбление да посегна към силяха и... оо, тук се сещам нещо, аз го взех със себе си.

— Го? Кого или какво имаш предвид?

— При нашите по-раншни пътешествия аз винаги го носех окачен на пояса си. Ще ти го покажа.

Знаех какво имаше предвид Халеф, а именно камшика от хипопотамска кожа, за който винаги толкова бързо се залавяше — от време на време за моя радост, но и също в наш ущърб. Той разгъна един навит на руло каик, измъкна камшика, размаха го във въздуха и продължи:

— Да, това е той, водачът на уважението, бащата на послушанието, дарителят на ударите! Него трябваше аз непременно да взема. Когато нито думи, нито знаци помагат, той е посредникът между моето доброжелателство и гърба на зложелателя. Онова, което никаква молба и никаква заповед не постига, е свършвано от сладкото съзнание за притежаването на кожа, която се разпуква под милувките на тоя курбач.

— Увий си го пак, Халеф! Ще го употребяваш само тогава, когато ти дам заповед за това!

— Сихди, по тоя въпрос още ще говорим.

— Не! И Ханнех е на същото мнение.

— И мнения ли е имала тя, когато е приказвала с теб? Виж, сихди, когато жените още са нямали души...

— Стига! Те винаги са имали такива.

— Чуй, това ти все пак не можеш да знаеш. Едва когато и ти се сдобиеш с някоя прелестна подарка на твоето сърце, ще ти разреша...

— Драги Халеф, та аз си имам! — уверих аз, прекъсвайки го.

Той отстъпи две крачки назад, поприведе се, погледна ме — аз седях до огъня — смаяно в лицето и попита:

— Какво... какво... имаш... ти?

— Една притежателка на моето сърце.

Тогава дребосъкът изтърва от объркване камшика и извика:

— Не може да бъде! Ти да имаш... да имаш уменията да притежаваш водителка на твоя живот?

— Че защо не?

— Сихди, позволи да седна! Вестта за твоята така съвсем неочаквана жена ми подкоси коленете, чувствам ги да треперят.

Той седна, заоглежда ме удивено от главата до краката, стъпки най-сериозната от своите физиономии, после се изкикоти гръмко и каза:

— Аллах да ме пази! Това е само шега!

— Сериозно е, драги Халеф. Виж този пръстен без камък! Такива халки носят само онези християни, които имат жени.

— В името на Аллах! Това е вярно, сецям се. Та нали често съм виждал франкове с такива Хаватим ес сидже^[26]. Ти... значи имаш жена, наистина жена, истинска жена?

— Да.

— Която е при теб в твоята шатра?

— Да.

— Сихди, нека си взема сулука! Каж ми, спя ли аз... сънувам ли! Иде ми горчиво да се разрева!

— Защо? Аз мисля, че по-скоро би трябвало да се радваш.

— Да се радвам? Каж ми, обичаш ли я?

— С цялото си сърце.

— Ами как можеш, след като цялото ти сърце принадлежи на тая ненадейна, неподозирана жена, да обичаш също и мен, твоя Халеф, най-добрия и верния от твоите спътници?

— Аз те обичам все още точно така както преди.

— Това не е вярно! Твоето сърце вече не съществува. Та нали ти самият каза, че принадлежало на тая съвсем нежелана душа! Аз не искам нищо да чуя за нея! Тя ме лиши от твоето сърце, от твоето приятелство, от теб самия. Аз и за теб повече хич нищо не искам да зная.

Халеф стана и се отдалечи. При реката спря и се вторачи къде разгневно, къде с тъга във водата. Добрият Халеф изпитваше ревност.

Аз не казах нито дума, защото го познавах. И правилно, след известно време той се върна бавно, въздъхна дълбоко и проплака:

— По този начин да бъда напуснат от теб, от теб, за когото бих дал живота си, без да се замисля! С тая жена ти нанесе смъртоносен удар на най-вярното приятелство. Аз исках да яздя с теб към Персия, ама сега се връщам!

Бях заставен да се усмихна, а бях все пак дълбоко затрогнат.

— Скъпи Халеф — казах, — ти беше ли ми приятел, когато навремето взе Ханнех за жена?

— Да — въздъхна той.

— Остана ли ми приятел?

— Да.

— Така е и при мен.

— Не. При теб сега е другояче, сихди. Ти познаваше Ханнех, отблясъка на всички утринни и вечерни зари, която стана моя жена. Какво обаче знам аз за господарката на твоето блаженство? Виждал ли съм я? Прекарвала ли е тя пред мен вашите стада? Бил ли съм неин гост, за да ям кускусу от ръката ѝ? Къде съм видял нейната снага, къде съм чул стъпките ѝ или ми е било позволено да водя за повода камилата, на която тя седи? Аз дори и не съм подозирал и сега ме сграбчи такъв ужас, сякаш тя е станала не твоя, а моя жена.

— За толкова зла и омразна ли я считаш?

— Може ли тя да бъде по-добра и по-красива от Ханнех?

— Не. Но е подобно на нея.

— Това искам да ти пожелаая.

— Или мислиш, че трябваше да те повикам в Алмания, за да ми избереш булка измежду дъщерите на страната?

— Не. Това не мога да изисквам от теб. Остави ме да ям и да поразмисля! Моята мъка по домашното огнище, дето ми беше отнела глада, се свърши. Искам да ям кебаб^[27], кебаб, приготвен от Ханнех, която също ще се уплаши, като чуе, че по толкова неочакван начин си станал притежател на харем.

Халеф се хранеше неспокойно, с маниера на човек, чиито мисли са заети някъде другаде. След известно време той каза:

— Признай, че заради тази жена си имал нечиста съвест!

— Не знам нищо такова.

— Напротив! Защо досега мълча за нея? Защо едвам сега заговори за тая работа? Това си е все пак тайно задомената нечиста съвест!

— Тайно ли е всичко, което твоите хаддехни не знаят? Мъжът не бива нито за своя, нито за някой друг харем да говори. Това ти добре знаеш, драги Халеф.

— Зная го. Прощавай, сихди, имаш право.

Той продължи да яде и след малко се осведоми:

— Ти доволен ли си от нея?

— Много! — възхвалих аз.

Следващите въпроси също бяха зададени през кратки паузи.

— Като Моята Ханнех ли е млада и красива?

— Да.

— Хамдулиллах! Това ме успокоява. Аз бих гледал със задоволство всяка грозна, стара жена, на когото и да е тя, но само не на мен и на теб. А виждал ли си я, преди да стане твоя жена?

— Да. В Запада сгледата не е забранена. Така хората се опознават добре, преди да се вземат.

— Аллах керим! Това ми харесва. Тя дребна ли е на височина?

— Не.

— А има ли големи стъпала и силни юмруци?

— Халеф! Какъв вкус очакваш от мен?

— Ако само питам, не е нужно в действителност тя да го има. А очите й?

— Са като мухмал^[28], тъмнокафяви.

— Тя обича ли те, сихди?

— Не по-малко отколкото аз нея.

— Това бих я и посъветвал! Иначе щях да й забраня да пристъпи в моя дуар! И кажи, сихди, има ли душа?

— Нейната душа прилича на тази на твоята Ханнех.

— О, горко! Клетият сихди! И тогава сигурно има също и... мнения?

— Дори задължително трябва да ги има.

— И тогава... тогава и ти навярно имаш право все когато тя има право?

— Не.

— Аллах да се смили над вас! В такъв случай двамата сте постоянно неправи?

— О, не. Още никой от двама ни не е бил някога сам неправ или сам прав.

— Това е невъзможно, сихди. Вярно, откак жените също имат души, искат те...

— Зарежи това, Халеф! — прекъснах го аз. — Ако някоя жена не притежава душа, то за нейния мъж щеше да е по-добре никога да не се бе запознавал с нея. Повярвай ми!

— Ами ако пък душата на жената е толкова неспокойна, че...

— Тогава мъжът трябва да е толкова по-спокоен. Това създава уважение и благоговение у жената.

Тук дребосъкът бързо вметна:

— Това е много вярно, сихди! Аз също съм винаги спокоен. Ето, затова си забелязал сигурно благоговението, което Ханнех посвещава на своя повелител. Как се нарича изворът на твоето земно блаженство?

— Според вашия начин на изразяване се нарича Еммех^[29].

— Че то няма никакъв смисъл!

— В нашия език това име означава същото, каквото при вас би говорило името Шатирех^[30].

— Това ме радва извънредно много, сихди! Така благосъстоянието на твоята шатра ще се увеличава дори когато ти отсъстваш от племето си. Твоята Еммех ще прави от млякото на камилите масло, ще суче въжета от палмови влакна и ще сплита хасъри. Ще обмазва ласкат^[31] за болните кончета и ще стрива дурра^[32] в каменни хромели. Бих желал също още да знам дали говори само арабски, или може също и турски.

— Нито един от двата.

— Аллах! Какво говори тя всъщност?

— Езика на моето отечество.

— Ами когато отиде, да речем, на посещение в друг харем?

— Всички тамошни жени говорят езика на моята страна.

— Но не персийски, кюрдски?

— Не.

— О, горко! Колко много по-умни са тогава нашите жени! Те разбират от всичките тия езици много думи! И особено моята Ханнех, когато трябва да се говори, успява да постигне удивителни неща.

— Драги Халеф! Нашите жени въпреки това умеят малко повече от вашите. Ще ти го разясня при подходящ случай. Сега, мисля, достатъчно говорихме за моя харем.

— Тогава ми разреши бърже само още едно. Може ли тя да щапи кожи и да точи ножове?

— Не.

— Тогава това ми е предостатъчно, моята Ханнех може повече, много повече! А и то си е съвсем естествено, защото твоята Еммех си няма Халеф, от когото да учи всичко. Откога всъщност ти е тя жена?

— От почти четири години.

— Машаллах! И не беше ли тя на друго мнение, когато ѝ каза, че искаш да идеш до Персия?

— Тя ме помоли действително да остана при нея, но когато ѝ изтъкнах с любвеобилно спокойствие причините си...

— Тогава при нея са се появили уважението и благоговението, за които преди малко говорихме, и които ми посвещава и моята Ханнех, най-разбраната от всички разбрани жени, нали? Сихди, дето Еммех ти е дала разрешение да яздиш до мен, ме помирява с твоя харем. С тия думи аз ти давам одобрението си и даже съм готов, когато дойде времето на моя син и ти имаш тогава една дъщеря, да му я дадеш за жена. Така тя ще стане истинска хаддехинка и ще може да живее пощастливо и волно отколкото сред вашите шатри, които са съградени от камъни. Ти виждаш значи, че вече не ти се гневя. Нека отново бъдем приятели, каквито си бяхме преди туй!

Милият дребосък беше сериозно убеден, че с предложението си ми бе дал едно блестящо доказателство за своята благосклонност. На мен не ми и хрумна да осветля това предложение и от моя гледна точка, защото той принадлежеше към хората, с които заради тяхното прекалено живо чувство за чест трябва да се отнасяш предпазливо. Той сега даже ми беше дал категорично ясното си съгласие за моя брак. Повече скромният писач на пътеписи май не можеше да изисква от шейха на хаддехините.

---

[22] Ал'аб ел Барут — Барутна игра — б. а. ↑

[23] time is money (англ.) — времето е пари — б. пр. ↑

[24] куббара — чучулига — б. а. ↑

[25] каркаданн — носорог — б. а. ↑

- [26] Хаватим ес сидже — пръстени на брачния договор — б. а. ↑
- [27] кебаб — късчета месо, печени на дървени шишове — б. а. ↑
- [28] мухмал — кадифе — б. а. ↑
- [29] Емма Май, родена Полмер — б. пр. ↑
- [30] Шатирех — Прилежната — б. а. ↑
- [31] ласкат — пластири — б. а. ↑
- [32] дурра — просо — б. а. ↑

3. БАЩАТА НА ПОДПРАВКИТЕ

На другото утро спуснахме своевременно сала по вода, за да продължим пътуването. То протичаше без опасности. Враждебните на хаддехните племена сега през пролетта се бяха изтеглили във вътрешността на Джебзирех^[33].

Това бе причината да стигнем без някое заслужаващо споменаване събитие до областта, където Шатт ил Адхем се влива в Тигър.

Голямата река бе издълбала в брега срещу устието на своя приток една дълга, все повече стесняваща се бухта, оброчена по периферията с гъст храсталак — обстоятелство, което ни даде основание да вкараме сала в това врязване, макар да не беше още тъмно, за да пренощуваме там. С гребла и пръти закарахме келлека до най-отзад, закрепихме го здраво към брега, отведохме конете на сушата, а после пренесохме и всичко друго, което се намираще на сала. Понеже видяхме, че наблизо не пребивава никакво човешко същество, яхнахме животните и галопирахме едно порядъчно разстояние навътре в страната. Те имаха нужда от такова движение. Като се върнахме отново при реката, ние ги пуснахме да пасат и насъбрахме сухи дърва за огъня през нощта. После се заехме с вечерята.

До вечерта имаше може би още четвърт час, понеже слънцето беше вече залязло, а здрачът по онези райони е с кратка продължителност. Тогава видяхме от другата страна на Тигър да се появява един сал, който бе отнесен от талазите на Адхем в главната река. На келлека — беше по-малък от нашия — се намираха трима мъже. Двамата движеха веслата. Третият седеше без занимание в средата на сала. Агнешките гугли, покриващи главите им, даваха да се предположи, че тези хора са персийци.

— Гледай, сихди — каза Халеф, — тези хора са ирански шиити, които са дошли през планините, и в Тазе Кхурматлъ са си построили сал. Аллах! Виждаш ли, че се насочват насам към нас?

— За съжаление! Те са на същото мнение като нас, че този залив отлично подхожда за нощен бивак.

— Ще изтърпим ли тези птици да се загнездят тук?

— Това място наша собственост ли е?

— Не, но ние дойдохме тук преди тях, а който пръв пристъпи шатрата, пръв получава ядене, гласи поговорката.

— Тая поговорка тук не важи. Ние се намираме под открито небе и даже имаме задължението, ако дойдат при нас, да проявим гостоприемство към тях.

— Това не ми е приятно, тъй като аз не им се доверявам, сихди!

— Защо?

— Защото тези хора са поели от Билад ел Аджам^[34] насам по един толкова необичаен път. Защо не са следвали керванския път? Защо са избрали посока, при която се нуждаят първо от коне, след това от сал и после отново от коне? Къде са животните, с които са дошли през планините? Те сигурно са ги оставили горе край реката и ще трябва по-късно да си купят други. Това е загуба, на която човек може да се реши по причини, които възбуждат моето подозрение. Когато един персиец избира Адхем, за да дойде в Джезирех, то той със сигурност крои нещо, което не всички бива да знаят, или пък е извършил нещо в неговата страна, което го принуждава да избере пътя на скритостта. Нямам ли право?

— Съгласен съм с теб. Но това не е повод да ги отпратим неприятелски, ако поискат да се присъединят към нас. Впрочем скоро ще се стъмни и дори те да пристъпят тук, в залива, се пита дали ще ни забележат.

Персийците се намираха сега по средата на голямата река и напрежението, с което работеха срещу нейния пад, показваше, че искат да пристанат отсам. Нашето бивачно място бе скрито за тях от шубрака. Бухтата беше може би двеста крачки дълга и тъй като сенките на вечерта вече започваха да полягат върху нас, то сметнах за вероятно, че новите пришълци ще спрат в предната част на нашия удобен пристан, а не отзад, където се намирахме ние. Навлизането им беше по-трудно отколкото за нас, защото трябваше да гребат напреки силното течение, а когато стигнаха накрая спокойните води, вече се беше стъмнило толкова, че не можехме да ги различаваме.

Ослушвахме се, но не чувахме нищо. Когато мина четвърт час, можехме да бъдем убедени, че моето предположение се е потвърдило — персите бяха спрели по-навън от брега.

— Сихди — каза Халеф, — кой ти е мислил, че още днес ще започне за нас животът на пущинака? Аз ще ти покажа, че все още не съм забравил това, което съм научил от теб. Ще се отправя към тези мъже, за да видя какво правят.

— Това ще сторя аз. В промъкването съм по-обигран от теб.

— Сихди, да ме посрамиш ли искаш?

— Стига! Спомни си какво те посъветва Ханнех: не бъди прибързан! Преди да предприемеш нещо такова, трябва първо отново да те обуча. Мисля, че би имал неблагоприятното да потеглиш още сега.

— По каква причина би могло да се нарече това неблагоприятно?

— Големината на залива ти е известна. От колко време се нуждаеш да го обследваш при този гъст храсталак? До заранта! Преди да се захванеш с тая работа, трябва поне приблизително да знаеш къде се намират персийците.

— Че как бих могъл предварително да го знам?

— Драги Халеф, ето че виждаш колко много можеш да разчиташ на острия си ум. Персийците нали са мохамедани?

— Да, макар само шиити, за които синовете на Али стоят кажиречи по-високо от Мохамед, Пророка.

— Те трябва да изрекат сега две молитви, а именно Могреб, Молитвата на смрачаването, и после Аша, когато е станало напълно тъмно. Те приемат, че тук са сами, и следователно ще се молят високо, което ние ще чуем.

— Сихди, вярно е, за това не помислих!

— Слушай!

— Те започнаха Могреб.

— И преди да я свършат, аз ще съм зад тях. Ти ще останеш тук и ще наглеждаш конете!

Тръгнах. Храстите образуваха една немного широка ивица, която опасваше брега. Като се придвижвах покрай външната ѝ страна, аз напредвах по-бързо, отколкото ако бях пълзял през храсталака. Приближавах бързо към гласовете и се намерих в гръб на богомолците, когато прозвучаха последните възгласи:

— Слава на Аллах! Възхвала на неговото достойнство! Няма друг бог освен него! Аллах е превелик! Аллах е превелик и възслава на Аллах в обилие!

След това чух един глас да казва:

— Сега запалете огъня! После ще измолим Аша и след нея ще ядем.

Могреб трябва всъщност да се изрича веднага щом слънцето изчезне. Персийците бяха закъснели, защото бяха използвали последния дневен светлик за събиране на дърва. Това е позволено. Докато човек не бива да започне никоя молитва преди предписаното време, не е забранено да се отложи богослужението за късо време, в случай че са налице уважителни причини.

През храстите, зад които стоях, видях близо до водата да пламва огън, а после — бяха минали няколко минути — чух Нощната молитва. Това ми даде възможност да залегна и да се заприбутвам напред между храстите. Шумът, който причинявах, бе заглушаван от високите гласове на тримата. Там, където върху земята падаше последната сянка, спрях.

Видях сала да лежи до брега. На него не се намираше нищо, защото персите бяха без всякакъв багаж. Те бяха седнали при огъня. Двата от тях бяха във всеки случай обикновени хора, които очите ми можеха бързо да отминат. Третият обаче прикова моето внимание. Не че се различаваше от другите с по-добро облекло, не, защото единственото преимущество, което имаше пред тях в това отношение, се състоеше във факта, че те носеха обикновени керман-пояси, докато той бе увил около кръста си кашмирено сукно. Но неговата персона много се отличаваше от техните.

Това набраздено, до тъмно загоряло лице с ниско чело, дълъг, остър и тънък нос, чиито ноздри непрестанно потрепваха, обърнати нагоре, нашироко изтеглени устни, мощно развита брадичка, малки, остри очи, замрежени с червени капилляри, неспокойни, създаваха у мен впечатление за безогледност, съчетана с голямо лукавство. Това впечатление само се подсилваше от гъстия, тънък мустак, чиито краища висяха вкоравено надолу като оцветени в черно ледени висулки. Неговите черти говореха за животински инстинкти и ако е истина, че само откритият поглед на мъжа издава смелост, то този персиец трябваше да е страхливец. Един опасен човек, безогледен и

страхлив, така си помислих, а когато на очи ми се набиха неговите ръце, дълги, кокалести, с кукести нокти, чиито показалци кажи-речи стърчаха над средните пръсти, бях убеден, че с тази преценка съм нацелил вярното. Лицето, гласът, походката, стойката, държането на един човек могат да измамят, ала ръката — никога. Аз бях развил в това отношение, опирайки се на дълъг опит и грижливи съпоставки, една интуиция, на която можех да се опаням. Ръката на човек е най-точното отражение на неговата душевност. На нея ѝ е невъзможно да прикрие и най-малко неговите мисли и чувства. Тя е инструментът на духа и душата, а всеки инструмент позволява без заблуда да се извлекат заключения за майстора.

Тримата мъже бяха въоръжени с дълги пушки, ножове и пищови. Сега се хранеха. Оскъдната им вечеря се състоеше от спитена дугх^[35] и познатия лепен хляб, който води името си от това, че неговото палачинкоподобно тесто се залепва здраво по страничните стени на малката, своеобразно оформена пещ и после тя се затваря. Веднага щом падне от стената, се вади.

По време на яденето не бе изговорена нито дума. Сетне злокобният извади някакъв пергамент от джоба, приближи го до огъня, за да го прочете, прибра го пак и каза:

— Ако пристигнем в удобно време, вашият дял ще възлиза на сто тумана^[36]. Пресметнах го преди малко по време на пътуването. Достатъчно ли ви е?

Малките му очички се отправиха към двамата с особен, пронизващо дебнеш поглед. Те помълчаха известно време, после единият отговори, връщайки му подобен поглед:

— В името на Хюсеин, който бе заклан при Куфа от сунитски ръце, ние щяхме да сме навярно доволни, ако сумата не беше все пак твърде малка. Откак ти стана Педер-и-Бахарат^[37], печелим десет пъти повече от по-рано. Ама ти ни изчисли, че някой си друг печели хиляда пъти повече.

— Да. И каквото съм изчислил, си отговаря. Ти казваш, о, Афтаб, че съм бил станал Педер-и-Бахарат. Е, да, титла получих, ама не и същината. Вие бихте могли всъщност да ме наричате само Силл-и-Сеферан^[38] и макар в действителност да съм само този, можете при мен да съберете богатства, докато по-рано припечелвахте колкото едва-едва да утолите глада си. Аз съм този, който изнамери идеята покрай

сеферана да се употребява и осфур^[39]. До днес това ни докара вече хиляди тумани и ще ни донесе още много хиляди. Защо бях определен за всички бахарат, а получавам все пак само сеферан? Трябва ли да търпя това? И трябва ли да го допускате вие, които сте мои подчинени и ще получавате повече, ако аз печеля повече? Знаете ли за кого работим и за кого рискуваме живота си? Дето нищо не върши и все пак си живее изискано като Кимбле-и-Алем^[40]?

— Знаем — заяви Афтаб.

— Виждал ли си го някога?

— Не — изръмжа Афтаб.

— Защо залагате тогава всеки ден живота си на карта? От Фелек ул ефлак^[41] ли произхожда, че е твърде горд да ви се покаже? Не съм ли аз постоянно при вас? Не дяля ли всички опасности с моите подчинени? Кого трябва в такъв случай да обичате и уважавате повече, мен или него? Кого трябва да дарявате с повече доверие? Казвам ви, вие щяхте всяка година да прибирате повече хиляди туман от стотиците сега, ако аз бях на мястото на вашия Емир-и-Силлан^[42]!

— Това ти вече често си ни обяснявал и ние го вярваме.

— Аз и на много други вече съм го обяснявал и всички те го вярват. Неговото време дойде. Над главата му вече е надвиснал шемширът^[43]. Аз говорих с неколцина други педеран^[44] и съм сигурен, че в подходящия миг няма да се отдръпнат. Ние знаем, че под дрехата си той винаги носи сире^[45], ама моят гулухле^[46] със сигурност ще мине през нея!

Настъпи пауза. Педер-и-Бахарат потъна в мрачни мисли, а и другите двама бяха приковали замислени погледи в земята. Аз често съм се промъквал до хора, но рядко съм подслушвал толкова тайнствен разговор.

Педер-и-Бахарат — Баща на подправките... Силл-и-Сеферан — Сянка на шафрана... Емир-и-Силлан — Княз на Сенките! Това бяха във всеки случай имена, които си имаха определено значение. Но какво ли? Княз на Сенките! Кои бяха Сенките? Много вероятно хора, както заключих от окончанието за множествено число „ан“, което се употребява почти само за лица, докато иначе се следва окончанието „ха“. Но що за хора бяха те и защо биваха наричани Силлан — Сенки? Някакъв ранг ли означаваше изразът „Княз на Сенките“? Ако ли да, тогава и „Сянка на шафрана“ и „Баща на подправките“ навярно бяха

степенни чиновне. Изглежда, се касаеше за началници и подчинени и както за мен всичко това бе една тайна, така тук вероятно ставаше въпрос изобщо за някаква тайна корпорация, която трябва да се боеше от светлината на деня.

Реката, край която сега се намирах, е била владяна някога от древните вавилонци и асирийци, докато мидийци и перси сложили край на тяхното господство. Ако старият деен Хамурапи, храбрият Тукулти-Адар I, мидийският Киаксарес и Ахеменде Кир станеха от гробовете си и седнеха сега при мен да си споделят дипломатическите тайни, техният разговор вероятно щеше да ми е по-разбираем от това, което бях чул от тримата новоперсийци. Но щеше да стане и още по-заплетено, защото предводителят започна отново:

— Над какво размишлявате? Навярно над това, което ви казах?

— Да — отговори Афтаб. — Ние сме готови да застанем до теб. Сербасът^[47] не може да спечели сражение, ако не вижда сахиб менсеба^[48], комуто е длъжен да се подчинява. Така също и нашият повелител не бива да бъде някакво невидимо същество, на което нашият живот принадлежи, макар да не ни се показва. Ние сме разговаряли с другите Силлан по този въпрос и те са на същото мнение. Кажете ни само какво трябва да сторим!

— Значи мога да разчитам на вас?

— Да. Ти подхвърли, че сабята вече е надвиснала над главата на Емир-и-Силлан. Известно ли ти е времето и мястото?

— Да.

— Ние може ли да го узнаем?

— Ще ви го кажа, защото ви познавам като мълчаливи мъже. Нали знаете, че на всеки Дюшембе-и-Меваджиб^[49] всички педераи се събират в руините на Меджме-и-Йехуди^[50], за да получат неговите заповеди и му дадат отчет. В нея нощ, ако ми се удаде, аз ще другите...

Той спря по средата, защото отекна изстрел, и то от посоката, където знаех, че се намира Халеф. Уплаших се, защото той можеше да е в опасност, иначе нямаше да стреля. Налагаше се бързо да му се притека на помощ. И тогава ми помогна страхът на персийците. Като чуха изстрела, те скочиха, грабнаха кремъкликите си и се втурнаха в храсталака, за да се скрият от стрелящия враг. Неизбежното при това пукане на храстите ми даде възможност незабелязано да напусна моето скривалище. Хукнах зад шубраците към бивачното ни място.

Там видях Халеф да стои с вдигната пушка, която насочи към мен, когато ме забеляза.

— Внимавай, Халеф! — предупредих полугласно. — Аз съм. Ти ли стреля?

— Да.

— Защо? По кого?

— По един лъв, сихди. Промъкваше се дебнешката, за да излапа твоя Асил бен Рих.

— Глупости!

— Не са глупости. Ясно го видях. Лъв беше, истински лъв.

Бе възможно Халеф да не се е измамил, персийският лъв понякога сбърква пътя си към Джебзирех. Извадих кибрита от джоба, за да запаля бързо огъня, за който бяхме приготвили изсъхнала трева. Огънят трябваше да развали желанието на лъва за връщане. Щяхме да насочим вниманието на персийците към нас, но това ми беше безразлично.

Когато високо лумналите пламъци осветиха мястото, накарах Халеф да ми каже къде е видял животното. Той ми посочи и рече важно:

— Ей там се прокрадваше. Като ме съгледа, спря. Беше голям, мощен Абу ер Рад^[51]. Дадох му аз куршума и той повече не се мярна. Улучих го, знам си точно. Той отпътува със страх и ужас от тоя свят, защото там, където стои Хаджи Халеф Омар, и най-силният лъв не устоява.

Аз взех тежкия мечкоубиец готов за стрелба и се отдалечих предпазливо в същата посока. След приблизително четирийсет крачки можах да се убедя, че Халеф не се е заблудил. Той действително беше улучил... ама какво! Повиках го. Той тръгна насам и попита още отдалеч:

— За какво съм ти, сихди? Виждаш ли нещо?

— Да. Тук лежи добичето.

— Значи съм уцелил?

— То е съвсем безжизнено!

— Хамдулиллах! Аз поразих Джебд ел Исман^[52], ужасния удушвач на стадата. Моята слава ще се разнесе из всички шатри и по всички биваци ще се възпяват моите почести!

— Не ликувай преждевременно! Това не е Той, а Тя.

— Лъвица?

— Не. Това, което си застрелял, не е Абу ер Рад, а Омм ерс Санне^[53]. Тя е била гладна и е дошла да проси, ама ти си проявил безсърдечието да ѝ дадеш куршум вместо месо.

Халеф стигна до мен и видя лежащото животно.

— Хиена! — извика засрамен. — Дано Аллах забрави този ден! Как е могло това животно да се представи за лъв? Нека Мохамед, Пророка на пророците, сграбчи душата на тая хиена и да обрече лъжкията на онова къоше от пъкъла, където вонята е най-отвратителна!

— Не тя, а очите ти са те измамили. През нощта всичко изглежда по-голямо.

— Харам! (Много жалко!) Сега гласовете, на които се възрадвах, ще мълчат във всички шатри и биваци.

— Не. Те няма да мълчат, а ще разнесат възхвалата на големия герой, който не си плюе на петите, когато сметне някоя хиена за лъв.

— И да ми се подиграваш още ли искаш, сихди? Това увеличава дълбочината на моята душевна мъка. Аз исках да бъда герой, а се превърнах в седло, на което твоят присмех тръгна на езда. Моите синове ще ме окайват, а дъщерите ми ще ме оплакват. Внуците ми ще клатят удивено глава, а потомците на моите внуци ще забулват пред мен лица! Аз щях като едното нищо да се застрелям, ако това не си беше самоубийство! Ама ти зарежи хапливата си реч и помисли, че и на теб може да се случи да застреляш някой лъв, който само за да те ядоса, се е преобразил в Майка на вонята!

— Не, такова нещо не си мисля, драги Халеф, защото знам това, което ти май не знаеш, че тъмнилото на нощта уголемява всички предмети. Ако ти и по-нататък забравяш да вземаш под внимание този факт, очите ти накрая ще вземат някой гущер колкото пръст за крокодил!

— Как можеш да ми замеряш главата с крокодили? Толкова тежко ли те оскърби заблудата на моите очи, та не си в състояние да ми простиш?

— За оскърбление не може и дума да става. Но ти извърши грешка, която ме върна при теб тъкмо когато разговорът на персийците беше възбудил във висша степен моето внимание.

— Аллах! Съжалявам! Кои и какви бяха те? За какво говореха?

— За да го чуеш, не трябваше да прекъсваш разговора им с нещастния си изстрел. Ще изключа обстоятелството, че сега вниманието им е привлечено към нас. Но със своята прибързаност, която Ханнех ти забрани, ти ми попречи да проникна в една тайна, чието познаване вероятно щеше да бъде от важност при пътуването ни из Персия. А сега да се връщаме при огъня. Трябва да сложим дърва, иначе ще угасне!

— Няма ли да е по-добре заради персийците да го загасим, че да не ни намерят?

— Не. Сега те знаят, че тук има някой, и трябва също да узнаят, че това са хора, от които няма защо да се страхуват. Нека им го покажем.

— И ти мислиш, че те ще дойдат при нас?

— При всички случаи. Хората даже ще употребят най-голяма предпазливост и първо тайно ще ни наблюдават, ала като забележат, че сме само двама души, безгрижно ще ни се покажат. Според тяхното държание ще съобразим нашето. Сега нека говорим за нещо безразлично, защото е възможно вече да са наблизо. Когато ги усетя, ще ти дам знак, като събера ръце.

Седнахме при огъня — аз с гръб към храсталака, Халеф срещу мен. Не мина много и аз му дадох знака. Знаех, че някой се намира в храсталака зад мен. Не бях го видял, нито го бях чул. Беше онова странно чувство, онова неопределимо шесто чувство, което при уестмана е развито до острота, сравнима със зрението и слуха. То е по-скоро предчувствие, отколкото възприятие и все пак си е своего рода чувство, защото от стоящия отзад перс към мен сякаш преминаваше някакъв флуид, подобен на този, свързващ даден миризлив предмет с обонятелните органи на човека.

Ние си бърбяхме непринудено, като че не подозирахме близостта на подслушвача, ала аз бях избрал тема на разговор, недопускаща да се отгатне нещо за нашите личности и намерения. Ето защо мъжът слуша известно време, без нищо да узнае. Това го направи нетърпелив и го измъкна от неговото скривалище. Той излезе от храсталака, изправи се пред нас и ни запита по начин, сякаш беше повелителят на това място:

— Кои сте вие и какво дирите тук?

Очаквайки, че ще се изненадаме, той приглади самодоволно вкоравените мустакови висулки и ни загледа. Понеже мълчахме, оня ни

се сопна:

— Защо не отговаряте? Да не сте слепи и глухи?

Тогава аз отвърнах:

— Ние действително сме слепи и глухи, но само за хора, които ни дават повод да не им обръщаме внимание.

— Да не би да имаш предвид мен?

— Да. Твоето държане не е на човек, когото да почетеш.

— Ефсус! (Аха, колко жалко!) За вас аз значи съм мъж, който не съществува?

— Не би трябвало да съществува — поправих го. — Ако аз въпреки всичко благоволявам да говоря с теб, то с това ти давам доказателство, че съм забелязал присъствието ти.

— Каква любезност и доброта! Колко съм ти благодарен, задето си толкова милостив изобщо да забележиш присъствието ми! А досега аз се смятах за мъж, който от всекиго, колкото и високо да стои, бива не само забелязван, но и вежливо зачитан!

Той се изсмя развеселено и попита:

— Навярно имаш предвид, че трябваше да ви поздравя?

— Като питаш за поздравяването, доказваш, че са ти непознати и най-елементарните правила на добрите маниери.

Тогава оня кръстоса ръце на гърдите, направи ми един дълбок поклон и каза присмехулно:

— Понеже ти, види се, си много знатен господар, искам незабавно да наваксам каквото съм пропуснал. Та значи, Есселям 'алейкум!

Аз само кимнах, и то с физиономия, сякаш не съм забелязал неговата ирония. Той продължи:

— Това, изглежда, все още не ти е достатъчно. Така че аз те моля за милостивото разрешение да прибавя: Ехвал-и-шериф? (Как е светлейшето ти здравословно състояние?)

Тогава аз възприех тона на училищен наставник, даващ похвала на някой ученик, и казах:

— Това поне донякъде беше добре. Ако имаш щастието почетичко да влизаш в досег с възпитани хора, не считам за невъзможно поне спрямо обикновените хора да се научиш да се държиш както трябва. Вярно, маниерите спрямо високопоставени особи ти никога няма да можеш да усвоиш.

— Би джанем (В името на душата ми), такава нещо още никой не ми е казвал! — кипна оня.

— Бъди радостен тогава, че аз ти го казвам! Човек, който съзнава своите грешки, вече е сторил първата крачка към подобрението, а ти, изглежда, си мъж, който по отношение общуването с други има още много да учи.

— Машаллах! В такъв случай излиза, че някое добро чудо ме е докарало тук от Персия и срещнало с теб, за да получа възможност да попълня с твоя помощ недостатъчното си възпитание. Аз се улавям с голяма радост за тази възможност и ето защо ще седна при тебе.

Той вече подгъваше колене, за да седне по турски до нас. Тогава аз бързо го отклоних:

— Стой! Това ще е нова грешка спрямо учтивостта. Аз поканих ли те да ни правиш компания?

— Не. Но се надявам, че нямаш нищо против, защото инак ти ще си този, на когото липсва учтивостта, дето трябвало да я уча от теб.

— Напълно вярно. Само че човек не кани хора, които не познава. Ние бяхме по-напред от теб тук и ето защо ти си задължен да ни кажеш кой и какъв си. Тогава ще реша дали твоето присъствие ще е приятно за нас.

— Беда! Ти трябва да си някой много високопоставен господар, свикнал да говори само в заповедна форма. Аз те моля за голямото милосърдие да бъда облъхнат от духа на твоята уста. Чувал ли си някога името Касим мирза?

— Не.

— Значи обществените условия в моята страна са ти непознати. Аз съм този именит Касим мирза и пътувам за Багдад като Мутемед ел Мулк^[54].

— Тогава ти си навярно шахзахде?

— Да.

Думата шахзахде означава син или потомък, понякога и роднина на шаха. Мъжът лъжеше, той не беше нито сродник на шаха, нито негов пратеник. Аз запазих това мнение за себе си и направих само забележката:

— Тогава трябва да имаш многобройна свита при себе си. Къде се намират воините, които те закрилят?

— Аз самият съм воин и не се нуждая от закрила. Моето пътуване трябва да бъде извършено под балдахина на секретността, тъй като са ми поверени важни работи, за които никой не бива понятие да си има. Ето защо взех само двама придружници и избрах път, по който избягвам опасността да бъда разпознат като шахзахде.

— Аллах акбар! В такъв случай моята душа би трябвало да се преклони с благоговейна благодарност пред теб!

— Съзнаваш ли го? Е, аз обичам да бъда добър. Не е нужно да се оставиш да те смаже величавостта на моя произход.

— И през ум не ми минава. Дали си син на цар, или просяк, ми е все едно. Ако говоря за благодарност, то това не става от благоговение пред твоя произход, а от съображение за откровеността, с която ме възрадва.

— Откровеност?

— Да. Ти си принц и същевременно пратеник на владетеля на Персия. Това не бива никой да знае, защото пътуването ти било тайна. Ти въпреки това ми откри тази тайна. Това би могло да стане единствено ако си Баща на бърливостта или си почувствал такова благоразположение към мен, че е нямало как другояче да постъпиш, освен да ми разкриеш своето мълчаливо сърце. И понеже носителят на толкова важни тайни сигурно е много дискретен, то приемам, че съм озарен от твоето благоволение и само по тази причина ти изказах благодарността си.

Той се усети, че е допуснал голяма грешка — пролича му по стремежа да прикрие смущението си, като потвърди покровителствено:

— Да, ти ми хареса още веднага щом те зърнах и единствено по тази причина чу това, което всъщност никой не бива да знае. Но същевременно се надявам, че осъзнавайки моята любезност, ще оцениш честта, с която моето присъствие изпълва дълбочината на твоята душевност. Та сега значи аз ще седна при вас.

— Нямам нищо против. Но мога ли да узная къде си оставил твоите придружници?

— Те са недалеч оттук и веднага ще се появят. Ние чухме изстрела ви и побързахме да дойдем и ви помогнем, защото си казахме, че който стреля, трябва да се намира в опасност.

Той плесна с ръце и когато двамата му ахпапи се появиха, ги накара да седнат с думите:

— Тези непознати мъже ме помолиха да разхубавим вечерта им с нашата компания и аз, Касим мирза, шахзаде, не искам да ги натъжа, отблъсквайки молбата им. Можете да седнете от двете им страни!

Те откликнаха на подканата. Че той им каза името и титлата, бе отново непредпазливост от негова страна, защото това обстоятелство — дори и да не знаех още преди туй къде съм — нямаше как да не събуди моето недоверие. Той ги осведомяваше за кого се е представил, за да не би да го назоват с истинското му име. До момента моят дребен Халеф дума не беше обелил. Виждах, че се ядосваше, и бях убеден, че ще се улови за първата възможност да даде воля на вкиснатото си настроение. Не се наложи дълго да чака — мнимият Касим мирза му послужи със забележката:

— Вие узнахте кои сме и не е трудно да се досетите, че и ние сега желаем да чуем вашите имена.

И хаджията отвърна, без да ме допусне да се добера до думата:

— Понеже си синът на най-прочутия владетел, приемам, че са ти известни всички царства и страни на земята?

— Известни ми са — заяви запитаният.

— Също Устрали^[55]?

— Да.

— И Йени дуня^[56]?

— И тя.

— Тогава знай, че аз съм шахът на Устрали, а този светлейш владетел, който седи тук до страната ми, е великият султан на Йени дуня.

Дребосъкът направи същевременно важна физиономия. Персиецът ококори очи. Очевидно не знаеше какво да мисли за хаджията. Той продължи:

— Ние също имаме тайни за Багдад, тайни от такава грандиозна важност, че не можем да ги поверим на никой пратеник, нито даже на някой шахзаде. Поради това слязохме за късо време от нашите златни тронове и пропътувахме с Рех-и-ахен^[57] големите морета, за да връчим писмата си лично.

— Рех-и-ахен? — попита персиецът, който все още не знаеше къде беше с Халеф. — Ами че такава изобщо няма по морето!

— Защо не? Нашата монаршеска власт е толкова голяма, че не е нужно да му берем кахъра дали има такава, или не. Гарха^[58], от които

от време на време се нуждаехме, бяхме натоварили на Келеске-и-Бухар^[59] и взели с нас. Колчем искахме да спрем и слезем, бързо ни бе курдисвана една.

— Върху водата на морето...?

— Да.

Тогава персиецът се обърна състрадателно към мен:

— Позволи да не мога да те разбера! Човек все пак не прави пътувания в компанията на мъж, чиято глава е пълна с измислици!

— Ти се лъжеш. Умът на моя приятел е може би поздрав от твоя. Той винаги знае какво говори.

— Аллах да се смили! Вие май и двамата сте съвсем смахнати!

Очите му се местеха изпитателно между мен и Халеф, но само за късо време, защото вниманието му бе отклонено. Конете ни, пощипвайки от храст на храст младите клонки, бяха дошли в обсега на светлината от огъня. Персиецът ги видя. Явно беше познавач, защото едва погледът му бе паднал върху тях, той скочи и тръгна да огледа животните.

— Какво виждам? — извика. — Двама побъркани мъже имат такива коне! Елате насам! Погледнете ги! Дори в конюшната на шах-ин-шаха няма по-благородни!

Подканата се отнасяше до неговите придружители. Конете бяха огледани от всички страни. При това тримата мъже говореха тихо помежду си. Ние се направихме, че не забелязваме особените погледи, които ни хвърляха. После те се върнаха и отново седнаха.

— Тези коне ваша собственост ли са? — попита оня с висулковите мустаци.

— Да — заяви Халеф. — Мислиш ли, че царе ще ти яздят чужди коне?

— От кого ги имате?

— Сами си ги отгледахме. Нашите дворцови конюшни са пълни с такива благородни животни.

— Виждам тук до брега да лежи един сал. Ваш ли е?

— Да.

— Значи не сте дошли тук на коне?

— О, напротив.

— Ама когато човек използва сал, все пак не язди.

— Така си мислиш само ти. Ние запрегнахме конете към сала, седнахме на седлата и яздихме после надолу по Тигър.

— На теб май наистина са ти мръднали чивиите!

— Тогава и на теб са мръднали колкото на мен.

— Как тъй?

— Защото си въобразяваш, че си шахзахде и се казваш Касим мирза.

— Това е истината.

Тук Халеф се обърна към мен:

— Сихди, считал ли си такова нещо за възможно? Тоя мъж ни смята за побъркани и все пак трябва самият да е във висша степен такъв, иначе отдавна щеше да разбере защо представих двама ни като царе. Ако той е шахзахде, ние трябва да сме поне владетели на цял континент.

Едва сега персиецът започна да подозира, че е взел една подигравка на сериозно. Той стрелна дребосъка с гневни очи и каза:

— Значи ти си имал само намерението да ме подиграеш?

— Да — гласеше неустрашимият отговор.

Ръката на Бащата на подправките се спусна към пояса, ала той я дръпна пак и рече спокойно:

— Всъщност би трябвало да те накажа с бой, но ти не знаеш с кого говориш. Знаеш ли разликата между Касим мирза и мирза Касим?

— Знам я — отговори Халеф.

— Аз се казвам не мирза Касим, а Касим мирза. Следователно ти имаш принц пред себе си!

— Ти не се казваш нито мирза Касим, нито Касим мирза и аз значи нямам пред себе си нито принц, нито мъж, който има правото да сложи думата мирза пред името си!

— Аллах! Какво оскърбление! Трябва ли да ти отговоря с остро наточеното си лезвие?

Сега той действително изтегли ножа от пояса. Халеф рече равнодушно:

— Остави си го затъкнато, защото, преди да си съумял да ме докоснеш, ще бъдеш труп!

— Аллах! Вярваш ли го наистина?

— Да. Нима не виждаш какво държи моят спътник там в ръката си? Ти няма да си дигнал още ножа, когато неговият куршум вече ще

се е нагнездил в главата ти!

Когато персиецът измъкна ножа, аз бях взел револвера в ръка. Той го тикна обратно в канията и каза надменно:

— Е, щяхме да видим кой щеше да е по-бърз, той или аз! Но аз съм готов да ти простя, ако ме помолиш за прошка.

— Прощка? — изхили се Халеф. — Чу ли го, сихди, трябвало да го помоля за прошка, аз, Хаджи Халеф Омар! Имало ли е някога човек, който да се осмели безнаказано да ми отправи едно такова искане?

— Безнаказано? — присмя се персиецът. — Кой си ти всъщност, че говориш по този начин за себе си?

— Кой съм? Ти ще го чуеш и ще се учудиш! Аз съм Хаджи Халеф Омар Бен Хаджи Абул Аббас Ибн Хаджи Давуд ал Госарах!

— Това име е дълго като някоя змия, която човек стъпква с крак. Нищо повече ли не си?

— Ти претендираш да си перс, без дори да знаеш, че Хаджи Халеф Омар е шейхът на прочутите хаддехни?

— Тъй! Ти значи си хаддехн, от мен да мине, също шейх на това племе. Нямам нищо против. А кой е спътникът ти?

— Той е още хиляда пъти по-прочут от мен. Той е непобедимият Кара Бен Немзи ефенди, от когото всичките му врагове се боят.

— Боят? — попита Педер-и-Бахарат, като плъзна недоверчиво изпитателен поглед по мен. — Ти го назова Бен Немзи? Тогава той навярно произхожда от Запада?

— Да.

— Значи е исеви^[60]?

— Да.

Шиитът скочи рязко от земята, изплю се пред мен и извика:

— Би хатър-и Гхуда! (За бога!) Какво сторихме! Седнахме до една воняща мърша, до един неверник, който почита жената Мирием^[61] и смята Иса^[62], лъжеца, за бог! Аллах да ви прокълне! Ние се омърсихме при вас и трябва...

По-нататък не стигна. Аз бях останал спокойно да си седя, защото знаех, че Халеф ще действа вместо мен, и му доставих тази радост. И хаджията скочи, сложи ръка на пояса, за да разхлаби камшика, и прогърмя към оскърбителя така, че онзи спря посред приказките си:

— Мълчи, безсрамнико! Какво ти скимна? Ти лесно можеш да заплатиш с живота наглостта на думите си! Необходимо е ефендите само леко да те докосне с ръка и ще лежиш като труп на земята! Ама това не е нужно, той не трябва пръст да помръдне, защото ако ти речеш още една-едничка погрешна дума, ще си имаш работа с мен!

Бащата на подправките отстъпи една крачка назад, остави очите си да се плъзнат презрително по снагата на неговия противник, изсмя се гръмко и отговори:

— Какво казваш? Каниш се да ме накараш да млъкна, ти? Ефендите щял да ме тръшне на земята? Аз и от двайсет келеси като вас не бих се уплашил! Едно такова джудже като теб може с подобна закана само да ме разсмее, защото...

И този път не можа да продължи, и то по една много по-съкрушителна причина от тази преди малко. Халеф, който никога не оставяше някое оскърбление напразно да го чака, не можеше да бъде доведен до по-голям гняв, както ако някой се подиграеше над дребната му фигура. В такива случаи обикновено наказанието последваше като светкавица. Така стана и сега. Едва бе изговорена думата джудже, хаджията замахна и перна с камшика от хипопотамова кожа персиеца напреко през лицето по такъв начин, че той залитна с висок крясък назад, опитвайки с усилие да не падне. Закрил лицето си с ръце, той се олюляваше в полусъзнание напред-назад. Двамата му спътници се изстреляха като пружини от местата си и измъкнаха ножовете. Халеф стоеше с пламтящи очи и високо вдигнат камшик, а и аз бях скочил, за да подкрепя храбрия дребосък.

Така се измервахме известно време безмълвно, докато предводителят на противниците смъкна ръце. Над камшичната дамга, прекосяваща лицето, можеха да се видят две втренчени със слабоумна ярост очи. Ръцете се вдигнаха, пестниците се свиха и неудържимият вече от бяс мъж направи скок да сграбчи Халеф. Този обаче се отклони ловко встрани, угости персиеца с втори удар, който засегна напреко горната устна, и стовари тежкото топче на дръжката по тила му, от което оня се срина на земята. Халеф веднага се намери върху него и склучи здраво ръце около гърлото му.

Това се бе случило много по-бързо, отколкото може да бъде разказано, толкова бързо, че двамата подчинени на персиеца не бяха намерили време да се притекат на помощ на своя господар. Сега

понечиха да го сторят и да хванат Халеф изотзад. Аз проснах с ловкия си удар единия в безсъзнание и така пипнах другия за гърлото, че успя да издаде само едно стенещо хъхрене. Изтръгнах му ножа и също пищова от пояса, запратих ги във водата и го стоварих после на земята, където остана да лежи. Тогава Халеф ми викна:

— Сихди, ела насам! Ти се оправи с ония, ама мен тоя още ме мъчи. Иска да се изправи.

— Иди донеси ремъци от сала, ще ги вържем! — отвърнах аз.

Докато държах шиита, Халеф изпълни разпореждането ми и скоро тримата бяха вързани.

— Какво ще правим сега? — попита Халеф. — Необходимо ли беше да ги връзваме?

— Да.

— Няма ли да е по-добре да потърсим друго място за бивак?

— В качеството си на победители? През ум не ми минава! Ние се нуждаем също от сън и аз нямам намерение заради тези хора да жертвам от него макар и само пет минути. Нека видим какво имат по джобовете си!

— Плячка ли искаш да правиш, сихди?

— Не. Но по този начин може би ще узнаем какъв е в действителност този мним шахзахде.

Имах и друга причина, но не я казах на хаджията, за да не чуе Бащата на подправките, който не беше в безсъзнание. Претърсихме го, ала на първо време не намерихме нищо друго освен парите му и споменатата вече сметка, от която обаче нищо не можеше да се разбере. Той си бе надянал няколко пръстена, сред които един златен с осмоъгълна плочка и арабски букви по нея. Той най-напред не ми направи впечатление. При неговите спътници също нямаше какво да се намери, докато накрая погледнах пръстите им. Те имаха същите пръстени, само че техните бяха от сребро. Снех им ги и ги приближих до огъня, за да разчета шрифта. Видях едно „са“, свързано с „лам“, над които стоеше знак за удвояване. Това даваше думата силл = сянка.

Сега бях убеден, че съм намерил търсеното. Тези пръстени бяха без всяко съмнение разпознавателни знаци, сиреч доказателство за членство в някакъв таен съюз. Трябваше да ги имам и трите, но без персийците да знаят, че съм ги съхранил. Та вдигнах значи

незабелязано от Бащата на подправките три камъчета от земята, прикрих ги в шепата и казах високо на Халеф:

— Това са два странни пръстена. Иска ми се да видя дали третият е подобен.

След това взех и златния, като го измъкнах със сила от ръката на съпротивляващия се Педер-и-Бахарат. Огледах го бегло, все едно не възнамерявах да прочета думата, и обясних после на хаджията:

— Драги Халеф, това са магически пръстени, произхождащи още от времето на Харун ал Ражшид. Магьосничеството е забранено, така че ще ми бъде присъдена голяма заслуга, ако хвърля пръстените във водата.

Тогава персиецът извика гневно:

— Тези пръстени принадлежат на нас, не на теб! Вие разбойници ли сте? Дай ги тук!

— Напразно ги искаш — отговорих. — Мой дълг е да ви държа настрана от магиите, които ви водят към гибел. Тези пръстени принадлежат на водата, където никога няма да бъдат намерени. Внимавай! Един... два... три...!

При всяка от тези думи хвърлях по едно камъче във водата. Персиецът ги чуваше да падат и беше убеден, че това са пръстените, защото след последното хвърляне каза оскърбително-подигравателно:

— Не вярвай, че с тази кражба си си спечелил някаква заслуга! Такива пръстени има повече, отколкото си мислиш, и ние скоро отново ще си имаме такива. А с вас ще си разчистим сметките. Заклевам ти се в Али, най-великия от халифите!

Докато пъхах незабелязано пръстените в джоба, Халеф, който като по-раншен привърженик на Суна не ценеше високо Али, му отвърна:

— Оо, я замълчи за тоя най-велик от халифите! Той е имал келява глава, брадата му е приличала на бяла памучна бърсалка, а търбухът му висял до коленете, защото бил лакомник, какъвто втори нямало по цялата земя. И когато вие шиитите казвате, че свещеният му владетелски сан произлизал от неговата любов и вяроност към дъщерята на Пророка, то ние сунитите сме по-добре осведомени и знаем, че Фатима ханъм щяла да живее много по-дълго, ако не се косяла до смърт заради още осем други жени и двацет робини.

— Аллах да затрие злия ти език! Ако паднеш в ръцете ми, ще ти го отрежа!

Междувременно съзнанието на неговите подчинени се бе върнало, но те се държаха спокойно. За да можем да спим без всяка грижа, трябваше да си подсигурих пленниците. Та вързахме ги значи поотделно за три храста така здраво, че бе невъзможно да се освободят. Оръжията им прибрахме. Сега си легнахме при конете. След като бях казал на моя жребец сурата в ухото, Халеф ме запитва:

— Сихди, когато хвърли пръстените във водата, ти скришом пъхна нещо в джоба. Какво беше?

— Трите пръстена. Аз не ги хвърлих.

— Не? Ама аз ги чух да падат.

— Това бяха три камъчета.

— Аллах! Защо си послужи с измама?

— Тя не касаеше теб, а персиеца. Той се числи заедно със своите придружители към някакъв таен съюз. Пръстените вероятно са знак за членство. Кой знае колко нашироко се разпростира този съюз, може би над цяла Персия. А ние отиваме в тази страна. Разбираш ли ме?

— Досещам се какво имаш наум. Ние познаваме знаците на този съюз, това при дадени обстоятелства може да бъде от голямо предимство за нас.

— Може би ще се яви случай с помощта на тези пръстени да се представим за Силлан.

— Силлан? Какво е това?

— Така се наричат членовете. Всеки отделен бива наричан Силл. Тази дума, сянка, намеква за някаква тайна дейност, която при всички случаи е незаконна, понеже се бои от дневната светлина. Обикновените членове имат сребърни, а началниците златни пръстени. Оглавяващият този таен съюз бива наричан Емир-и-Силлан.

— Сихди, сецам се нещо. Дали не се касае за сектата Баби?

— Възможно е. Вярно, аз не мога да приема равнозначно Баби и Силлан, ала не е невероятно да спадат към едно цяло. Знаеш ли какви са бабите и какво искат?

— Не точно. Само съм чувал, че са врагове на шаха и са неумолимо преследвани от него, ама защо, не ми е известно. Ти можеш ли да кажеш, сихди?

— Да. Основател на сектата бе младият Али Мохамед от Шираз, нарекъл се Баб^[63], защото учи, че хората могат да достигнат Бога чрез него. Неговите последователи вярват, че Баб стои по-високо от Мохамед, че в света няма зло, следователно няма и прегрешение, и че молитвата не е безусловно необходима. Те забраняват на жените да се забулват с фереджета, изискват на мъжа да бъде разрешена само една жена. Това е противно на ученията на Суна и Шиа. Те превърнаха мирското правителство в свой враг, искайки да имат деветнайсет духовника, които да стоят над владетеля.

— Това шахът никога няма да допусне.

— Правилно! Насир-ед-Дин взе срещу тях много строги мерки, които се превърнаха в свирепи преследвания, когато няколко бабити извършиха покушение срещу шаха. Всички, които биваха разпознавани и залавяни като членове на тази секта, умираха от мъчителна смърт. Други бяха принудени да се откажат привидно от вярата си или да избягат в странство. Но тайно сектата Наброява още много хиляди съмишленици, които се държат здраво един за друг, подпомагат се взаимно, не се боят от никаква жертва и също не се стъписват пред никакво престъпление, когато се касае за вярата им. Хора, които твърдят, че нямат грях, не познават и понятието престъпление.

— Точно както ми се видя оня от персите, комуто въздадох камшика.

— На мен също. Убеден съм, че тоя, когото наби, ще ни отвори много работа, ако пътищата ни отново се кръстосат.

— Мислиш, че щеше да е по-добре, ако не бях го набил?

— Нека засега не се безпокоим по този въпрос. Станалото не може да се промени. Но те умолявам друг път да ме питаш за разрешение, преди да посегнеш към камшика! .

— Сихди, това не е възможно. Какво ще си помислят за мен тези, които трябва да бъдат наказани, ако те помоля за позволение? Аз бих оскърбил дълбокото уважение, което всички хора трябва да отдават на мен, прославения Хаджи Халеф Омар.

— Не е нужно да питаш така, че да те чуят. Достатъчно е един поглед към мен, на който аз също ще отговоря с поглед.

— Ама пък ще го разбереш ли тоя поглед? Не знам дали погледът на пердаха може да се отличи лесно от другите видове

погледи.

— Аз ще го различа, можеш да разчиташ на това.

— А сега кажи, всичките ли три пръстена ще задържиш?

— Не. Един от тях ще дам на теб. Но ще можеш да си го наденеш едва когато сме се разделили с персите, защото те не бива да знаят, че все още притежаваме пръстените им.

— Аз съм удовлетворен. Слава на Аллах, че дойде да ме вземеш! В последно време животът ми протичаше като някой полог с кокоши яйца.

— Странно сравнение!

— Не е странно. Както в тоя полог едно яйце мяза на друго, така и в моя живот единият ден изцяло приличаше на другия. Аз жадувах за дела, ама не ми се отдаваше възможност. А отдадеше ли ми се, не получавах разрешение.

— Ти трябва да питаш за разрешение?

— Не ми е нужно, ала въпреки това го върша, защото мирът в отделната шатра е също Така полезен както мирът между народите. Или ти да не би да не питаш Еммех, когато някое приключение те примамва да се махнеш от чаровната ѝ страна?

— В моето отечество ги няма тези неща, които ти наричаш приключение.

— В такъв случай жителите на вашия оазис са за окайване. Сега схващам защо толкова обичаш да ходиш по чужди страни. И това е добре за мен, защото едвам започнахме това пътешествие, и вече заловихме трима шиити, плякосахме три пръстена на тайната и раздадохме два камшични удара. Силата на мъжеството в мен отново се ободри, храбростта се пробуди в сърцето ми, а сънищата ми предизвестяват победите, които заедно ще извоюваме.

— Радвам се за теб, драги Халеф. И понеже човек може да сънува само спейки, а на теб предварително спечелените победи ти доставят такава голяма радост, то сега не можеш да сториш нищо по-добро, освен да спиш. Лека нощ!

— Вече?! О, сихди, аз с такова удоволствие щях да си побъбря още с теб. Моята Ханнех...

— ... е най-добрата от всички жени и ти пожелава да я сънуваш. Та спи значи! — вметнах аз в приказката му.

— А Кара Бен Халеф...

— ... е най-добрият от всички синове и сънят може би ще ти го покаже. Значи заспивай!

— Добре, подчинявам се! Ама ти си станал един тиранин спрямо мен и себе си. Твоята Еммех...

— ... иска всичките дни хубаво да си отспивам. Ето защо: лека нощ!

— Сихди, аз не съм съгласен с теб, ала въпреки туй ще ти се подчиня. Щях още много да ти приказвам, ама като не щеш, ще ти кажа само още лека нощ!

Той се обърна и не мина много, чух по равномерното му дишане, че лежеше в обятията на онзи благодетелен бог, наричан от бедуините не Морфей, а Наум.

Аз също изпаднах скоро в тази прегръдка, а когато на сутринта се измъкнах от нея, беше светло. Халеф още спеше и аз го събудих. Отведохме конете до водата и хвърлихме едно око на пленниците. Те всячески се бяха старали през нощта да се освободят, но напразно. Каква гледка предлагаше Бащата на подправките! Двете кървавосини ивици бяха дебело отекли и разпукани. Сигурно бе изтърпял немалко болки и искам да призная, че сега го съжалявах. По-късно, наистина, когато го опознах по-добре, съзнах, че това състрадание е било излишно. Очите му бяха тъмночервени, а гласът му звучеше с дрезгаво съскане, когато се обърна грубо към мен:

— Кучи син, развържи ме! Ние трябва да тръгваме.

Тъй като аз премълчах оскърблението, Халеф отвърна вместо мен:

— Ако говориш по този начин с ефендите, ще ви оставим сиджимите и ще има да лежите тук, додето пукнете от глад и жажда.

— Ние не сме ви сторили нищо!

— Не ставай смешен!

— Ако ви срещна пак, сигурно няма да ме намериш смешен!

— Заканваш ли ни се? Добре! Значи няма да ви развържем.

Халеф седна при мен и се зае със закуската си. Тогава персиецът промени тона. Заяви, че ще гледа на станалото като на нестанало само да сме го развържели, защото трябвало да тръгва. Предоставих на Халеф да преговаря по-нататък с него. Хаджията оповести своето решение:

— Ти ни излъга и поруга. Ето защо ние ти показахме, че сме мъже, които не допускат такива неща да останат ненаказани. Ще ви снемем ремъците само ако си вземеш оскърбленията обратно.

— Вземам си ги.

— И ни молиш за прошка.

— Моля.

— Хубаво! Ние значи ще те развържем. Но кога ще стане това, зависи от прочутия Кара Бен Немзи ефенди.

— Ти каза, че си шейх, следователно можеш да решаваш и ти.

— Ефендите е още по-голям шейх от мен. Той брой конете си по стотици, камилите по хиляди, а харемът му е пълен с красиви жени, които му приготвят печени овни. Та обърни се значи към него!

Това за персиеца си беше наистина твърде много. Той замълча.. Аз побързах да приключа закуската и се „нахвърлих“ после върху огнестрелните оръжия на пленниците: изстрелях пищовите и кремъклийките им и хвърлих торбичките с барута във водата.

— Проклятие! — изкряска Педер-и-Бахарат. — Защо унищожи единствения барут, който още имахме?

Аз все още не отговарях. Не беше трудно да се досети, че го правех от предвидливост. Трябваше да се отнеме възможността на тези хора да стрелят по нас, иначе още с освобождаването им нямаше да сме вече сигурни пред тях. Когато се бях погрижил по този начин, откарахме конете на сала, на който аз останах, като подканих Халеф да освободи Афтаб. Той беше, чийто нож и пищов бях изхвърлил във водата. Дребният хаджи отиде при него и заговори:

— Ти чу, че ще те развържа. Всъщност ти не си достоен за тая работа, ама аз ще проявя милост към теб и ще ти върна свободата. После ще можеш да освободиш ахпапите си, но не преди да сме се махнали, иначе ще получиш куршум! Чу ли?

— Да — заяви Афтаб.

— И ако твоят господар, или какъвто ти е там, понечи да се оплаче, че благотворната чувствителност на неговото лице му освежава сърцето повече от обичайното, то му натрий двата кервански пътя, дето му ги прокарах по лицето, със сол и пипер. Това ще удвои неговото блаженство и ще подсили пленителните възприятия на неговия живот.

Педер-и-Бахарат, който бе чул тези думи, изчака, докато Халеф се намери отново при мен, и се провикна вбесено:

— Отпътувайте в пъкъла, крастави следовници на магията, разбойници и крадци на пръстени! Пазете се да не ни срещнете отново! Денят, в който очите ви ще ни зърнат, ще бъде последният в живота ви, защото моят куршум ще ви отвори портите, зад които има само един път, и той води надолу в джендема, където ще заплатите камшичните удари с вечното проклятие!

Аз не му дадох отговор, ала Халеф, винаги готов за приказки, отвърна:

— Ти ни предупреждаваш за повторната среща. Аз обаче ще се радвам на нея, защото измерих копнеещата степ на твоето лице и установих, че там има място за още няколко такива камилски пътеки. Веднага щом Аллах доведе пътя ти отново пред нашите очи, няма да пропусна с няколко нови удара да ти призова обратно в паметта блаженството от изминалата нощ. А дотогава си помисляй сегиз-тогиз за нас, твоите най-верни приятели, които винаги ще си спомнят с удоволствие за Касим мирза, пресветлейшия шахзахде!

По време на тази реч аз бях отвързал сала. Отблъснахме се от брега и загребахме навън до Тигър, по чието течение заплавахме надолу. Гръмливите „благопожелания“ на персийците се бяха носили след нас до изхода на бухтата. За днес яростта им беше безсилна, ала по-късно при една евентуална среща трябваше много да внимаваме. Когато направих бележка на Халеф в това отношение, той попита:

— Считааш за възможно отново да ги видим?

— Даже за много вероятно, защото тези хора също възнамеряват да отидат в Багдад.

— Те ще дойдат там по-късно от нас.

— О, не. Техният сал е по-малък от нашия, а те имат шест ръце за гребане, следователно две повече от нас. Следва да се очаква, че ще ни задминат още днес.

— Това действително не е благоприятно за нас, защото ако ни задминат, ще могат да ни чакат в Багдад и да видят пристигането ни, без да ги забележим. Ако сетне ни последват, ще им паднем в ръцете.

— Виждаш колко предпазливи трябва да бъдем, но не само в Багдад, а още преди туй, защото съм убеден, че още днес ще ни

наблюдават. При това нещата опират не само до нас, но и до нашите коне.

— Имаш предвид, че тези мъже са хвърлили око на животните ни?

— Халеф, та нали видя как беше заплепен от тях така нареченият Касим мирза. Докато жаждата им за мъст ги подтиква да се занимаят с нас, алчността им ще се насочи към жребците. Ако съумеят да си отмъстят и същевременно да влязат в притежание на такива ценни животни, ще са спечелили двойна игра. По път те могат да осъществят един такъв план много по-лесно отколкото в Багдад и ето защо днес имаме повече основание за предпазливост отколкото утре.

— Смяташ, че утре ще пристигнем в Багдад?

— Утре по обяд, ако не ни задържи някое непредвидено препятствие. Днес ще минем край повече населени места отколкото досега. Това е признак за близостта на халифския град.

Каквото предположих, стана — малко подир пладне бяхме почти достигнали селцето Синдийе, когато видяхме персийците зад себе си. Салът им плаваше по-бързо от нашия. Бащата на подправките седеше на края му и потапяше усърдно ръце във вълните, за да разхлажда пламтящото си лице. Четвърт час по-късно минаха край нас. Тогава той се изправи, протегна пестници към нас и извика:

— Ако не ни бяхте взели барута, сега щеше да е свършено с вас. Даже и днес да ни се изплъзнете, заклевам се в Хасан и Хюсеин, че бездната на гибелта ще остане зееща за вас.

На Халеф сърце не даде да премълчи тази заплаха и той кресна нататък:

— Твоите приказки ме размиват. И дори хиляди оки барут да имахте, пак нямаше да се страхуваме от вас. Или си въобразяваш, че само вие можете да стреляте? Ние също имаме пушки!

— Имало ли е нявга гяур, или някой проклет син на Суна, който да може да стреля, че и да улучва? — подигра се персиецът. — Много скоро вашите синове и дъщери ще бъдат сираци, а жените ви — вдовици. Аллах да прокълне и тях, и вас!

Ханнех вдовица, Кара Бен Халеф сирак и двамата прокълнати от Аллах — това така здравата разядоса дребния хаджи, че той извиси гласа си до най-голямата сила, за да надвие заканата на врага.

— Мълчи! Ти говориш с устата на глупостта и с езика на безразсъдството. Ако нашите пушки загърмят, то всичките ви бащи, дядовци, деди и предци ще осиротеят и всичките ви деца, внуци и потомци на внуците ще овдовеят. Вашите приятели ще измрат, близките и познатите ви ще изгинат, градовете и селата ви ще опустеят и цялата Фарз^[64] ще представлява едно бойно поле, по което ще бродят само вдовици и сираци, за да оплакват победените и окайват избитите. Кръвта ви ще потече към морето между бреговете на реката, а ветрищата ще подгонят прокудените от телата ви души като прахоляк из въздуха. Вие сте немощни...

Тук дребосъкът прекъсна внезапно, обърна се към мен и с обикновен глас прибави съжалително:

— Жалко, сихди, че вече не могат да ме чуват, твърде далеч заминаха за жалост.

— Тогава си затвори устата и мирувай!

— Да мирувам? И нищо ли не биваше да казвам? Помисли си, те искаха да ме направят посмъртния съпруг на моята вдовица и покойния баща на моя осиротял син! Това аз не можех да изтърпя! Знаеш, че не се страхувам от смъртта. Но подмятането, че със смъртния си час ще превърна Ханнех, най-несравнимата от жените на всички страни, изключвайки твоята Еммех, в една жалееща вдовица, не можех да оставя да чака напразно.

Като взе отново греблото в ръка, Халеф още дълго си мърмори под носа. Вдовишката и сирашка възбуда у него не искаше лесно да се уталожки.

---

[33] Джебзирех — Острова, земя между Ефрат и Тигър. ↑

[34] Бил ад ел Аджам — Персия — б. а. ↑

[35] дугх — извара — б. а. ↑

[36] По онова време 800 марки — б. а. ↑

[37] Педер-и-Бахарат — Баща на подправките — б. а. ↑

[38] Сил-и-Сеферан — Сянка на шафрана — б. а. ↑

[39] осфур — сафлор, тревисто растение, от чиито цветове се добива червена боя, а от семената — масло — б. а. ↑

[40] Кибле-и-Алем (перс.) — Средище на света = шах — б. а. ↑

[41] Фелек ул ефлак — най-високото небе — б. а. ↑

- [42] Емир-и-Силлан — Княз на Сенките — б. а. ↑
[43] шемшир — сабя — б. а. ↑
[44] педеран — бащи — б. а. ↑
[45] сире — плетена ризница — б. а. ↑
[46] гулукле — куршум — б. а. ↑
[47] сербас — войник — б. а. ↑
[48] сахиб менсеб — офицер — б. а. ↑
[49] Дюшембе-и-Меваджиб — месец на заплатата — б. а. ↑
[50] Меджме-и-Иехуди — синагога — б. а. ↑
[51] Абу ер Рад — Баща на гръмотевицата — б. а. ↑
[52] Джедд ел Исман — Дядо на зъбите — б. а. ↑
[53] ММ ерс Санне — Майка на вонята — б. а. ↑
[54] Мутемед ел Мулк (перс.) — доверено лице на царството —
б. а. ↑
[55] Устрали — Австралия — б. а. ↑
[56] Йени дуня — Америка — б. а. ↑
[57] Рех-и-ахен — железница — б. а. ↑
[58] гарха — гари — б. а. ↑
[59] Келеске-и-Бухар — вагони — б. а. ↑
[60] исеви — християнин — б. а. ↑
[61] Мирием — Мария — б. нем. изд. ↑
[62] Иса — Исус — б. нем. изд. ↑
[63] Баб — Порта — б. а. ↑
[64] Фарз — Персия — б. а. ↑

4. В ТРЪСТИКОВАТА КОЛИБА

Минахме край Синдийе и видяхме, че персийците не бяха пристанали тук, както и в Садийе. Когато в следобеда достигнахме Мансурийе, един мъж стоеше с жена си на брега и двамата още отдалеч ни замахаха да спрем.

— Сихди, те желаят да пътуват с нас — каза Халеф. Може пък да искат да обременим нашия претоварен келлек с още един такъв товар?

— Не се преструвай! — отвърнах аз. — Твоето добро сърце веднага реши да ги вземе. Познавам те.

— Да, сихди, ти много добре познаваш твоя Халеф. На хора, които са толкова бедни, че не притежават кози кожи за келлек, човек не бива да отблъсва една такава молба. Те сигурно искат да отидат в Багдад. Един мъж все някак ще се справи с тая работа, ама от нежните нозе на някоя жена не бива да се изисква такава усилие. Ще се насочим ли натам?

— Да — отвърнах, макар по отношение нежността на тукашните женски нозе да бях на друго мнение.

Когато приближихме брега и бавно се носехме край него, чухме, че правилно сме предположили. Мъжът ни помоли да вземем него и жена му. Той не можел, наистина, нищо да ни даде, но от благодарност щял да се моли за нас.

— Преди един час мина един сал с трима мъже — прибави. — Ние им извикахме молбата си. Те обаче ни нарекоха проклети сунити и продължиха да плават. Аллах да погуби тези отцепнически привърженици на лъжеучението!

Когато келлекът докосна брега, двойката се качи, после се върнахме в средата на реката. „Нежните“ стъпала на жената бяха по-големи от тези на мъжа — обстоятелство, което често се наблюдава дори при уседналите бедуини, защото мъжете изминават кажи-речи всеки път на кон.

Двамата нямаха нищо със себе си освен малко провизии, загънати в някакъв стар парцал. Мъжът не носеше оръжия. Изпървом

правеха нелошо впечатление и бяха толкова скромни да седнат при задния край на сала. Тъй като аз управлявах там в тяхна близост кормилото, можех да ги наблюдавам, без да бие на очи. И тогава видях за моя изненада на пръста на мъжа един сребърен пръстен — като двата, които имах заедно със златния в джоба си. В същия миг знаех къде съм.

Веднага щом течението на реката позволи да напусна задното кормило, отидох при Халеф в предната част и го попитах тихо:

— Как ти харесват тези хора?

Послужих си, за да не бъда разбран, с мोगреб-арабски, който Халеф като родом оттам отлично владееше. Той отговори на същото наречие:

— Те са бедни хорица, които освен това, че ги вземем, могат във всеки случай да ни бъдат безразлични. Ама защо ме питаш на езика на моя роден край, сихди?

— За да не ни разберат. Тези двама души не бива да ни бъдат толкова безразлични, както си мислиш. Те кроят някакво зло срещу нас.

— Аллах!... Наистина ли? Как тъй зло?

— Не се оглеждай! Не бива да усетят, че говорим за тях. Те възнамеряват именно да ни предадат на персийците.

— Машаллах! Имаш ли причина да очакваш това от тях?

— Мъжът е надянал на пръста си пръстена на Силлан.

— Не е ли друг пръстен?

— Не. Колко добре, че нашите са още в джоба ми и на теб още не съм ти дал! Ти вероятно щеше да си го сложиш. Така щяхме да се издадем, че не съм хвърлил пръстените във водата. Изобщо сега-засега не бива да носим някой на пръста си.

— Ти си на мнение, че те са говорили с персийците?

— Да. Бащата на подправките заема някаква по-висока степен. Той вероятно познава членовете от местностите, в които си има работа.

— Аз мислех, че Силлан има само в Персия.

— Аз не. Ще ти припомня вчерашното ни предположение, че Силлан са може би свързани с бабите. Когато те бяха безпощадно преследвани заради покушението срещу шаха, хиляди избягаха под водителството на мирза Яхия към Ирак Араби и преместиха седалището си в Багдад. От онова време тук сигурно има още мнозина

от тях. И ако е вярно, че съществува някаква връзка между тях и Силлан, то няма защо да се учудваме, че днес срещнахме един тукашен силл. Персиецът го познава, слязъл е в Мансурийе и му е дал някакво разпореждане относно нас.

— Какво може да е то?

— Ще го узнаем. За нас е от изключителна важност, че Педер-и-Бахарат е извършил пропуск, без който вероятно щяхме да попаднем в заложения капан. Той трябваше да каже на мъжа да не допуска пръстена му да бъде видян, понеже считам тези пръстени за магьоснически.

— Вярно е, сихди! Чрез неговото не доглеждане ние бяхме предупредени и ще се пазим от хлътване в насочените към нас замисли.

— Напротив. Предпазливостта ми повелява да дам вид, че са ме заблудили. Когато човек знае къде се намира врагът и кога ще бъде нападнат от него, той вече наполовина е победил. Ако ние го избегнем и тръгнем към Багдад, няма да знаем кога и къде ще ни връхлети опасността. Тя може там следователно да ни срещне съвсем неподготвени. Тук обаче ние ще знаем точно къде сме.

— Как се каниш да го узнаеш?

— Тоя силл или неговата жена ще ми го кажат, без да им е в намерението, и то още днес, защото съм убеден, че покушението срещу нас трябва да бъде осъществено още преди да сме стигнали в Багдад. Предполагам, че ще получим съвет от тези хора относно нощния ни бивак, в основата на който лежи замисълът за предаването ни в ръцете на персийците. Ние трябва да проявяваме любезност и непринуденост, за да не заподозрат, че храним недоверие.

Аз се отправих обратно към задната част и подех с двамата разговор, при който се показвах колкото се може по-простодушен. Удаде ми се да ги заблудя и от време на време улавях по някой скришен поглед, с който си казваха, че намерението им протича добре.

Минахме още край Докхала и няколко села, докато стигнахме завоя след Йехултийе. Тогава подвикнах на Халеф:

— Сега следи за някое място, подходящо за нощувка! До половин час слънцето ще залезе!

Каквото очаквах, стана. Едва бях изговорил това нареждане и мъжът от Мансаруийе каза:

— Чувам, че искате да намерите място, което да е удобно за спане. Ефенди, аз знам едно такова, понеже често пътувам до Багдад и винаги оставам там през нощта.

— И къде е то? — попитах аз.

— На десния бряг, съвсем недалеч оттук.

— Що за място е?

— То е една Хус ел Касаб ферси^[65], в която има място за десет мъже. Стените са плътни срещу дъжд и всякакви зловредни мъгли. Във вътрешността ѝ няма паразити, под покрива ѝ човек живее като под закрилата на Аллах и сладки сънища очакват всеки, който прекрачи през гостоприемно отворената ѝ врата.

Колко примамливо само звучеше! Та човекът се изразяваше едва ли не поетично, за да ни се стори тоя капан възможно по-желан! Аз не дадох вид това да ме е впечатлило и отвърнах:

— Има ли храсталак наблизно?

— Колкото щещ. Можем до заранта да не угасваме огъня, защото съществува обичай всеки, който пренощува там, да събере сутринта преди тръгване няколко снопа съчки и тръстика за тези, които ще дойдат след него. Вода за пиене дава реката. Следователно е налице всичко необходимо, за да бъде престоят приятен.

— Хубаво! Ще пренощуваме значи в тази колиба. Кажи ни, когато трябва да се насочим натам!

Той хвърли на жена си поглед на доволство. Щели сме да заварим значи дърва за огрев! На мен през ум не ми минаваше да повярвам, че всеки тръгващ се грижи по посочения начин за идващите. Персийците отдавна вече бяха пристигнали при колибата. За да могат да ни наблюдават, желяеха да запалим огън и ето как си бяха дали труда да ни съберат горивен материал. Та нали беше възможно да достигнем колибата едва след настъпване на мрака. Тогава щеше да е твърде късно да търсим дърва, така че те се бяха погрижили да станем чрез огъня видими за тях.

Само след късо време силът ни подкани да вземем направление към брега. Скоро след това видяхме колибата и той ни посочи мястото, където да пристанем. Аз не последвах това предложение, а насочих сала към едно друго място, където брегът бе свободен от храсти и следователно можеше да се обгърне с поглед. Ако пристигналите преди нас перси се таяха в шубрака, можеха просто да ни

изпозастрелят. Аз им бях отнел барута, наистина, но от само себе си се разбираше, че в Мансурийе те са се постарали да попълнят загубата.

— Защо не пристана по-долу при колибата? — попита ме силлът.
— Та аз ти показах място, което е много по-подходящо от това.

— Заради конете — отвърнах. — Те трябваше да стоят от заранта досега и се нуждаят от движение. Ние сега ще поюздим на известно разстояние. Ти иди междувременно с жена си в колибата. Ние ще се върнем, преди да се е стъмнило.

Изтеглихме конете на брега и ги възседнахме. Поехме в галоп зад ивицата от тръстика и храсти, съпровождаща реката, към колибата, която бе отдалечена от водата на може би петдесет крачки.

— Защо искаше да дойдеш насам на кон, а не със сала, сихди? — осведоми се Халеф.

— За да бъда тук преди мъжа и жена му — обясних. — Търся следите на персийците.

Достатъчно беше да обиколя веднъж с коня колибата, за да видя търсените стъпки. Тримата изгарящи от омраза мъже бяха пристанали тук, събрали шест големи снопа съчки и тръстика и отново се отдалечили после със сала си. Това можеше да стане само надолу по реката. Затова знаех в каква посока се бяха скрили. Със сигурност вероятно бяха недалеч оттук и със същата сигурност можеше да се приеме, че са избрали такова място на брега, от което да могат да наблюдават пристигането ни. То трябваше да се вдава във водата и ако вземех под съображение обсега на човешкото зрение, нямаше да е трудно поне приблизително да определя къде да търся въпросното място. Тяхното внимание беше насочено нагоре по реката, така че ако исках да ги видя, трябваше да се отпраща към някоя точка от брега, лежаща под тях.

Като обясних това на хаджията, ние прояздихме един полукръг, който ни отведе до реката. Там слязохме, оставихме конете и проникнахме през шубраците до водата. Оттам видяхме нагоре от нас брегът да образува един нисък, тесен нос, при който — не откъм колибата, а от наша страна — бе вързан салът на персийците. А те самите лежаха недалеч от него край тръстиката и водеха, както можеше да се различи от жестовете им, оживен разговор.

— Сихди, твоята проникателност улучи правилно — рече Халеф.
— Онези се намират там, където предположи. Много ми се ще да ида

дотам и да си поговоря с тях с езика на камшика.

— За тая работа сега нямаш никакво основание — отвърнах. — Ако искаш да говориш с тях по този начин, трябва да можем да докажем, че са наумили нещо враждебно срещу нас, а това доказателство все още ни липсва.

— Не ни липсва то. Та нали знаем, че те са убедили мъжа и жената да ни предадат в ръцете им.

— Това засега е само предположение. Ние следователно се нуждаем от сигурност, която аз ще добия, и то когато се стъмни напълно.

— Значи искаш да ги подслушаш както вчера?

— Да.

— На сила няма ли да направи впечатление, ако се отдалечиш, без да е съзрял някаква уважителна причина?

— Той действително би могъл да се усъмни, така че ще трябва да измислим някакъв претекст. Мъжът ще се помоли първо с Могреб и после с Аша. Ако след свършека на молитвата попита защо съм се отдалечил, ще му кажеш, че в качеството си на християнин аз не мога да се моля заедно с хора, които призовават Мохамед. Това е причина, срещу която няма да може нищо да възрази.

— Имаш право, сихди. Ами какво ако персийците дойдат при колибата, додето ти ги дириш? Какво да правя при това положение?

— Този случай няма да настъпи. Можем да приемем, че хората ще напуснат скривалището си едва след като техният съюзник ги е навестил, за да им докладва. Докато не го е сторил, можем да бъдем сигурни от тяхна страна. А сега да се връщаме, иначе ще стане нощ, преди да сме достигнали колибата.

Отидохме при конете и описахме дъга, по която бяхме яздили преди малко. Тъй като следствие на това пристигнахме от друга страна, на сила на ум не му дойде, че сме били при реката.

Стените на колибата се състояха от тръстика и глина. Те бяха може би половин метър дебели и имаха, както забелязах, едно повредено място, през което можеше да се погледне отвън във вътрешността. Входът беше затулен с тръстикова рогозка. В покрива имаше дупка за изтегляне на пушека. Вътрешността беше голяма, колкото бе казал силът, но извънредно мръсна. От „сладките сънища“, които тук според израза му ни очакваха, аз се отказах, защото се

разбираше от само себе си, че няма да спим в тоя обор, а на открито. Вярно, не биваше още сега да го казвам, а да се помиря с всички предложения на мъжа, който се показваше много загрижен за нашето удобство.

Той стъкми в единия ъгъл дърва, които по-късно щеше да запали. Най-дебелата мръсотия разчисти настрана, за да ни приготви едно щогоде приемливо място за постеля. Накратко казано, вършеше всичко възможно при дадените обстоятелства, за да спечели нашето доверие и признание. После, когато слънцето залезе, започна да изрича пред колибата, с извърнато към Мека лице, Могреб.

Ние бяхме любезни към него и жена му и поделихме с тях остатъка от провизиите си. Когато се нахранихме, дойде време за Аша и той отново се приготви за молитва. Аз минах край него и се отдалечих от реката привидно навътре в страната. Когато не можеше повече да ме чуе, изоставих тази посока и се насочих обратно към водата, но не съвсем до брега, защото бе възможно все пак персите да са изгубили търпение и да са дошли по-близо. Бях запомнил разстоянието и бреговата форма, ала въпреки това не беше лесно да се ориентирам така, че да стигна реката там, където лежеше ниският нос. Намирах, че изминавам ту твърде къс, ту малко по-дълъг участък, и мина известно време, докато различих най-сетне целта пред себе си. Първо се ядосах за заблудата си, но скоро съзнах, че този удължен път дори ми е донесъл изгода.

Тъкмо се сниших, за да пропълзя през храстите, когато чух зад мен бързи крачки. Бързо се шумгнах в шубрака и едва бе станало това, силът дойде, спря на късо разстояние от мен и плесна с ръце. След като повтори няколко пъти този сигнал, откъм водата прозвуча високият въпрос:

— Мин хаида? (Кой е там?)

— Сафи, силът — доложи се мъжът.

— Ела насам, направо!

Сафи се запромъква с такъв шум през храстите, че можех да го следвам, без да бъда чул. Персийците бяха наскочали. Сафи стоеше при тях, а аз лежах на земята съвсем наблизко.

— Очаквахме те по-късничко — каза Педер-и-Бахарат. — Нещо фалшиво ли видя, че идваш толкова рано?

— Не — отвърна Сафи. — Идвам сега, защото ми се отдаде благоприятна възможност. Гяурът се замъкна някъде в нощта да си изрече молитвата. Той се бои да го стори в присъствието на един истински вярващ.

— В нощта? Накъде? Да не би насам?

— О, не! Насочи се към противоположната страна. Това християнско куче е най-глупавият човек, когото съм виждал през живота си. Доверието му към мен е безгранично.

— Веднага ли се съгласи всъщност да ви вземе?

— Да, на часа.

— Това го дължим единствено на благоразумието, че ти наредих да вземеш и жена си. Той не е толкова глупав, както си мислиш. Присъствието на жената обаче е събудило доверието му, защото при такива покушения човек оставя съпругата си вкъщи. Костваше ли ти усилия да го заведеш до колибата?

— Съвсем не. Той прие предложението на мига. По-добро място ти не можеше да избереш и аз се удивлявам на прозорливостта, с която отчете, че ще достигнем мястото до свечеряване.

— Няма защо да се учудваш, понеже един предводител на силлан трябва да притежава опитност. Къде са конете?

— Пасат в близост до колибата. Най-напред тях ли ще си подсигурите?

— Не. Спипаме ли мъжете, жребците от само себе си ще станат наша собственост. Аз бих приключил на бърза ръка с кучетата, като просто ги застрелям, ала това не би било наказание за болките, които дребосъкът ми причини. Те ще бъдат налагани със собствения им камшик, додето по телата им не остане място, неразцъфнало като тези две дамги, които горят с огъня на пъкъл. Ей затова трябва да ги пипна живи и едва когато са полумъртви от пердах, ще им туря край с два куршума. Как ще узнаем дали спят, или не?

— Аз ще дойда да ви взема.

— Не, това не бива да правиш. Твоето отдалечаване би могло да ги събуди и направи подозрителни.

— Тогава ще ви пратя жена ми.

— И така не става, защото тя ще спи на открито и няма да знае дали непознатите са още будни, или не. Ние трябва да уговорим някой сигнал, който е надежден.

— По-надежден от огъня няма. Щом гори, двамата са още будни. Угасне ли, значи са заспали.

— Тук си прав. Избираме следователно тоя сигнал! При тези обстоятелства ще ги изненадаме в тъмното. Ама тогава пък трябва да знаем къде лежат.

— Аз го знам още отсега. Вдясно отзад гори огънят. Близо до него съм им приготвил постелята. Аз ще ви чакам срещу входа. Ще будувам, докато дойдете. Ще трябва да пропълзите вътре един подир друг. Аз ще ви хвана за ръцете и ще ви отведа там, където ония лежат. Какво ще правите сетне, не ме интересува.

— Предложенията ти ми харесват, приемам ги. След като сега си тръгнеш, ние ще изчакаме два часа и после ще дойдем в близост до колибата. Веднага щом стане тъмно в нея, пропълзяваме вътре. Имаш ли още нещо да кажеш?

— Не.

— В такъв случай се връщай, защото едно по-дълго отсъствие може да направи впечатление. Възнаграждението, което ти обещах, ще си го...

Повече не чух, тъй като сметнах за уместно да се изтегля, и бях подпомогнат от шума, с който Сафи навлезе в храсталака. От другата страна спря, за да изрече още няколко въпроса, на които получи отговор. Така аз спечелих време първо да се измъкна тихо и после, когато не можеше да ме чуе, да се затичам колкото може по-бързо към колибата, но в дъга, така че пристигнах там от другата страна. И добре сторих, защото жената стоеше там и чакаше. Сигурно трябваше да бди, за да каже на Сафи от коя посока съм се върнал.

Вътре огънят гореше, до него седеше Халеф. Влязох и жената ме последва. Като се направих, че не съм забелязал отсъствието на мъжа ѝ, аз седнах при хаджията и подех с него разговор. Сега дойде и силът и седна на известно разстояние от нас до жена си. След приблизително половин час двамата станаха и Сафи каза:

— Ефенди, ще ми разрешиш ли да спя тук в колибата при вас? Крайниците ми сегиз-тогиз ги върти Да илмафасил^[66] и мъглите на реката ми вредят.

— Можете да останете и двамата — отговорих аз.

— О, не! Ти знаеш, че една жена не бива да пребивава там, където се намират спящи мъже. Аз ще ѝ стъкмя във в храсталака един

харем, където ще почива до утрото.

— Да, стори го! Аз ще ви покажа едно място, което най-добре ще й подхожда за харем. Елате! Хаджи Халеф също може да дойде с нас.

Сафи ме погледна удивено, но ни последва, без дума да каже. Хаджията също остана безмълвен, ала хитрото смигване ми показва, че приписва на държането ми основателна причина. Когато минахме край конете, взех ласото от врата на моя Асил. Халеф веднага отгатна каква цел преследвах и сега тръгна зад двамата, докато аз крачех отпреде им. Надзираваше ги. Понеже продължавах да се отдалечавам от колибата, без да спра, мъжът ме попита:

— Накъде ни водиш, ефенди? Не трябва ли харемът да се намира близо до нас?

— Той ще лежи много по-близо до теб, отколкото си мислиш — отговорих. — Отиваме при нашия сал.

— Това е прекалено далеч, ефенди!

— Само ме остави да действам! Ще бъдете доволни от мен. Това, което правя, е за ваше добро.

— По кой начин?

— Вие се намирате в голяма опасност, от която искам да ви предвардя.

— Аллах акбар! Каква опасност би могъл да имаш предвид? Аз и хабер си нямам, че в тая сигурна местност може да ни сполети някаква беда!

— Тъкмо това е то, което удвоява опасността за вас, че си нямате ни най-малко понятие за нея.

— Кажи ми тогава каква е! Нали ще се върнем пак при колибата?

— Разбира се! Макар и не толкова бързо, както си мислиш. Ти само върви и ме следвай.

Сафи беше понечил, наистина, на няколко пъти да спре, ала Халеф така му ходеше по петите, че трябваше да продължи. По този начин стигнахме до сала. Аз скочих на него и поканих двамата да ме последват. Те на драго сърце щяха да откажат, ала не посмяха. Когато застанаха после заедно с Халеф при мен, казах:

— Сядайте! Трябва да ви съобщя нещо важно. — Те се отзоваха на поканата и аз продължих: — Доведох ви тук, за да ви спася живота. Ако останете в колибата или в нейна близост, ще бъдете принудени да прекосите Моста на смъртта.

— Машаллах! Как можеш да говориш такива думи? Кой би могъл да ни заплашва със смърт?

— Три персийски мекерета, които се таят недалеч от колибата в храсталака и се канят да ни нападнат след малко повече от час.

— Ал... Ал... лах...!

От ужас силът не отрони нищо повече от този разчленен възклик. Аз продължих:

— Да, ние сме щели да бъдем нападнати и първо пребити до полумъртво състояние, а сетне застреляни. Би ли сметнал такова нещо за възможно?

— Не... не... не...! — врече се Сафи със запъване. — Аз... и сега... още го... считам... за... невъзможно.

— Вършиш го, защото понятие си нямаш какви безсъвестни хора само има. Тримата персийци се гласят, когато огънят ни угасне, да пропълзят в колибата и ни убият.

— Това... това... не мога... да си го... помисля, ефенди.

— Не е и нужно, защото ако ти не мислиш, аз ще мисля вместо теб. Аз си мисля например, че тези убийци имат някой, който ще ги съпроводи до бивака ни.

Сега силът не обели нито дума. Аз продължих:

— Тоя долен предател ме смята за християнско куче, което е най-глупавият човек, дето е виждал през живота си. Ти също ли ме считааш за толкова глупав?

— Аз... ? О, ефенди, какъв е тоя въпрос? Изобщо не знам какво да кажа! Който те смята за такъв, той... той...

— Той самият е неизцериимо глупав, нали? И все пак този човек си въобразява, че ме е измамил! Той дойде с жена си на нашия сал, за да ни примами тук. Макар да го прозрях веднага, той си помисли, че притежава цялото ми доверие. Помоли ме да пристана при колибата, но аз не го сторих, а насочих сала към това място. Тогава той трябваше все пак да си каже, че по отношение на моето доверие се е излъгал. Нали?

— Да, ефенди... да!

— Той потърси след Аша персийците, за да уговори с тях кога и как да бъдем нападнати. Не се ли учудваш, че знам това до подробности?

— Ефенди, аз... аз... съм все още толкова стъписан, че почти ми липсва говор.

— Не можеш ли да се досетиш защо спрях сала толкова далеч от колибата?

— Не.

— В такъв случай аз ще ти кажа. Салът е предназначен да държи тук здраво този предател и жена му толкова дълго, докато се оправя с убийците. Аз ще вържа двамата по такъв начин, че при най-малкия опит да се освободят ще паднат във водата и ще се удавят.

— О, Аллах! Ти говориш за убийци и предател. Ако знаех само какво... кой...

— Кой е тоя предател? Ти, лицемер такъв, знаеш точно, че имам предвид само теб. А сега чуй какво ще ти кажа! Погледни този нож в ръката ми и виж, че Хаджи Халеф Омар също е изтеглил своя. Живот за живот, кръв за кръв! Такъв е законът на пустинята. Но аз искам да бъда милостив към вас. Виждам, че си страхливец, а жена ти не слагам в сметката. Ако ми се подчинявате, няма да ви се случи нищо и утре ще бъдете отново свободни. Противите ли се обаче, ще получите куршумите ни. Станете и двамата!

Тонът, с който дадох тази заповед, беше такъв, че Сафи бързо се надигна и жената последва примера му. Досега тя не беше изрекла нито дума и по-нататък също не даде сричка да се чуе.

— Застанете с гръб един към друг и спуснете надолу ръце!

Те и сега се подчиниха. Халеф ги сбута здравата един към друг и каза:

— Останете така и не се помръдвайте, иначе ще ви забия ножа в сърцата!

Когато допря ножа в гърдите на мъжа, страхливият предател проплака:

— Не го прави! Ние ще се подчиним!

Аз развих ласото, което омотахме така стегнато около двамата от горе до долу, че заприличаха на вързоп и не можеха крайник да мръднат. Сложихме вързоп легнал на сала и го вързахме при края му по такъв начин, че бе възможно обръщане само към страната на водата. Ако не лежах кротко, щяха да паднат в реката и да се удавят.

— Тъй, сега сте ни осигурени — заявих. — Останете ли да лежите спокойно и се държете мирно, ще ви развържем и пуснем да си

вървите. Развикате ли се обаче за помощ, ще ви хвърлим във водата!

— Да, непременно ще го сторим! — подсили дребният хаджи. — Такива противни създания като вас трябва да бъдат удавени и изгризани от саратините^[67], та когато хората ги варят, душите ви да се червят в черупките им от срам!

— Ще бъдем съвсем тихи! — увери Сафи.

— Така ви съветвам и аз, защото не се ли подчините, няма да знаем милост. Благодарите на Аллах, дето лежиш сега със спътницата на твоите Дни и твоята проклетия в най-красивия харем, който можете да си представите! Бъдете разумни и мъдри и се наслаждавайте с най-дълбоко мълчание на уютността на настоящото ви жилище, докато се върнем! Дръжте се вярно един за друг и не се гълчете, защото кавгата между мъжа и жената уморява езиците и ускорява увеличението на стомашните заболявания! Аз ви напускам с горест и се надявам да ви видя весели!

Скочихме на брега и тръгнахме обратно към колибата, където пристигнахме тъкмо навреме, за да разпалим почти угасналия огън. Аз най-напред затулих повреденото място в стената с хаика на Халеф, та да не може никой да погледне отвън, и разказах после на хаджията какво бях чул при персите.

— Значи ще влязат? — попита той. — За да ни нападнат в съня? Мислиш ли, че трябва да се престорим на заспали, сихди?

— Не, това би могло да стане опасно за нас. Те ще идват един след друг. Както се появяват, така ще бъдат посрещани от нас.

— Ама с познатото, приятелско ахлан васахлан^[68], което живее в твоите юмруци. Нали, сихди?

— Да.

— Ти им въздаваш ударите, а аз ги връзвам. Взел съм заради евентуално поправяне на сала ремъци. Значи имаме необходимото, за да омотаем крайниците на нашите персийски врагове със задушевност и любов. О, сихди, ти беше прав, като каза, че е по-добре да се изправим срещу опасността, отколкото да ѝ се махнем от пътя. Радвам се от все сърце на мига, в който убийците ще се появят, за да бъдат джасвани от теб. Колко време трябва още да мине?

— След половин час ще оставим огъня да догори, после можем да ги чакаме.

— Толкоз късно? Аз ще приготвя ремъците още отсега, та да ми са под ръка.

— Има време още за тая работа. Ти ще застанеш там до стената. Аз ще посрещам персите вместо силла, подавам им ръка, както бе уговорено, вода ги при теб и се погрижвам, поне първите двама, да не вдигат шум. С третия няма да е нужно да бъда толкова предпазлив. Веднага щом го пипна, ще имаш грижата да раздухаш огъня. Сега нека замълчим, защото не е изключено да ги налегне скука и да напуснат по-рано скривалището. В този случай трябва да отчетем обстоятелството, че ще се ослушват отвън.

— Ох, те къде-къде повече ще се заослушват, когато по-късно моят камшик подхване с тях разговор насаме!

Седяхме безмълвно и заслушани. Не се чуваше нищо освен от време на време бълбукането на водата, когато някоя вълна се удареше в брега. Така мина половиният час и ние угасихме огъня, след като бяхме приготвили суха тръстика и клечка кибрит, за да можем бързо отново да го запалим. Аз седнах близо до вратата, а Халеф зае мястото, което му бях посочил. За нас двамата не се боях. Ако хранех някакво безпокойство, то беше дали Сафи и жена му ще се държат спокойно. Един вик можеше да развали нашия план.

Слухът ни бе напрегнат по такъв начин, че ясно долових шум от тихи стъпки, макар въпросните личности да се намираха още далеч от колибата.

— Халеф, идват — прошепнах.

— Отдавна съм приготвил ремъците — отвърна той.

Крачките приближиха и спряха отвън. Персийците бяха във всеки случай убедени, че са се появили нечуто. Сега аз се понадигнах, наблюдавайки рогозената врата, която след малко се раздвижи. Образува се отвор, което ясно можех да видя срещу небето. Някой пропълзя вътре и се изправи във вътрешността. Сега аз се надигнах изцяло и след кратко опипване го улових за ръката.

— Силл? — попита той почти нечуто тихо.

— Силл — отвърнах и го издърпах от вратата към Халеф.

После го склещих с лявата ръка за гърлото и му стоварих с дясната един удар по слепоочието. Не се чу нищо повече от едно стенещо издихание, после той се свлече от ръцете ми на земята.

— Халеф, ето първият... връзвай! — пошушнах. След това се совнах пак към вратата.

Вторият дойде. Той не попита нищо, беше отведен от вратата и получи удара със същата последица. При третия не беше необходимо да бъде толкова предпазлив. Когато влезе и се изправи, аз го съборих изотзад, коленичих върху него и му стегнах здраво ръцете. Той беше толкова уплашен, че не се отбраняваше.

— Халеф, огъня!

— Сегичка, сихди! — отговори дребосъкът високо. — Почакай само миг и идвам!

Клечката пламна и запали тръстиката. Останките отпреди малко бързо се разгоряха, осветявайки ярко помещението. Бащата на подправките лежеше на земята изцяло, другият само наполовина вързан. Този, когото държах, беше Афтаб. Като видя кой бях, той изригна едно проклятие и опита да се освободи. Забелязвайки това, Халеф скочи насам и каза:

— Нека първо вържем тоя, че още мърда. Другите двама са в безсъзнание, може даже да са умрели. Скъпи сихди, тая уйдурма мина така великолепно, че ми се ще веднага да почнеш отначало. Де да бяха тук свидетели на нашата победа моята Ханнех, съвършенството на всички прелести, и твоята Еммех, с която може да се сравнява само любимата на султана! Те щяха да подхванат възхвални песни на победата и хвалебствени химни за несравнимата ни храброст!

— Остави ги да си пеят у дома, ние тук не се нуждаем от песнопения! Хвърли негодяите там в ъгъла. После ще се сменяме през два часа за сън и стража.

— А силът Сафи и жена му?

— Ще останат да лежат през нощта на сала. Това ще им бъде наказанието, после могат да си вървят. Ние трябва да спим и понеже това ще става на смени, нека не губим време. С пленниците има време да се занимаваме, когато стане ден. Кой ще поеме първата смяна?

— Аз, сихди, аз! Аз непременно трябва да видя що за очи ще облещат двамата припаднали, когато забележат при пробуждането си, че нито са ни пребили, нито са ни застреляли. Те ще почервенят от срам и отново ще пребледнеят от позора. Гневът ще заръфа техните сърца и ядът ще разяде черните им и бели дробове. Техните нерви ще

се пръснат от бяс и във всичките им карантии ще... стой, къде се каниш да вървиш?

— Вън. Ще спя вън. Ти продължавай тук да си държиш речите!

— О, сихди, ама що за странен човек си ти! Който след една такава победа е в състояние веднага да заспи, той не би трябвало изобщо никога да спечелва битка. Сънят е убиец на славата и свършек на всяко понятие за чест. В съня и най-храбрият мъж е един ленив...

По-нататък не чух, защото бях спуснал хасърената врата зад себе си и отидох при моя кон, който лежеше в близост до колибата и ме чакаше. Той ме поздрави с тихо, щастливо пръхтене и аз му казах обичайната сура в ухото. Не след дълго заспах и не се събудих, докато Халеф ме изтръгна след два часа от съня.

— Надигни се, сихди! — каза той. — Моето време свърши и аз искам да проверя дали виденията на съня ми ще познават славата, която ние днес извоювахме в будуването.

— Как стоят нещата с персийците? — попитах аз, ставайки.

— Разсъдъкът им отново се върна в тях, ала въпреки туй те се държаха много безразсъдно.

— Как тъй?

— Не искат да признаят, че ние се извисяваме над всички герои на земята и че нашата мъдрост и храброст не може да бъде достигната от никой друг човек.

— Аха! Ти май си им държал няколко големи речи!

— Да, така направих. Ти да не би да не си съгласен с това?

— Не, никак. Ти трябваше да си мълчиш.

— Да си мълча? О, сихди, ти и понятие си нямаш за дарбата на словото, с което съм надарен. Мога ли да мълча, когато тоя дар ми отваря устните? Мога ли да преглътна думите, дето ми изскачат на езика като млади лъвове, и да повредя с това храносмилането на моя здрав стомах? Повярвай ми, скъпи сихди, аз разбирам необходимостта на говорните органи по-добре от теб и се надявам, че ще го признаеш, като не ме осъждаш на мълчание, когато сметна говоренето за необходимост.

Ако сега дребният хаджи ми приказваше по този начин, какви ли речи трябва да бе държал на персите! Аз охладих неговата жар с подхвърлената, малко злостна забележка:

— Мълчанието е злато, говоренето — сребро, но често и само желязна тенекия. Лягай и спи! Ще те събудя след два часа.

Халеф отиде при коня си и докато се насочвах към колибата, го чух още да се оплаква:

— Ей тъй сегиз-тогиз иначе съвсем разумни люде си имат мнения, които даже най-светлият разсъдък не може да схване! Аллах единствено знае защо е така, а не другоиче!

Когато отидох при персите, видях при светлината на огъня очите им да отправят ненавистни погледи към мен. Бащата на подправките има наглостта да ми прогърми:

— Най-сетне се показа! Къде се беше дянал? Очаквам да ни развържеш на мига!

Аз не отговорих нито дума, хвърлих нови дърва в огъня и излязох навън, за да седна при мястото на стената, където те лежах от вътрешната страна, и можех да чувам всяка тяхна дума.

— Тоя кучи син е глух за моите слова — изскърца зъби оня. — Те знаеха, че ще дойдем. Сафи не ни е издал, знам това. Къде ли може да се е дянал с жена си? Вероятно лежат някъде вързани като нас. Бих искал да знам по кой начин тоя гяур е могъл да отгатне нашия план.

След това заговориха по-тихо помежду си, така че нищо не можех да разбера. Когато влязох вътре, за да хвърля дърва на огъня, слушах само ругателства, на които не отвърщах и с една дума. Когато времето ми изтече, Халеф спеше така сладко, че не се реших да го събудя. Поддържах стража до сутринта. Тогава Халеф се пробуди от само себе си и ми отправи упреци, задето съм го оставил да спи.

— Ти сигурно си помислил — замърмори дребосъкът, — че отново ще убеждавам тези мъже в обиграността на моето слово. Ама аз нямаше да го сторя, защото твоята „желязна тенекия“ ми отне всякакъв мерак да осветлявам убийците с достойнствата на моя дух. В замяна на това обаче се надявам да им покажа не чрез думи, а с дела, че хитростта на моя камшик се извисява на възбог над тяхната мъдрост. Ти сигурно ще си съгласен с това, сихди, а?

— В този случай действително. Знаеш, че аз, дори когато се касае за някой безогледен враг, съм против всякакви мъчения. Тук обаче животът на тези хора според закона на пустинята ни принадлежи и ако аз им го подаря, то те не бива все пак да си тръгнат безнаказано.

— Слава на Аллах, че те просветли с това чудесно прозрение! Аз съм щастлив, дето позволяваш на моя верен курбач да изследва с блажена любов каква степен на дебелокожие притежава един шиит.

Милият дребосък размаха с обич своя камшик. На мен ми бе противен този начин на наказание, затова обясних:

— Те действително трябва да получат камшика, но се надявам, че ти нямаш намерение самият да се заемеш с длъжността палач.

— Защо не, сихди?

— Защото не е чест да биеш човек, който не може да се отбранява, даже и да си заслужава наказанието.

— Хмм! — рече Халеф замислено. — С тая работа човек действително не е нужно да се възславя, това е вярно. Ама тя не е и позорна.

— Що се отнася до това, то има народи, при които палачите са толкова презрени, че никой честен човек не общува с тях. А където с хода на времето нещата са се променили, хората пък поддържат твърдото мнение, че на съдията не подобава да изпълнява своята присъда със собствените си ръце.

— Това мен не ме засяга. Та нали съдията си ти, сихди, а знаеш, хм, тъй де, какво блаженство е за мен да уголемя дължината на моята ръка и чистотата на моето щастие. Е, да, ако съдията бях аз, нямаше да го сторя действително.

— Че ти си много повече от съдия, ти още къде повече се възвишаваш над него.

— Аз? Как тъй? — попита той учуден. — Подозирам, че чрез някоя от твоите хитрости искаш да ме лишиш от освежаващата сърцето наслада, над която се радва моята душа.

— Това не е хитрост, а сериозен размисъл, внушен от уважението и приятелството, които изпитвам към теб, драги Халеф.

Лицето му се бе свъсило и гласът му не прозвуча много любезно, когато каза:

— Това твое приятелство и уважение можеш да ми докажеш сега единствено с разрешението да пусна в ход кожата на речния кон.

— Изслушай ме само още миг! Ако и после все още държиш на желанието си, ще го изпълня. Съдията произнася своята присъда въз основа на законите, които владетелят е издал. Ако е против честта на съдията да изпълни лично едно определено от него наказание с пердах,

то толкова по-малко може да хрумне на владетеля, който стои все пак много по-високо, да изпълнява палаческа длъжност. Признаваш го, нали?

— То си е действително вярно, сихди — потвърди Халеф, без да подозира, че с това съгласие влезе в поставения капан.

— И въпреки туй искаш със собствената си ръка да налагаш персийците?

— Разбира се! За теб, сихди, не е нужно да го вършиш, защото ти си съдията.

— Да, аз наистина съм съдията, ала ти стоиш извисено над мен.

— Аз? Извисено? Аз... над теб? — попита той, при което физиономията му показва израз на голямо напрежение.

— Ами да, защото нали ти си владетелят?

— Аз... владе... телят...?

— Да. Или не владееш над всички храбри хаддехни от голямото племе шаммар? Кайзерите и кралете на западните страни владеят над своите поданици. Абдул Хамид тронува над всички народи на Турция, Насиред Дин дава закони на Персия, а ти повеляваш над всички воители и съпринадлежници на хаддехните. Дали един такъв владетел ще бъде окачествен като кайзер, крал, султан, шах или шейх, не е от значение, защото всичките тези титли означават все същото и са с еднаква стойност.

Сега бе крайно забавно да се види промяната, настъпила в чертите на дребния хаджи. Мрачният израз изчезна, преобразявайки се полека-лека през всички възходящи степени на ведрината, докато милото лице направо засия от върховно щастие.

— Крал... кайзер... султан... шах... шейх... — извика той. — Наистина ли са съвсем еднакви тези думи? Ти трябва да го знаеш, сихди, защото на теб са известни всички неща, дето съществуват. Да, да, ти имаш право! Аз закрилям своите хаддехни точно както шахът своята Персия, султанът — Турция. Както кайзерът на Лехистан мемлекети^[69] или кралят на Туна^[70] изискват покорство от своите поданици, така и на мен се покоряват всички тела, души и сърца на свободните бедуини, които съм събрал около моя трон. Сихди, радвам ме, че си разпознал обхвата на моя ранг и си схванал измерението на моята извисеност!

— Да, така е, скъпи Халеф. И при цялата тази извисеност и ранг ти искаш лично да се снижиш до службата на палач и да въздадеш пердаха с пресветлейшата си ръка, чийто знак чакат най-храбрите от твоите воини?

— Машаллах! Не, няма да го сторя, защото това деяние ще опетни благоговейността, с която всички мои раншни и сегашни деди, прадеди и прапрадеди гледат отгоре към мен. На един свободен враг, който може да се брани, мога да въздам камшика през устата, в случай че ме оскърби. Ама да налагам пленник, комуто ти издаде присъда според нашите закони, това никога и нивга няма да ми дойде на ум. Аз съм задължен постоянно да приобщавам нови лъчи към блясъка на моето съществуване и висотата на моето владичество. Ето защо те моля, когато се върнем от нашето пътешествие, да не забравиш да повториш това, дето одева го каза за кайзерите, кралете, султаните и мен, та Ханнех, символът на всички чар на женския род, да разбере какво означава повелителят на нейната шатра за нея и всички, които го познават!

— Ще го сторя. И тъй, ти се отказваш от собственоръчното наказание на персийците?

— Да. Но понеже те непременно трябва да си получат боя, то те питам, кой всъщност ще изпълни тая въпреки всичко достойна за завиждане служба?

— Сафи, техният съюзник.

— Той...? О, сихди, това изпълва с горест и печал дълбините на моята душа! Тъкмо защото им е съюзник, той ще спуска ударите с такава нежна благост, че всеки от тях ще стига до отреденото му място като подслаждаща милувка. А срещу това въстава обилието от справедливост, обитаваща околностите на моето сърце.

— За тая работа няма защо да се кахъриш. Има едно средство, което ще насърчи по такъв начин силите на неговата ръка, че ще останеш доволен от резултата. Ела! Да отидем да доведем него и жена му.

— Да, да идем. Да се надяваме, че Сафи притежава достатъчно прозрение да схване, че ударите съществуват, за да преминат през кожата и бъдат почувствани и в най-крайната точка на човешката душевност. Ако ли още не го знае, ще трябва да се постарая да превърнем липсата на неговото познание в пълно осенение.

Отправихме се към келлека и намерихме силла и жена му все още в същото положение, в което ги бяхме оставили. Да останат цялата нощ в него неподвижни, им беше причинявало във всеки случай мъчения, ала не по-малко е било също душевното страдание, създавано от неизвестността за изхода на авантюрата.

Когато ги освободихме от ласото, едва бяха в състояние да стоят прави. Жената се държеше също така безмълвно както снощи. Сафи обаче не дочака какво ще кажем, а щом се почувства свободен, ни подхвърли въпроса:

— Вие искахте да ни освободите, в случай че се държим спокойно. Ние го сторихме. Можем ли сега да си вървим?

— Засега още не — отвърнах аз.

— Защо не? Вие ни дадохте обещание, а който не държи на думата си, подлежи на презрение и бива...

— Мълчи! — прекъснах го. — Никой не е тъй презиран както един предател като тебе и ако си мислиш, че можеш да разговаряш с нас, лъжеш се! Ние ви заповядахме да кротувате. Ако смяташ да сипеш сега оскърбления, ще си взема думата назад и ще ти се случи онова, което си заслужил със своето предателство!

Тогава Сафи си подвигна опашката:

— Аз не исках да ви оскърбявам, а само да знам дали и кога можем да си тръгнем.

— Дали ще ви пуснем, или ще хвърлим трупите ви в реката, ще зависи изцяло от теб.

— Труповете ни? — извика оня уплашен, а жена му се вторачи ужасено в мен. — Трябва ли да означава това, че искате да ни убиете?

— Не да ви убием, а да ви накажем със смърт. Та нали и вашето намерение беше да ни отведете на смърт. Аз съм християнин и щадя живота дори на най-презрения човек, защото знам, че Бог е единственият справедлив съдник. Освен това ти си толкова жалко създание, че ме е гнус да се занимавам с наказанието ти. По тези две причини ще те пусна да си вървиш, стига да окажеш пълно послушание на заповедта, която сега ще ти дам.

— Кажете какво трябва да сторя! Трудно ли е?

— Не. Тримата персийци, на които се канеше да ни предадеш, също като теб заслужават смърт, но както съм готов да проявя милост

към теб, така и на тях искам да подаря живота. Съвсем без наказание обаче те не бива да останат.

— Не, не бива! — вметна Халеф, понеже се касаеше за любимата му тема. — Те ще получат пердах, освежаващ сърцето пердах. Виж курбача, дето виси на пояса ми! Той е изготвен от подкрепителната кожа на речен кон и ето защо притежава едно отраднo предпочитание към човешката кожа. Аз ще ти заема камшика, за да докажеш на твоите съюзници, че изпитваното от теб приятелство към тях притежава онази сила и убедителност, която изискваме от твоята ръка.

— Правилно ли разбирам? — попита Сафи стреснато. — Аз трябва да бия?

— Да — ухили се Халеф радушно. — И тримата, и то толкова яко, колкото можеш да налагаш. Ние ще следим. Ако само единичък удар не е така силен, както желаем, ти самият ще получиш ударите, които сме определили за тримата общо.

— Аллах, Аллах! Не мога да го сторя!

— Защо не?.

— Защото по-късно, когато си заминете, ония ще ме убият за тая работа.

Нещата действително стояха така, вярвах на силла, и ето защо сметнах за уместно да го успокоя с думите:

— Те няма да знаят кой ще ги пердаши, понеже ние преди туй ще им вържем очите. Ти ще въздадеш на предводителя петдесет, на Афтаб четирийсет и на третия трийсет крепки удара! Щадиш ли хайманите, то получаващ отредените за тях сто и двацет удара. Нямаме време, решавай! Подчинение или смърт, друг изход за теб няма.

Сега той изяви готовност. Отидохме при колибата, където вързахме на първо време мъжа и жената.

След това аз пристъпих с Халеф във вътрешността.

Педер-и-Бахарат не се държеше по-различно отколкото през нощта. Едва ни видял, той кресна:

— Ще се покориш ли сега най-сетне и да ни освободиш?

От тая наглост бързо разгневяващият се хаджи така го засърбя ръката, че той замахна и забравяйки както „величието на своя сан“, така и „измерението на своята извисеност“, лепна на персиеца една оглушителна плесница.

— Куче! — заплаши. — Сега почувства само ръката ми. Кажеш ли още една невежлива дума, то ще усетиш ножа ми и заминаваш за Геената. Един предвкус за радостите, които те очакват там, ще дадем и на теб, и на спътниците ти да опитате още сега.

Зашлевеният не се осмели да отговори. Толкова по-ясно обаче говореха неговите очи, изпускащи към нас светкавици на смъртна омраза. Халеф размота кашмиреното сукно от хълбоците му, разкъса го на три части и върза очите на пленниците. После излязохме пак вън. Там той ме дръпна настрана, за да не бъде чуто от Сафи и жена му, и попита:

— Сихди, нали ще присъстваш, когато тези силлан получат сега благодарта на нашата благодарност?

— Не. Това ти нали си го знаеш от по-рано. За съжаление, има случаи, в които е необходимо да се обработват хора с удари, ала за мен е толкова неприятно да гледам как едно Божие подобие бива подлагано на това ужасно унижение, че правя всичко възможно да стоя надалеч. Тези хора са вързани и ще трябва без съпротива да приемат полагаемото им се. Сафи също държиш в твоя власт и ето защо мисля, че присъствието ми на тази противна сцена не е необходимо.

— Противна? Сихди, ти във всяко отношение си силен мъж, само в това си слаб. Не е противно, а наопаки, радостно е да гледаш, че справедливостта не е измамена в това, което ѝ принадлежи. Ти ме нарече владетел. Дълг на всеки повелител е да се убеди, че всяко злодеяние получава заслуженото си възмездие. Е, добре, аз също искам да се убедя, толкова повече че тук наказанието е много по-ниско, отколкото в действителност би трябвало да бъде. Който заслужава смърт, а получава удари, трябва да ги сдобие така, че да не ги вземе по грешка за сладки фурми. Сега аз отивам и ако силлът не бяхте с всичка сила, ще забравя висотата на моето господство, като усилия здравината на ръката му с моя курбач.

Халеф отвърза пак Сафи и отиде с него в колибата, пред която жена му остана вързана. Аз се отдалечих, за да не чувам крясъците на налаганите. Мина може би половин час, додето Халеф дойде. Моята следа му бе казала накъде съм се упътил. Неговото лице в никой случай не излъчваше доволния израз, който бях очаквал, и по тая причина се осведомих:

— Гладко ли мина?

— Да — изръмжа в отговор хаджията. — Само областите, посетени от курбача, не са вече гладки.

— И все пак ти не си доволен?

— Работата протече по-другояче, отколкото бях очаквал. Сафи шибаше с все сила, ала никое от трите кучета не издаде и звук. Скърцаха зъби, чувах го. Когато последният удар се бе стоварил, си помислих, че сега поне ще ме заплашват и опустосват. Ама те останаха неми. Само ме гледаха люто!

— За нас това е по-голяма заплаха, отколкото ако бяха беснели. Горко ни, ако им паднем в ръцете!

— Искаш ли да ги видиш?

— Не.

— Така си помислих, затова претърсих поясите и джобовете им и ти донесох намереното.

— Какво?

— В джобовете на Педер-и-Бахарат се криеше това злато и тоя пергамент. Другите двама нямаха нищо освен няколко дребни монети, които им оставих.

Подадената ми от Халеф кесия съдържаше около петстотин тумана. Аз я върнах отново на хаджията. Прокъсаният на няколко места пергамент беше изписан от едната страна с цифри. На другата видях някаква малка скица, от която нищо не можах да разбера, и една колонка от имена, вероятно без значение за мен. Въпреки това пренесох, следвайки старата си привычка, плана и имената в моя бележник. Няколкото малки групи от размазани, подобни на клинопис щрихи сметнах за несъществени, понеже изглеждаха така, сякаш някой само си бе опитвал перото, ала те останаха, както се оказа по-късно, ясно впечатани в паметта ми. После върнах пергаментата и казах:

— Занеси им всичко! Тези неща не са ни необходими.

— Сега какво ще правим? Аз вързах пак силла там до жена му.

— ще продължим плаването си, но ще разхлабим вървите на двамата дотолкова, че да им е необходимо известно време да се освободят напълно. Така ще спечелим достатъчно преднина да стигнем в Багдад преди тримата персийци, макар салът им да е по-бърз от нашия.

— Умно си го замислил, ако и да не е нужно да се страхуваме от такива хора. Ще ми дадеш ли все пак позволение, поне с мъжа от

Мансурийе и жена му да се сбогувам, преди да тръгнем?

— Че за какво? Не е необходимо.

— Не е необходимо? О, сихди, ама и ти колко малко си посветен в потребностите от поздравите между хората! Та нали хората нито се събират, нито се разделят, без да си направят предписаните поклони на дълбоко уважение и си разменят уверенията за искрена любов и вяроност. Ако в страната на нявгашното ти рождение може да се живее без тези вежливости, то с това още далеч не се доказва, че високообразованите народи на Ориента могат да се разотиват ей така мълкомо като две дафади^[71], които, след като са се срещнали и пулили една в друга, се разскачат нямо, едната към изход, другата към заход слънце.

Пътят ни към сала водеше покрай колибата, към която Халеф закрачи с горда стойка. Там аз полуразвързах Сафи и жена му, и то така, че трябваше още часове наред да се трепят, докато се освободят напълно от вървите си. Додето върших това, дребният хаджи каза на сила:

— Когато благородни приятели трябва да се разделят, от миглите им рукват сълзите на разлъката и слънцето на меланхолията залязва зад планините на траура. Когато пръв път те съгледах, душата ми побърза ликуващо насреща ти, а ето че сега трябва да се отвърна от теб и аз виждам пред мен да зее гробът на моето щастие. Спускам се в ямата с надеждата, че ти в най-скоро време ще ме последваш и ще бъдеш зарит там наместо мен. Нашето съжителство беше твърде кратко, ала въпреки туй теб те приковаха тук най-добросърдечните сиджими, пък салът ни цяла една ноц беше пленителното местонахождение на вашия душевен покой. Да се надяваме, че сегашната ни горчива раздяла не означава разлъка навеки, тъй като аз желая очите ни отново да се намерят. Тогава моят пулс ще ти посвети всичките си удари, като се превъплъти в ей тая кожа от нилски кон, а милувките на моя курбач ще ти докажат с дълбока убедителност, че ми е скъп споменът за теб и твоите заслуги. Аз съм Хаджи Халеф Омар, шейхът на хаддехните. Не забравяй това, о, Баца на предателството, Дядо на лъжата и Чичо на преструванството и низостта!

След като бе дал по този начин воля на сърцето си, Халеф го чумоса презрително и се извърна да ме последва. Ние отведохме конете си на сала, освободихме го и го оставихме да се носи по

течението, придържайки се в близост до брега, за да прилегнем отново там, където лежеше келлекът на персийците. Исках да отнема възможността на тримата мъже да ни настигнат още преди Багдад и следствие на това да узнаят къде ще се намираме там. Ето защо прерязах въжето, с което бе вързан салът, след което го изтеглихме с нас до средата на течението и го пуснахме да отплава.

Заловихме се за греблата, за да увеличим скоростта на нашия келлек, и скоро минахме край Решидийе. След него последваха селищата Суаджен, Джерият ел Маман, Хабиб ел Мураллад и Имам Муса, откъдето се плъзгахме в продължение на още може би час помежду растящите отдясно и ляво палмови горички, додето достигнахме моста на Багдад. Там пристанахме до кумрука^[72], ала никой не ни попречи, понеже аз веднага представих отличните си легитимации. Бяхме пристигнали благополучно до първата си цел.

---

[65] Хус ел Касаб ферси — тръстикова колиба — б. а. ↑

[66] Да илмафасил — ревматизъм — б. а. ↑

[67] саратини — раци — б. а. ↑

[68] ахлан васахлан — добре дошли — б. а. ↑

[69] Лехистан мемлекети — Полша — б. а. ↑

[70] Туна — Дунав — б. а. ↑

[71] дафади — жаби — б. а. ↑

[72] кумрук — митница — б. а. ↑

5. ПОЛЯКЪТ И НЕГОВИЯТ СЛУГА

Преди да продължим пътешествието си с кораб, възнамерявахме да посетим важната за нас местност, в която при по-раншното си пребиваване бяхме лежали болни от чума толкова безпомощни и изоставени.^[73]

Но най-належащ бе въпросът за някое жилище в града. В кервансарай не исках да оставам заради паразитите там, а и Халеф бе на мнение, че още доста скоро бихме опознали, както благоволи да се изрази, „любвеобилната вярност и привързаност на това население“. Ето как бе близо до ума, че се сетих за чудатия поляк, при когото бяхме живели по онова време и който бе спечелил моето съпричастие. Дали той беше още жив и дали, ако беше така, се намираше все още в Багдад и в същата къща, ми се струваше съмнително. Но аз не бях единственият, помислил си за тоя достоен за обич хазаин, защото, когато отведохме конете на брега, Халеф каза:

— Салът сега за нас няма никаква стойност, никой няма да го купи и ние просто ще го оставим да си лежи тук. Нека го вземе който си ще. Ние сега накъде ще се отправим, сихди?

— Това се питам и аз — отговорих.

— На мен ми идва наум една идея и се надявам, че ще ти хареса. Спомняш ли си все още при кого живяхме навремето?

— Разбира се!

— Да идем пак при него, а?

— Ще ми бъде приятно да срещна човека отново.

— И неговия слуга, комуто той се покоряваше! — ухили се Халеф.

Който е чел моята книга „От Багдад до Стамбул“, ще си спомни шишкавия слуга и неговия странен начин да разбира задълженията си. Можех да приема, че дебелият е умрял, защото той още навремето бе склонен към апоплектичен удар при пълнотата на своето тяло. Ние имахме време, така че нямаше да е загуба, ако потърсехме къщата.

Възседнахме конете и поехме в посоката, която щеше да ни отведе до въпросната местност.

Навярно ще си спомните, че жилището се намираше в палмовите горички на юг от града. Ние го открихме лесно, въпреки изминалото оттогава време, ала този път не спряхме пред тясната портичка, а пред портата, намираща се от другата страна на градината. Там слязохме и аз похлопах. Мина доста време, преди да чуя тътрещи стъпки, които приближаваха отвътре към портата. На нея имаше едно прозорче за поглеждане, чийто капак се отвори. Най-напред видяхме да се появява един дълъг остър нос, още къде по-остър, отколкото бе по-рано, и след това едно старо, бледожълто, сбръчкано лице. Придобилите слабоумен израз очи ни измериха през големите кръгли стъкла на очилата и един тънък, треперлив глас запита:

— Какво искате?

Познах го. Беше някогашният ни хазаин, бившият турски офицер от полски произход. Той тогава още не носеше очила и междувременно много се беше състарил. Вероятно вече не ме помнеше. Понеже си послужи с арабски, отговорих на същия език:

— Сам ли живееш в тая къща?

— Защо искаш да знаеш? — осведоми се той мнително.

— Защото бихме искали да те помолим да ни позволиш да отседнем при теб.

— Нямам място за чужди хора.

— Ние не желаем жилището безплатно, а на драго сърце ще си платим.

— Аз не давам под наем. Виждам също, че имате коне, за които не ми се намира помещение.

— Ти имаш голям двор. Част от него е застроена с навеси, там има място за повече от два коня.

— Psia krew! (Кучешка кръв!) Ти познаваш двора? Сега толкоз по-малко ти вярвам! Дигайте си партакешите!

Той поиска да затвори отворстието, ала аз му попречих с ръка и го успокоих:

— Няма защо да храниш недоверие. Ние сме почтени люде и имаме да ти предадем поздрав.

— Поздрави? От кого?

— Спомняш ли си, че веднъж при теб живя един персийски принц с две жени?

— Да — отвърна той бързо. — Тогава присъстваше един ефенди от Германия със своя арабски придружител.

— Този немец се наричаше Кара Бен Немзи?

— Да. Познаваш ли го?

— Познавам го и трябва да ти предам много поздравии от него.

— Значи Кара Бен Немзи е още жив? Той беше за кратко време при мен, но аз го обикнах. Кажии, къде се намира той и как се чувства?

— Няма ли да е по-добре да те осведомя за това в жилището ти?

— О, да! Влезте! Ще ви отворя.

Портичката от другата страна, изглежда, повече се употребяваше от тази порта. Старият трябваше да вложи всичката сила на своите слаби, треперещи ръце, за да превърти ключа в ключалката, а после крилото на портата не искаше да се раздвижи, така че ние трябваше да помогнем отвън. Когато полякът отвори, го видяхме пред себе си досущ като навремето — с грамадни чехли и дълъг, изръфан, съвсем похабен кафтан. След като вкарахме конете, аз тикнах обратно портата, заключих я и му дадох ключа.

— Елате най-напред в двора! — подкани ни той и се затътри със сухите си крака през градината, докато стигнахме сайванта.

Вързахме там враните. После ни отведе в коридора, в чийто заден план водеше нагоре познатото ни стълбище. Тук той отвори вратата вдясно и ние стъпихме в библиотеката, която имаше точно раншния си вид и същата подредба. Като ни покани да се настаним заедно с него на дивана, той плесна по ориенталски маниер с ръце. Бях любопитен какъв ли услужлив дух ще се появи при този знак. Можех така ясно да си представя стъписващо дебелия Ганимед от онова време, който изпиваше виното на господаря си и в замяна наливаше вода в шишето, сякаш го бях срещнал за последен път едва вчера.

Полякът трябваше да плесне още няколко пъти и най-сетне, след като и аз бях пуснал здравата в движение дланите си, вратата се отвори и се появи... да, това беше той, той самият, само че още много по-дебел, отколкото бе живял в моята памет. Бузите му висяха като дисаги. Кожата под очичките му — те вече почти не се виждаха — образуваше по една лъщяща в кървавочервено бохча. Отдолу лицето бе обхванато от гуша, която сигурно имаше теглото на някое тлъсто

болонско прасенце, а отгоре от фес, от чиито мазни лекета, ако се извареше, щеше да може вероятно да се добие един фунт лой. Единственото облекло на това човешко каче с моруново масло, изглежда, се състоеше в един изпокъсан кафтан, който вече нямаше никакъв цвят, но все пак блестеше във всички възможни краски. Тънкото одеяние позволяваше ясно да се различат удивителните очертания на слоноподобните ръце. Ами сега пък тялото! Тези хълбоци! Израслият морж би бил гладуващо сираче по отношение измеренията на тоя кашалот в образа на турски слуга. А нозете! Чехлите, в които бяха напъхани, наподобяваха на чудесните дунавски гемии с половин горна палуба! За някакъв правилен вървеж при него и дума не можеше да става. Придвижването напред му беше възможно единствено чрез вдървено прибутване на краката. По челото му бе избила, макар много вероятно да не бе сторил нищо повече от отварянето на една-две врати, обилна пот. При това положение действително не бе чудо, че господарят бе трябвало в собствената си персона да дойде при нас до портата. Но този дебеланко си беше все пак един мил добряк, защото лицето му направо сияеше от услужливост, когато попита с фамилиарно покорство:

— Какво искаш, ефенди? Ти плесна. Вече пак, вече пак! Кога ли ще бъда оставен и аз нявга на спокойствие? Ама ти си заповядай спокойно! Аз на драго сърце ще сторя каквото заповядаш.

— Кафе и тютюн! — гласеше отговорът на неговия господар. — Виждаш, че имам гости!

— Кафе? Аллах, о, Аллах! — изпъшка дебелият, като завъртя очички.

— И защо? Действай чевръсто! На гости все пак се предлага кафе!

— Да, предлага се, ефенди, това знам добре. Предлага се... именно ако има такава.

— Та нали завчера ми поиска шест пиастъра, за да идеш да вземеш!

— Да. Заклевам се във всички пороци и халифи, че отидох и взех.

— Че къде тогава се е дянало?

— Свърши.

— Всичкото? Ами аз нали не пих заради очите си.

— О, ефенди, не се гневи! Аз съм невинен, защото тъкмо заради очите си трябва да пия кафе, за да ги изостря в твоя служба.

— Но за шест пиастъра за два дена!

— Колко получаваш за шест пиастъра? Когато отивам да купя кафе, трябва два пъти да се отбия по пътя при кахведжията^[74], за да се подсиля, и на път за дома отново два пъти. Това ми коства четири пиастъра, значи за покупката остават само два. Колко получаваш за тях? Ти съзнаваш, о, ефенди, че съм невинен!

— Но аз трябва все пак да предложа на гостите си кафе!

— Да, определено трябва. Само ми дай пак шест пиастъра да ида да взема!

— Ако те пратя, ти ще отсядаш четири пъти и ще пристигнеш едвам вечерта, носейки бинн^[75] за два пиастъра. Аз съм извън себе си и не знам какво да правя.

Тъй като това бе казано къде към слугата, къде към мен, рекох омиротворително:

— Не се кахъри, ефенди! Ние се снабдихме за из път с кафе и имаме още от него в чантата на седлото. Моят придружител ще отиде да го донесе.

— Благодаря ти, господарю. Ти облекчаваш сърцето ми и ме спасяваш от позора да не мога да поднеса на моите гости кафявата напитка на гостоприемството. Затова пък сега ще пушиш с мен най-добрия тютюн, що има в Багдад. Иди бързо донеси чибуците!

Шишкото, към когото беше отправена тази заповед, завъртя отново очички и извика плачливо:

— Чибуците? Аллах, Аллах! Тютюн, о, тютюн!

— Не мрънкай, а върви!

— Ефенди, аз те моля да си събереш целия разсъдък! Защо трябва да бързам, когато бързината все пак нищо няма да промени? Тютюн тук няма.

— Няма тютюн...? Невъзможно! Не може и той да се е свършил всичият, я! Че аз не съм пушил от цяла седмица!

— Аз също, ефенди!

— Обясни се! Нали трябва да дам на гостите си чибуци!

— Да, действително трябва, ефенди. Аз те моля значи за десет пиастъра, за да отида да взема.

Дебеланкото погледна господаря си, а този ме погледна в лицето толкова безпомощно, че му обясних:

— Не се грижи за тютюна, ефенди! Аз имам. Твоят слуга... как всъщност се казва?

— Хората за майтап му викат Кепек.

— Та значи твоят Кепек може да донесе чибуците, междувременно придружителят ми ще отиде да вземе кафето и тютюна.

— Колко си добър, о, господарю! Само благодарение на твоята любезност ми е възможно да изпълня задълженията си.

Халеф се отдалечи. Кепек обаче още не тръгваше. Той закърши смутено дебелите си ръце и провисна долната устна, така че човек можеше да зърне последния зъб, останал от всичките трийсет и два, в цялата му големина.

— Какво искаш още? — попита го господарят му.

— Ти говориш за чибуци, ефенди — простена оня, — ама ние нали имаме само един, от който пушим и двамата.

— Тогава иди го донеси!

Разбира се, мен отношението господар — слуга много ме развеселяваше. Че първият проявяваше толкова голяма снизходителност спрямо последния, трябваше да си има своята причина. Спомних си, че полякът ми бе казал навремето: „Може би ще ти разкажа защо съм толкова снизходителен с този мъж. Той ми оказа големи услуги.“

Значи Кепек наричаха дебелия. Думата е турска и означава „отцевки“. Не чак толкова лошо! Има едни там създания, които хората хранят с кепек за угояване. И тук се сетих също за някогашните думи на неговия господар: „Той изяжда и изпива повечето неща сам. Аз получавам само каквото остава.“ При това положение не бе за чудене, наистина, че единият притежаваше твърде малко от обилието, в което другият почти се задушаваше.

Сега Халеф дойде с кафето и тютюна. Той донесе също и лулите ни, с което полякът бе измъкнат от конфузната ситуация, защото ако не бяхме снабдени с чибуци, тримата трябваше да пушим от неговия в кръг.

И тогава и „Отцевката“ пристъпи отново вътре, като запухтя, останал без дъх, към господаря си, за да му поднесе лулата. Когато

изпълни тежкото дело, той се изтътрузи с наслада навън, ала не затвори вратата, а само я притвори. Бях убеден, че остана пред нея, та да си спести силите и не измине излишен път, в случай че господарят му плесне отново. Какво ли щеше да стане тогава с кафето? Той май го беше и забравил, макар да бе пъхнал любвеобилно торбичката в пазвата си под кафтана. Когато бяхме натъпкали и запалили чибуците, някогашният офицер подхвана:

— Значи имате да ми предадете поздравии от персийския принц, който се казва ласан Арджир мирза? Той беше много знатен господар и комай даже принадлежеше към фамилията на шах-ин-шаха.

Тогава Кепек, дебеланкото, подаде глава и каза:

— Да, той съвсем сигурно беше от знатен произход, защото ми даде, преди да си тръгне, три златни тумана^[76] бакшиш.

Той отдръпна пак глава, а неговият господар продължи, без да му направи някаква забележка:

— Аз имам причини да не проявявам гостоприемство спрямо персиец. Но на този отворих къщата си, защото ми бе доведен от немеца Кара Бен Немзи, когото обикнах още щом го видях.

Тук Кепек мушна отново глава и извика:

— Той и на мен много ми хареса, тъй като ми даде два златни тумана бакшиш.

Навремето действително се бях отплатил за гостоприемството на поляка с тези пари за почерпка от шестнайсет марки на неговия слуга, понеже Хасан Арджир мирза се бе проявил като много щедър към мен. Лъснатото от тлъстина лице изчезна отново зад вратата, а старият продължи приказката си:

— Чудат мъж беше оня англиз^[77], дето говореше все само за разкопки. Ама богат трябва да беше, много богат, защото после чух, че бил изкупил цялото драгоценно имущество на принца.

Сега лицето на Кепек наново се появи и ние чухме радостно потвърждение:

— Да, той беше много богат, понеже ми даде като бакшиш една златна лира англизи^[78], за която получих сто и двайсет пиастъра.

— Значи си получил като бакшиш общо триста и шейсет пиастъра. Имаш ли ги още?

— Не.

— Къде ги дяна?

— Всичките свършиха, изчезнаха, изфирясаха за енфие.

— Psia krew! Толкова много пари за енфие.

— Не се гневи, ефенди, и не се възбуждай ненужно! Ако пресметнеш колко дълго време е минало оттогава, сигурно ще съзнаеш, че съм невинен.

След тези думи Кепек отново отдръпна глава. Горещата кръв на Халеф нямаше търпение да изчака, докато сметна, че е дошъл моментът да бъде разпознат, и той запита:

— Никога ли не си чул нещо за тези, които са живели тогава при теб?

— За персиеца и англизи не, но за другите двама. Аз живея усамотено и много рядко напускам тази къща. Кепек обаче се отбива, когато отива на пазарлък, в четирите кафенета, които преди малко спомена. Там седят мъже и си разказват чудеса и дела от отколешни времена. Приказва се също за събитията от настоящето, толкова повече ако са се разиграли в тукашната област. Така той на няколко пъти чул също за ефендите от Алмания и неговия арабски придружник, дето бяха мои гости. Тези двама мъже били несравними ловци и най-прочутите воители на цяла Джебзирех. Ако нападнали лъва, той трябвало да се прости с живота си, а от техния кураж, от хитростта и пушките им се страхували всички племена, живеещи между граничната планина и пустинята. Кара Бен Немзи даже притежавал омагьосани пушки, които не се нуждаел да зарежда, и чиито куршуми никога не пропускали целта. Щом е могла да се създаде една такава легенда, то той и неговият Халеф, без когото никога не бил виждан, трябва все пак да са изключителни мъже.

При тези думи лицето на моя дребен хаджи засия. Гласът му прозвуча ликуващо, когато попита:

— Халеф? Само така ли се казва той? Не знаеш ли цялото му име?

— То гласи, доколкото си спомням, Хаджи Халеф Омар.

— О, не, това е само началото. Този най-прочут воин сред всички племена на бедуините се казва Хаджи Халеф Омар Бен Хаджи Абул Аббас Ибн Хаджи Давуд ал Госарах. И това още далеч не е неговото пълно име, защото той би могъл при своите безбройни деди, прадеди и прапрадеди така да го удължи, че то да стигне от земята до небето и после пак до земята.

На стария във всеки случай бе известно бедуинското схващане, че мъжът е толкова по-тачен, колкото е по-дълго името му, и поради това всеки, който иска да направи нещо от себе си, прикача към своето собствено име имената на известни и неизвестни нему предци.

Ето защо не му направи впечатление дългата върволица, която Халеф издекламира, и рече:

— Бих желал да знам дали е вярно, че този Халеф първоначално бил беден, неизвестен мъж, но благодарение на своята храброст се издигнал до шейх на хаддехидните.

— Каквото приказват хората в това отношение, е вярно. Аз мога да го засвидетелствам. Би ли разпознал този победител на всички досегашни герои, ако дойде пак при теб?

— Съмнявам се, защото старите ми очи станаха много слаби.

— Нито по гласа?

— Не зная. За да запомни човек гласа на някого, трябва да е бил дълго заедно с него. А Хаджи Халеф Омар беше за много кратко време при мен. Па и той тогава не ми направи никакво впечатление, че да впечатам в паметта си лицето и гласа му.

— Не ти е направил впечатление? Какво чувам! Позволи да съм удивен във висша степен! Един непобедим герой, какъвто е този несравним шейх на хаддехидните, е така запомнящ се, че неговият лик и с най-острия нож не може да се изчегърта от неговото изобилстващо със слава минало и от изпълнената с уважение памет на неговите поклонници. Всички воители от вражките племена и всички хищни животни на планините са запамели неговото лице и веднага си плюят на петите, щом го видят или чуят мощния му глас. А ти, който си имал голямата чест да се запознаеш с него в тази къща и да вдъхнеш велелепието на неговите достойнства, си го забравил? Смаян съм от това. Погледни тук тоя прочут Кара Бен Немзи ефенди! Той също ще ти каже, че твоята слаба памет наистина не бива нивга да изтърва сияйните лъчи на моето зарево...

Халеф беше прекъснат. Дребният, толкова щедър със самохвалебствията си мъж беше назовал необмислено името ми. Полякът се ослуша изпървом удивено и после вметна припряно в неговата реч:

— Кара Бен Немзи тук, казваш? Правилно ли разбрах?

— Аллах! — ухили се Халеф полусмутено. — Ето че ефендите из един път ми изпадна от устата. Погледни го! Него също ли не можеш да разпознаеш?

— Машаллах...! Значи това сте вие двамата! Ти Хаджи Халеф Омар, а той Кара Бен Немзи от Алмания?

— Да, ние не можем да бъдем объркани, нито разменени с друг.

— В такъв случай ви казвам сърдечно добре дошли и поставям на ваше разположение всичките одаи на моята къща и цялото си имущество толкова дълго, колкото ви е нужно.

Той беше скочил и показваше радост, която бе толкова потрогателна, като се има предвид, че краткостта на тогавашния ни престой не даваше основание за предположението да е съхранил такава симпатия към нас. По моему можех да приема, че има и друга причина да се радва на тази неочаквана среща. И той не беше единственият, изпитващ такава радост, защото вратата сега се бе разтворила широко и Кепек се втурна към нас — толкова бързо, колкото му позволяваше чудовищно тлъстата „тапицировка“. Той ми протегна двете си ръце и извика със своя висок, мазен като рибено масло глас:

— Слава на Аллах за голямата радост, която днес ми доставихте, ефенди! Аз не съм забравил, както сигурно добре си чул, двата златни тумана, дето ми даде. Вярно, те влязоха през моя нос под формата на енфие, ала въпреки туй не изчезнаха, защото оттам слязоха надолу в сърцето. Ние от онова време постоянно желаем да ви видим пак, за да ви посветим в една работа, над която напразно си трошим главите.

Аха, значи си имаше все пак някаква отделна причина за радостта, проявена към нас. Отношението между господар и слуга беше толкова дружеско, че аз не се поколебах да стисна ръката на шишкото, което при измерението на неговите тлъсти възглавнички не можеше да стане, наистина, с едно движение, а полека-лека.

— Да, така е — пригласи полякът. — Аз трябва да те помоля за съвет, ефенди, защото няма друг човек освен теб, на когото да пожелаая да се доверя.

— Ако е възможно да ти го дам, ще го имаш. Но защо точно аз да съм този човек?

— Защото те считам за единствено подходящия, към когото мога да се обърна. Всичко, което се разказва за теб и после аз чрез Кепек

узнавам, ме убеждава, че няма да се обърна напусто към теб. Вашето идване ме прави много щастлив, понеже ще върне изгубеното спокойствие на моето сърце.

— А на мен силата на изгубеното здраво храносмилане — прибави Кепек с печална физиономия. — Моят стомах по-рано приемаше всичко, което му предложех. От дълго време той не ми служи добре и аз се осмелявам да го насилвам само колкото е безусловно необходимо за да съществувам. Чувствам, че ще умра от гладна смърт, и съм убеден, о, ефенди, че Аллах те е проводил към Багдад за моето спасение.

Идеше ми да се изхилия с глас над това горчиво окайване, но не допуснах да се забележи тайното ми развеселяване. Неговият господар също не промени физиономия при тези жалобни звуци и му заповяда:

— Трябва да покажем, че тези двама гости са ни сърдечно добре дошли. Тичай, бързо, скачай, Кепек, та да приготвиш един хубав пир! Времето за обяд вече отдавна мина.

Тичай, бързай, скачай! Каква подкана само към тоя кол ос! Той не понечи и крачка да направи, а поклати само бавно и крайно учудено глава и спря погледа си с видим упрек върху своя господар.

— Ее, какво още стърчиш тук? — попита този. — Не знаеш ли какво се прави, когато имаш желани гости?

— Да, зная го съвсем добре.

— Ами побързай тогава и приготви яденето!

— О, Аллах, о, Мохамед! Да бързам трябвало, когато бързината все пак нищо не може да промени!

— Че защо пък?

— Поради пълната липса на провизии. Когато няма нищо налице, човек не може нищо да сготви.

— Ама нали завчера, когато отиде за кафе и тютюн, донесе половин овен?

— Да, сторих го.

— И една кокошка?

— Беше даже млад петел, най-крехката птица от всички съществуващи.

— И ориз, масло, домати и мерудии?

— Да, всичко това — съгласи се Кепек.

— Ами че тогава имаш всичко, за да приготвиш едно хубаво ядене.

— О, ефенди, ти обичаш да си правиш майтап! Всичко това, дето сега го изреди, е изядено.

— Кой ли ще го е изял?

— Аз!

— Ти? В такъв случай би трябвало да имаш в корема си някоя коседж^[79]!

Дебелият си окачи физиономия на тиха меланхолия и рече:

— Ефенди, Аллах да ти прости, че се сравняваш с едно такова морско чудовище! Нима не чу какво казах преди малко? Кара Бен Немзи ефенди и шейх Хаджи Халеф Омар го доловиха. Те ще ми послужат като свидетели, че аз почти нищичко вече не мога да вкуся, защото моят клет стомах е слаб и тънък като сапунен мехур, който заплашва всеки миг да се пукне.

— И при тази стомашна слабост плюска сам половин овен и един млад петел? Защото онова, което аз получих, изобщо не може да се брой.

— Аллах! Ти потапяш душата ми в печал! Каквото съм сторил, съм го сторил от любов и пожертвователност към теб. Овенът беше умрял отпреди три дни, така че миризмата му бе започнала да жадува за погребение. Можех ли при това положение да ти го дам да го ядеш?

— Защо си го купил вмирисан?

— Защото не бях при кисаба^[80], когато още не е вонял.

— Тогава трябваше да вземеш някой пресен.

— Там нямаше такъв. Всичкото месо, което висеше при него, вонеше.

— Защо не отиде при някой друг кисаб?

Шишкавият завъртя в състрадателно удивление очички, плесна ръце, при което се чу плющене, сякаш се е съдрал някой грот, и извика:

— Аллах да ме закриля! Да съм идеал при друг кисаб! Погледни ме, ефенди! Аз някоя хрътка ли съм, че да искаш да се съсипвам от търчане от един месар при друг? Помисли си все пак, че ще умра на място, ако си изгубя сулука и той не се върне! Знаеш също така добре, че трябваше да ида не само до месаря, ами още и до други деккин^[81]. Аз опекох месото, като си наложих цялото самообладание и го изядох, за да не бъдеш принуден да изпиташ върху здравето си тъжното

въздействие на една такава храна. Наместо да пожъна похвалите ти, трябваше да чуя думи на укори.

Старият, види се, бе затрогнат от тоя упрек, защото заговори меко:

— Хайде да зарежем овена! Но поне петелът не е било нужно да изчезне толкова бързо в стомаха ти!

— Не говори за него, моля те! Така му е било писано в Книгата на живота. Той е бил заклан в същия ден с овена. Аз купих двата в един и същи час. Бяха заедно отнесени до къщи и двата на едно огнище един до друг изпечени. От това следва все пак, че трябваше и заедно да бъдат изядени. Освен туй петелът ме спаси от смърт. Защото, когато овенът бе тръгнал по пътя на своето предопределение, моят клет стомах изпадна в едно такова състояние на окаяност, та си помислих — ще се разделям с тая земя и ясно почувствах, че ми е предрешено да бъда пратен при моите деди чрез вкусването на развалено месо. Ама се сетих за теб и какво щеше да стане, ако аз, едничката опора в дните от живота ти, бъдех принуден да те напусна. Трябваше значи да преодолея неволите на моето храносмилане, което можеше да стане единствено ако призовях обратно моя вече наполовина поминал се стомах, като го примамех с младия петел да опита още веднъж да се справи със земните си задължения. Удаде ми се. Повече нямам нищо за казване, ефенди, сега прави каквото искаш!

Това притежаващо доказателствена сила обяснение постигна целта си — старият, изглежда, бе трогнат от „едничката опора в дните от живота му“, защото махна добродушно и каза:

— Не искам да те натъжавам и следователно си оттеглям упреците. Но това не променя положението ни. Ние трябва да ядем, а нямаме нищо.

— О, Аллах, Аллах! Каква късота на мисълта и каква липса на потребното присъствие на духа! Ако се вслушаш в добрия съвет, който виси на устните ми, на всяка несрета тутакси ще бъде сложен край.

— Какво ме съветваш?

— Дадеш ли ми пак пари, то тръгвам да донеса каквото е нужно!

— И преди вечерта няма да се върнеш.

— Ами нали трябва да навестя моите кафенета, за да разкажа, че несравнимият Кара Бен Немзи ефенди и храбрият шейх Хаджи Халеф

Омар са дошли при нас. Така ще се наложи да отговарям на стотици въпроси и ще ми е невъзможно да се върна по-рано от мръкване.

Ако някой европейски слуга изтърсеше тези думи, щеше да бъде сметнат за смахнат. Кепек обаче считаше за свое право да ни остави да гладуваме, но да не се лиши от своето шляене. В безграничната си снизходителност неговият господар не знаеше какво да каже и ето защо аз сметнах, че е време да се намеся.

Моят дребен хаджи отдавна вече беше изгубил търпение. Той стана, потупа неизменно невинния виновен по рамото и го запита:

— Прости ми, о, приятелю на половините овни и целите млади петли! Можеш ли да ми кажеш кой е господарят на тази къща?

— Ефендито, комуто аз прислугвам — гласеше отговорът.

— Хубаво, най-гладни сред всички готвачи от страните по земята! Ти значи трябва да сториш не каквото искаш, ами каквото налага гостоприемството на твоя господар, а то изисква настоятелно от него гостите му час по-скоро да получат ядене. Ако искаш сетне да идеш до кафенетата, стори го. Аз не мога нищо да ти заповядвам, ала речеш ли там — внимавай добре какво ще ти кажа! — само една-единствена дума, че сме в Багдад и къде се намираме, то на сутринта ще си труп, умирам бавно през цялата нощ!

От ужас дебелият отскочи няколко крачки назад — толкова бързо, колкото изобщо никой не би го сметнал способен. Пребледнявайки до гушата, той запелтечи:

— Труп... умирам... бавно... през цялата нощ...!

— Да — заяви Халеф много сериозно.

— Ама... ама... защо мъртъв?... Защо умрял...? Защо труп...?

— Ще ти обясня. Ние имаме врагове, които ни преследват и търсят в Багдад. Ако ни намерят, ще възникне битка. Ние двамата ще победим, наистина, ала къщата, в която живеем, ще си отнесе последиците. Ония ще измъчват бавно обитателите й до смърт.

— Измъчват... до... смърт...! Аллах да ме предварди от Шейтана, от смъртта и от всички люде, дето искат да ми отнемат живота! Дори няма да си помисля да посетя кафенетата, докато се намирате при нас. Ще си държа устата затворена и на никого няма да издам къде сте! Най ще ми е приятно да си остана у дома и да не прекрочвам границата на нашата градина.

— Добре замислено от твоя страна. Аз съм готов да те облекча в това храбро уединение, като самият отида да напазаря нужните продукти. Ти междувременно можеш да стъкнеш огъня. Ела с мен в кухнята!

Тръгнаха. Когато се бяха отдалечили, полякът се осведоми угрижено:

— Хаджи Халеф Омар при всички случаи преувеличава. Но наистина ли имате врагове, които ви преследват?

— Действително срещнахме едни мъже, които се държаха толкова враждебно към нас, че им дадохме да опитат камшика. Бяха персийци — отвърнах аз.

— Аха, значи пак персийци!

— Да. Те горят от жажда за мъст и понеже знаят, че сме в Багдад, ще ни търсят, за да намерят възможност да се разплатят за получените удари. Халеф преувеличи нещата, за да вдъхне по понятни причини на слугата ти страх. Тоя Кепек май е доста плашлив.

— Тук се лъжеш, ефенди. Той беше онбаши^[82], един от най-годните и безстрашни подофицери, по този повод можеш да научиш, че аз се казвам Дозорца и се уволних като бинбаши^[83]. Кепек сега е остарял и търси удобствата. По-рано беше ловък, подвижен и винаги готов за счепкване. Със своята неимоверна телесна пълнота той създава вид за противното, а може би любовта, която го привързва към мен, и постоянните му грижи за мен са повлияли да стане по-предпазлив, отколкото беше преди. Той на няколко пъти ме измъкна от враговете, а и разни други услуги ми е вършил, които ме карат да си затварям очите пред неговите слабости. Убеден съм, че ако се наложи, и сега ще рискува живота си за мен. Той ми е верен като злато и също опитен при огнището, така че не е необходимо да държа готвач. Вярно, похапва си изключително здраво и ми дава само останките, ала аз с тях добре преживявам. А що се отнася до кафето, той вари два вида — доброто, силното за себе си и воднистото за мен, защото твърди, че силното щяло да ми иде в кръвта, пък нервите не ми го... Psia krew! Като заприказвах за кафета, се сещам, че нямаме още никакво! Каква немарливост спрямо теб, ефенди! Кепек ще трябва веднага да донесе!

Бинбашията плесна два, три, пет... десет пъти ръце, ала Кепек не идваше ли, не идваше. Едва когато ударих моите при отворената врата

толкова силно, че ме заболяха, той се дотътри много бавно. Каза негодуващо:

— Ей на пак! Едвам дадох на тоя хаджи Халеф, дето нищо не може да проумее, напътствията си, на които той само се хилеше, вместо да ги приеме с достойнство, и ето че вече пак трябва да търча насам! Какво искате всъщност?

— Кафе! — отговори Дозорца.

— Кафе? Че тук нали няма, хаджията ще донесе. Понеже той самият ще плаща всичко, казах му да не забрави и кафето.

Мислейки, че дебеланкото е забравил за нашето кафе, аз му напомних, че го е скрил в пазвата. Оня обаче ми обясни с изненадваща безогледност:

— Да, там го бях пъхнал, ефенди, ама сетне пак го извадих.

— И къде е то сега?

— Скрито и закътано.

— Тогава ти навярно искаш да го имаш само за себе си?

— Да. Ти ще съзнаеш, о, ефенди, че тук съм прав. Знай, че след няколко дни е моят Ид яум ил вилиде^[84], на който ще поканя неколцина познати. Те са отлични познавачи на кафето и понеже видях, че купуваш по-добро отколкото моят ефенди, то скътах твоето за празника, а на вас ще сваря каквото донесе хаджията. Само имайте търпение! Няма да мине много и той ще се върне.

— Но защо тъкмо твоите гости трябва да получат хубавото ми кафе?

— О, ефенди, как можеш само така да питаш? Та нали едно от най-важните предписания на Корана е да почетеш гостите си, като им дадеш най-доброто, което имаш.

Сега се налагаше все пак да покажа строга физиономия на шишкавия онбаши.

— Тъкмо защото познавам тези предписания, много ме учудва, че се осмеляваш да ме лишиш от кафето, което отгоре на туй си е мое, и в замяна да ми предложиш по-лошо. Веднага ще го свариш, добре чуй, веднага, и то силно и хубаво, както се полага на знатни господари! Освен това те предупреждавам за хаджи Халеф. Той е свикнал на най-внимателно обслужване и няма да търпи да си я караш по старому. Понататък, обича да яде и пие колкото се може по-добре и който не съблюдава тези неща, той бързо-бързо му втълпява липсващото

уважение. Пази се от неговия гняв! Той е свободен бен араб^[85] и при най-малкото пренебрегване на подobaващата му се почит е готов много чевръсто да отговори с удари и нож.

Подобно порицание дебелакът навярно от дълго време не беше чувал. Той се присви и отвърна раболепно:

— Благодаря ти, о, ефенди, че ми обърна внимание върху тези опасни качества на шейха. Та той бил истински кръволок! Аз ей сега ще ви поднеса своето собствено кафе, защото водата вече ври, а и аз вече съм го счукал в Джурн ел Бинн^[86].

— Вече? Аа, то било значи за теб, пък ние нямаше да получим никакво?

— Престани с тези упреци, ефенди! Тъй като щях да го поднасям на гостите си, трябваше все пак да го опитам, за да се убедя в неговата хубост. Ама ти ми нареди и аз знам как да се държа. Неговият мирис ще смекчи твоя гняв и ще освежи обонянието ти. Бързам вече!

Кепек раздвижи газещо крака, напомняйки някой колоездач, и бързо се измъкна. Аз се изхилих след него, но не така, че да чуе. Господарят му също се засмя и каза:

— Разглезил съм го, знам добре. Аз го държа при себе си, както хората в Европа се отнасят към домашното пале, и допускам слабостта ми да расте ведно с неговата самонадеяност. Ти сега му вля нужното уважение и можеш да бъдеш сигурен, че ще има нужното въздействие.

Дозорца имаше право. Дебелият се върна по-бързо, отколкото го бях считал способен, и сервира кафето между нас на серира^[87].

Виждаше се, че му текат лигите, и тонът му бе на искрена печал, когато направи забележката:

— Ето ви го! Казвам ви, че не съм вкусил и глътка от него. Аз и по-натам ще го приготвям само за вас, та дори и неговото благоухание да лиши душата ми от покой. Ама те моля, о, ефенди, в случай че Аллах бъде толкова милостив да те осени с мисълта, че и аз бива да се наслажда на една чашка от тази напитка, то не се колебай да ми я съобщиш!

Когато Кепек се отдалечи, ние се обслужихме сами. В Ориента е прието кафето да се сервира в чаши, а не в по-големи съдини. Кепек обаче беше донесъл една пълна рикви^[88].

Това ми бе приятно, тъй като щеше да е досадно да бъдем постоянно смущавани от влизането и излизането на Кепек. Приемах

също, че полякът ще се възползва от оставането ни насаме, за да сподели нещата, за които ме беше подготвил.

Седяхме заедно дълго време. Бинбашията се наслаждаваше на тютюна и кафето ми и гледаше замислено пред себе си, без дума да каже. Най-сетне се обади с един въпрос:

— Може би си чувал някога за Гюл-и-Шираз^[89]?

— Гюл-и-Шираз? Разбира се. Розите на Шираз са прочути, ала признавам, че предпочитам отглежданите в Румили^[90].

— Не това имам предвид. Аз не говоря за отглеждане на рози и също не за рози от Шираз в множествено число, а за роза в единствено число, за една съвсем конкретна роза, наричана по неизвестни за мен причини Гюл-и-Шираз.

— За такава роза още нищо не съм чувал.

— Това е много неприятно.

— Как става, че ти, който от дълги години живееш тук, очакваш от мен, пребиваващия само от време на време в ориента, познания за предмет, какъвто самият не притежаваш?

— Този въпрос ми казва, че не знаеш какво разказват хората за теб. Според описанията, ширещи се за теб, Кара Бен Немзи ефенди, ти можеш всичко и знаеш всичко.

— Това си е чисто ориенталско преувеличение. Европейецът е учил повече от невежите бедуини.

— Ти обаче се ползваш с такава необикновена слава, че аз също те считам за по-способен от всеки друг. Шейх Хаджи Халеф Омар приятел ли ти е?

— Приятел.

— Значи е посветен във всичко, що се отнася до сегашното ви пътешествие?

— Да. Аз нямам тайни от него.

— В такъв случай няма да говоря сега, а после, когато се върне от пазарлъка си. Междувременно можем да си побъбрим на матерния ти език. Ти знаеш от тогавашното си гостуване, че го владеея.

Съгласих се с най-голямо удоволствие. Ала предоставената ми наслада не трая дълго, защото Халеф влезе и доложи:

— Донесох каквото можах да получа наблизко. То е достатъчно да преживеем няколко дни, ако той дебел Баща на лакомията не погълне

през нощта пак всичко, за да се спаси от любов към господаря си от смъртта. А сега трябва да попитам кой ще вари и пече?

— Кепек — отвърна онбашията.

— Аллах! Познаваш ли кухнята си? Кога за последен път си бил в нея?

— От години не съм пристъпвал. Тя е неоспоримото царство на Кепек, който нито миг не ме търпи вътре.

— Така си и помислих! И защо изпада той в такава ярост, когато му говоря за чистотата в живота и апетитността на гозбите? Аз обаче му отговорих както се подобава. От ужас той седна на пода, при което се чу едно такова „плюс“, че помислих, земята се е разцепила.

— И после? — попита старият угрижено. — Какво прави той сега?

— Не го мисли! Още седи и при неговата нечовешка тежина няма да може да се изправи, преди да му помогна. Нека си седи, докато се върна при него! Преди всичко трябва да те питам дали мога да говоря откровено?

— Можеш.

— В такъв случай трябва да ти кажа, че ти хабер си нямаш по какъв начин се вари, пържи и пече за теб. Ако бях принуден да изям само една-единствена хапка от тлъстата ръка на тоя Джидд ел вазах^[91], то тялото ми щеше да се обърне с opakото навън като някоя кесия.

Опасявайки се хазаинът ни да не се засегне, аз дадох скришно знак на хаджията да се сдържа. Халеф обаче продължи несмутимо:

— Моят сихди ми маха, разбира се, да мълча. Ако ще се наслаждаваме на нещо при теб, то съм длъжен да говоря и да ти обърна внимание, че докато се намираме у дома ти, аз самият ще бъда тая Хукуми ет Матбах.^[92] Не искам да описвам кухнята, защото няма да намеря подходящи думи, ама посудата... посудата! В ъгъла стои един тенекиен съд с водата, с която твоят готвач си мие лицето и ръцете, и от която черпи също за готвенето. На дъното на водата лежеше кал, дебела няколко пръста. Когато той приседна от ужас, аз му я излях върху главата...

— Не биваше да го правиш! — вметна бинбашията. — Ако Кепек се разболе от това...

— Не се бой за него! — прекъсна го Халеф. — Тая баня ще го върне отново на себе си и само ще му подейства благотворно. После

видях една танджара^[93]. В нея имаше дебел слой мас със следи от пръсти и когато го попитах за какво служи, узнах, че я ползвал за мазило на чехлите си. В същата тая танджара той вари месото и зеленчуците. Извадих аз маста и му я наплесках по лицето.

— Na zdrowie! (Наздраве!) О, шейх хаджи Халеф, ако си сторил това, то Кепек ще...

— Не се грижи, ефенди! — вмъкна Халеф. — Тя нищо не му навреди. Той си я облиза и, изглежда, много му се услади. Докато вършеше това, аз се огледах по-нататък и открих една миклайе^[94] от бакър, в която той пече месото. Сега в нея си беше приготвил някаква мархам^[95] за прокуждане на живеещите в кревата му бакк^[96].

Аз му обмазах помадата върху първата мас. Сетне...

— Престани! — пресякох го аз. — Не искам да чувам нищо повече. Ти сега ще излезеш още веднъж и ще купиш съдовете, смятани от теб за необходими, а после ще ги поднесеш в дар на дебелия, което, както се надявам, ще ти върне неговата симпатия.

— Значи мога да се разглеждам като повелител на кухнята?

Дребният шейх получи според тамошния обичай чрез едно поклащане на глава съгласието на поляка и се отдалечи. Дозорца беше много смутен и се постара да отслаби въздействието, което бе оказал върху мен докладът на хаджията. Аз му помогнах бързо да го преодолее, толкова повече че основната причина на това лошо домакинстване се криеше, изглежда, в неговата сиромашия. Ние беседвахме за моето и неговото отечество, което той явно и сега още пламенно обичаше, попита ме също дали имам намерение да излизам още днес. Аз отвърнах отрицателно и ето как направихме една разходка из градината, при което се убедих, че на нашите коне нищо не е занесено. Когато се върнахме после в къщата и минахме край кухненската врата, спряхме за миг да се послушаме. Чухме дрънкане на посуда и същевременно гласа на дебелия:

— Не оставяй салсата^[97] да кипне, защото ти казвам, достопочтени шейх на хаддехните, че ще е жалко за всяка изгубена капка! Виждам, че ти си един истински Ашши ес Ашшийи^[98] и ще се радвам като някой султан на това ядене.

Бинбашията се подхили, а и аз бях доволен от доброто разбирателство, което явно се бе появило между двамата. Не бяхме

седели кой знае колко в стаята, когато Кепек дойде с тежки стъпки и попита господаря си:

— Ефенди, гощавката скоро ще започне, а шейхът твърди, че в кухнята само съм му се пречкал. Мога ли да седна тук, както ми е позволено винаги, когато нямаме какво да вършим?

Старият ме погледна въпросително. Можех да си помисля, че двамата самотници възможно по-често сядат заедно, защото разчитаха един на друг, и не исках да ги карам да правят изключение заради нас. Поради това отвърнах на онбашията, който сега изглеждаше много почист отпреди:

— Седни! Нямаме нищо против.

Кепек зае място срещу нас, но как! Най-напред се обърна към стената, на която подпря ръце. После бавно започна да ги плъзга надолу, при което не се навеждаше, а тялото му запазваше вдървена поза, така че нозете се отдалечаваха с хлъзгане от лежащата до дувара възглавница. В мига, в който той не можеше поради своята тежест повече да се държи, се отгласна бързо и с едно могъщо движение се извъртя, следствие на което се озова със силно изтърсване върху възглавницата. При гледката, която представляваше, ми костваше усилие да потисна напушилия ме смях. Търбухът му лежеше върху бедрата като някой издул кафтана аеростат и той пухтеше със силно зачервено от напрежението лице, напразно мъчейки да се покрие с недостигащите поли на одеждата си. Когато си оправи дишането, издаде дълбока въздишка и заяви:

— Тъй! Сега няма да стана, преди да съм се заситил напълно.

— Глад ли чувстваш? — попита господарят му.

— Само глад? О, Аллах! Това е много, много повече от глад, о, ефенди. Когато човек гледа тоя шейх на хаддехидните от голямото племе шаммар тъй усърдно и апетитно да се занимава навред из кухнята, то всичката възможна вода на небето и земята му се стича като лиги в устата. Той ги умее тия работи, ох, умее ги той! Искан ми се без прекъсване да го гледам как готви и без преставане отново и отново да ям гозбите му!

Кепек примляска с език, направи най-блажената физиономия и продължи:

— Впрочем шейхът съвсем не е толкоз лош, както си мислех. Първо беше много зъл към мене. Сетне обаче ми показва великолепията

на новите гърнета и каза, че всичките щял да ми ги подари, с което гневът в моето сърце се преобрази на благотворно умиление. След това отиде да донесе вода, стъкна огън и сложи месото и зеленчуците, където си им бе мястото. Когато свърши с това занимание край оджака, донесе пак вода, взе сапуна, какъвто също беше купил заедно с другите неща, и ми посвети едно пречистващо почистване на личността, с което си спечели цялото ми благоволение. После ми помогна при ставането ѝ ме почете с поръчението чрез непрестанно бъркане с лъжицата да предвардвам ориза от загаряне. По време на това занимание нашите души все повече се приближаваха една към друга. Аз почувствах в дълбочината на моя вътрешен мир, че съм го обикнал, а когато ми даде да опитам първото, вкусно парче мишви^[99], не можех да постъпя другояче, трябваше да го прегърна, след което той учтиво ме помоли да дойда тук при вас и със спокойствието на най-задушевното доволство да изтрая до пристигането на очакваните наслади.

Когато Кепек каза това, споменатото задушевно доволство ясно му личеше. Но неговата радушност се оказа още повече, когато Халеф сега изблъска с крак вратата и влезе в стаята с богато натоварени ръце. След като се бе освободил и още на няколко пъти бе сновал между нас и кухнята, целият серир и пода отпред бе отрупан с произведенията на кулинарната му дейност, а и пред дебелака се извисяваше такава планина от ориз и месо, та помислих, че поне днес-утре няма да свърши. Не се наложи обаче дълго да чакам и грамадата беше изчезнала, Отцевката зяпаше копнеещо към нас дали тук няма още нещо за изкопчване. Това жаление му бе изпълнено с такава щедрост, че накрая ме достраша за него, а и той самият съзна, че в крайна сметка дори и най-голямата дупка може да бъде запълнена. Прекара милващо ръце по онази част от тялото си, която Преди малко сравних с аеростат, и каза въздъхвайки:

— Сега преставам, не мога повече. О, нещастие на заситата, о, недостатъчност на стомашните стени! Защо се услажда още, когато човек не може повече да яде? Но аз се надявам, че прекрасният шейх на хаддехидните ще отскочи още веднъж до града да навести месаря, защото лесно може да стане така, утре вече там да не се намира нищо добро.

Далеч по-доволен от тоя ненаситник беше Халеф, понеже всички ние признахме изкуството му с факта, че в края на яденето бяхме омели всичко. Тогава той направи утешителното особено за Кепек известие, че не било необходимо да ходи до месаря, понеже бил дал там заявка, която по свечеряване щяла да бъде изпълнена по пратеник.

В посоченото време месото бе изпратено. Дали щях да мога да вкуся от него, не знаех. За днес бях преситен, а утре... утре нали се канехме да тръгваме и нещата зависеха само от това дали очакваните от бинбашията съобщения ще са от такова естество, че да ни дадат повод за по-дълго оставане.

---

[73] Вж. Карл Май, Събрани съчинения, том 3, „От Багдад до Стамбул“. — б. нем. изд. ↑

[74] кахведжи — съдържател на кафене — б. нем. изд. ↑

[75] бинн — несмлени зърна кафе — б. а. ↑

[76] един златен туман = 8 марки — б. нем. изд. ↑

[77] англизи — англичанин; има се предвид сър Дейвид Линдсей — б. а. ↑

[78] лира англиси — соверен — б. а. ↑

[79] коседж — акула — б. а. ↑

[80] кисаб — месар — б. а. ↑

[81] деккин — магазини, мн. ч. от диккен — б. а. ↑

[82] онбаша — младши сержант, корпорал — б. а. ↑

[83] бинбаша — майор — б. а. ↑

[84] Ид яум ил вилиде — рожден ден — б. а. ↑

[85] бен араб — арабин — б. а. ↑

[86] Джурн ел Бинн — скаринка за препичане на кафе — б. а. ↑

[87] серир — ниска масичка — б. нем. изд. ↑

[88] рикви — каничка за кафе — б. а. ↑

[89] Гюл-и-Шираз (перс.) — Роза на Шираз — б. а. ↑

[90] Румили — Румелия = днешна България — б. нем. изд. ↑

[91] Джидд ел Вазах — Дядо на мръсотията — б. а. ↑

[92] Хукуми ет Матбах — власт над кухнята — б. а. ↑

[93] танджара — плитък съд за готвене — б. а. ↑

[94] миклайе — тава — б. а. ↑

[95] мархам — помада — б. а. ↑

[96] бакк — дървеници — б. а. ↑

[97] салса — бульон — б. а. ↑

[98] Ашти ес Ашшийи — готвач на готвачите — б. а. ↑

[99] мишви — печено месо — б. а. ↑

6. РАЗКАЗЪТ НА БИНБАШИЯТА

Вечерта настъпи след късния здрач и царящият през деня сух зной се превърна в такава гнетителна задуха, че ние взехме тютюна и лулите и се качихме на покрива. Не бяхме седели много дълго, когато онбашията пристигна с пъшкане и с помощта на Халеф седна на приготвената за него подложка. Единственият чибук на къщата вървеше напред-назад между него и господаря му в къси паузи.

Небето сияеше във фаза малко след новолунието в пълния си блясък. Вечерният ветрец раздвижваше палмовите ветрила, чийто привременен шепот бе единственото прекъсване на владеещата в тази усамотена местност дълбока тишина. Обстановката истински предразполагаше за приказки.

Тук в Багдад народът поставя арената на онези разкази, намерили под заглавието „Алиф леила ва леила“^[100] много, много милиони слушатели и читатели. Много вероятно изворът на тези приказки трябва да се търси в „Хесар ефсане“^[101] — сборник на персиеца Расти. Те имат висока стойност за изследванията на Ориента, макар че не е препоръчително да се дава книгата в ръката на всекиму. Тези приказки са ненадминати, когато се касае за опознаване живота, обичаите и възгледите, мислите и чувствата на Изтока. Нийде другаде необузданата храброст и благородната рицарщина на ориенталеца, неговата авантюристична душевност, жаравата на неговата омраза и любов, сребролюбието на неговите служители, притворството на така наречения слаб пол, великолепието на богатството и голата дързост на сиромашията не са така вярно описани като в тези разкази, с които както красивата, така дръзка и с богата фантазия Шехерезада се бори за живота си срещу цар Шехербан. Спомените от някоя от пробудуваните от нея ноци ли преминаваха сега шепнешком през нежно извитите перести листа?

Ако беше така, тяхната магия бе изгубена за мен, защото моите мисли принадлежаха на мъжа до мен, чийто живот е бил много вероятно необикновен, и когато аз подозирах, че му е наложен товар,

който и досега в старостта си трябваше да носи. Какво го беше прокудило от отечеството, и какво го държеше до ден-днешен далеко от него? Защо се погребваше той тук в дълбоко уединение?

— Ефенди, вярваш ли в Бога?

Почти се изплаших, когато този въпрос прозвуча така неочаквано и без подготовка в дълбоката тишина.

— Да — отговорих само с тази единствена дума.

— Аз не!

Какво тежко давление имаше в това „Аз не!“. Действително ми беше направило впечатление, че Дозорца и слугата му нито преди, нито след яденето бяха изrekli обичайната благочестива формулировка.

— Защо не? — попитах след късо време.

— Защото не мога да вярвам в бог, който ме е подхвърлял само на несправедливости.

— Ти ли си мъжът, който може да повдига едно такова обвинение срещу онзи, който е самата Всесправедливост?

— Ако той беше Всесправедливостта, нямаше да седя тук, а в родината в бащиния си замък.

— Може би щеше да е по-право да кажеш: ако се бях доверил на неговата справедливост, нямаше да ми бъде отнето това, което съм изгубил. Окото на човека не достига далеч. То не е в състояние да проникне във волята на Всезнаещия, който вижда пред вечността какво става след вечността.

— Ако беше видял той моя живот, то можеше в качеството си на Всемогъщ да му придаде друго русло, друго съдържание.

— Ние чада на Бога ли сме, или негови роби? Ако той предопределяше всеки миг от твоя живот, всяка отделна твоя мисъл и решение, кой и какъв щеше да бъдеш ти тогава? Една безволева играчка в неговата ръка. Само че Бог не си играе! Животът не е игра и човек не е кегла, която всяка топка може случайно да събори или пък случайно да остави права.

— Но какви са му намеренията на Бог, ако има такъв, спрямо нас? Защо падаме, без да знаем защо, без да сме виновни? Защо взема той на честния всичко, всичко, дори най-последното, което му е останало, а на незаслужаващия дава непрекъснато повече и все повече към това, което той вече преди туй е притежавал?

— С „честния“ сигурно имаш предвид себе си?

— Да.

— А под незаслужаващите разбираш онези, които са осуетили твоите намерения и надежди.

— Да, тях и също още други.

— Какво високомерие! Ти значи седиш най-отгоре на всичко, гледаш самомнително и суетно от тази горда висота, съдиш ближните с една-единствена студена, унищожителна дума и не търпиш този, за чиято играчка току-що се призна, нито до теб, нито пък толкова помалко над теб! Наистина ли не знае човек защо е паднал? Ти изцяло ли си без вина за съдбата си? Винаги ли си бил честният, а онези, които нарече незаслужаващи, наистина ли само на несправедливостта на Бога дължат онова, което им е дадено? Както на теб ти отърва или не отърва! Представи си, че си дете и виждаш в ръката на баща си един за теб още трудносмилаем или дори отровен плод! Ти го молиш да ти го даде. Откаже ли ти, ти го наричаш несправедлив. Ала той е постъпил, както по-късно ще съзнаеш, като любящ и мъдър баща.

— Аз не съм дете, а вече твърде стар, че сега в края на пътя си да моля за осъзнаването, за което говориш!

— Точно защото то ти липсва, ти въпреки своето твърдение си все още едно дете, едно гневно, недоверчиво и неблагодарно дете. Щом си това сега още в своята старост, то в младостта си бил в по-голяма степен такъв. Ти си бил прекалено голямо дете, за да съзнаваш кое служи за твое добро. Ти погрешно си избрал, може би даже си изтръгнал отровния плод от ръката на твоя Отец, и когато си отровил живота си с неговото вкушване, се окайваш за неговата несправедливост, та дори и изобщо не искаш да знаеш за него. Не е трудно човек да отрече Бога, ако никога не се е вслушвал в него, ами се е ръководил само от собствената си воля. Но ето че идват неизбежните часове на тихи, скрити самообвинения. От време на време го спохожда мъчителната мисъл, че може би неправо е постъпил и с това си е навлякъл Божия съд, вердикта на Всесправедливия. Какво прави тогава късогледият, за да накара да замлъкне гласа на съвестта? Той посяга към най-лесното, но и най-измамното средство — просто отрича Бога. Щом няма Бог, няма закон и няма съд, няма несправедливост и няма съвест, а който смята, че трябва да е недоволен от живота, той хвърля вината не върху себе си, ами върху Бога, когото току-що е отрекъл. Ти

виждаш и чуваш, че не можеш да заобиколиш Бога, да го махнеш от твоя свят, като го отричаш заради неговата така наречена несправедливост, а неговото съществуване стои над всяко съмнение.

Настъпи пауза. После старият поляк заговори полугласно и замислено:

— Как се изрази, ефенди? Аз съм... изтръгнал отровния плод от ръката на моя Отец... изтръгнал...! Значи наложил със силата на моята воля... това още никой не ми го е казвал... После идват часовете на самообвинения... мъчителни мисли... съвестта!... Човек прехвърля от страх всички упреци от себе си върху Бога, отрича го от страх... ала тъкмо с това доказва неговото съществуване... Чакай, ефенди, почакай само!

Дозорца отпусна глава, а аз се пазех да го смутя. След известно време той продължи с въпроса:

— Откъде ме познаваш така точно? Как стигна дотам, че разбули моята душевност, моите скрити мисли, чувства и представи?!

— Говорих най-общо.

— Това е невъзможно, защото то отговаря, то е вярно! И все пак... не! Аз не мога да си представя Бог, който е Извечната мъдрост и любов, да остави някой човек, сиреч чадото си, да затъне в несретата.

— Ами ако създанието не се е подчинило на създателя си, защото се е мислело за по-умно от него, и е избрало пътя към несретата?

— Тогава Бог не бива да допуска това. Той би трябвало да принуди човека.

— В такъв случай този човек нямаше да има воля, свобода, самоопределеност. Нямаше да има необходимост от душа и щеше да бъде само една мъртва играчка. Виждаш, че се движиш в кръг. Ние стигнахме отново до играчката, до Нищото. Но я ми кажи, ти наистина ли си... нищо?

— Може би!

— При това положение всички твои мисли, заключения и упреци са излишни. Едно Нищо не върши нищо, не мисли нищо, не се нуждае от нищо, тъй че си мълчи!

Тогава той кръстоса ръце, обърна се изцяло към мен, погледна ме вторачено и каза:

— Не знам ти ли се изплъзваш с аргументацията си от моята ръка, или пък аз от твоята. Започвам да изпитвам страх от теб.

— Значи се чувстваш вече наполовина победен.

— Още не! Твоите аргументи изглеждат съкрушителни, наистина, ала аз мога да те бия, като доведа чрез факти победата на моя страна.

— Не го вярвам. Бог е неограниченото. Аз. Който го отрича, заличава себе си. Това е смехотворност, защото който отрича, трябва все пак да съществува. Твоите факти не ме плашат. Аз не ги познавам, но съм убеден, че ако ми бяха известни, щях да победея невярата ти тъкмо чрез тях.

— Ти ще се запознаеш с тях, поне с няколко. Аз няма да ти разказвам някоя дълга история, някой уморителен житейски път. Аз самият съм вече достатъчно уморен, няма защо да уморявам и теб.

Колко невярващи, съмняващи се, търсеци души съм опознал в родината, а и също навън по чужбината! Каква радост, когато ми се е удавало да насоча някоя от тях към вечно търсецата любов, изоставяйки деветдесет и деветте овце в кошарата, за да намеря изгубената стотна в пустинята! Ще успее ли и при този мъж, който бе започнал вече да се страхува от моята логика? И все пак какво е логиката на хладния, пресметлив разсъдък пред всевластващата над небето и земята логика на любовта! Разсъдъкът на бинбашията не бе способен да низвергне Бога от трона, ала неговото сърце беше мъртво и празно, то трябваше да има живот и съдържание. Това бе, по което бе копнял, но откъде трябваше да дойде този живот? С какво да се запълни празнотата? Беше крайно време за него. Неговото лабилно и безволево снизхождение към слугата удостоверяваше, че вече е почнал да се вдетинява, което много вероятно не бе последица от неговата възраст, оценявана от мен на седемдесет години. Той трябваше да бъде разтърсен. Когато човек е изгубил вярата си в Бога, иска се енергия, за да му бъде върната.

— Говориш ли полски? — попита ме той сега.

— Не.

— Но познаваш историята на Полша?

— Да.

— Историята на една нещастна страна и нейните нещастни жители! Аз принадлежа към тези достойни за съжаление люде.

— Моля, не говори така! В този смисъл човек никога не бива да бъде достоен за съжаление. Съжалението е похвално само за

определени случаи, в други случаи то оскърбява този, за когото се отнася. Има един вид нещастие, което човек трябва да носи с благородно самосъзнание; съчувствието тогава е унижение. Изобщо моето мнение за общоприетото понятие „нещастие“ е по-различно от твоето. За мен, съзнаващият, че съм воден от Бога, нещастие не може да има.

— Значи ти си именно щастлив. Или за теб няма и щастие?

— Не каквото обикновено бива наричано щастие и е равнозначно на „благоприятен случай“. В по-висш смисъл действително има щастие, но и само едно, което аз наричам земното блаженство. Това щастие не е нещо преходно. То не може да се мери и отчита. То няма граници и се състои в блаженото убеждение, че човек почива в отческата ръка на Бога.

— Тази ръка аз не я познавам. На мен не е бил предложен нито покойт при Бога, нито някакъв друг. Кой и какъв съм, не е нужно да знаеш. Аз самият едва ли знам повече, поне не мога да мисля за това. Произхождам от стар, благороден, богат род. Отказах се от името му, за да се подсигурия срещу преследвания, и се нарекох Дозорца, защото твърде много обичам отечеството си, че да пожелаая да нося някое неполско име. За нашето житие-битие, моето възпитание и многото други там неща не им е тук мястото. Искам само да спомена, че получих образование за офицер, нямах нито един вярващ сродник или учител и виждах едничката цел на живота си в освобождението на отечеството от потисническият хомот. Бях в Париж, за да подготвя със съмишленици въстанието на нашия народ. Мирословски ме наричаше свой приятел. Бях изпратен в Германия и отидох после в Русия, участвах в злощастното превземане на Познан, присъствах на опита за вземането на Зидлице, а в Краков бях приближен на диктатора Тисовски. В Галиция собствените ни хора се струпаха под предводителството на Якоб Сцела. Те подлагаха на пожари, плячкосване и убийства именията на съюзените с нас дворяни.

Газехме в кръв. Къде да отида? Навсякъде бях презиран. В Прусия, Австрия, Русия ме заплашваше палачът. Беше ми издадена смъртна присъда, публични обяви за търсене и залавяне ме преследваха навред. Именията ми бяха секвестирани. Нарамих просешката торба и ударих към Турция, където намерих прием във войската под сегашното си име. Трябваше да си създам бъдеще и тъй

като при тогавашните условия това за мен като християнин не беше възможно, преминах към исляма.

— Към исляма? — попитах шокиран. — Ах, тогава ти си... отцеп...

— Отцепник. Изречи си спокойно думата. Какво искаш? Аз никога не съм бил благочестив, убеден християнин, а преминаването ми в чуждата религия бе възнаградено с по-висок чин. Това беше всичко, което желяех.

— А днес се учудваш, че животът ти е пропилян? Кажу откровено, само свободата на твоя народ ли си искал, или си мислел след евентуалния успех на въстанието да бъдеш зачетен с един издигнат пост?

— Двете.

— Тогава това е споменатият преди малко отровен плод, който навремето си си присвоил със сила. Заради него си пропаднал. И после преминаването към исляма! Необяснимо ми е как...

— Остави ме, моля, да разказвам! — прекъсна ме той. — Ако това може да послужи за твое успокоение, искам да ти кажа, че аз бях, наистина, равнодушен християнин, но не станах и ревностен мюсюлманин. Дали ще казвам Бог или Аллах, Христос или Мохамед, за мен си остава все едно. Ако наистина има Бог, то всички хора са негови чада. Този възглед ми даваше вътрешното спокойствие, от което се нуждаех, за да се стремя напред. Имах успех не само като офицер, но и като човек. Служех в Бейрут, чийто гарнизон се числеше към Арабистан Ордюсил^[102]. Там се запознах с един персийски търговец, който прояви симпатия към мен. Всеки ден ходех в неговия дом, където според иранския обичай не се държеше толкова строго на харемските закони като при сунитите. Той имаше едно-единствено дете, дъщеря. Тя беше, според ориенталския начин на изразяване, красива като утринната зора и по-грижливо възпитана от една сунитска харемска дъщеря. Обикнахме се и баща ѝ ми я даде за жена, макар да не бях шиит.

— Щом нейният баща е бил такъв, това не обременя ли съвестта ти? — попитах аз.

— Ни най-малко. Та нали скокът от християнина към мохамеданина беше много по-голям от малкото посягане на сунита към една шиитска жена. Защо трябваше да си отправям упреци за

това? Не съм се разкайвал за избора си. Миналото с всичките му възжеления беше една свършена работа и аз живеех само за моето семейство и военната си кариера. Бракът ми предлагаше едно ежедневно подновявано щастие, което се увеличи още повече, когато ми се роди първо син и после дъщеря. Една година след раждането на второто дете бях преместен в Дамаск, където след няколко седмици ме последва бащата на съпругата ми, тъй като той и жена му смятаха, че не могат да живеят без своето дете. Беше в началото на 1860, толкова гибелната за Дамаск година. Известна ли ти е неговата трагична история?

— Да.

— Тогава не е нужно да правя изчерпателен разказ. Колко бях щастлив, могат да ти кажат имената, които бях дал на моите деца. Синът ми се казваше Икбал^[103], а дъщерята — Сефа^[104]. Жена ми също имаше много показателно име, а именно Елмаз^[105], и за мен тя наистина си беше един скъпоценен камък.

— А как се казваше баща ѝ?

— Той се наричаше мирза Сибил или също ага Сибил.

— Сибил означава на персийски мустак. Унаследено ли беше това име, или той си го е бил прикачил заради мустаците?

— Не знам, но той действително имаше такъв здрав мустак, какъвто втори не съм виждал. Само на портрета на по-раншния крал на Италия Виктор Емануел II съм срещал подобен. Защо се осведомяваш за името му?

— Нямам никаква същинска причина. Въпросът ми дойде на езика непреднамерено, може би само защото назова всички други имена, а това пропусна.

— На драго сърце не бих назовал нито едно, защото те ми напомнят за изгубеното щастие, което никога няма да се върне.

— Бог е всеблаг и не е необходимо човек да се отказва от това, което ти наричаш щастие.

— Ти надали ще го разбереш. Човек трябва да бъде баща, за да може да го почувства като мен. Бащината и майчината любов е нещо съвсем различно от изискваната от нас всеобща любов към ближния. Имаш ли деца, ефенди?

— Не.

— В такъв случай ще можеш да ме разбереш само наполовина. Би ли могъл да се почувстваш някога отново щастлив, ако убиеш жена ти? А на мен ми погубиха не само жената, а също децата с техните баба и дядо!

Когато Халеф чу това, извика:

— Аллах да затрие убийците! Ако на мен ми убият моята Ханнех, най-велелепната от всички девизи, жени, майки, стринки и тетки, и сина ми Кара, от чиито очи святка гордост и храброст, то щастieto на моя живот ще си е завинаги заминало и аз няма да намеря покой, додето не пратя чудовищата, извършили деянието, при най-поганските дяволи на най-дълбокия пъкъл!

— Да, ти навярно ме разбираш по-добре от твоя приятел Кара Бен Немзи, защото имаш син. Аз също горях за отмъщение. Но не познавах убийците и всяко усилие да ги открия беше напразно.

— Разкажи как се случи нещастieto! — подканих го. — Това ще облекчи сърцето ти.

— На него няма да му стане по-леко, а по-тежко — отвърна Дозорца. — Винаги причинява болка, когато човек човърка рани, които не искат да заздравеят. В Бейрут вече бях опознал смъртната вражда, която постоянно цари в Ливан между мохамеданските друзи и християнските маронити, навярно и никога няма да угасне. Понеже ситуацията ти е ясна, не е необходимо да правя предварителни обяснения. Споменатата вражда не произхожда от някаква разлика по отношение местожителството или езика, а от различието във вярата. Друзи и маронити обитават пещерите и долините на Ливан и двете общности говорят арабски. Маронитите са всъщност католически християни, макар що се отнася до техните църковни обреди и йерейския брак да са се отдалечили от Римската църква, а друзите изповядват исляма, но си имат своите тайни учения и дори се отдавали още, както казват, на древната сирийска култова религия. В по-раншни времена друзи и маронити се държали сплотено срещу турците; планинските народи винаги се съпротивляват най-дълго срещу поробителите. За да бъде разрушен този сговор, бе посята вражда между тях. Плодовете съзряха и последиците бяха кървавите и безпощадни масови кланета, състояли се през годините 1842 и 1845. Когато после турците претърпяха в Кримската война неколнократни унижения от страна на съюзените с тях англичани и французи, у

мохамеданите се насади една омраза към християните, на която най-лесно можеше да се даде простор в Ливан и Сирия, където английските и френските интереси се сблъскаха непримиримо с турските. Хората започнаха да се разбунват. Когато Западните сили принудиха султана в прочутия Хатт-и-Хумаюн^[106] от 1856 да присъди и на всички иновърни поданици същите права като на мохамеданите, по страната тръгна дълбоко озлобление, чийто първи сигнал бе убийството на английския и френския консул в Джида, пристанищния град на свещената Мека, където, както е известно, хората са по мохамедани от самия Мохамед. Последвалото наказание от страна на двете сили увеличи тайно разяждащата ненавист. Към това се добавяше, че правата на Портата по отношение васалните държави биваха все повече орязвани и накрая напълно преустановени. В Сърбия свалиха Кара Георгиевич, който беше предан на султана и върнаха Обренович. В Молдавия и Влахия беше избран за княз Куза. Тези събития така повишиха озлоблението на мюсюлманите към християните, че избухването на битката беше неизбежно. Тя се започна най-напред в Ливан, и в Дамаск се състоя тайно съвещание между тамошния паша Ахмед, шейх ул ислям^[107] Абдаллах ел Халеби и Куршид паша от бейрут, чийто резултат шейх ул ислям обобщи с думите: „На Хатт-и-Хумаюн, който накърнява духа и словото на Корана, може да се отговори само с подстрекаване на народа към християноубийство.“ Куршид паша първи доведе това решение до дело. При потеглянето си от Бейрут той даде с топовни изстрели сигнал за клането. Друзите се надигнаха на унищожителна битка срещу християните.

Когато разказвачът стигна сега дотук, аз го прекъснах:

— Преди да продължиш нататък, ще те помоля да ми кажеш в преценката си за тези битки на страната на християните или на мохамеданите си стоял.

— Не взех никаква партия — отвърна той. — И от двете страни бе повече или по-малко прегрешено. Ако си справедлив, ще признаеш, че в нравствено отношение маронитите стояха дълбоко под друзите и често им даваха основание за презрение и дори повод за отмъщение. Не можеш също да отречеш, че християните бяха тези, които искаха тогава да щурмуват Саида, древния Сидон. Най-кървавите битки обаче се водиха при Хасбея — край западния склон на Хермон, и в град

Рашея, разположен северно от изворните реки на Йордан. Там маронитите бяха съсечени с хиляди. Още по на север се е сгушило в полите на Ливанските планини градчето Захле, чиито жители винаги са били най-храбрите воители на маронитите. Те живееха във вражда с друзите и се гордееха с онези статутни, които ги отличаваха от римокатолиците. Когато чуха за избухването на битката, изстреляха към небето куршумите на кремъклияките си и се врекоха: „И самият Бог да потегли даже срещу нас, няма да може да завоюва Захле!“ Наказанието последва тази дързост начаса. Маронитските съюзни народи, които трябваше да ги подкрепят, се върнаха по път от страхливост, докато арабските бедуини от равнината, друзите от Ливан и Хауран, арнаутите и кюрдите от Дамаск и метуалите от Баалбек напиха срещу града със сила, от чиито горящи къщи бранителите можаха да се спасят с бягство само отчасти. Противно на други твърдения мога да уверя, че друзите тук се държаха безпощадно храбро, наистина, но иначе благородно, защото, като видяха, че техните съюзници се нахвърлиха върху беззащитните, сложиха бърз край на това зверство със заплахата: „Щадете жените и децата. Който докосне някоя жена, ще бъде застрелян!“ След това бе овладян с пристъп разположения сред друзиските планини християнски град Дер ел Камар^[108], водещ името си от някогашния манастир на Светата Дева, която в Сирия обикновено бива изобразявана с лунен сърп при нозете. За съжаление и жителите на това селище често се бяха държали предизвикателно срещу мохамеданите и оскърбявали и малтретирали идващите в града друзи. Когато един от техните шейхове поиска да си построи къща на едно законно придобито място в близост до селището, бе прогонен от тях, следствие на което той им се закани в справедливия си гняв: „Въпреки всичко аз ще я построя, и то ще положи основите ѝ върху вашите черепи!“ Отмъщението дойде скоро. Почти целият град бе сравнен със земята. Страх и ужас обзе християните в Дамаск. Знаеш ли, ефенди, колко от тях живееха по онова време там?

— Над двайсет хиляди. Понеже Димишк еш Шам^[109] е столицата на вилает Сирия и на санджак Шам-и-Шериф, можеше за съжаление с категоричност да се предвиди, че размириците ще настъпят също и там и може би дори ще приемат още по-кървав изход отколкото в планините.

— Това е, което исках да кажа и аз, и което всеки там знаеше. Християните на столицата живееха, наистина, в дълбок мир с мохамеданите, ала непредпазливо предизвикваха тяхната завист и омраза със самоувереното си държане и великолепието, с което обзавеждаха своите домове и гиздеха своите жени и дъщери, пускайки ги да вървят незабулени по улиците. Те бяха забравили, че мюсюлманинът гледа все още на себе си като покорител, като господар на страната, а те притежават само правата на ра'ая^[110] която трябва да откупи правото си да живее тук с данък на глава. Като ра'ая те бяха изключени от поземлената собственост и бе трябвало следователно да се заловят с търговия, натрупвайки чрез нея богатства, които сега безразсъдно дръзваха да излагат на показ. Това имущество си бе тяхна собственост, наистина, а всеки човек може да показва каквото е спечелил, но не е умно това да се прави по такъв начин, че да дразни очите на другите хора. Ти сигурно си опознал достатъчно поведението на богатите християнски гърци и арменци и ако въпреки това не си на моето мнение, то ще те препратя при богатите яхуди^[111] на Запада, които там също бяха само протежирани лица, гледани със завист от тамошните неюдеи. Съгласен ли си с това?

Той ме изгледа въпросително.

— Не мога да го отрека. Говори нататък!

— Когато безпокойството в Дамаск започна да нараства, християнските консули се осведомиха при пашата дали съществува опасност за християните. Той ми отговори успокоително, ала събра от обитаваното най-вече от тюркмени и кюрди предградие Селехийе хиляда мъже, които бяха определени уж за защита на християните, ала трябваше да започнат тяхното избиване. Също шейх ул ислям, който беше душата на съзаклетието, стори своето за приспиване на опасенията. Но пък имаше също много високопоставени мохамедани, които бяха благоразположени към християните и ги предупредиха. От съобщенията на тези хора се узна, че войската е готова за голямата салхана, и че тайно се раздава оръжие и на цивилното население. Накрая по улиците можеше да се види даже една скитаща глутница кучета, носещи на врата си християнски кръст. Но нито тази най-силна гавра, нито другите признаци бяха в състояние да разтърсят застрашените и наказани със слепота хора от тяхното злощастно

доверие. Известен ли ти е денят, в който нещастieto настъпи ненадейно като гръм от ясно небе?

— Беше девети юли.

— Правилно! Мюезините тъкмо призоваваха за молитва. Къщите и пазарите се опразниха, а улиците бяха пълни с хора. Тогава внезапно прозвуча викът: „Убивайте, грабете и палете! Днес за християните е денят на смъртта!“ В миг християнските квартали бяха окупирани и ужасното дело започна, за да свърши едва след пълни седем дена. Още на третия ден бяха изпепелени около четиринайсет хиляди къщи. Над пет хиляди човешки живота бяха погубени; повече от хиляда жени бяха избити или изчезнали.

— Но това християнско избиване — вметнах аз — щеше да приеме още по-широк обхват, ако не беше Абд ел Кадер — прочутият и благороден алжиро-бедуински емир.

— Да, този страшен противник на французите бе трябвало да напусне отечеството си и беше дошъл в Дамаск, за да преживее тук мирно последните си години. От анексирането на Алжир от французите безчет араби се бяха изтеглили оттам към Дамаск и много негови воители ги бяха последвали. Неговите ръце бяха носили победоносно знамето на Пророка през много бойни полета и французите го бяха научили да мрази всичко, що е християнско. Така мохамеданските власти в Дамаск — там бяха свикнали да държат сметка за неговото влияние — вероятно са вярвали, че той няма да ги обезпокои в кървавото начинание. Хората изобщо бяха на мнение, че Лъва от Алжир, както биваше наричан, е остарял, търси леснината и вече няма охота да върти толкова лесно вадения някога ятаган. Но тази преценка щеше да се окаже погрешна. Когато го привлякоха заради престижа, на който се радваше, и бойния му опит към тайния, насочен срещу християните, военен съвет, той заяви с безстрашна откровеност на пашата: „Това, което възнамерявате, е против нашия закон. Аз съм по-добър мюсюлманин от вас и ще защитавам християните. Да, готов съм дори да загина, за да защитя честта на исляма!“ И когато кървавата баня започна, той удържа думата си. Отвори на угнетените просторните помещения на своята къща, освобождаваше обсадените в жилищата им християни и на всеки беглец подаваше спасителна ръка, за да го отведе в безопасност. Биеше се сред неустрашимите си африканци срещу турския аскер и сганта и полека-лека отведе в

малката крепост почти единайсет хиляди християни, сред които лазаристите и също милосердните сестри заедно с двеста млади възпитаници. За тая цел бяха необходими седем набега, при които бяха убити мнозина от неговите хора. Също в собствената му къща се намираха неколкостотин души. Тя трябваше да бъде нападната по заповед на шейх ул ислям от няколко хиляди войници и плячкаджии. Тогава Абд ел Кадер разпредели африканците си, на които можеше да разчита, с факли в мохамеданските градски части, изскочи с шлем и броня срещу нападателите и заплаши: „Окаяници, с кръв и убийства ли смятате да зачетете Пророка? Ако не си тръгнете, ще наредя да съсекат пашата и офицерите ви и ще подхвърля на огън всички ваши къщи и сокаци!“ Това подежда, макар и само за кратко време. Междувременно обаче пристигна вестта, че един съюзен с Абд ел Кадер хаурански шейх, при Когото той беше пратил за помощ, идва с голяма бойна дружина, за да подкрепи Лъва от Алжир. Тогава арсъзите изоставиха къщата му и се задоволиха с обкръжението на малката крепост и намиращите се в нея спасени от него християни. Този разположен в северния ъгъл на Стария град строеж е заобиколен от дълбок ров и има високи, дебели зидове, подсилени с кули. Той предлагаше временно на християните необходимата сигурност, ала поради големия си брой те трябваше в продължение на още много дни да страдат от глад и жажда, зной, страх и треска, докато благодарение намесата на западните правителства Ахмед паша бе отзован и се появи неговият приемник Фуад паша с нова войска, за да възстанови мира и спокойствието. По-късно християните се изселваха на тълпи, защото бяха убедени, че насочената срещу тях фанатична омраза продължава тайно да тлее.

— Не мога да ги виня, още повече че наказанието на същинските инициатори на кървавата баня бе извънредно мудро.

— О, ефенди, по тоя въпрос аз мога да кажа повече от теб! Наказанието сполетя само малцина виновни, но толкова повече невинни, към които се числя и аз.

— И ти?

— И аз! — потвърди старият. — На Ахмед паша бе позволено да напусне с блясък и велелепие града и бе посрещнат в Смирна с топовни изстрели и всички почести. Едва по-късно Фуад паша, притиснат от Запада, нареди да бъде върнат в Дамаск и разстрелян.

Бяха разстреляни също комендантите на Рашея и Хасбея. За някакво наказание на Абдаллах ел Халеби, шейх ул ислям, нищо не съм чул. Ръката на отмъщението навярно не можеше да стигне до него, върховния глава на духовенството. А пък той беше този, дето прати първите убийци в къщата на един богат християнин, комуто дължеше голяма сума. В замяна бяха обесени около шейсет жители, които били уж виновни, и разстреляни далеч повече от сто войници и офицери, сред които се намирах и аз.

— И все пак си още жив?!

— *Oczywiscie!* (Разбира се!) И едното, и другото е вярно, макар да има сякаш противоречие. Че аз съм още жив, го дължа на моя онбаши тук и никога няма да забравя това спасение.

— Възбуждаш любопитството ми, о, бинбаши! Разказаното от теб досега ми беше в по-голямата си част известно, сега очаквам да чуя преживелица, която ще ангажира цялото ни внимание.

— Можеш добре да си представяш, че за мен щеше да е ужасно, ако ме бяха принудили да стрелям по невинни християни. Но аз бях офицер и бях длъжен да се подчинявам. За щастие моята рота бе командирована към войсковата част, която трябваше да държи под надзор малката цитадела. Това ме освободи от принудата да бъда жесток спрямо хора, чиято вяра по-рано бе моята. Трябваше да лежа три дни и три нощи пред крепостта, без да видя децата, жена си и родителите ѝ. Когато бях сменен после за половин ден, заварих къщата и цялата уличка изпепелена и научих, че бесът на сганта е бил насочен не само срещу християните, а помежду другото и към мохамедани с шиитски убеждения. Бащата на жена ми беше персиец, значи шиит. Това знаеше цялата махала, в която живеехме. Знаеше се също, че е богат, а това е било достатъчно да насочи алчните за плячка сунитски бабаити към нашата къща. Можеш да си представиш какво почувствах. Започнах да се ровя като безумен из развалините на къщата. Кепек ми помагаше, ала те още димяха и трябваше да отстъпим пред зноя. Разтърчахме се наоколо при съседи да събираме сведения и тогава скръбта ми се превърна в ярост. Не сунитски вярващи бяха погубили моето щастие, а една шайка деградирани персийци, предвождана от враждебно настроен съотечественик на тъста ми бе убила него и близките му, а после ограбила и опожарила къщата. Оттогава мразя всичко, що се казва персийско, а по-сетнешните събития само съумяха

да увеличат тази омраза. Бях обезумял от гняв и реших да издиря злодеите. При царящата навсякъде бъркотия бе невъзможно да ги намеря другояче освен по някаква случайност. Всичките възражения на Кепек не успяха да ме отклонят от моето намерение. Отпускът ни изтече, трябваше да се връщаме при полка и Кепек ми обърна внимание върху последиците от пресрочването. Предупрежденията му бяха за мен въздух. И през ум не ми минаваше да прекъсна издирванията си, но поне него отпратих обратно и му възложих да ме извини пред полковника и да го помоли да ми удължи отпуска. Във възбудата си не помислих, че този офицер не беше благоразположен към мен, понеже по-рано бях християнин, а с преминаването си към исляма и сетнешното си прилежание бях получил чин, който той на моята възраст още не е бил достигнал. Имах и надежди за бързо повишение, за което оня ми завиждаше. Когато след двудневно напразно търсене се явих при него уморен до смърт и духовно пренапрегнат, той нареди да ме арестуват и затворят. После бях изправен пред военния съд и узнах, че само привидно съм търсел близките си и техните убийци и съм го бил изтъкнал като претекст, за да оправдая своето отсъствие. Истината била, че по фрапиращ начин съм участвал в убийството на християните. Беше ми направена даже очна ставка с хора, които го засвидетелстваха, и тези хора бяха... персийци, персийски слуги, които бащата на жена ми беше изгонил от дюкяна си, понеже бил мамен от тях.

— Мога да си обясня всичко, Фуад паша търсеше виновни и тъй като същинските причинители на салханата трябваше да бъдат пощадени по известни си там причини, то вината бе прехвърлена върху мразени лица, които трябваше да изкупят неизвършени престъпления.

— Гледището ти е правилно. С мен много-много не се церемониха и ме осъдиха на смърт. Аз действително облекчих съда в неговото решение. Вместо спокойно да се защитавам, аз оскърбях в полубезумното си състояние съдиите, които по принцип си бяха вече против мен, по такъв начин, че за някаква пощада не можеше дори да се мисли. Още по свечеряване на същия ден бях отведен заедно с другите осъдени на съответното място, за да бъдем разстреляни. Присъдата трябваше да изпълнят войници от собствената ми рота, сред които моят Кепек бе онбашията. Когато на бедните грешници биваха

връзвани очите, към мен пристъпи той. Докато ми слагаше кърпата, го чух тихо да казва: „Падни, когато стреляме, и остани да лежиш неподвижно! Ние се споразумяхме никоой да не стреля по теб и аскер хекими^[112] също е съгласен.“ Трябва да отбележа, че всички мои подчинени бяха добросърдечно настроени към мен, защото винаги съм бил към тях дотолкова благосклонен, доколкото това не е било в разрез с дълга. Лекарят беше един преминал към исляма отровен грък, с когото бях дружил по-близо заради идейната ни общност. Когато изстрелите отекнаха, аз паднах възник и избягвах и пръст дори да помръдна. Разнесоха се още няколко залпа. После установих, че хекими преглеждаше падналите дали наистина са мъртви. Когато дойде при мен, почувствах по гърдите си опипващите му ръце. Не каза нищо и продължи нататък. След известно време чух шум от лизгари, кирки и лопати. Междувременно трябва да бе станало нощ. Сетне бях повлечен на известно разстояние и ми снеха превръзката. Около мен беше тъмно, ала аз разпознах наведения над мен онбаши и гласа му, когато каза:

„Хайде, господарю, трябва незабавно да се махаме вън от Дамаск!“

Скочих и следвайки го, запитах:

„Искаш да дезертираш заради мен?“

„Да, защото те обичам.“

След загубата на близките смъртта вече ми беше безразлична. Само мисълта за техния убиец ми даваше основания да остана жив. Длъжен бях да му отмъстя, но трябва за съжаление да ти кажа, че цялото ми издирване бе напразно. Не искам да те уморявам с дълъг разказ, а ще ти спомена на първо място, че Кепек във всичко, дори в най-окаяното положение, се държеше вярно до мен. Средствата ни се състояха в малкото заплата, която беше спестил. Преживявахме с просия до Константинопол, че и още по-нататък. Едно щастливо обстоятелство ме срещна с разсъдливия, по-късно както прочут, така и недооценен Мидхат паша. След като бях споделил с него преживелиците си, той ме взе на служба при себе си. Под негова команда бях в България, а после тръгнах с него за Багдад. Тук бях удостоен с чин бинбаши и ми бе поверен главният пост на тукашните митничари. Неговата протекция сигурно щеше да ме отведе още далеч по-високо, ако не беше се случила историята, която сега ще ти разкажа

и която ме принуди да се оттегля от своя пост. Трябва да спомена още, че Кепек също можеше да се издигне в чин, но се задоволи с пораншната си степен на онбаши и държеше да бъде мой слуга и да остане при мен.

Дебелият беше крайно порядъчен човек и сега можах да проумея защо господарят му се отнасяше с толкова необичайна снизходителност към него. Полякът продължи разказа си, като ме попита:

— Известни ли ти са тукашните митнически порядки?

— Не — отвърнах.

— Тогава си нямаш понятие за безпорядъка, когато Мидхат пое управлението на Ирак Араби. Продължи дълго, докато му се удаде да въдвори ред, а строгостта, с която вършеше това, има за последица, че тук митничарите станаха още по-омразни отколкото в други области, където също не питаеха любов към тях. Хората не се спираха само до омразата, а ги преследваха и не щадяха дори живота им, защото по реката и особено от персийската граница насам контрабандата цъфтеше по такъв начин, че стотици и стотици се прехранваха от нея, които сега трябваше да се бият с нас, служителите, за своето съществуване. Дали и сега нещата са такива, не знам и не ме интересува. Но те моля да ми повярваш, че аз като старши митничар бях най-омразният. По него време устояхме на опасности, които не бих желал още веднъж да преживея. Като гледаш сега моя дебел онбаши, не е чудно, дето се съмняваш, че той винаги ми е бил верен и храбър помощник.

— Какви стоки се контрабандираха тогава? — осведомих се аз.

— Предимно кожи, коприна, шалове, килими, тюркоаз, морунов клей и опиум. Но сега, при високото мито, с което е облаган, шафранът е най-доходоносният предмет за контрабанда.

Когато бинбашията каза това, нямаше как да не се сетя за Педери-Бахарат, Бащата на подправките, както и за онова, което бях чул, подслушвайки него и двамата му спътници горе край Тигър. Той продължи:

— Ама контрабандата не беше въртяна от всеки както му дойде, а аз направих констатацията, че трябва да е много добре организирана. Очевидно имаше главатари, подглаватари и обикновени контрабандисти. Тези хора трябваше да притежават тайни, но обширни

складове, в които стоките се стичаха от всички краища и биваха съхранявани там до мига, в който можеха да бъдат откарвани веднага накуп без всяка грижа. Аз бях вече от дълго време на служба, без да ми се бе удало да открия някой такъв склад, а когато това желание най-сетне ми се изпълни, ми костваше не само службата, но и състоянието, така че благодарение на този успех станах сиромаш.

— Как е възможно? Един такъв успех би трябвало все пак да донесе полза и повишение!

— Казваш го, защото не знаеш по какъв начин бе извършено това разкритие. Досега аз съм си мълчал за тези неща, но на теб ще разкажа всичко. Само бих желал по-напред да знам какво мислиш за клетвата.

— На мен не ми е известно, наистина, в каква връзка зададе този въпрос, но казвам, че клетвата е свят оброк, който човек в никой случай не бива да нарушава. Аз бих предпочел да умра, отколкото да престъпя дадената клетва.

— В такъв случай действително трябва да мълча и не бива да разказвам нищо, защото съм се заклел да мълча пред всекиго, и Кепек трябваше да положи същата клетва.

— Наистина ли беше клетва?

— Да.

— Поискана от властите?

— От властите? Не. От контрабандистите.

— Тогава е било само заклеване, и то принудително, както предполагам. Отгатнах ли?

— Да.

— При това положение няма защо да се безпокоиш. Понятието за клетва изисква тя да бъде поискана от меродавна инстанция и да бъде положена пред нея. Ти следователно не си положил клетва. И дори клетвата, която си дал в името Божие, пред теб самия или пред друг човек, те задължава да я изпълниш само ако се касае за някое похвално, сиреч незабранено деяние. Да призоваваш Божието име в някоя лоша работа не е нищо друго освен богохулство. Ако пък една такава клетва е придобита от някого насилствено, то нейното изпълнение може да се превърне в престъпление, и той има не само правото, но и задължението да не се ръководи от нея. Ти вероятно е трябвало да се закълнеш в премълчаването на забранени дела?

— Да.

— В такъв случай ти си извършил една голяма неправда.

— Касаше се за нашия живот. Онези щяха да ни убият, ако не бяхме го сторили.

— Аз на твоето място въпреки това нямаше да се закълна. Но ти имаш по-различни възгледи от моите за клетвата и заклеването, толкова повече че на теб ислямът ти е също така безразличен, както си бил и равнодушен към християнството. Само че ти си мъж, а един истински мъж държи на своята дума, която за него е свещена, и която той не дава току-тъй под принуда и за някое скверно деяние.

— Може би имаш право и аз няма да споря с теб. На мен всъщност не ми е и толкова за клетвата, а за последиците, които ще настъпят, ако не я сдържа. Ако ти и Халеф бъдете неми като безсловесния гроб, то мога спокойно да ви разкажа онова, което ми се иска да ви поверя.

— Сравнението с гроба не е добре избрано. Гробът не е мълчалив. Напротив, той говори на един много красноречив и сериозен език, който може да прозвучи даже с гръмовни думи, разбира се, не за телесното, а за духовното, душевното ухо. Та тъй, ние ти обещаваме да мълчим като гроб, стига да не се касае за някоя работа, която сме длъжни да съобщим.

— Такова задължение нямате, защото не сте митнически чиновници, положили клетва за падишаха. Знам, че мога да разчитам на думата ти, и следователно ще продължа. Та като сравнявах навремето някои произшествия и съпоставях опита и становищата на моите подчинени с моите собствени наблюдения и разследвания, то всички нишки по отношение търсения възлов пункт на контрабандата водеха към руините на Вавилон. Би било излишно да се впускам в подробности и да ти съобщя всички основания за това. Следвайки тези насоки, аз наех двама бедни бедуини, които бяха отлъчени от своето племе и следователно нямаха към никого никакви задължения. След като си бях подсигурил с щедри обещания верността им, аз ги изпратих към полето от руини. Те трябваше да дават вид, че се захващат с разкопки, за да продават находките, но имаха задачата да си държат очите, особено нощем, отворени и тайно да ме уведомят веднага щом успеят да направят някое полезно откритие. Двамата бяха хитри мъже и едва се бяха минали няколко седмици, ми направиха едно съобщение, което ме хвърли във възторг. Бяха наблюдавали

контрабандисти, които по различно време и от различни посоки, с натоварени животни или самите носейки товари, отивали до едно определено място и после се отдалечавали без пакети.

— Ти следователно си узнал мястото?

— Да. Двамата шпиони можах да ми го опишат много лесно, макар благоразумно да се бяха пазили да приближат дотолкова, че да бъдат забелязани. Намираше се при Бирс Нимруд. Аз и до днес знам мястото точно и ще ти го опиша. Възнаградих богато шпионите и им заповядах да продължават да бдят. Новините, които ми носеха, потвърдиха предишното по такъв начин, че реших да се възползвам от откритието. Потеглих с десет подчинени и Кепек, за да изследвам въпросното място.

— По какъв начин трябваше да стане това?

— Ще ти кажа по-късно. Касаеше се за скрит склад на стоки, който много вероятно представляваше помещение. То трябваше да има вход и се искаше той да бъде намерен. За целта взехме инструменти за разкопаване.

— Напразно сте ги взели.

— Откъде знаеш?

— Подозирам го. Да, предполагам дори и нещо повече, а именно, че ви е сполетяло нещастие.

— Сигурно го заключаваш от това, че говорих за принудителна клетва?

— Не само от това. Твоите двама шпиони са те измамили.

— Не. Те бяха верни, надеждни хора.

— Бяха ли при теб, за да ти покажат мястото?

— Да.

— Поддържаше ли и по-късно връзка с тях?

— Не. Те трябва сетне веднага да са напуснали областта. Но това не е причина да ги смятаме за измамници. Винаги ми бяха правили добро впечатление и особено единият, който се казваше Сафи, изглеждаше самата честност.

— Сафи? — попитах изненадано, сецайки се за мъжа от Мансурийе, който ни беше предал на персийците. — На каква възраст беше този арабин?

— Защо искаш да знаеш?

— Защото познавам един мъж с такова име.

— Има много мъже, които се казват така.

— Кога се случи събитието, което разказваш?

— Преди седемнайсет години.

— Колко възрастен беше този мъж приблизително?

— Каза, че имал трийсет години, но изглеждаше по-възрастен.

Другият бедуин се казваше Афтаб и за него също мога да се закълна, че беше верен и непритворен.

— Афтаб, Сафи и Афтаб, странно, хм, странно! Полякът ме погледна учудено и попита:

— Може би познаваш мъж с това име?

— Действително и ако предположението ми нещо не ме заблуждава, мога сериозно да твърдя, че ти си попаднал в един заложен за теб капан.

— Rzecs smieszna! (Смешна работа!) За толкова глупав ли ме смяташ, че да може да ми се случи такова нещо?

— Животните, които хората залавят с капани, не са глупави, а даже много хитри. Моля те да продължиш разказа си.

— Ще го сторя, но съм любопитен как претендираш да докажеш своето твърдение.

— Много скоро ще чуеш. Впрочем ти загатна, че сте взели оттук инструменти за копаене. Но навярно сте яздили към Хиле?

— Да. Нали трябва да минеш оттам, ако искаш да отидеш до руините на Вавилон.

— Можеш да избегнеш града, ако възнамеряваш нещо, което никой не бива да знае.

— Ние даже прекарахме нощта там, а на утрото потеглихме към Бирс Нимруд.

— Тогава е било ненужно да мъкнете инструментите със себе си. Можели сте да си ги набавите в Хиле.

— Не искахме там да се знае какво сме наумили.

— Но те са забелязали търнокопите и лизгарите ви, които впрочем са издали намеренията ви още по пътя за Хиле.

— Как тъй и на кого?

— Приемам, че по път сте били наблюдавани.

— Ние отседнахме само в кхан Бир Нуст и кхан Маха-вил, където се намираха малко хора, а по път забелязахме отдалеч само няколко ездачи.

— Отдалеч? Значи тези ездаци са избягвали пътя? Защо? Те не са дошли по-близо, защото са ви наблюдавали, защото са принадлежали към контрабандистите, на които по-късно сте паднали в ръцете.

— Ефенди, ти говориш така, сякаш вече знаеш всичко, което искам да ти разкажа! Та значи пристигнахме по живо по здраво в Хиле, пренощувахме там и на заранта яздихме до Бирс Нимруд, където Афтаб и Сафи ни показаха въпросното място.

Той хвана обратно изпушения чибук и тегли с мундшука една черта, за да отбележи съответното направление, сякаш имаше хартия пред очите си и молив в ръката. Същевременно продължи:

— Тук значи лежи Хиле, а ние яздихме така, както ти казвам. Там отпред се намира кулата на Вавилон. Ние приближихме от тази страна към нея. После бяхме поведени тук наляво, където имаше един куп камъни с клинообразно писмо. Оттам тръгнахме вдясно нагоре по един изкоп, след това отново наляво, където кривнахме край една издатина, състояща се най-вече от повредени тухли. Въпросното място се намираше зад този издатък.

— Не — извиках почти гръмко във внезапната си възбуда.

— Не? — попита майорът учудено. — Как стигна до това твърдение?

— В този миг знам, че обозначеното от теб място не е вярното. Същинското трябва да се намира по-нагоре.

— Така е, ефенди. Разбирам, че ти знаеш тайната, за която ние трябваше да положим тежка клетва, че никога няма да я издадем. Как я разбра?

— За това по-късно! Веднага ли започнахте да копаете на погрешното място, което спомена?

— Не, защото бях оставил моите десетима митничари в Хиле, като на първо време яздих само с Кепек и водачите до Бирс Нимруд, за да ги накарам да ми покажат мястото. Та нали можеха да възникнат причини да не предприемам разследванията пред очите на подчинените.

— Каква неуместна предпазливост! Разказвай нататък! Убеден съм, че сега контрабандистите са ви връхлетели.

— Ти, изглежда, си всезнаещ, ефенди, защото действително е така. Ние именно едва бяхме слезли от конете и от една вдлъбнатина странично от нас изникнаха повече от двайсет въоръжени хаймани,

които ни нападнаха толкова бързо, че не намерихме време за отбрана. Няколко мига по-късно бяхме вързани. Забулиха ни също и очите. Чух един глас да казва със заповеден тон: „Разкарайте конете им, разкарайте ги далеч и тръгвайте бързо нагоре с тези, та никой кумрукджи^[113] да не може да заподозре какво се е случило. Защото десетте други кучета, които бинбашията водеше, сигурно скоро ще пристигнат.“ Почувствах, че бях вдигнат и помъкнат, не надолу или към равното, а стръмно нагоре, където ме сложиха на земята. Казвам ти, съвсем не се чувствах добре, защото познавах омразата на контрабандистите към нас и имах всички основания да съм загрижен за живота си.

— Но не е било толкова лошо, о, бинбаши. Нали си още жив.

— Не се майтапи! Докато лежах на земята, долових шум от удрящи се камъни, както при работата на някой дюлгер. Това продължи дълго време, през което не чух нито дума. Сетне бях отново дигнат и понесен, като се удрях по камъни ту отдясно, ту отляво, значи вероятно по зидове. След това пак бях оставен на земята, след което хората най-сетне започнаха да говорят, ала за жалост на персийски, който по онова време не разбирах така както днес. Запомних само името Гюл-и-Шираз, което нямаше как да не привлече вниманието ми, понеже бе споменато на няколко пъти. След известно време чух да се отдалечават стъпки, после стана тихо.

— А Кепек? — попитах аз. — Какво бе станало с него? Къде се намираше той?

Тогава взе думата дебелият, като отговори:

— О, ефенди, аз лежах до моя господар, защото ония и мен бяха завлекли в тая дупка на гибелта. Аз треперех от угриженост по него и силно се зарадвах, когато чух неговия обичен глас. Той попита дали тук има още някой и когато му назовах името си, започнахме да обсъждаме нашето положение.

— А шпионите ви, които бяха дошли с вас?

— Те не лежаха при нас.

— Не се и съмнявам, тъй като са били съюзени с контрабандистите. И не беше ли възможно да се освободите от вървите?

— Не — отговори бинбашията. — Аз опитвах всевъзможни начини, но напразно. Лежахме дълго време, като че цял ден, и

крайниците започнаха да ни болят от продължителното лежане. Най-сетне отново приближиха стъпки. Чухме, че дойдоха няколко души. Очите ни бяха освободени и ние видяхме пред нас да стоят трима мъже, а четвърти седеше недалеч на един камък. Запитан от тримата какво е чул, той ги осведоми за всяка дума, която бе изговорена от нас. От това ни стана ясно, че не сме били сами, понеже този човек трябва да ни бе надзиравал и подслушвал.

— Помещението имаше ли прозорци или някакви други отвори?

— Не.

— Значи трябва да е било осветявано. С какво?

— С малки глинени маслени лампи, от които по-късно, когато ми бе позволено да се изправа, видях в една ниша цял запас и до тях кана с масло.

— Можеш ли да ми кажеш как изглеждаше помещението?

— Да. То беше дълго и тясно, немного по-високо от човешки бой.

— Значи първоначално не стая, а ходник.

— Може би имаш право, защото тухлените стени бяха голи и само в единия ъгъл лежаха няколко инструмента и купчина въжета.

— Имаше ли някаква врата?

— Не.

— Не мога да си го представя, защото е логично да се предположи, че това помещение е било само преддверие към други, по-големи.

— Това действително е вярно, макар да не мога да говоря за врата в същинския смисъл. По-късно ще обясня. Сега трябва да ти разправа какво ми каза Сефир.

— Сефир? Тази дума е персийска и означава „пратеник“. Откъде ти е известно това прозвище?

— Така биваше наричан той от другите. Неговият външен вид будеше страх, и то заради един огненочервен белег, който започваше от челото, минаваше през лявата, празна очна кухина и бузата и стигаше долу до ъгълчето на устата, разделяйки дългия мустак на две неравни части. Ударът, причинил този белег, му беше извадил окото. Дрехите, които носеше, бяха...

— Това няма никакво отношение към нещата — прекъснах го аз. — Облеклото може да бъде променено. Каква беше фигурата му?

Имаше ли иначе нещо друго фрапиращо по него?

— Той носеше само мустаци. Снагата му не беше висока, но плещеста и необикновено силна, а гласът му имаше гърлен тембър, видях също, че има навика често да приглажда мустака в споменатата празнота. Защо питаш за такива белези?

— Защото ми е станало навик. При моите пътешествия аз обръщам внимание и на най-дребното обстоятелство и често съм разбирал, че дреболиите, които съм съхранил в паметта си, по-късно ми допринасят голяма полза. Тоя Сефир вече ми е важен заради теб. От друга страна, ние отиваме към Персия и тъй като на земята няма нищо невъзможно, може Бог да отреди да се срещна с него. Също така се каним с Халеф да яздим до Бирс Нимруд и понеже това е...

— Каните се? Наистина ли? — вметна бързо той.

— Да. Вярно, нямам причина да приема, че ще видим там Сефира, ала той вече се е загнездил веднъж в мисълта ми във връзка с Вавилонската кула, и ето защо бих желал да се осведомя относно неговата персона.

— Имате ли намерение да изследвате кулата?

— Досега още не.

— Тогава не си пожелавайте да ви се доще, защото тази мисъл би могла да стане опасна за вас! Аз знам какво ми донесе тогавашната визита на кулата и макар и да не ми е известно дали тя и сега още приютява същата измет, то все пак един вътрешен глас ми казва да ви предупредя. Преди всичко се пазете да правите там издирвания, защото това би могло да ми докара обещаната смърт! Аз не ви разправям тези неща, за да последвате преживелиците ми, а само за да получа съвета ти.

— Ние ще съумеем да оценим доверието ти и няма да предприемем нищо, което би могло да ти навреди.

— Това ме успокоява. Вие не бива да се обиждате от моята угриженост, защото опасността, от която навремето се изплъзнахме единствено чрез полагане на клетва, за нас и днес все още съществува.

— Не може и през ум да ни мине да вземем думите ти другояче освен в техния смисъл. Продължавай спокойно да ни разказваш какво сте преживели в Бирс Нимруд.

— Сефира говори известно време с хората си на персийски, при което от време на време ни хвърляше ту подигравателни, ту ядни

погледи. Жена ми и баща ѝ ми бяха втълпявали този език само дотолкова, че можех криво-ляво да си служа с него. Ето защо разбрах твърде малко от онова, което се говореше, толкова повече че мекеретата приказваха много бързо. И този път често бе споменавано името Гюл-и-Шираз. Едва в този миг ме спохожда една мисъл: ориенталецът обича да се изразява картинно, той често прикачва на жените си имена на цветя. Да не би пък да се имаше предвид не истинска роза, а някоя жена? В такъв случай тази женска особа би трябвало да стои в тясна връзка с контрабандистите. Онзи, когото често споменават, трябва да притежава авторитет и оттук по мое мнение може да се заключи, че тази връзка не е обикновена. Аз съм склонен да смятам тази Гюл-и-Шираз за жената на някой предводител. Ти какво ще кажеш по въпроса, ефенди?

— Решението на загадката засега предоставям все още на теб. По-важно от тази персона за мен е селището.

— Как тъй?

— Дали се е имало предвид личност или предмет, това на първо време не е от значение за мен. За мен най-главното е думата Шираз, от която вадя заключение, че разбулването на тайната трябва да се търси само в едноименния столичен град на персийската провинция Фаристан или в негова близост. И дори да се заблуждавам по отношение на това допускане, то съм склонен все пак да твърдя, че може да се открие взаимовръзка между някоя тамошна личност и търсената Гюл-и-Шираз. Сега не е нужно да си трошим главите по този въпрос. Та ти разказваше, че Сефира най-напред говорил със своите хора?

— Да. После се обърна към нас, за да излее гнева си специално върху мен. Като ме каляше с най-низостни хулни думи, той ми изброи какви неимоверни щети трябвало да понесе контрабандата заради мен и заплашваше, че за тая работа щели да ми поискат компенсация и живота. Речта му беше дълга, но аз ще бъда кратък и искам само да кажа, че не отговорих. Кепек също не каза нито дума. Тогава персиецът започна наново, като с подигравателно хилене изкара на бял свят всичките разследвания, които бях направил, за да открива скривалището на контрабандистите. Откъде знаеше той всичко това? Дали пък сред служителите ми някой не стоеше на заплата при него и му издаваше всичко?

— Много вероятно, защото от разказа ти заключавам, че корпорацията на контрабандистите се е простирала надалеч и е била добре организирана. И тъй като нейната управа явно е била дръзка и умна, може със сигурност да се приеме, че е поставила шпиони, за да знае всичко, което предприемаш срещу тях. А къде е имало лица, запознати с тези неща? Разбира се, само сред собствените ти хора.

— Това е вярно. Де да си бях държал очите отворени и в това отношение! Едва сега ми става ясно защо често ми се бяха проваляли плановете, съставени така грижливо, че успехът изглеждаше неминуем. Съзнавам, че съм бил прекалено доверчив спрямо моите подчинени, а това бе грешка, която трябваше тежко да изкупя.

— Даваш си равносметка за времето, за което разправяш?

— Да. Вече ти казах, че предводителят не само заплашваше живота ми, но изискваше и обезщетение. Той искаше цялото ми състояние и когато казах, че не съм богат, се изсмя и ми назова сумата, която притежавах, така точно, сякаш я бях поверил на самия него. Сефера поиска ордер до банката, в която бяха вложени спестяванията ми, и когато му отказах, обясни, че в рамките на един час щял съм да бъда убит заедно с онбашията. Даде ми време да размисля и седна после с другите в очакване, когато времето за размисъл изтече, бях попитан дали ми е дошъл по-добър акъл. Дадох отрицателен отговор. Тогава те забиха две колчета в зидарията и ни метнаха с Кепек по един клуп на врата. Не можех да се съмнявам, че ще бъдем обесени, и ето как се обявих, всъщност повече от съображение към онбашията, за готов да заплатя сумата. Може би ще кажеш, ефенди, че е било страхливо от моя страна?

— Не. Навярно всеки на твое място щеше да постъпи точно така, защото, когато човек има избора да бъде оставен да живее като бедняк или да бъде обесен като богаташ, то сигурно ще избере първото. Пък ти си имал доходен пост и си можел значи отново да станеш имотен.

— Това си казах и аз, ала много скоро щях да съзная, че тази надежда е била напразна. Снеха ми възетата и донесоха... аха, можеш ли да отгатнеш какво сега донесоха?

— Не.

— Донесоха собствената ми мастилница заедно с хибр^[114], калем^[115] и варак^[116] и по удивителен начин тая варак беше също моята! Взета от собствената ми служебна стая! Бяха опаковали всичко

в едно пакетче, в което бяха турили също шама ахмар^[117] и моя хатим^[118]. Какво ще кажеш за тая работа?

— Че тази дяволия е била от дълго време и обстойно подготвяна. Ти написа ли ордера?

— Да. Сефира го продиктува. Той трябва да бе изпечен търговец, защото го състави така, че ако аз бях касиер на въпросната банка, щях веднага без всяко колебание да наброя парите. Беше писано впрочем без предупредителен срок, тъй като аз при моето положение и в качеството си на турски служител под заповедите на един зложелателен паша в един толкова отдалечен от Стамбул град трябвало да понасям какви ли не неприятности и съм даже принуден да се съобразявам с внезапно уволнение. Когато Сефира имаше ордера в ръцете си, сравни го с няколко други книжа и ми каза:

— Това са документи, които си подписвал ти, и които сравних със сегашния ти почерк. Ако си беше приправил ръката, щяхте като едното нищо да бъдете обесени. Сега искам нещо да ви покажа и после да ти задам един въпрос. Размисли добре, преди да отговориш, защото от твоето решение ще зависи вероятно вашият живот!

Развързаха въжетата от краката ни, та да можем да вървим, ръцете оставиха вързани. Докато другите осветяваха с малките лампи, той пристъпи в ъгъла, където въжетата лежах на земята. Те бяха разчистени, след което отстранен и намиращият се под тях пясък, висок една педя. Появиха се няколко дъски, а когато ги махнаха, се показва дупка с водещи надолу стъпала. Слязохме и се озовахме в просторно помещение, което беше изпълнено с такова количество контрабандни стоки, че от удивление едва съумях да се опомня. Там висяха, лежах или стояха...

— Позволи, моля! — прекъснах аз бинбашията. — Колко високо беше това помещение?

— Може би четири стъпки по-високо от човешки ръст — обясни полякът.

— Ти може би вече не си спомняш, но за мен щеше да си заслужава вниманието да науча колко стъпала водеха надолу.

— Все още си спомням. Когато трябваше да сляза в дупката и видях тъмната дълбочина под мен, си помислих, че там долу се намира нашият затвор, в който искаха да ни оставят да загинем. Бях решил в този случай да направя всичко възможно за нашето спасение и понеже

стълбището щеше да е от значение, преброих стъпалата. Бяха осемнайсет.

— С обикновена височина ли бяха?

— Да. Мисля, че в тукашните къщи шест стълбищни стъпала дават един Сер-и-Шахи^[119].

— Правилно! Един Сер-и-Шахи има сто и дванайсет сантиметра. Ако помещението е било четири стъпки над човешки ръст, таванът трябва да е бил дебел деветдесет до сто сантиметра. Разстоянието между пода горе в ходника и този долу в хранилището трябва следователно да възлиза на приблизително триста и петдесет сантиметра или според персийските мерки три шахски лакти и половин веджеб^[120].

Дозорца ме погледна замислено и каза:

— Отново и отново трябва да те питам защо се осведомяваш толкова обстойно и сега даже се впускаш в едно толкова точно пресмятане?

— А аз отново и отново ти отговарям, че го правя само по стара привичка. Ако се знае колко дълбоко лежи помещението със стоките под ходника, ще може и отвън, без да се пристъпва във вътрешността, да се посочи на каква височина или дълбочина в Бирс Нимруд трябва да се търси това помещение. В кой ъгъл на ходника лежаха въжетата?

— В десния заден. Но ми се струва, че таиш намерения, които искаш да скриеш от мен!

— Наистина нямам такива. Моите въпроси са породени изключително от съпричастие към твоята съдба. Та значи помещението беше изпълнено с контрабандни стоки?

— Изцяло запълнено, и то така, че едва оставаше място за придвижване. Сефира заповяда да осветят наоколо и тогава видяхме едно голямо количество от доставяните с много мъчнотии и харчове калемкар^[121] — тъкани, чиито шарки са фиксирани със саккес-смола. По-нататък ценни платове от мургуска^[122] вълна и великолепни фаршха^[123] от Фарахан край Керманшах, пламтяща коприна, вълниста харах^[124] и шалове абришум с втъкани палми. Видях също големи бали сагхри^[125], черме хамадани^[126] и пусе бухара^[127]. След това бяхме преведени още през три други помещения, в които бяха съхранявани подобни стоки, както и други неща, като хашиш, опиум,

подправки, розово масло и арсеник, предназначени от Казвин за Константинопол. Показаха ни също лазурит от Тюркистан, диаманти, шлифовани в Исфахан и Шираз, и цял куп барас, ширбам и маден-инау^[128], които сами по себе си представляваха огромно състояние.

— С каква цел ти показаха всичко това, на теб, висшия митнически служител, пред когото все пак би трябвало да се крият? Има само една причина, а именно искали са да те въведат в изкушение и те докарат до таен сговор с контрабандистите. Подлъжеха ли те да се согласиш, щяха да могат да правят още по-добри далавери отколкото досега.

— Да, това беше целта. Сефира ми направи предложение да сътруднича на „компанията“ му и ми предложи в замяна редом с връщането на ордера една годишно платима сума, която беше толкова значителна, че някой друг много вероятно щеше да се изкуши. Аз обаче му казах, че не съм престъпник, нито пък искам да ставам такъв. Тогава оня се ядоса и обясни:

„Касае се за вашия живот. Вие знаете нашето скривалище и видяхте всичко, което се намира в него. Следователно само вашата смърт може да ни предложи сигурност, от която не бива да се отказваме. Аз ще проводя сега пратеник с ордера ти до Багдад. Не бъде ли изплатен, ти при всички случаи си изгубен. Получим ли парите, ще говоря с теб още веднъж.“

След като изрече тази заплаха, бяхме отново вързани и запрени, без да ни снабдяват с вода или някаква храна.

— Забрави да назовеш мястото, където са ви отвели. Загатна също за още три помещения, без да споменеш по какъв начин са свързани и как се стига от едното в другите.

— През входни отверстия, затулени с килими.

— Значи нямаше някакъв таен механизъм, правещ невъзможен достъпа на евентуалния натрапник?

— Следователно се касае само за две секретни места, а именно външния вход и скритото под въжетата стълбищно отверстие. Как бяха разположени трите помещения спрямо първото?

— От него се отиваше в средното, в съседство на което се намираха вдясно и ляво другите две. Срецу първото граничеше със средното затворът, в който бяхме тикнати. Той беше също толкова голям, колкото другите четири увад^[129].

— Значи тези пет увад образуваха правилна фигура от еднакво големи четириъгълници, събрани под формата на кръст?

— Да, ще ти покажа.

Дозорца взе чибука и нарисува пред себе си с наустника съответната скица. После продължи:

— Към номер едно водеше стълбището. Оттам отидохме в помещение три, четири и две, а после бяхме отново вързани и закарани в отделение пет, където трябваше да лежим неподвижни като вързопи стока.

— На тъмно?

— Да. Но докато контрабандистите бяха при нас с лампите, можахме да се огледаме, ала не видяхме нищо освен голи тухлени зидове и на пода в лявото къоше малка купчина пръст.

— Подът от пръст ли се състоеше?

— Не, от тухли.

— В такъв случай тази купчинка пръст е толкова забележителна, че на твоє място щеше да привлече вниманието ми.

— Да не би заради канафид^[130]? Та това са съвсем миролюбиви животинки, които нищо не правят на човека.

— Канафид? Я гледай, бодливи свинчета ли сте имали в това помещение?

— Да. Когато ние, както ни се стори, бяхме лежали цяла вечност, чухме някакъв лек шум. Шумолеше се, както ако се чукаат тънки пръчки, а след това пробягаха насам-натам няколко животни. Ние не знаехме какви са, но като чухме своеобразните грухтящи звуци, които кунуфуд издава в гнева си, разбрахме, че това бяха канафид.

— Забележително, във висша степен забележително!

— Защо? — попита бинбашията.

— Не съзнаваш ли? Най-напред е странно, че тези иначе толкова плашливи животни са се осмелили да дойдат в непосредствена близост до вас. Но това се обяснява, че може би е било пролет, периодът на тяхното чифтосване, в който социалният им инстинкт навярно е посилен от тяхната вродена боязливост. Много по-фрапиращо е обаче обстоятелството, че те са се намирали в това иззидано с тухли помещение. Бодливите свинчета често ровят дълги ходници, но през здрави тухли едва ли могат да минат. Тук или се касае за пласт разпаднали се адоби (кирпичени тухли) в зида, или даже за някой

затрупан изход до открито навън, който на вас действително не е можел да бъде полезен, понеже сте били вързани. По-важен е въпросът по какъв начин е била изолирана вашата камера от номер три. Затворници все пак не пазят с килимена врата.

— Що се отнася до това, то на контрабандистите не можеше и да им хрумне такава непредпазливост. Те бяха спуснали пред помещението пет една рулетка от яки железни пръчки, която можеше според желанието да се навива горе или спуска и стабилно да се захваща. Дори да не бяхме вързани и да имахме ножовете си, нямаше да ни се удаде да прережем пръчките.

— Наличието на тази здрава рулетка дава да се заключи, че камерата и преди вас вече е приемала пленници. Разказвай нататък!

— Като че бе минала цяла вечност — продължи той, — когато чухме пръчките да дрънчат и отново видяхме светлина. Дойде Сефира и заедно с него мъжете, които вече преди туй бяха били. Той получил, както ни съобщи, парите. Това, види се, го бе настроило към умереност, защото не се държеше така троснато като по-рано. Попита, наистина, дали не ми е дошъл по-добър акъл, ала прие нелюбезния ми отговор без предишния гняв и заговори несмутимо, макар и все пак много категорично:

„С този отказ ти самичък си произнесе присъдата. Аз трябва да се погрижа да не можеш да ни навредиш. Ние подозирахме, че ще отблъснеш предложението да станеш наш човек, и в този случай смъртта ти бе решена. Но за теб се помолиха — кой, не е нужно да знаеш. Аз обещах на въпросния да пощадя живота ти, в случай че се съгласиш да ни подсигуриш по друг начин. Та чуй значи какво ще ти кажа сега! Съгласиш ли се, ще си получите свободата, ако ли не, то няма да преживеете следващия час. И тъй, ще се закълнете с клетва, която аз ще ви изричам, че на никого няма да издадете това място, и ти веднага щом се върнеш в Багдад, ще напуснеш службата си. Не го ли сториш, падате жертва на нашето отмъщение. А бъде ли това скривалище рано или късно открито по някакъв начин, който ни даде и най-малък повод за подозрение, че сте нарушили клетвата си, то ви предстои най-мъчителната, най-ужасната смърт. Също така ти нямаш право да напускаш Багдад, докато си жив, за да не се измъкнеш с това от нашето отмъщение. Ние ще те наблюдаваме постоянно и никога

няма да те изпуснем из очи. При най-малкото приготвяне за отпътуване си изгубен!“

Това поиска от мен Сефира, ефенди. Ти какво щеше да сториш на мое място?

— Сигурно не каквото си сторил ти — отвърнах. — Той вероятно изобщо нямаше да ме намери в кауша. Но сега това няма значение. Вие сте дали клетвата и сте били освободени, след което сте се върнали в Багдад и ти си се оттеглил от твоя пост.

— Така е. Не знам наистина какво друго можех да сторя. Ние трябваше да се закълнем и бяхме веднага освободени от вървите и изведени от кулата.

— През нощта?

— О, не. Беше посред бял ден.

— Наистина ли? Каква непредпазливост от страна на Сефира!

— Защо непредпазливост?

— Защото тогава сте могли да видите онова, което досега са държали в тайна от вас, а именно входа, неговото разположение и как се отваря и затваря.

— Всичко това действително го видяхме. Сефира присъстваше и каза:

„фактът, че не крия тези неща от вас, може да ви подсказва колко сигурно ви държа в ръцете си.“

Впрочем що се отнася до тайния вход, ние сигурно не бихме могли да го намерим, колкото и дълго да дирим, защото не запомнихме чертите, бележещи малката тухла, която трябваше да се махне първа, преди да се поместят по-големите.

Ослушах се, когато бинбашията каза това. Той се беше закълел никога да не издаде входа, а понятие си нямаше, че с тези думи ми беше разкрил всичко. Тухлите на Бирс Нимруд носеха клинопис. Дозорца обаче не бе казал клинове, а „черти“ и този израз насочи вниманието ми към едно обстоятелство, което досега не бях зачел, защото го смятах за без значение. Пергаментът на Педер-и-Бахарат съдържаше именно, както се знае, една скица, чието значение тогава не бях разбрал. Когато бинбашията описа пътя към височината на Бирс Нимруд, тя внезапно застана ясно отново пред очите ми и аз съзнах за мое удивление, че линиите, от които се състоеше, трябва да обозначаваша пътеката към скривалището на контрабандистите. И

когато той сега бе казал „черти“ вместо „клинове“, се сетих, че бях забелязал и „клинове“ под скицата, на които обаче не бях обърнал внимание. Бях си прерисувал пътеката, но тези клинове — не. За щастие притежавам изключително добра памет, която често е съхранявала безразлични за мен предмети и събития и ми ги е показвала внезапно отново ясно веднага щом мислите ми са се връщали по пътя на логиката към въпросното място или време. Така и сега. Едва беше изрекъл бинбашията думата „черти“, то писмените знаци от онзи пергамент застанаха толкова ясно пред духовните ми очи, че знаех не само техния брой, но даже различната им големина и взаимно разположение. Това бяха думи на вавилонски клинопис и без да слушам какво говореше по-нататък старият, си преведох с известни усилия клиновете в следните слова: „... ромен/а. Иллан ин тат кабад бад 'а. Иллаи...“ Кое то означава в буквален превод: „... принасям в дар на върховния бог с намерението единствено за блясъка на върховния бог...“

Това беше следователно само откъслек от някакво изречение, много вероятно разпознаваемата все още част от надписа върху въпросния камък, докато другите знаци са станали нечетливи. Но тук не беше от значение разшифроването на първоначалния наличен надпис, а да се запомни този фрагмент, защото с негова помощ можеше да се разпознае въпросният камък. Ама дори и човек да знаеше надписа точно, щеше да е трудно да го открие, в случай че не е бил още там, защото тези камъни имаха големина само една стара вавилонска стъпка в квадрат. Продължавайки да следвам тази мисъл, без да обръщам внимание на все още говорещия бинбаша, аз го попитах внезапно:

— Имаше ли в близост на камъка с чертите и други камъни, обозначени така?

— Вече не си спомням — отбеляза той. — Ама как стигна до този въпрос? Аз говоря за нещо съвсем друго, а ти ме прекъсваш с тоя камък! Мисля, че изобщо не си чул какво казах!

— Вероятно. Аз размишлявах именно дали човек може би все пак някой...

— Не размишлявай, моля те! — вметна сега на свой ред в приказката ми Дозорца. — Аз ти разказах, каквото можех да си позволя, защото знам, че ще си мълчиш. Повече не мога да ти кажа.

Знаеш, че не бива да издавам тайната, защото наказанието ще е неминуема смърт.

— Значи ти вярваш, че и сега си наблюдаван?

— Да.

— Тогава може би те знаят, че съм при теб?

— Нека си го знаят! Не знам по каква причина би могло това да ми допринесе вреда. На теб в крайна сметка тукашната контрабанда хич не ти влиза в работата.

— А какво стана с митничарите, които си взел със себе си, по време на вашия плен в Бирс Нимруд?

— Те напразно ме бяха чакали в Хиле и после също така напразно ме търсили. След това се върнали, без повече да се грижат за мен, в Багдад. Впрочем ние получихме конете и оръжията си и яздихме най-напред до Хиле, за да се нахраним добре там, понеже бяхме престоели в кулата повече от три дни. Веднага след пристигането си в Багдад аз известих пашата, че съм болен, помолих за освобождаването ми и не оздравях, преди моят приемник да е застъпил на мястото ми. Отпуснаха ми една мизерна пенсия, от която сме преживявали досега, и ако ти кажа, че от онова време не сме имали и един-единствен обяд като днешния, сигурно стига да разбереш какъв ни е халът. Има места, където при тамошната евтиния бих могъл да живея по-добре отколкото в скъпия Багдад. Ама нали не бива да се махам, защото животът ми е заложен на карта.

— Значи не си се осмелявал да направиш опит за напускане на Багдад?

— Не. Как ли изобщо би могла да ми хрумне такава мисъл? Ние сме затворници тук както навремето в Бирс Нимруд. Ще ме питаш защо ли още преди години, когато беше мой гост, не ти се разкрих. Но тогава аз още не те познавах така добре както сега, значи нямах причина да ти казвам колко сме нещастни. Ние копнеем с цялото си сърце да се махнем, а пък се чувстваме приковани за цял живот. Принудителното битие в тези окови ме отвращава. Станах необщителен. Ако се случи и най-малкото само там при кулата на Бабел^[131], ако природните сили откъртят някой камък или друго нещо подобно настъпи, ония могат да си помислят, че съм направил опит да проникна там. Виждам камата на убиеца да виси на косъм над мен и трепвам при всеки необичаен шум, сякаш го чувам да втъква в цевта на

пушката си предназначения за мен куршум. Не ям нищо от чужда ръка, защото биха могли да ме отровят, и вкусвам само остатъците от храната, от която преди туй е ял онбашията. Иска ми се да умра само и само за да се отърва от тоя съсипан от страх и ужас живот. Въпреки това се боя от смъртта, защото има един глас в моята вътрешност, който ми вика, че не бива още да умирам — имало за последните дни от живота ми една неизвестна за мен цел. Аз съм неописуемо нещастен, можеш да ми вярваш, ефенди.

Как съжалявах стария човек! Сега той вече не ми се струваше така странен както преди. Страхът бе разял неговия характер, парализирал дееспособността му и го бе превърнал в пеперуда, която полита при всяка паднала върху нея сянка. Как сърдечно му пожелавах избавление от тези страдания. А освен Сефира и неговите съмишленици той имаше и други врагове. Те не живееха в Бирс Нимруд, пустинята или пограничната територия между Ирак Араби и Персия, а в неговата душевност.

— Да, ти си още по-нещастен, отколкото си мислиш — рекох. — Ти се страхуваш от смъртта и се страхуваш за живота си, ала ти от дълго време вече не живееш!

— Какво искаш да кажеш с това? — попита той.

— Твоята душа е един кабр^[132], в който лежат погребани вярата и упованието ти в Бога. Който не притежава бог, той няма и живот. Но който знае, че стои под закрилата на Всемогъщия, за него няма страх и тревоги, той не се бои от никой враг и противник, защото всички човешки комплоти се разбиват с волята на този, без когото една капка вода не се изпарява и една пращинка не пада на земята.

— Ти можеш добре да си проповядваш, теб не те грози ръката на убиец!

— Така ли мислиш? Ти не знаеш колко често са се протягали такива ръце към мен! Имало е хора, които изобщо не съм познавал или още по-лошо — съм смятал за приятели, а са се стремили към живота ми. Смъртта е стояла пред, до или зад мен, без да съм го подозирал. Това е по-лошо, по-опасно, отколкото ако човек познава, както в случая ти, лицата, от които трябва да се пази. Казваш, че не ме заплашва убиец, но аз ти заявявам, че тук има хора, които жадуват за моята кръв. Ама виждаш ли да крия какъри? Преследващите ме хора не могат нищо да ми сторят, защото аз стоя под закрила, пред която тяхната

сила прилича на даббур^[133], въобразяваща си, че може да се издигне до висините и прободете с жилото си ниср^[134].

— Те ще са някои обикновени люде. Моят враг обаче е Сефира, могъщият главатар на банда престъпници, срещу чиито машинации дори пашата от Багдад не може да излезе насреща.

— Ти се мамиш. Мъжът, който се домогва до живота ми тук в Багдад, вероятно е също така могъщ като Сефира. Понеже Сефир означава „Пратеник“, той навярно се намира тук само от време на време и пътем. Аз предполагам дори, че двамата са приятели и съвсем равностойни негодяи.

— Какви ги говориш? Към твоя и моя живот да се стремят двама души, които са приятели?

— Да.

— Твоят противник също ли е контрабандист?

— Може би даже нещо по-лошо.

— Кой е той и как се казва?

— Чувал ли си някога названието силл?

— Изразът е персийски и означава нещо като „сянка“.

— Аз говоря за тази дума като за име, а не като за израз.

— В такъв случай не ми е известно.

— Бъди тогава радостен! Както сянката не напуска никога човека, така не може да се отърве от силл а този, по чиито пети крачи той с оголен нож.

— И такъв един силл имаш подире си ти?

— Неколцина. Техният предводител е, както предполагам, приятел и съюзник на тоя Сефир и няма да се учудя, ако при някоя среща с единия получа и другия пред пестниците си. Бих се радвал, ако симпатията, която Сефира ти е посвещавал досега, се насочи към мен, защото мисля, че на бърза ръка ще се оправя с него.

— Ефенди, ти имаш голямо себеупование, може би прекалено голямо!

— Не мисля! Който вярва в себе си повече отколкото му са възможностите, той е калпав човек. Аз не си въобразявам нищо, но не искам да съм и калпав мъж. Човек трябва точно да се познава, но това себепознание не е леко, наистина, да се постигне. То се придобива при битка в отвратителни условия, с вражески персони и... не на последно място — в битка със самия себе си. Колкото по-хладнокръвно се

държи човек, толкова по-лесно и бързо става победител и толкова по-сигурно достига до опознаване на самия себе си. Получа ли го обаче, може спокойно да сравнява силите си с тези на другия и да действа според резултата от тази преценка. Който при основателните, уверени слова на другото бърчи нос и говори за високомерие, той не познава високата стойност на вярата в собствените сили, защото самият няма истинско доверие в себе си, макар тайно да си казва, че е оправен мъж.

— Ефенди, това аз го знам добре, но аз съм възрастен човек, ти си още млад и на теб не са ти били изтръгнати от обятията с убийство онез, които са ти били най-обичните на земята.

— Въпреки това аз съм изгубил колкото теб, може би и още повече. Но комуто Господ Бог взема нещо в своята мъдрост, нему връща той двойно повече. Вярно, който не проумее как да протегне ръка и да хване даваното, той няма да може да говори за богато обезщетение и изцеление на раните. И понеже се окайваш, че любимите са ти изтръгнати чрез смърт, то те питам: нима наистина можеш да твърдиш, че те са мъртви?

— Ефенди! — подскочи той. — Искаш с моята горест да си правиш ужасна шега?

— Не. Бог да ме пази от такова деяние! Недей си мисли, че подхвърлям тази идея в душата ти от престъпно лекомислие! Аз добре знам какво върша! Като говоря сега с теб, всяка дума е обмислена и поради това си има своята тежест.

— Но как ти хрумна да числиш моите мъртви към живите?

— Аз само те попитах дали можеш да докажеш, че те действително са мъртви. Можеш ли?

— Да и... но и не.

— Видя ли труповете им?

— Не.

— Говори ли с хора, които са били напълно достоверни свидетели на тяхната смърт?

— Отново не. Разказаха ми за убийството, ала никой не беше присъствал лично, никой не беше видял деянието със собствените си очи.

— И въпреки това ти вярваш толкова твърдо? Аз на твое място щях да търся непоклатими доказателства.

— Ефенди, не ме тласкай към самообвинения! Не утежнявай сърцето ми повече отколкото е било през всичките тези години и продължава до ден-днешен да е!

— Аз бих желал, напротив, да го облекча. Ти ни разказа онези събития в Дамаск само накратко. Размисли! Не се ли намират в царящия досега мрак места, които са по-светли и може би дават основание за надежда?

— Ох, ще ти призная, че е имало часове, в които ми се е искало да се съмнявам в истината, считана досега от мен за неопровержима. Но колкото и да се стараех да намеря едно-едничко основание, което да даде опора на котвата на моите надежди, тя винаги се връщаше от дълбините, носеща обратно моята мъка.

— В такъв случай я хвърли сега отново!

— Това няма да ми е от никаква полза! Ако близките ми не бяха мъртви, нямаше ли поне един признак за живот да ми дадат?

— Не са могли, защото не знаят къде си.

— Би трябвало да издирват, докато ме намерят.

— Вероятно са го сторили. Трябва да имаш предвид, че ти не е бивало да позволиш нещо да се чуе за теб. Как да те намерят при това положение?

— Вярно е, ефенди.

— Може и изобщо да не са те дирили, защото са те смятали за мъртъв. Та нали трябва да са узнали, че си бил разстрелян.

— Могли са да научат противното от войниците, които ме пощадиха.

— Бивало ли е те да говорят за тая работа?

— Пред моята жена и родителите ѝ? При всички случаи, защото те нищо не биха издали.

— Но как можеш да си представиш, че близките ти ще бъдат споходени от идеята да отидат при твоята рота, за да питат дали не са те спасили, като не са се целили в теб? И дори Бог да им е внушил тази мисъл, то нали не са знаели кои войници са били в командата на вашата екзекуция. Те би трябвало да се осведомяват тук и там, а това е щяло да предизвика подозрение. Помисли добре!

— За това действително още не съм се замислял.

— Ти си бил на мнение, че близките ти са убити. Аз обаче искам да приема, че това не е вярно. В този случай те са избягали от сганта,

която е заплашвала шиитите също както християните. Когато улицата, на която са живели, е била оплячкосана и изгорена, те вече са се намирали на сигурност, може би извън града. Възможно е също да са били сред хилядите, които Абд ел Кадер е спасил в малката крепост и своя дом. В първия случай не е бивало да рискуват да се върнат в града, а в последния не са могли да напуснат цитаделата или къщата на алжиреца, преди да е настъпило спокойствие. Тогава ти си бил вече мъртъв, което означава официално разстрелян и погребан. Когато са могли да се покажат отново, те са го узнали. За тях не е имало никаква причина да се усъмнят в екзекуцията ти и те трябвало да я понесат като свършен факт. Не го ли съзнаваш?

— Ефенди, като говориш по този начин, ми е невъзможно и една дума да ти оборя. Какво според теб са сторили после близките ми?

— При предпоставката, че предположенията ми са правилни, те са се изтеглили незабавно от Дамаск. Не са вярвали в насилствено придобитото спокойствие, което лесно можело да бъде последвано от нова кървава баня. Защо тъкмо твоят тъст е трябвало да се чувства по-сигурен от другите шиити или християни?

Бинбашията се размърда неспокойно на възглавницата си. Беше направо за удивление, че никога не е имал тези мисли, както ги излагах сега аз. Накрая отговори:

— Чуй, ефенди, сега аз самият вярвам, че бащата на моята жена, в случай че не са били погубени, не е останал в Дамаск по-дълго от неизбежно необходимото.

— А мислиш ли, че мирза Сибил е успял да вземе само жена си?

— Не. Той при всички случаи е отвел жена ми и децата.

— Но накъде?

— Кой може да знае?

— Човек действително не може да го знае, но може да го предположи. Размисли!

— Хмм! На негово място аз непременно щях да потегля към Бейрут, защото преди туй той живееше там и беше щастлив.

— Аз пък на негово място нямаше да го сторя, защото въстанието срещу друговерците там се разпростря до най-далечни кръгове. Спокойствието настъпи само под принуда. Бейрут се намирал непосредствено до тази опасна територия. Избухнеше ли размирицата отново, то можеше със сигурност да се приеме, че ще

започне отново там. И ако мирза Сибил напуска сега Дамаск от угриженост, че салханата ще се повтори, то все пак няма да иде там, където нещастieto може да се очаква в най-скоро време.

— Ефенди, ти като че ли знаеш всичко!

— Не прибързвай! Само един е всезнаещ, когото ти също познаваш, макар да не вярваш в него. Аз се допитвам само до здравия човешки разум и вадя заключенията си от ясно лежащите факти.

— Но кажи, накъде трябва да се е насочил мирза Сибил, като не е тръгнал към Бейрут?

— О, бинбаша, колко ме учудваш с този въпрос!

— Psia krew! Тук няма нищо за чудене! Дали искаш да го признаеш, или не, но за отгатването на едно такова нещо се иска все пак малко късче всезнание. Да пресметне нещо, може всеки, защото си има числата, ама какво има, когато трябва да отгатва?

— Тогава нека не го наричаме отгатване, а пресмятане. Та нали и тук имаме цифри, макар и да не се състоят в единици, множества и нули, а във факти.

— Говориш много учено, ефенди. Нещо не разбирам.

— Ще го схванеш веднага, като ти дам един пример. Ти се чувстваш тук нещастен и на драго сърце би се махнал. Ако можеше да го сториш и нищо не ти пречеше, кое селище или страна щеше да избереш?

— Какъв въпрос! Щях да тръгна за Булуния^[135], защото съм роден булуни^[136]. В това не може да има съмнение!

— Не може да има съмнение? — попитах ухилено. — А ти все пак се съмняваш за това, към коя страна се е отправил тъстът ти.

— Машаллах! Да, това наистина е чудно! Ефенди, как умееш да ме питаш само?

— Ее, какво ще кажеш сега?

— Мирза Сибил е тръгнал към Персия, та нали е могъл само към Персия да върви, защото е роден персиец. Нещастieto, което е преживял в чуждия край, в чужбината, трябва да го е тласнало натам, накъдето го тегли човек сърцето отново и отново до края на живота, а именно към неговото отечество. А аз живея вече толкова дълго време и толкова близо до границата с тази страна, без да ми е дошла мисълта, която ти сега ми внуши. Как можех да издирвам, не лично, наистина, защото не биваше да се отдалечавам оттук, но чрез други хора! Може

би щях да намеря тези, които съм смятал за изгубени. О, ефенди, какво пропуснах! Неутешим съм!

— Успокой се! Както изглежда, ние си разменихме сега гледката. Ти прие моето, а своето предостави на мен.

— Как тъй?

— Преди малко не искаше да знаеш за някаква надежда, а аз опитвах да ти влея лъч такава в сърцето. Сега у теб май няма скръб, а само надежда, и аз трябва сега отново да те наведе на предишните съмнения.

— Не го прави, ефенди, моля те! Ти си нямаш представа колко щастлив ме направи, като заличи от паметта ми кръвта на близките, която смятах пролята.

— Ти се лъжеш. Аз не премахнах тези кървави дири, защото едно такова намерение щеше да е равносилно на прегрешение спрямо теб. Аз бях далеч от мисълта да пробудя у теб пълно убеждение, защото ако то се окаже по-късно илюзия, твоята печал ще се удвои. Аз исках, както вече казах, само да ти дам един лъч на надежда, който трябваше да сложи край на твоето вкостеняло безразличие към живота. Ала ти веднага скачаш от едната крайност в другата и приемаш като сигурност нещо, което е само възможно. Пази се! Аз сега ще ти изтъкна убедителни доводи, че твоите близки са били убити!

— Не го прави! — отклони той. — Тези доводи ги знам аз твърде точно. Те бяха убили цялата ми жизнерадост и правеха невъзможна дори най-малката наслада в битието. Обещавам ти, че няма да се надявам прекалено възторжено. Давам ти дума, че ще вървя между надежда и опасение, докато едното или другото се превърне в сигурност.

— Това е правилното поведение. Повярвай ми, като ти дадох тази надежда, аз напълно осъзнавах своята отговорност, но се осмелих да го сторя, следвайки един вътрешен глас. Този глас още никога не ме е мамил, освен ако сега съм го разбрал криво. Той много често ме е извеждал от много сериозни опасности и ме е подкрепял в решението на задачи, за които без него бих бил твърде слаб. Когато долавям този глас, имам усещането, сякаш с мен говори моят ангел-хранител, и като го послушам, се чувствам блажен и сърцето ми се възвисява като в ангелска близост. Когато той преди малко се прояви в мен като доброжелателно предчувствие, но все пак много по-ясно и определено

от едно предчувствие, не можах да му противостоя. Трябваше да му принеса в жертва моите съмнения и да говоря за възможността на едно ведро утро след дълга, тъмна нощ. Не мисля, че днес съм разбрал погрешно този глас, но въпреки това те предупреждавам да очакваш толкова, колкото може да се сбъдне една гола надежда.

— Благодаря ти, ефенди, и ще бъда предпазлив както го желаш. Но лъчът, който вече започна да стопля моето старо, уморено сърце, няма да отдам. И странно, казвам ти, в никоя църква или джамия не съм чувствал това благочестиво, възвишаващо вълнение, което усещам да се появява сега у мен. Ти не си нито християнски, нито мохамедански проповедник, но твоите думи...

— Не оценявай неправилно себе си и своя душевен мир! — прекъснах го аз. — Ти винаги си бил човек само със земни желания и мисли. Твоето сърце беше така здраво заключено за повелите на небето, че нито някой ва'ис^[137], нито хариб^[138] бе в състояние да го отвори със словото си. Над теб трябваше да се разпростре горестта и дълги, тежки страдания да подготвят душата ти. После можеше да се предвиди, че първата ръка, която се е протегнала приятелски към теб, ще те поведе от бездната на несретата и безверието към първото стъпало на познанието. Че точно моята ръка бе това, не можеш да ми го приписваш като актив. Твоето време беше дошло и всеки друг, при положение че е твърд във вярата и верен в любовта, щеше да ти донесе същия дар като мен. Ти още не подозираш какво ще последва от сегашната ни беседа, но аз ти казвам, че за теб ще изгрее светлина, която няма да можеш да угасиш дори и да искаш. Тя ще става все по-силна и накрая ще озари теб и цялата ти същност и битие.

— Вярваш ли го наистина, ефенди?

— Убеден съм в това. Бог, когото ти отричаш, вече е овладял най-съкровените кътчета на твоето сърце, то много скоро ще му принадлежи изцяло. Където навлезе тържествено неговата любов, съпротива няма.

Тогава старият поляк скочи и започна да умолява:

— Любов! Любов! Върни ми моята жена, върни децата ми и аз ще повярвам в теб, о, Божия любов, и ще те задържа до последния миг от живота си и още по-дълго... по-дълго!

— Още по-дълго! Ето че вече говориш за Вечността, която едва преди час отричаше! Дръж здраво ръката, която днес ти бе

предложена, за да се спасиш! Но не изисквай прекомерно много от нея! Не поставяй условия, защото Бог не се пазари! Пожелае ли той да прояви милостта си към теб, то ще го стори без пазарлък. Моли му се, колкото пъти можеш, защото той се спуска по стъпалата на молитвата!

Настъпи дълбока тишина. Палмовите ветрила зашептяха отново. Но вече не звучеше като приказен напев от „Хиляда и една нощ“, а като една сладостна, многообещаваща подкана: „Търсете и ще намерите; хлопайте и ще ви се отвори!“^[139]

Бинбашията беше седнал отново и преплел ръце. Сега каза:

— Знаеш ли какво сторих сега?

— Да. Ти се молеше — отвърнах.

— Молах се, ти отгатна. Молах се за пръв път в моя живот. Колко често съм се присмивал на богомолците или даже съм ги съжалявал, но сега чувствам, че аз съм бил този, дето е заслужавал съжаление. Чувствам се, сякаш дълго време съм лежал болен и съм получил цяр с чудодейна сила, който из един път ми е върнал изгубеното здраве. От загубата на семейството си аз вече не бях човек. Сега отново живея!

— Да, истински живот живее само този, който се намира в Бога и неговата любов. У теб любовта бе умряла, а на нейно място бяха избуяли озлоблението, омразата, отмъщението. Ти хвърляше цялата вина на твоето объркано съществуване върху Бога, без да помислиш, че никой друг не е бил виновен освен ти самият. В своята високомерна самомнителност ти се гневеше на Бога и смяташе неговата неизменна справедливост за несправедливост. Ти самият беше съгрешилият, но ти липсваше самоосъзнаването, и ето как обвиняваше онзи, от когото щеше да бъдеш воден към щастието, ако беше съблюдавал неговите повели. Ти не си в състояние да съзнаеш колко милостив е той въпреки всичко онова, за което си се окайвал срещу него, с какво дълго търпение е забавял той да отчете вината ти изцяло и каква незаслужена милост е за теб, дето ти праща сега един лъч светлина, и то точно чрез мен, пред когото ти го отричаше и обвиняваше в несправедливост.

Когато сега замълчах, старият се позабави да отговори. Тежки обвинения бях изговорил, обвинения, които трябваше силно да го разтърсят, толкова повече че при него досега и дума не бе могло да става за себепознание. Щеше да е голяма грешка от моя страна, ако го пощадех в това отношение. Застане ли лекарят пред човек, разсипал здравето си с разпуснат живот, то трябва с пълна откровеност да му

каже на каква причина отдава болестта. А задълженията на душевния лекар са не по-малко високи от тези на медика, който има задачата да лекува само телесните заболявания. Макар думите ми да изглеждаха твърди, то не биваше да питам дали бинбашията щеше да ми се разсърди за тях, защото ако намереха такъв прием, то на духовната му територия вече с нищо не можеше да се помогне.

Каквото си помислих, стана. Дозорца ми призна след продължителна пауза:

— Ефенди, ако някой друг беше говорил така с мен, трябваше да очаква да се сгромоли тук от покрива долу. Но от теб понасям тези думи спокойно, защото зная, че ми мислиш доброто. Макар и да не признавам още с най-пълна категоричност, че упреците ти съдържат истината, не намирам все пак и думи, с които бих могъл да ги оборя. У мен изплува предчувствие, че няма да мине много и ще съзная, че ти си надникнал по-надълбоко в мен отколкото аз самият. Аз се виждам като някой болен, предал се беззащитно в ръката на лекаря. Искане ми се да се възпротивя срещу теб и все пак чувствам, че един ден може би ще благославям ръката, която днес ми причинява болка. Аз приличам на растение, върху което е трябвало да се изсипе тежък дъжд и дори да му обрули листата от вейките, ала същевременно да даде храна на жадните корени, за да може да донесе то плодове. Това ще са всъщност май първите добри и полезни плодове на моя живот, които бих могъл да покажа, когато бъда запитан един ден какви съм ги свършил в житието-битието си.

Дълбоко развълнуван от това смирено признание, аз му отвърнах:

— Тук ти говориш за отчета, който всички ние ще трябва да дадем един ден за нашите постъпки. Казвам ти, ако всички хора съзнавахме тази страшно голяма отговорност и се стремяхме със сериозност да не я пренебрегваме нито за миг в нашето поведение, то греховете нямаше да изчезнат, наистина, изцяло и нито земята щеше да се превърне в небе, но океанът от сълзите на болки и страдания, чиято вода продължава все по-високо и по-високо да се покачва, щеше да пресъхне. Нямаше да има нито омраза и отмъщение, нито битки и крамоли, а струящата от небето безкрайна любов щеше да разпери криле от изгрева до заника над целия наш земен свят и над един доволен човешки род, пред когото стои открито цялото блаженство на

вечния Сион. Погледни в Светото писание и прочети: „Кое то никое човеческо око някога е видяло и никое човеческо ухо някога е чуло, това Господ Бог ще въздаде на тези, които Го обичат!“ Тук стои отново единствената велика повеля, която звучи без прекъсване, единствената велика дума, около която се въртят слънцето и световите, а именно Любовта. Бог не изисква нищо друго от нас освен любов и пак любов, защото тя е тази, извън която няма друга сила нито на небето, нито на земята, макар и ние да сме твърде слаби, за да схванем това великолепно, непонятно за нас Божие чудо. Спрямо този блясък ние сме слепци и едва смъртта ни прави зрящи. Ти също си бил носен от това безкрайно обилие на милосърдие, без да го знаеш. Не си виждал невидимата ръка, която във всеки час е била готова да улови твоята, стига само да си поискал да я протегнеш към нея. Непрестанно се спускат и възвисяват ангели, за да послушат ударите на твоето сърце дали най-сетне в него не се е породил копнежът: „Господи, дръж ме, защото иначе ще потъна!“ Посегни и остави да отмине дъждът, който обезлистява растението! То е достатъчно силно, за да се раззелени отново и даде плод. Ти няма да повярваш колко важни, колко свети са за мен сегашните мигове. Какви ли трябва да са за теб, който от дълбините на мъката...

Не можах да продължа, защото той скочи, хвърли угасналия чибук на онбашията и извика:

— Спри, ефенди! Трябва да се махна, не мога да издържам повече!

Дозорца се завтече към люка, който водеше от покрива към вътрешността на къщата. Когато беше изчезнал до главата в него, той се обърна и прибави:

— Останете тук горе, защото пак ще дойда!

След като се изгуби, дълго време не чувахме нищо освен тихото шептене на палмите. В сегашното ми благочестиво настроение то ми звучеше като шепота на кипарисите по височините на Хорв, където избягал навремето пророк Илия от преследванията на Ахаав и Йезавел. Там^[140] чул той голям, силен вятър, който цепел горите и стривал скалите, но Господ не бил във вятъра; после дошъл трус, но Господ не бил в него; подир труса дошъл огън, но Господ не бил в огъня; а след огъня дошло тихо, нежно, приятно шептене и в това шептене бил Господ. Така и се открил там Господарят на небесното войнство не в

бурята, в земетресението, в огъня, а в тихия шепот, не в своята мощ и сила, а в своята любов и милосърдие. Може би това милосърдие се бе заело сега с душата, която в противоречиви мисли и възприятия сновеше насам-натам долу из градината! Аз чувах именно крачките на бинбашията, който беше напуснал къщата и се движеше между дърветата.

Нашият разговор, изглежда, бе оказал дълбоко въздействие също върху Халеф и онбашията, защото не изричаха нито дума. Щом толкова разговорливият иначе хаджи мълчеше по този начин, трябва да бе много зает със самия себе си. След известно време обаче той каза тихо, сякаш се боеше да наруши тишината:

— Сихди, чуй! Той плаче!

Не бе нужно Халеф да ми обръща внимание върху това, защото аз също бях чул достигащите до нас хлипания. Вкоравеното сърце се бе разчупило. Очи, които все още можеха да намерят сълзи, щяха да намерят и своя Господ Бог, ако го търсеха сериозно.

Мина дълго време. Онбашията сякаш се занимаваше само с чибука. Той пушеше като комин и едва изпушил лулата, я натъпкваше наново. Но неговата вътрешност трябва също да бе развълнувана, защото от гъстите облаци дим, които го обвиваха, сегиз-тогиз прозвучаваше хълцащ тон, какъвто обикновено се чува при човек, борещ се със сълзите си. И ето че облакът се раздели. Дебеланкото се прибута към мен и избухвайки във внезапен плач, извика, при което избълва цялото димно съдържание на устата си в лицето ми:

— О, Кара Бен Немзи, моят ефенди плаче! Той никога не го е правил, откак го познавам. Не мога да понеса това! Кажете дали няма да му навреди!

— Не се кахъри за него! — посъветвах. — Сълзите смекчават всяко страдание, те са за него благодат.

— Но за мен не! На мен по бузите ми се стичат цели потоци, така че цялото ми сърце е плувнало в тях. С думите си ти и мен покърти до сълзи. Нима наистина може да има толкова голяма любов, както я описваш?

— Да, драги Кепек, има такава.

— Драги Кепек ли каза? Така още никой не ме е наричал освен моя ефенди, и то само един-единствен път! Драги Кепек! Аз съм бил принуден да мразя мнозина от познатите християни, защото не

притежаваха и следа от любов. Ама по начина, по който ти приказваш за нея, може да говори само един християнин.

— Християните, които не притежават любов, само се наричат така, но иначе не са такива.

— Ама се представят за изключително благочестиви, особено тия арменци с ястребови носове и тия гърци и левантинци с хитри очи, дето не гледат нищо друго, освен само кесиите си. Аллах да им сложи шапки на главите! А, ето че моят ефенди се връща!

Кепек се избута обратно на мястото си. Току-що чутият идиоматичен израз за шапката е много популярен в Ориента. Той бива отпращан само към християни, тъй като мохамеданите никога не носят шапки, и има много презрително значение.^[141]

Бинбашията се върна при нас. Когато бе седнал отново, помоли:

— Позволи, ефенди, сега да не продължаваме нашия разговор! Искаш ли?

Разбирах го много добре. В душата му се бе породило нещо, което притежаваше за него неприкосновена святост. В неговия вътрешен мир бе започнал да израства олтар, пред който само неговата собствена душа можеше да коленичи молещо. Всяко по-нататъшно въздействие от моя страна можеше да се прояви като осквернение. Ето защо отговорих:

— Ти изпревари желанието ми с твоето. Вечерта също напредна. Нека отидем да спим!

— Не, не още, още далеч не! Ако зависеше от мен, то ще дочакаме тук утрото. Помисли, че аз живея тук в най-дълбока самота и следователно трябва да използвам и се наслажда на присъствието ти колкото се може повече! В следобеда ти още не беше решил колко дълго ще останете в Багдад. Сега вероятно ще можеш да ми кажеш.

— Още утре заран ще потеглим с конете...

— Нима толкова скоро? — прекъсна ме Дозорца. — Ефенди, моля те, не ми прави това!

— Ти не ме остави да се доизкажа. Аз исках да кажа, че утре ще потеглим, но скоро пак ще дойдем.

— Това вече звучи по-добре. Но защо още утре на път? Вие трябва да си отдъхнете от пътуването!

— Напротив, трябва да се раздвижим. През цялото пътуване бяхме принудени да седим на келлека и макар да не можем да кажем,

че това ни е уморило, то сме длъжни все пак да се съобразим с нашите коне. Тези огнени животни бяха заставени да стоят прави все на едно място, а ти като познавач сигурно знаеш, че в никой случай не бива да ги караме да стоят още по-дълго.

— Признавам го, но пък бихте могли да им предложите една порядъчна разходка.

— Имаме си причини да не го правим. Аз вече ти казах, че трябва да се пазим от врагове. Вярно, ние по никой начин не се страхуваме, но си е по-добре да избягаш злото, вместо да го призоваваш.

— Накъде се каните да яздите?

— Към Бирс Нимруд. Но въпросите, които ти зададох, нямат нищо общо с този план. След като те напуснахме навремето, ние преживяхме там толкова лош период, че въпросните местности станаха за нас незабравими за цял живот. Та искаме значи, тъй и тъй сме в Багдад, да идем да ги навестим.

— Лош период, казваш. Какви бяха тези преживелици? Може ли да ги узная? Искаш ли да ми ги разкажеш?

Едва бе изрекъл старият поляк думата „разкажеш“, Халеф вметна бързо:

— Отправи тази молба, о, бинбаши, не към моя ефенди, а към мен! Той не обича из устата му да върви някое безкрайно дълго камилско въже на разказа и ако ли пък е принуден да го стори, то го отхапва, преди да се е свършило и преглъща пак края там надолу, където то може да донесе на здравето му най-големи вреди. Аз обаче съм надарен от Аллах с дарбата на едно неотхапваемо въже и се грижа винаги да довеждам това, което веднъж съм захванал, до края, където вече няма нищо за казване. Поради туй изявявам готовност да ти съобщя каквото желаеш да чуеш. Надявам се, никой няма нещо против?

С това „никой“ се имаше предвид мен. Аз знаех удоволствието, което доставях на дребния хаджи, когато не му отказвах разрешението да разказва, и обикновено му го отнемах само когато се касаеше за необходим доклад, с който се наемах лично. Халеф, напротив, обичаше разкрасяванията и ако тази любов е свойствена за ориенталеца въобще, то хаджията я притежаваше в такава превъзходна степен, че често бивах принуждаван да сложа край на неговите прекалени хвалебствия.

Открито признавам обаче, обичах да го слушам, защото той действително беше добър разказвач и преработваше притурените разкрасявания с един изпълнен с толкова хумор стил, че винаги ме развеселяваше чудесно. Тъй като сега не отговорих веднага на неговия въпрос, той прие мълчанието ми като знак на съгласие и започна своето изложение, което отне цял час и ми достави ново доказателство за неговото изкуство да представя дори трагични събития, като убийството на нашите спътници и заболяването ни от чума, по такъв начин, че да приковава вниманието на слушателите до последната дума.

Като свърши, Халеф прибави още по свойствения си маниер:

— Виждате, че нито бяхме излапани от враговете, нито бяхме погълнати от пастта на чумата. Аллах ни съхрани за по-сетнешни велики дела, за които може би някой друг път ще ви разкажа, ако благоволя да ви осведомя. Сега искам само да ви кажа, че ние възнамеряваме да яздим към Персия, за да увеличим славата, която нашите имена отдавна вече притежават там. Ако ни отърва, сме готови да се бием с цялата войска на тамошния владетел ако един път само ни погледне на бангъоз с око и да го затрием от земята заедно с целия му харем. Какво ще се случи после, а именно дали оттам ще яздим към Амирика^[142], или към Устрали, това засега все още трябва да остане наша тайна, която в никой случай не бива да издаваме. Но много вероятно вестта за нашите дела ще достигне до вас още преди да сме се върнали при шатрите на хаддехните. Аллах да ви съхрани дотогава силата и разсъдъка на тялото и душата, та да можете сетне да чуете разказа ми със същото дивене, с което изслушахте сегашния!

След това емфатично заключение той натъпка лулата си и я запуши с безкрайно удовлетворение, че с никакъв апостроф не съм лишил самохвалството му от възнамерявания успех. Онбашията даде израз на своето въодушевление с няколко дълбоки грухтящи дихания — думи явно му липсваха. Неговият господар прие нещата по-трезво и каза:

— Вие там действително сте преминали през големи патила и ето защо не мога да проумея какво толкоз може да ви примами да посетите отново тези места. Аз например не бих пожелал, освен ако не бъда подтикнат от някоя принуда, да видя отново Бирс Нимруд.

— Ама ти — рече Халеф. — Ние обаче сме от друг вид. Ако ние бяхме преживели това, което се е случило на теб и твоя онбаши, то още в следващите дни щяхме да сме отново там, за да опразним гнездото и го сравним със земята.

— Могъщия Бирс Нимруд наравно със земята?

— Защо не? Да не би да ни смяташ неспособни? Впрочем нямаше да е нужно да го правим, защото на ваше място нямаше да се оставим да ни запрат и нито щяхме да полагаме клетва или да подписваме ордери.

— Лесно ти е да го твърдиш тъкмо защото не сте били на наше място.

— Лъжеш се, тъй като не познаваш нито мен, нито моя сихди. Какво щеше да е пред нас тоя Сефир, за когото ни разправя? И даже и да беше още толкоз силен и още толкоз сербез, то всичко това пак нямаше да му е от никаква полза срещу силата, разсъдливостта и дързостта на моя сихди, за моите пък да не говорим. Ние сме надвили още къде-къде по-други хора от тоя персиец. Иска ми се да бъдехме запрени от него в Бирс Нимруд! Ти скоро щеше да узнаеш колко бързо щяхме да сме пак вън, за да го тръшнем с присмеха си в земята.

Хаджията не помисляше, че тези думи са способни да оскърбят бинбашията. Той също така малко подозираше колко скоро неговото перчене ще се превърне в истина. За мое успокоение отговорът на поляка прозвуча без яд:

— Аллах да предварди, че вие някога да се озовете в такова положение! И най-силният и умен мъж не може да предприеме нищо срещу враговете си, когато е вързан, а нашите врагове... ах, нали щях да узная кои са?

— Да, ще го знаеш и ще има да се маеш, като научиш с каква лекота се отървахме от тях. Искаш ли ти да го разкажеш, сихди?

— Не — заявих аз.

— Много право от твоя страна — рече със самочувствие дребоськът. — Който иска да разправи една такава уйдурма, трябва да притежава правдивост на устата, живост на езика, убедителност на разума и същевременно голямото изкуство да подхване и престане там, където е правилното място. Ама това умение го притежават само малцина, а ако от него нищо не е налице, то не бива човек да се учудва, че от най-хубавия разказвателен материал става някакво вехто, дрипаво

и потрошено седло, на което няма кой да ти седне. Та сега аз ще почна, пък вие ме слушайте с молитвена вдълбоченост!

От само себе си се разбира, че Халеф прибави на нашата среща с Педер-и-Бахарат няколко чудновати страни, които изобщо не ги бе имало, и бе неизбежно също така, че ме възхвали, наистина, но толкова по-малко забрави себе си. Той се постара да го стори, както е известно, по такъв начин, че се представи като мой съветник и закрилник. Като приложение остави да последва забележката:

— Казвам ти, о, бинбаши, такъв един курбач е въплъщение на всичката победна несломимост! Аз никога не бих влязъл в Бирс Нимруд без камшик. Ако и вие бяхте взели един, то благосклонността на съдбата щеше да ви съпроводи до вътре и да ви изведе отново навън като свободни мъже.

Дозорца понесе без отговор това назидание и отправи към мен въпроса:

— И ти сега мислиш, ефенди, че тези персийци ще те търсят тук в Багдад?

— При положение че дойдат насам, сигурно ще го сторят — отвърнах аз.

— И затова искаш още утре да тръгнеш?

— Не само затова, защото вече ти казах, че ще ги избягвам, наистина, но не се страхувам от тях. Сега нямам причина да остана тук да се търкалям в кревата.

— Моята молба не е ли за теб причина?

— Не, понеже ние ще се върнем. Тогава ще имаме причина за оставане, защото зад нас ще лежи една неколкодневна езда, от която ще трябва да си починем.

— В такъв случай не искам да настоявам повече, но те моля да не предприемаш при Бирс Нимруд нищо, което би могло да ми навреди.

— Вече Обещах да изпълня желанието ти и можеш да разчиташ, че ще съдържа думата си.

Първоначално бях имал само намерението да посетя упоменатите, свързани с нашите спомени, места, но искрено признавам, че разказът на бинбашията пробуди у мен решението да даря Бирс Нимруд с едно по-голямо внимание. Отдавна знаех, че той съдържа ходници, в които хората често бяха опитвали да проникнат; По-късно обаче опитите бяха изоставени, защото в много случаи бяха

протекли нещастно. Подземните помещения, в които полякът е бил затворен, събудиха моята любознателност, толкова повече че скицата в бележника ми се отнасяше до тях. Исках да ги издиря, но не казах нищо на Дозорца за това и бях решил естествено да не предприемам нищо, което би му донесло вреда.

За пробудуване на нощта вече дума не се отвори. Малко след полунощ хвърлихме едно око на конете и си легнахме.

-
- [100] „Алиф леила ва леила“ — „Хиляда и една нощ“ — б. а. ↑
[101] „Хесар ефсане“ — „Хиляди разкази“ — б. а. ↑
[102] Арабистан Ордюсил — дивизия на Арабистан — б. а. ↑
[103] Икбал — Щастие — б. а. ↑
[104] Сефа — Блаженство — б. а. ↑
[105] Елмаз — Диамант — б. а. ↑
[106] Хатт-и-Хумаюн — декрет на султана — б. нем. изд. ↑
[107] шейх ул ислям — върховният глава на мохамеданското духовенство — б. а. ↑
[108] Дер ел Камар — Манастир на луната — б. а. ↑
[109] Димишк еш Шам — Дамаск — б. а. ↑
[110] ра'ая — немохамеданско население; обикновено неправилно изписвано вряях — б. а. ↑
[111] яхуд — евреи — б. а. ↑
[112] аскер хекими — военен лекар — б. а. ↑
[113] кумрукджи — митничар — б. а. ↑
[114] хибр — мастило — б. а. ↑
[115] калем — тръстикова писалка — б. а. ↑
[116] варак — хартия — б. а. ↑
[117] шама ахмар — восък за подпечатване — б. а. ↑
[118] хатим — печат — б. а. ↑
[119] Сер-и-Шахи — шахски лакът — б. а. ↑
[120] веджеб — педя, персийска народна мярка — б. а. ↑
[121] калемкар — буквално „рисунок с перо“ — б. а. ↑
[122] мургус — ангорска коза — б. а. ↑
[123] Фаршха — килими — б. а. ↑
[124] харах — моаре, лъскав копринен плат, даващ вълнообразни отблясъци — б. а. ↑
[125] сагхри — шахренова кожа — б. а. ↑

- [126] черме хамадани — марокен — б. а. ↑
[127] пугте бухара — черни агнешки кожи от Бухара — б. а. ↑
[128] маден-и-нау — три вида тюркоази според тяхното качество — б. а. ↑
[129] увад — мн. ч. от юда = стая, помещение — б. а. ↑
[130] канафид — мн. ч. от кунуфуд = бодливо свинче — б. а. ↑
[131] Бабел (староевр.) — Вавилон — б. пр. ↑
[132] кабр — гроб — б. а. ↑
[133] даббур — оса — б. а. ↑
[134] ниср — орел — б. а. ↑
[135] Булуния — Полша — б. а. ↑
[136] булуни — поляк — б. а. ↑
[137] ва'ис — християнски проповедник — б. а. ↑
[138] хариб — мохамедански проповедник — б. а. ↑
[139] Библия, Лука, 11; 9 — б. пр. ↑
[140] Вж. Библия, Трета книга на царете, 19. — б. нем. изд. ↑
[141] Съблюдавайте времето на действието! — б. нем. изд. ↑
[142] Амирика — Америка — б. нем. изд. ↑

7. КЪМ ХИЛЕ

Разстоянието от Багдад до Хиле се сравнява с три къси дневни прехода. С нашите бързи коне ние не се нуждаехме от толкова дълго време и ето защо през ум не ни мина да започнем ездата предиобед. Напротив, изчакахме както преди година да преминат най-големите дневни жеги и след като се сбогувахме с Дозорца и неговия тлъст онбаши, поехме нагоре по реката, за да се прехвърлим по моста на десния бряг на Тигър.

Когато изпратихме оттам един поглед назад, градът трепкаше пред очите ни точно както навремето в ярък слънчев блясък. Вляво се виждаха градините и карантинното отделение, по-нататък — малката крепост и непосредствено до водата — правителствената сграда. Вдясно лежеше предградието със старото медресе на Мостансир. После се разстиляше сбитият масив от къщи с издигащите се над тях минарета и куполи на джамиите, над които бе надвиснало свойственото за Багдад було от мараня и прах.

Оттук се насочихме към Ошах-канал, а когато го оставихме зад себе си, пред нас се ширна безбрежната пустиня. Да, ландшафтът там е пустиня! Там, където немного отдавна са се редели градина до градина, където са помахвали хиляди палми, ухаели цветя и блестели великолепни плодове, сега се простира на запад до брега на Ефрат необозрима, безотрадната пустиня.

През тази пустош водеше пътят ни първо към кхан Асад и после към Бир Нуст, който достигнахме малко преди вечерта. Да пренощуваме в кхана^[143], не можеше и през ум да ни мине — заради паразитите. Ние го навестихме само за да напоим конете и прояздихме още едно известно разстояние по посока кхан Искендерийе. В пустинята слязохме, вързахме животните за колчета и проснахме застилките за спане.

Дотук не бяхме срещнали нито един шиитски поклонник или някакво погребално шествие, ала въпреки туй Халеф каза, когато бяхме седнали един до друг:

— Сихди, нищо ли не подушваш? Аз се чувствам изцяло така, сякаш се намираме в чумавия лъх на Кервана на смъртта. Нямах ли и ти същото усещане?

— Да, точно като теб — потвърдих. — Споменът въздейства върху нашите обонятелни нерви. Аз не само виждам да минава край мен Керванът на смъртта, ами буквално го подушвам. Тогава беше направо ужасно и не е чудно, че нашите носове и до днес не са забравили миризмата на трупове, която им погоди такъв жесток номер.

Какво преживяхме тогава с Кервана на смъртта, е вече разказано и не се нуждае от повторение.^[144]

Но то минаваше сега пред духовните ни очи, когато след много години седяхме в дълбоката тъмнина край пътя, по който бяхме яздили навремето. Паметта ни върна някогашните преживелици с най-пълна яснота и ето как стана, че си въобразявахме да усещаме в носовете си също и онова ужасяващо „благоухание на рая“. Но знаехме, че това е само измама — въздухът проникваше в дробовете ни чист и здравословен и вещаеше крепителен сън. След като изконсумирахме простата си вечеря и се погрижихме също за конете си, ние се увихме заедно с пушките и одеялата и затворихме очи. Можахме да поемем този риск, понеже аз разчитах на лекия си сън, а нашите два арапа бяха приучени да ни известяват с пръхтене всяко приближаване. Притиснат до жребеца си, на когото казах в ухото обичайната сура, аз скоро заспах и не се събудих, докато не ме пробуди осезаемата утринна хладина.

Тъй като тук край пътя вода нямаше, можехме да напоим конете чак в кхан Искендерийе. И тъй, възседнахме ги и яздихме най-напред до тази пътна цел.

Под кхан тук се разбира това, което хората в Запада не съвсем правилно наричат кервансарай. Кхановете или хановете между Багдад и руините на Вавилон са с почти еднакъв стил. Те са били създадени от Персия за подсигуряване най-добри условия за пилигримските шествия и представляват малки, обградени със зидове укрепления, които предлагат достатъчна закрила срещу евентуални бедуински нападения. През яката порта на кулата, позволяваща далечен обзор по пустинята, се влиза в оръжения от сводести помещения двор. По средата му се издига една платформа, върху която народът нощем спи, а през деня коленичи за молитва. Отзад се намират яхърите за конете и

камилите. Приемът в тези ханове не се заплаща, ала той излиза достатъчно скъп за навикналия на чистота спътник поради противните паразити и му става още по-омразен, ако по време на присъствието му го сполети нещастие да види как в двора навлиза керван с трупове, чиито вонещи ковчези биват струпвани пред него един връз друг. И дори веднага да удари на бяг и спре едвам на Северния полюс, може все пак да е сигурен, че и там при вечния лед ще усеща все още в изтерзания си нос мириса на трупове!

След два часа стигнахме до хана и преминахме с конете през портата. Мястото беше достатъчно голямо да побере стотици хора и животни, но днес бе малко заето. Присъстващите ни дариха с живо внимание, по-точно конете ни, към които се стълпиха да ги зяпат. Тъй като това ни досади, аз се насочих към надзорника и той ни освободи срещу съответния бакшиш от натрапниците.

Когато слязохме при кладенеца, там вече се намираха двама мъже, които пояха конете си. Ние не желяхме да ги безпокоим, а почакахме да свършат. Докато ги гледахме, забелязах на пръста на единия някакъв сребърен пръстен, който привлече вниманието ми. Вглеждайки се по-остро, съзрях, че плочката му е осмоъгълна. Дадох си вид, сякаш искам да погледна надолу към водата дали ще има достатъчно в наличност и за нас, но всъщност наблюдавах ръката му. Да, това бе пръстенът на силлан. Надписът се състоеше от „са“, свързано с „лам“, а над тях стоеше един тешдид^[145], който въпреки незначителните му размери ясно различих. Един скришен поглед към ръката на другия ми показа, че и той носеше такъв пръстен на същия пръст. Тези двама мъже бяха значи силлан.

Тук ми хрумна идеята дали това не е една добра възможност да подложа действието на нашите пръстени на проверка. Сега, когато разказвам това и са ми известни всички по-късни събития, знам, че реализирането на тази идея бе наистина една голяма непредпазливост.

Върнах се отново при Халеф, извадих от джоба издетите от Педер-и-Бахарат и придружителите му пръстени, надянах си златния, дадох на хаджията един от двата сребърни и казах:

— Сложи си незабелязано този пръстен на пръста! Тези двама мъже са силлан. Любопитен съм как ще реагират, като забележат нашите пръстени.

— Машаллах, това е добра идея! — ухили се той тихо, при което очите му радостно просветнаха. — Може би тази среща ще ни докара някое приключение, за което по-късно ще можем да разказваме. Ако ме попитат, ще им кажа, че...

— Нищо няма да им казваш! — пресякох го аз. — Приказването остави на мен! Ние не можем да знаем какво ще научим и следователно трябва да бъдем предпазливи. А сега внимавай и не се дръж нескопосно!

— Аз? Нескопосно? — запита той обиден. — Сихди, виждал ли си ме някога, мен, твоя приятел и закрилник, нескопосан? Щеше ли да ме вземе нявга Ханнех, най-прелестната сред най-велелепните рози и резеди, за мъж на своето сърце, ако бях някой непрокопсаник...

По-нататък не чух думите му, защото бях натъпкал бързо чибука си, упътих се отново към мъжете и помолих единия, който пушеше:

— Тютюнът е храна за душата, а димът му възнася мислите от земята. Аз нямам огън и те моля да възрадваш моето сърце.

Една толкова учтива молба не можеше да бъде отблъсната. Бях приел, че той ще си послужи с обичайното за тук огниво. Оня обаче извади от пояса кибритени клечки и запали една. Това толкова дребно обстоятелство за мен все пак не бе без значение, защото ми даваше отправна точка за заключения, които иначе нямаше да мога да извадя. Той прояви учтивостта да поднесе огънчето към тютюна. Аз се възползвах от случая да държа чибука така, че очите му да се спрат върху пръстена на пръста ми. Каквото възнамерявах, стана. Той го забеляза, изгърва горящата клечка и извика:

— Абархрака 'ллах! (Да благослови Аллах!) Какво съглеждам на ръката ти!

Аз вдигнах предупредително ръка и хвърлих изпитателен поглед наоколо. Тогава онзи прибави тихо:

— Прощавай, о, господарю! Изненадата ми да те намеря тук бе толкова голяма, че насмалко да забравя повеляваната предпазливост!

Той значи ме смяташе за някого, когото всъщност трябваше да търси някъде другаде. Налагаше се да действам много умело.

— Къде предполагаше, че съм?

— В Багдад, където можеше да си пристигнал не по-рано от вчера.

— Ти позна. Само че аз не се задържах там.

— Разпореждането на Сефира ти е било връчено веднага?

— Да.

Сефира! Тази дума ми подежда като електрически нож! Същият Сефир ли бе, за когото разказва бинбашията? Къде се намираще той? Каква цел преследваше? За какво се отнасяше неговото разпореждане? Кой и какъв беше мъжът, за когото бях считан сега? Тези и още други въпроси ми минаха през главата. Може би щеше да ми се удаде да изкопча съответните отговори.

Мъжът погледна сега изучаващо Халеф, съгледа сребърния пръстен на ръката му и после ми отправи раболепния въпрос:

— Ще проявиш ли благост към мен, о, господарю, ако дръзна да се осведомя дали този мъж не е Афтаб, за когото Сефира ми каза, че ще те придружава?

— Той е — потвърдих, защото ми стана ясно, че съм смятан за Педер-и-Бахарат.

— По време на това пътуване ти си се нарекъл Касим мирза?

— Касим мирза е сегашното ми име — изразих съгласие. Педер-и-Бахарат си бе послужил пред мен със същото име. Той заемаше поста на ръководещ силл, поради което аз възприех достолепната стойка и тона на началник. За да не остана дълго в неизвестност, прикачих към отговора си въпроса:

— Та Сефира значи те прати да ме издириш в Багдад?

— Да, о, господарю.

— Натовари ли те с някакво поръчение за мен?

— Да, о, господарю?

Това „Да, о, господарю“ лесно можеше да стане опасно за мен, ако все само аз бях питащият и от него получавах такива къси отговори. Затова продължих по-настоятелно:

— Какво е поръчението? Говори! Не обичам да задавам излишни въпроси.

— Прощавай, о, господарю! Сефира е много строг с нас. Ние имаме право да отговаряме само когато ни запитат и да бъдем възможно по-кратки. Имах да ти съобщя, че не бива да оставаш в Багдад, а веднага да дойдеш.

— Защо?

— Труповете скоро ще пристигнат. Те няма да бъдат докарани по керванския път, а за по-голяма сигурност ще ги преведат по Нахр

Серсар до Ефрат, откъдето ще ги спуснат с келлеки.

— Докъде?

Оня ми хвърли поглед на удивление.

— Та нали ти това по-добре би трябвало да знаеш, о, господарю!

Почти възбудих подозрение! Ето защо побързах да отклоня:

— Обичайното място го знам, разбира се. Но помислих, понеже говориш за по-голяма сигурност, че Сефира е определил някое друго.

— Досегашното място е най-доброто, което може да има, така че няма причина да се избира друго.

Аз тайно се запитах за какъв ли транспорт се касаеше. За трупове! Той бе поставил особено ударение на тази дума. Явно не се имаха предвид трупове, но какво друго? С таен език ли си служеха силлан, може би по начина както говорят помежду си нашите престъпници на Кохемер Лошен^[146]?

Много ми се искаше да го разбера и затова попитах, макар да се подхвърлях на опасността да извърша грешка:

— Знаем ли що за трупове са този път?

Натъртих на думата трупове точно както той преди малко. Той не се усъмни и отговори доверчиво:

— Щом ти не знаеш, то много вероятно и Сефира още не го знае. Изпращачът сигурно си е имал причини да го запази в тайна. Но труповете са само едното, което трябва да ти кажа. Има и нещо друго, което е май много по-важно.

— Какво?

— Кервана.

— Кой?

— Това ти нали най-добре трябва да знаеш.

Комай отново започваше да подозира нещо. Ето защо казах строго:

— Изразявай се по-вежливо, иначе ще ти покажа как трябва да говориш с мен! Може да го знам най-добре, но ти говориш за керван общо, и тъй като ние често си имаме работа с кервани, то не е изключено в този случай да имаш предвид някой обикновен, а не този, на който специално сме турили око. Ако не си достатъчно умен да го схванеш и не можеш да говориш по-ясно и по-нататък, ще искам от Сефира при подобни случаи други пратеници, които са по-малко глупави и по-учтиви!

Тогава силът се смали от страх и помоли:

— Не го прави, о, господарю! Знаеш какво ще ми коства това. А аз нямам предвид друг, а Карван-и-Пишкхидмет Баши^[147], за чието потегляне си уведоми Сефира.

— Ходара шукр!^[148] Сега стана по-ясен! Съветвам те постоянно да бъдеш такъв, защото един пратеник, който говори със загадки и не може да си отвори устата, не чини за нищо. Да, аз осведомих Сефира за него. Какво нареди той да ми кажеш сега?

— Той разпрати съгледвачи, които му доложиха, че керванът щял днес или утре да пристигне в Багдад. Ти би могъл случайно да го срещнеш и да бъдеш разпознат. Ей затова трябваше бързо да се махнеш от Багдад и да отидеш час по-скоро при него. Това имах още да ти предам.

— За щастие, ти ме срещна още тук и не е необходимо да яздиш до Багдад. За вас това е добре дошло. Вие следователно сега ще се върнете заедно с мен при него!

Казах го заповедно, макар тайно да пожелах да вървят в джендема. Ако трябваше да го взема с мен, с Халеф щяхме да се изложим на инциденти, които можеха да станат неприятни за нас. За моя радост обаче оня вметна бързо:

— Прости, о, господарю, че няма да можем да те придружим, защото трябва да отидем още и отвъд до Мадаин.

— До Мадаин? Значи не само нагоре до Багдад при мен?

— Не. Ние трябваше да подирим най-напред теб и после да яздим надолу край Тигър до Мадаин. Това щеше да ни отведе първо тук нагоре и сетне отсреща пак надолу — един дълъг път, който сега можем да съкратим, като яздим право към целта.

— После ще дойдете ли пак при Сефира?

— О, не. Преди да се върнем, ще трябва да отнесем една вест от него и до Кут ел Амара.

Тоя Сефир, изглежда, поддържаше доста разгърнатата мрежа от връзки! Но на мен това не ми влизаше по-нататък в работата, а можеше само да ми е приятно. Пътят от тук до Мадаин възлизаше на осем часа, оттам до Кут ел Амара на дванайсет и оттам до руините на Вавилон, където предполагах, че се намира Сефира, отново още четиринайсет часа. И колкото и да напругаха двамата силлан не особено яките си коне, то трябваше все пак да отделят време за храна и спане, така че не

можеха, както преценявах способностите им по външен вид, да пристигнат при Сефира за по-малко от два дена и половина. Междувременно ние отдавна щяхме, тъй като възнамерявахме да посетим за кратко само няколко места, да се намираме по обратния път и следователно не можехме да очакваме втора среща с тях. Това ме успокои дотолкова, че се осмелих на малко нахалния, наистина, въпрос:

— Каква вест имате да отнесете до Мадаин и Кут ел Амара?

— Не се сърди, о, господарю, ама по тая работа сме длъжни да мълчим.

— Дори пред мен?

— Пред всекиго и понеже Сефира не те спомена като изключение, то не бива да ти поверяваме.

— Ха тъй! Това ми харесва! Човек дори заради началника си не бива да се отклонява от своя дълг. Посочи ли Сефира някое определено място, където да го срещна?

— Та нали го знаеш, о, господарю!

— Разбира се! Но той все пак не пребивава там постоянно и може би ви е казал къде ще се намира в този случай.

— Ако не е там, ще трябва да го чакаш. Тамарисковият храсталак там горе над Хиле е достатъчно голям и гъст да скрие и теб, и всички, които се намират там. Откак бе извършено голямото убийство там и до ден-дневен никой не припарва нататък. Та нали трябва да се върви два часа по горещ пясък, а духовете на избитите ден и нощ бродят наоколо, както вярват всички жители на Хиле. Ти ще си там, о, господарю, по-сигурен и отколкото в скута на Ибрахим^[149]!

— Добре! Значи нищо повече нямате да ми доложите?

— Нищо, но... о, напротив! Тук се сецам още едно. Сефира каза, че нещо не знаеш, а това незнание по-късно би могло да те подведе до някоя грешка. Той се е съюзил именно срещу Карван-и-Пишкхидмет Баши с гхазаи. Един техен отряд се е разпръснал тук и за да не възбудят някакво подозрение, те се представят за солаиб. Това трябваше да ти кажа. А сега наистина няма какво повече да ти съобщим, о, господарю!

— Добре! Доволен съм от вас и вие си заслужихте бакшиша. Ще си го получите, когато се видим отново в Хиле. Кога потеглихте оттам?

— Снощи.

— В такъв случай в Мадаин трябва порядъчно да си отспите. Та не се бавете тук, ами действайте, че да стигнете!

— Ще потеглим веднага, защото конете ни се напиха, а тук няма какво повече да дирим. Аллах да бъде с теб! Доури серет бигердер, ага! (Бих желал околоръст главата ти да кръжа, о, ага!)

Те яхнаха конете и излязоха през портата. Халеф отведе нашите до водата и докато ги поееше, ми смигна лукаво.

— Аллах прави глави светли и глави тъмни. Твоята сияеше като слънцето на небето, пък техните бяха помрачени от тъмата на безразсъдството и аз поглеждах в дълбината на тяхната мъдрост като в някой тъмен бунар, в който няма капчица вода. Твоето око вникна в душите им както слънцето грее през прозореца. Те, наопаки, те сметнаха за друг човек. И направиха едно такова съчетание от три личности, че даже аз самият надали ще съумея да ги разделя, пък аз съм все пак Хаджи Халеф Омар, прочутият шейх на хаддехните от голямото племе шаммар!

— Нима наистина ще ти е чак толкова трудно това разделяне? — ухилих се аз.

— То не е лесно, сихди, понеже аз не всичко разбрах, тъй като се отвори приказка за трима души и четири селища, които аз отново смесвам. Докато се говореше за тези трима души, моята душа яздеше насам-натам между Багдад, Мадаин, Кут ел Амара и Хиле, без да намери прозрение в гълбината на мъдростта, дето бликаше из устните ти.

— Не се касаеше за три, а само за две личности.

— Не, за три. За теб, Сефира и Педер-и-Бахарат. Вие сте все пак трима човека и ти няма как да го оспориш. Тия хора бяха така размешани, че и сега не знам дали ти си Педера, или той е Сефира, или пък Сефира е твоя милост, или ти трябва да си Сефира, а Сефира да е Педера. Та с кого всъщност беше объркан ти и как трябва да подхвана, че да отделя теб от него и сетне двама ви от третия?

— Силът ме сметна за Педер-и-Бахарат, това би трябвало все пак да си разбрал.

— За Педер-и-Бахарат? Ако е сторил това, то не е могло да бъде разбрано, защото тук няма никакъв разум! Който сметне теб, прославения Кара Бен Немзи ефенди, за тоя чапкън, заслужава да бъде нашибан здравата. Ако бях прозрял тая наглост на сила, то на курбача

ми щеше да се отвори работа, за която гърбината на тоя човек щеше още дълго да може да разказва! И сега, след като ми обясни това, схващам всичко друго. Сефира, врагът на нашия добър бинбаши, се намира в Хиле?

— В близост до Хиле. Скривалището му било в някакъв тамарисков гъсталак на два часа отдалеченост над града. Бил добре скрит там, понеже хората, освен от трудностите на пътя, се боели и от духовете на избитите, които бродели там.

— Много добре! Тая работа ми допада извънредно много! Аз също ще бродя там и ще му се явя като дух! И един друг дух ще взема със себе си, който е изготвен от кожата на речен кон! И той също ще броди, ама не по водата или по брега, а по неговия гръб! Толкова дълго ще броди по тоя гръб, додето самият Сефир също се превърне в дух, а именно дух на тиха тъга и жалби за ударите, които е получил от мен, защото е лишил нашия мил бинбаши от пари и служба! И какво прави хаалазът в скривалището си?

— Та нали чу, че чакал трупове.

— Така му се пада! Нека си ги нагъва по който начин му е угодно — варени, пържени, печени или пресни-пресни направо от ковчега! Ама не стана ли дума и за някакъв друг керван?

— Да, за Карван-и-Пишкхидмет Баши.

— Това не го разбрах. Аз сега говоря все пак добре персийски, но какво е пишкхидмет баши, не знам.

— Думата е равнозначна на фераш-баши^[150], сиреч дворецов служител на шах-ин-шаха.

— Значи някакъв висш чиновник, който сега е на път с някакъв керван?

— Да.

— Какво възнамерява Сефира с него?

— Това не знам!

— Не знаеш? О, сихди, колко дълбоко опечаляваш ти душата ми! Та твоите очи са иначе толкова остри, а ушите ти обикновено долавят всички звуци — от фученето на бурята и тътнежа на гръмотевицата до нежната свирня на сарасир^[151]. А намеренията на тоя Сефир, който все пак е хиляда пъти по-голям от един щурец, са останали скрити от теб.

— Да чуеш свиренето на щурец и да прозреш тайните намерения на един престъпник, са две много различни неща. Какво възнамерява

Сефира с кервана на камердинера, не мога да знам, но го предполагам.

— Ее, и какво предполагаш?

— Че се кани да го нападне с помощта на вербуваните гхазан. От това съюзяване с гхазан впрочем извличам най-важния може би за нас извод, че той или няма достатъчно силлан при себе си, или пък тези не се дават на разположение за нападението на един керван, защото не са разбойници и убийци, а преследват по-малко престъпни задачи.

— И Педер-и-Бахарат беше силл, ама поиска да ни убие.

— Това може да е било изключение. Ти го наби, а знаем, че ударите могат да се измият само с кръв.

— На такова изключение аз не вярвам, сихди. Сега си мисля, ако Сефира иска да нападне кервана на камерхера, то тоя керван трябва да му обещава добра плячка, а?

— Действително. То си е и много лесно разбираемо, макар тук също да няма сигурност, а само едно предположение. То е свързано с Майдана кома^[152] в Париж.

— Париж, столицата на франките? Една Майдана кома, дето се показва всичко, което е създал и изработил един народ? Как се съчетава това със Сефира и планираното нападение? — попита хаджията учуден. — Сихди, ти си най-умният мъж сред всички, които познавам, ама не си в състояние да съешиш Сефира с Париж и Майдана кома.

— Поне ще опитам. Шахът има намерение, да пътува до Париж, за да види тази Майдана кома. Всички негови служители са съгласни, но духовенството е против. Само че той знае също така добре както всеки друг мюсюлманин как би могъл човек да доведе тези благочестиви люде до по-добро схващане — ами просто трябва да ги купи. Всички тези шиитски духовници ламтят за пари — от върховния имам-джума до най-ниския муллах. Даряваш няколко джамии, награждаваш неколцина влиятелни имами със звонково ръкостискане и ако и това не помогне, прибягваш към най-ефикасното средство, което никога не е било употребявано напразно, а именно пращаш един Карван-и-Рашва^[153] до свещените градове и можеш да бъдеш после сигурен, че резултатът няма да се остави да го чакат. Духовенството на Мехмед Али и Кербела има голямо влияние върху привържениците на Шиа.

— По-нататък, сихди! Сега започвам да разбирам. Ти искаш да победиш изразеното преди малко от мен съмнение.

— Един такъв Карван-и-Рашва бива поверяван само на някой добре изпитан мъж, за когото човек знае, че може да разчита на него. А кого може да познава шахът при царящите в двора му порядки по-добре от своите камерхери? Сред тези довереници той потърсва най-верния и благонадеждния, за да му предаде богатите дари заедно с тайното и същевременно важно поръчение. А когато керванът потегли, може да бъде наречен еднакво добре и Карван-и-Рашва, и Карван-и-Пишкхидмет Баши, защото начело на него се намира един камерхер.

— Това звучи толкова просто — призна хаджията, — та се учудвам, че сам не се сетих.

— Аз размишлявам и още по-нататък, драги Халеф. Ти чу, че Педер-и-Бахарат е уведомил Сефира за кервана. Той е бил в Персия, вероятно в столицата, и е подслушал намерението на камерхера. Едно пътуване по повеля на владетеля с цел да предаде драгоценни дарове определено се държи в най-голяма тайна, толкова повече че е насочено срещу досегашното настроение на духовенството. Значи при всички случаи е коствало много време, много внимание и хитрост, много пари, за да се подкупи един или неколцина посветени, следователно необикновени жертви за проникването в тази тайна и щом всичко това не се е видяло много на Педер-и-Бахарат, то трябва да се касае за някоя твърде доходна далавера. После той е изпратил от Персия насам вестител, а Сефира съгледвачи срещу кервана. Също и това са обстоятелства, които водят до заключението, че този Карван-и-Пишкхидмет Баши е от голяма важност за двамата, вероятно от много по-голяма отколкото така наречените трупове, които щели да пристигнат по течението на Ефрат.

— Тогава той е важен и за нас, сихди?

— Засега още не, но при определени обстоятелства може да стане. Ние не възнамеряваме среща нито с Педер-и-Бахарат, нито със Сефира. Ако тя въпреки всичко се осъществи, то трябва да очакваме, че ще бъдем въввлечени в тази тайнствена работа, защото имаме Сефира пред нас, Педер-и-Бахарат зад нас, а пък мястото, на което те искат да се срещнат, е същевременно същото, което ние се каним да навестим. Вероятно има само едно средство да се избегне срещата.

— Какво?

— Да се откажем от посещението на местата и да се върнем в Багдад, при което, за да не срещнем Педера, трябва да поемем по друг път.

— За това съвсем не можех да се сетя, сихди! Каквото веднъж съм наумил, правя го. Най-малко пък заради тия диванета бих се отказал от намисленото, защото ще изглежда, като че се боим от тях. Ние сме решили да яздим до руините на Вавилон и това и ще сторим. Или ти си може би на друго мнение?

— Не.

— Тогава да потегляме! Конете ни се напиха, а водният ни мех е пълен. Нека идва който си ще, силлан или други сенки, аз съм готов всеки миг да им обясня с камшика, че чувствата на моето сърце бият с голяма живост за тях. Чуй добре, сихди, бият... за тях, казах!

Той изтегли курбача и просвистя няколко пъти във въздуха. После каза:

— Тъй, сега тулумът с водата е вързан за седлото и ние можем да тръгваме.

— Да, да си продължим ездата! Но да не забравим да свалим и приберем пак пръстените на силлан.

— Защо?

— Защото ще се представяме за силлан само когато това ни носи полза. Ако всеки срещнат силл ни смята за себеподобни, бихме могли да изпаднем в неприятни положения.

Възседнахме отново и напуснахме хана. Отиващите за Хиле кервани оттук навестяват още кхановете Насирийе и Махавид. Ние обаче се отказахме от тях, защото трябваше да избягваме всяка нежелана среща, а и ни бе по-приятно да се придържаме към същия път, по който бяхме поели навремето, за да отбегнем кервана на мъртвите и неговата воня.

Аз говоря за път, наистина, но такъв нямаше. Ние яздехме по открито поле или по-скоро по пустиня без никакви проправени пътища, при което трябваше да прекосяваме множество отколе пресъхнали канали и ровове. Вярно, тогава се бях намирал в трескавия стадий на чумата, в някакво нереално състояние, ала въпреки това днес разпознавахме всяка по-забележителна точка от пустошта, край която бяхме минали.

— Тук беше, сихди — каза Халеф, като спря коня си, — където слязохме навремето от животните, за да изчакаме да отминат най-големите дневни горещини, и където видът ти започна да ми прави впечатление. Ликът ти беше сив и тъмни кръгове обрамчваха очите ти. Трябваше да ти дам вода и оцет, ама погледът ти въпреки туй остана без душа, и аз се досетих, че напругаш всички сили, за да останеш прав, и го премълчаваш пред мен, за да не натъжиш моето сърце.

— Да, лошо време беше, Халеф — потвърдих. — Аз бях вече само някакво привидение. Докато се носехме по пустинята, тя прелиташе край мен като безутешна химера, а хората, които бяха при мен, ми приличаха на призраци. Ако си съгласен, ще се ръководим по тогавашното разпределение на времето и днес ще пренощуваме на същото място край Бирс Нимруд.

— Да бъде твоето желание, сихди. Колко имаме да яздим още до Хиле?

— Четири часа.

— Значи ще пристигнем там в най-големия слънчев пек и бихме могли да го пропуснем, преди да продължи после ездата.

По пладне стигнахме палмовите горички по левия бряг на Ефрат. Вдясно видяхме руините на Ел Химаар, после възвишението на Телл Бабил и също Каср — по-точно останките от някогашния царски дворец, в чиито помещения починал Александър Велики. Разположеното в близост крило Арман Ибн Али вероятно е носело прочутите Висящи градини на Семирамида. Вляво също се показа множество руини, най-могъщите от които и до днес се казват Бабил (Вавилон). Мохамеданската легенда разказва, че във вътрешността били обесени за краката двама низвергнати ангели Харут и Марут, които и сега още си висели в същото положение. Когато достигнахме Хиле, преминахме по понтонния мост на отвъдния бряг и отседнахме в един менсил^[154], който предпочетохме, понеже днес нямаше много гости, но разполагаше с едно доста голямо подземно помещение, чиято хладина бе истинска благодат. Настанихме конете под един сайвант, подсигурихме ги с фураж и вода и слязохме в зимника, след което Халеф се отправи с разрешението на ханджията в матбахата^[155], за да приготви със собствените си ръце една кокошка с ориз, докато аз се изтегнах на една възглавница.

Хиле е изграден изцяло от тухлите на вавилонските купища развалини и представлява главното селище на околия Диванийе. Тук се разделят керванските пътища за Кербела и Неджеф Али. Сред обществените сгради най-значителната е Еш Шамс джами^[156].

Десетте хиляди жители са шиитски персийци и араби и толкова фанатично настроени, че аз много се пазех да кажа на съдържателя, че съм християнин. Той нямаше да ме изтърпи нито миг, щеше да обяви всичко, до което съм се докоснал, за нечисто и да го подхвърли на обредно очистване, чиито разноски щях да бъда принуден да заплатя аз. Понеже говоря за чистота и очистване, бих желал да отбележа, че жителите на Хиле нямат повод да се гордеят с чистотата си. Доколкото видях, градът приличаше по-скоро на място за струпване на всичката възможна ориенталска мръсотия.

Нашата кокошка можехме да си я изконсумираме с наслада, наистина, защото я беше опекар самият Халеф. Когато си поръчахме след това кисело мляко — Хиле е прочут надалеч с киселото си мляко, — трябваше да изгребем горния слой, който бе негоден за ядене поради мръсотията. Ханджията видя какво направихме и понечи да се разсърди. Попита със сбърчен нос за причината. Всякога готовият за приказки Халеф обаче веднага изнамери претекст.

— Прости ни, о, образец на благочестивото гостоприемство! Ние сме каещи се грешници и за да се накажем и учим на лишения от земните блага, сме сторили оброк да не ядем най-доброто на храната, която закусваме, а ти сигур ще признаеш, че това, дето го изгребахме и хвърлихме, е най-хубавото от киселото ти мляко.

— Аллах да бъде милостив към вас и да ви даде сили да изпълнявате оброка си при всички гозби, а не само при млякото! Вие и от кокошката трябваше да оставите най-доброто, ама я излапахте цялата.

— Лъжеш се, защото не го излапахме.

— Само че аз не виждам вече нищо!

— Наистина ли? Позволи да ме хване страхът за виделината на твоите очи! На какво щеше да прилича една кокошка, ако костите не придаваха изправен стоеш на нейната снага? И как щеше да съществува, ако не притежаваше перата, които представляват гнездилото на нейната красота? Ако Аллах те е благословил с дарбата разум, ще съзнаеш, че костите и перата са най-хубавото нещо на една

кокошка. Сега погледни насам! Тук виждаш да лежат кокалите. А като идеш горе в кухнята, ще откриеш и перушината, от която и едноедничко перце не сме изяли.

Мъжът не знаеше какво да каже и тръгна нагоре, мърморейки си вкиснато. А Халеф се подхили лукаво.

След известно време ханджията се върна с трима души, които бяха облечени с вехти и опърпани машлах^[157] и не будеха много доверие. Те ни огледаха с очебийно любопитство и седнаха на пода близо до нас. След като си поръчаха чибуци и кафе, единият се обърна към нас:

— Горе видяхме конете ви и им се възхитихме. Който притежава едно такова животно, трябва да е много богат. Може ли да попитам къде се намира родината ви?

Халеф ми хвърли въпросителен поглед. Аз му кимнах леко и ето защо той се нае с отговора.

— Ние живеем в далечната страна Шибири^[158], където планините се извисяват до месечината и са бели от снега, в който там дъждът има навика да се превръща.

— Аллах! Колко ли студено трябва да е там! Ние тук не знаем какво е сняг, ама сме чували за него. Там сигурно живеят сунити?

— Не, само шиити.

— Тогава да благослови Аллах тази страна и да направи в нея да израстат по хиляда палми за всеки жител! Хората там имотни ли са?

— Да, всичките!

— Това се вижда по конете ви. Когато тези жители тръгнат на пътуване, сигурно само злато слагат в джобовете, а?

Като потвърди богатството, Халеф постъпи много предпазливо, тъй като лесно можеше да насочи жаждата за грабеж на тези хора към нас. Сега той отвърна по-умно:

— Не. Нищо не слагат, защото хората там са толкова гостоприемно настроени, че никой не се нуждае от пари.

— Но тук всяко гостоприемство се заплаща. Те следователно носят скъпоценности? Може би бисери или даже скъпоценни камъни!

— Скъпоценни камъни? И що за камъни имаш предвид?

— Диаманти, рубини, смарагди, тюркоази.

— Аллах, Аллах! Да не би тези камъни при вас да са скъпоценни?

— Разбира се!

— Каква страна! И какъв народ сте! При нас в Шибири всички планини се състоят все от такива камъни. Та ние значи не ги зачитаме. Пътищата ни са настлани с диаманти, а всички къщи са изградени с рубини и тюркоази. За строежа на джамиите се вземат само смарагди, които трябва да имат едрината поне на десет ваши речни чакъло.

Сега човекът съзна, че Халеф го будалка. Той се улови за ножа и заплаши:

— Мълчи! Ако възнамеряваш да ни оскърбяваш, ще почувстваш това острие!

— Остави си го затыкнато! — ухили се хаджията. — Ние също имаме ножове. Твоето голямо любопитство заслужаваше урок и аз ти го дадох. Ние искаме да се отморим. Защо не престанеш да ни заяждаш? Това искам още да ти кажа, а сега ни остави на мира!

Тогава мъжът скочи, поднесе му свития си юмрук и кресна:

— Това са оскърбления, за които бих те ръгнал, ако не бях... ако не бяхме солаиб! Чувал ли си за това племе?

Според едно старо споразумение солаиб се радват на ненарушим мир. Никой не бива да се отнесе враждебно към един солаиб. В замяна членовете на това племе също са задължени да избягват всичко, което би могло да създаде впечатление за предизвикателство. Ние знаехме от двамата пратеници на Сефира, че той се е съюзил с една дружина гхазаи, които се представяли за солаиб. Вероятно тези тримата принадлежаха към тях. Тъй като хаджията носеше вината за тази все таки неприятна разправия, аз не го оставих да продължи, а самият отпратих няколко предупредителни думи към тези, с които бе говорил:

— Ако си наистина солаиб, не нанасяй вреда на миролюбивостта на твоето племе и си седни спокойно! Ние сме свикнали сами да вземем думата, когато искаме да говорим с някого. Та изчакай значи дали това ще ни стане приятно!

— Вие май искате да минете за много знатни люде — подигра се оня. — Аз обаче искам да ви кажа какви сте! Вие сте...

Аз скочих бързо, пристъпих близо до него и го запитах строго:

— Е, какви сме? Говори!

Той беше още с отворена уста и забрави да я затвори, макар да се бавеше с отговора. Докато задържах погледа му с очи, той заотстъпва бавно крачка по крачка, после си седна, където бе седял преди малко, и

не каза нито дума. Аз също потърсих мястото си и дадох вид, сякаш освен нас друг никой не присъства. Не мина много и бедуините се отдалечиха, но не преди да ни метнат заплашителни погледи.

— Сихди, оня се уплаши от теб! — изхили се Халеф. — Аз разбрах, че се страхува още в началото.

— Това не е благоприятно свидетелство за теб! Може ли човек да раздразва един страхливец до гняв?

— Какъв ставаш пак, ефенди! Та нали ти самият ме подкани със знак да му отговоря!

— Подканих ли те да го сториш по начина, по който това стана?

— Можех ли другояче? Какво му бе притрябвало да пита за състоянието ни. Един честен мъж не го прави, а от един нечестен човек то оскърбява. Понеже оня ме сметна за достатъчно глупав, трябваше да му го кажа. Вярно, обясних, че го считам за страхливец. Прибавих още, че на всичкото отгоре хитрува, а има и страхливи хитреци. Ти какво мислиш за тези хора?

— Смятам ги за гхазан, които ще участват в планираното нападение на кервана. Искане ми се да не бяха идвали насам.

— Нека са си които и каквито си щат, все ми е тая. И даже да са такива, за каквито ги мислиш, те ще трябва да следят за кервана и няма да им остане време да се занимават с нас. От тяхна страна сме сигурни. Но... чуй!

Чухме удари от биещи копита и се отправихме бързо нагоре към двора. Бедуините, при които се намираше и ханджията, бяха отвързали конете ни и се мъчеха да ги яхнат. Жребците се възпротивяваха. Като видя това, Халеф посегна към камшика. Аз го улових за ръката.

— Не удряй! Нахално е от тяхна страна, но те ще получат каквото искат и ще намерят наказанието си, като бъдат хвърлени.

Той овладя гнева си и отвърна със злорадо ухилване:

— Съвсем право, сихди! Ама трябва така да се изтърсят, че да не го забравят лесно. Предостави тая работа на мен! Аз ще се справя по-добре, защото съм приучил арапите.

Дребният шейх направи една привидно доброжелателна физиономия, тръгна към хората и попита:

— Искате да пробвате конете, а?

— Да, това искат — рече съдържателят. — Ама на тия животни Шейтана^[159] се е вселил в тялото, та не допускат никого до седлото.

— Да, те са свикнали да носят добри ездачи и, види се, смятат, че тия солаиб за нищо не ги бива.

— Нека само почакаат! Противят се на възсядането й повече нищо. Веднъж само да седнем горе и ще узнаят дали сме ездачи, или не! Ние те приканваме само първо да ги успокоиш!

— Мога да ви окажа тази любезност, ала ви предупреждавам преди туй, че ще ви хвърлят, Не ми приписвайте вината, ако си строшите вратовете!

— Нашите вратове си принадлежат на нас, а не на теб, ние самите ще съумеем да си ги овардим!

— Хубаво! Нагласете се и ги яхнете! И се дръжте здраво, иначе ще се намерите долу по-бързо, отколкото сте се качили!

Че тези хора се бяха добрали без разрешение до конете ни, не биваше да прави впечатление. Бедуинът е роден ездач и лесно изпада във въодушевление, когато види чистокръвен кон. Желанието му да го пробва е разбираемо. Оттам възторгът и желанието на тези трима мъже, които те поради предшествалия спор не бяха поискали да изкажат.

Жребците бяха възбудени. Те и сега хвърляха наоколо къчове, макар че господарите им присъстваха. Халеф вдигна ръка и извика думата „Сус!“^[160]

Те веднага застинаха неподвижни. Двама от бедуините ги възседнаха и намериха желаното подчинение. Те прояздиха цялата школа и накрая наподобиха играта баруд с внезапните зигзагообразни движения, което тук в тесния двор не беше безопасно. Забелязах, че очите на враните бяха постоянно отправени към Халеф. Умните животни знаеха каква е работата. Двамата ездачи тъкмо препускаха от срещуположни посоки един към друг, когато прозвуча викът на Халеф:

— Литахт, литахт!^[161]

Хаджията раздели двете думи с презрително изсвирване. Това бе сигналът. Арапите се изхвърлиха посред галопав нависоко във въздуха... едно котешко извиване на гърба, светкавично приземяване и повторно скачане нависоко... ездачите излетяха в широка дъга от седлата и със силен удар се стовариха върху тухлите. Известно време владееше дълбока тишина. Конете стояха спокойно, а хвърлените лежаха неподвижно. Ханджията и третият бедуин не се помръдваха,

после обаче се втурнаха към лежащите на земята. По лицето на Халеф бе изписан израз на горда радост.

— Какво ще кажеш за това, сихди? — попита. — Как са школувани жребците?

— Отлично — похвалих аз. — Но мисля, че ездачите пострадаха!

— Все ми е едно. Каква работа имаха с конете ни? Аз ги предупредих, а ти си свидетел, че искаха сами да се грижат за вратовете си. Погледни, имат си възнаграждението!

Единият поиска да се изправи — не можа, беше си счупил крака. Другият лежеше неподвижен — дали беше ранен, не можеше да се установи. Отидохме да си вземем нещата от зимника. Когато се върнахме, типовете се бяха посъветвали и взели някакво решение, което явно ханджията искаше да ни съобщи, защото се осведоми враждебно от мен:

— Май се каните да си вървите?

— Да — потвърдих.

— Няма да стане. Ще трябва да останете.

— Защо?

— Виждаш какво се случи тук. Този мъж си строши крака, а другият е може би мъртъв!

— Какво ни интересува това! Ние ги предупредихме.

— Но дадохте сигнал на конете да ги хвърлят!

— Това теб не те засяга. По-напред ни кажи какво трябва да ти заплатим за яденето.

— Ще научите по-късно. Аз няма да ви пусна да тръгнете.

— Ба! Май няма да можеш да ни задържиш.

— Със сигурност ще го сторя, а ако не се подчините, ще отнеса жалбата си до пашата!

— Ако мислиш, че ще ни сплашиш, като даваш на тукашния санджаки тази висока титла, то много се лъжеш. Ние стоим под непосредствената закрила на падишаха, а и дори да не беше така, щяхме сами да съумеем да се защитим. Ще ни осведомиш ли колко струва яденето?

— Не!

— Тогава ще ти заплатя колкото пожелаеш. То ще е повече, отколкото можеш да поискаш. Ето ти го!

Извадих пари от кесията и му ги подадох. Оня перна ръката ми отдолу и монетите полетяха към земята. Аз го предупредих:

— Чуй, човече, не съм свикнал да ме удрят и оскърбяват по подобен начин. Опиташ ли още веднъж, ще ти покажа как се отнасям към подобно нахалство! Разкарай се!

Ханджията ми беше застанал на пътя, защото видя, че се гласях да се кача на седлото. Халеф вече се беше метнал на своето. Бедуините викнаха на съдържателя да не ни пуска. И той наистина се осмели да ме улови за ръката.

— Пусни! — повелих му.

— Оставаш! — рече ми оня заповедно, като ме държеше здраво.

— Тогава отлети насам, където полетяха вече другите!

Стоварих един удар под брадата на ханджията, от което той залитна назад, улових го после за левия хълбок и под дясната мишница, дигнах го и го запратих върху третия бедуин, който понечи да му се притече на помощ. Двата рухнаха на земята. Преди да са успели да се съвземат, аз седнах на коня и потеглихме. Хората ревнаха подире ни. Ние не им обърнахме внимание и поехме в тръс, без да бъдем преследвани от тях, през западната градска част и тамошната палмова горичка към местността, в която югозападно от града и в близост на руините Ибрахим Халил се намира Бирс Нимруд.

---

[143] кхан — друг правопис за хан — б. а. ↑

[144] Вж. Карл Май, Събрани съчинения, том 3, „От Багдад до Стамбул“. — б. нем. изд. ↑

[145] тешдид — знак за удвояване — б. а. ↑

[146] Кохемер Лошен — джебчийски или тарикатски език — б. нем. изд. ↑

[147] Карван-и-Пишкхидмет Баши — Кервана на главния камерхер — б. а. ↑

[148] Ходара шукр! (перс.) — Слава на Бога! — б. а. ↑

[149] Ибрахим — Авраам — б. пр. ↑

[150] Фераш-баши — главен камердинер — б. а. ↑

[151] сарасир — мн. ч. от сарсур = щурец — б. а. ↑

[152] Майдана кома — изложба, панаир — б. а. ↑

[153] Карван-и-Рашва — Керван на рушвета — б. а. ↑

[154] менсил — арабска странноприемница — б. а. ↑

- [155] матбах — кухня — б. а. ↑
- [156] Ел Шамс джами — Джамия на слънцето — б. а. ↑
- [157] машлах — вълнени палта — б. а. ↑
- [158] Шибири — Сибир — б. а. ↑
- [159] Шейтан — Дявола — б. нем. изд. ↑
- [160] Сус! — Кротко! — б. а. ↑
- [161] Литахт, литахт! — Долу, долу! — б. а. ↑

8. ЗАПОДОЗРЕНИ КАТО КОНТРАБАНДИСТИ

Разстоянието до Бирс Нимруд е около три часа. През това време срещнахме само няколко самотни бродници. Когато пристигнахме там, слънцето залязваше и ние спряхме в подножието на руините при мястото, където навремето бяхме установили нашия бивак. Наоколо не се мяркаше никакъв човек. Можехме да оставим конете без надзор и се качихме на височината на кулата, за да хвърлим един поглед на обширното поле развалини. Тук горе се намирахме на едно от най-прочутите места в историята на религията и света!

Както предишния път си спомних думите на Светото писание:

„И рекоха: Елате, да си съградим град и стълб, на който върхът да стига до небето; и да си придобием име...“^[162] Градът бил построен и наречен Вавилон^[163].

Името още е налице, но къде е градът и къде е кулата? Развалини и нищо освен развалини далеч навред, а там, където кулата е трябвало да достигне небето, аз стоях за втори път и си припомних словата:

„Където Господ не строи къщата, там майсторите работят напусто, а ако Господ не закриля града, то пазачите бдят напусто!“

Разтърсен от гледката на могъщите руини, аз се сетих колко често съм чел предсказанието на Иеремия, което бе прозвучало като ека от тръбите над осъдената от Бога Сенаар! Край водите на Вавилон, по бреговете на Ефрат и покрай езерата и каналите седели безотечествените синове на Авраам. Техните лири, китари и арфи висели нямо по върбите, а сълзите им се стичали в знак на покаяние за техните грехове. И ако понякога прозвънтявала някоя арфа, то прозвучавал от нея копнежът по града (Йерусалим), който подслонявал храма на Йехова, а завършекът на жалните пения бил: „Издигам аз очи към планините, откъдето ще дойде помощта.“ И Господ се вслушал в тези молитви. Разнесъл се мощният глас на Иеромияхус от Анатот, когото ние наричаме Иеремия, и плачещият народ чул неговите думи:

„Това е словото на Господа срещу Вавилон и страната на халдейците: От север ще възлезе един народ, който ще направи земята ви пуста; лък и копие ще държи и е жесток и немилостив; гласът му звучи като море. Бягайте изсред Вавилон, та отървете всеки душата си; защото иде глас на бран в земята и голямо съкрушение! Така говори Господ Саваот: Ето, аз ще накажа Вавилонския цар; опълчете се против Вавилон отвред! Лелекайте за него; паднаха основанията му, съсипаха се стените му. Възлезте срещу него! Отворете житниците му, заколете всичките му телци; разположете стан против него наоколо, из него никой да се не отърве! Защото се възгордя против Господа; затова младите му ще паднат и стъгдите му и всичките му ратници ще загинат в онзи ден. Меч ще дойде връх Вавилон и връх големците му, връх мъдрите му и юнаците му, връх конете им и връх колесниците им, и връх всичките смесени люде, които са всред него. Както разори Бог Содом и Гомор, така и Вавилон ще бъде на грамади, а селенията му ще станат земя пустинна необитаема!“^[164]

И как ужасно се е изпълнило словото на пророка! С 600 000 бранници-пешаци, 120 000 конници и 1000 бойни колесници, още безчет хиляди камилски ездаци идва Кир и покорява града въпреки укрепеното му положение и въпреки че бил запасен с провизии за двайсет години. По-късно Дарий Христаспис отрежда да съборят стените му, а Ксеркс ограбва всички негови съкровища. Дори Александър Велики не можал да възпре съдбата на града. Не минало много и по заградената от зидове част на града засели жита, после партиските царе ползвали Вавилон като ловен парк. От владичеството на арабите името Вавилон съвсем изчезнало от историята, а днес не може да се види нищо повече от едно обширно поле изветрели тухли, в което дори остроото око на изследователя мъчно се ориентира.

Така си отминава светът с цялото великолепие и само Божието слово остава вечно!

Слънцето вече залязваше и ние се запътихме надолу към конете, за да проснем застилките за спане. При това достигнахме издатъка на колосални развалини, откъдето забелязахме нещо, което горе ни се беше изплъзнало. Тук имаше един древен канал, който през лятото навярно пресъхваше, ала сега бе пълен с вода. Той водеше към Бирс Нимруд, но не го достигаше, а свършваше на може би четвърт час път

от него. Трябва да се намираше във връзка с него и ние видяхме по водата да се движат няколко плавателни съда.

— Кой ли може да са, сихди? — попита Халеф.

— Това и аз знам толкова малко като теб — отвърнах. — Вероятно може да ни е безразлично, ние не знаем каква посока следват тези съдове. Нека ги огледаме.

Много скоро забелязахме, че приближават. Тъй като от такова разстояние не можехме да бъдем съгледани, постояхме още известно време. После трябваше да напуснем мястото, иначе не бе изключено да ни открият. Докато се спускахме, Халеф каза:

— Сихди, споходи ме една мисъл. Ама дали е правилна, не знам.

— Е?

— Мисля си за това, което казаха пратениците на Сефира, а именно че по Ефрат ще бъдат спуснати трупове.

— И аз се замислям за същото, макар да не намирам причина да приема, че се касае за тези трупове.

— Но имай предвид, че ако предположението е правилно, ще си имаме работа със Сефира!

— Действително го имам предвид.

— Трябва да бъдем предпазливи. Мястото, където се каним да бивакуваме, лежи откъм страната на руините, а тези хора ще се упътят натам.

— Ако изобщо дойдат, да, наистина. Сега трябва спокойно да изчакаме и видим дали е такова намерението им. Според начина, по който се движат, тези плавателни средства не са лодки, а малки келлеки, и хората ще гребат до края на канала. Какво ще стане после, ще узнаем. Те може да възнамеряват нещо, което ги води само до онова място, не по-нататък. Но може и да са натоварили келлеките с предмети, които трябва да бъдат отнесени в руините. В този случай правото направление ще ги води към нас, което още далеч не означава, че ще стигнат точно мястото, където се намираме. Ние ще бъдем нащрек и трябва да се погрижим поне за конете да открием някое местенце, където да не са съвсем така без прикритие.

Като стигнахме долу, тръгнахме край подножието на руините и не след дълго забелязах нещо, което привлече вниманието ми, макар да не беше сякаш свързано с намерението ни да потърсим някое закътано място за конете. Там имаше един голям хлабав куп отломъци, състоящ

се от изветрели доби, които се бяха свлекли отгоре. По насипището се изкачваше от мястото, където стояхме, една незначителна диря. За чифт изострени в прериите и девствените гори на Америка ловни очи тя беше достатъчно ясна. Аз попитах моя дребен хаджи:

— Виждаш ли тези следи, Халеф?

— Следи? — запита той учуден. — Не забелязвам нищо. Що за хора ще са се изкачили там горе?

— Не се касае за хора, а за животни, които тук честичко бродят нагоре-надолу.

— Да не би да са лъвове! — ухили се той.

— Е, не. Това са дребни животинки, които си имат тук една често използвана пътека.

— Възможно! Аз не виждам нищо. А и разходката на тези неизвестни животни може да ни е безразлична. Хайде, сихди, да продължаваме пътя си!

— Не. Ние търсим скривалище, а животните, които се движат тук, са диви. И понеже дивите животни си имат тайни леговища, ще последваме дирите.

И тъй, изкачихме халдата и стигнахме до едно невидимо отдолу място, където нещо като просека водеше към стената на руините и дори, изглежда, продължаваше през зида. Дали тук някога е имало порта, или зидът на това място бе изветрял по особена причина и се срутил, не можеше да се установи. Но пролуката беше достатъчно голяма да пропусне и конете. Навлязохме в нея. Тя водеше през грамадни маси тухли в едно четириъгълно вътрешно помещение, което най-добре би могло да се сравни с така наречения осветителен двор, макар да не забелязахме прозорци, откриващи се към него. Ограждащите зидове бяха на много места проядени и порутени, а основата се състоеше от рохкав тухлен прах, дълбоко погребал тук етажите.

В този вътрешен двор бе по-тъмно отколкото вън, ала въпреки това видяхме екскрементите на животните да лежат в големи количества наоколо и сега открихме също от какъв вид бяха те. Тук бе очевидно тяхната площадка за битки и игри, защото съгледахме навред големи кичури четина и иглички, изтръгнати и пречупени от победените.

— Машаллах! — възкликна Халеф. — Ние май открихме един Сук ел Канафид^[165]. Не мислиш ли същото, сихди?

— Да — потвърдих. — Този дълбоко скрит двор, в който навярно от хилядолетия не е стъпвал човешки крак, подхожда изключително добре за тези нощни бодливци. Тук те лесно могат да ровят в меките купища и разпадналите се до прах зидове своите ходници, които често са много дълбоки... аа, тук се сецам за помещението, в което е бил запрян бинбашията. Той каза, че там имало бодливи свинчета. Понататък спомена една купчина пръст в ъгъла, а аз бях склонен да приема, че тази купчина се е състояла от разложени тухли, през чийто прах животните са могли лесно да проникнат. Там значи е имало за тях ходник. Дали е бил достатъчно широк и за хора? И дали не излиза в този двор?

— Сихди, не бълнувай! Ти искаш да съединиш неща, които не си принадлежат!

— Откъде знаеш, че не си принадлежат?

— Според описанието на бинбашията хапусът е бил по-нависоко, отколкото се намираме сега.

— Да, тук на това място. Но там пред нас, между двата ъгъла, купчината отломъци се изкачва кажи-речи на един етаж и... погледни нататък! Забеляваш ли дупките, които водят в проядения зид?

— Хмм! Удивлявам се, че канафид са изровили точно тук един ходник, от който се нуждаеш.

— Аз съчетавам обстоятелства, които вероятно са напълно свързани едно с друго, и утре ще изследвам този двор малко по-подробно, отколкото е възможно сега. Трябва да побързаме, защото до десет минути ще е съвсем тъмно.

— А скривалището за жребците?

— Е намерено. Ще ги докараме тук.

— Това си помислих и аз. Те ще трябва да се покатерят малко, наистина, но сетне ще се чувстват тук сигурно като в скута на Ибрахим. Хайде да отидем да ги доведем!

Десетте минути не бяха още изтекли, когато ние подслонихме животните в двора и навестихме отново бивачното място, защото оттам най-лесно можехме да забележим евентуалното приближаване на непознатите. Вечерникът се бе надигнал. Той повяваше от северна посока и това ни беше приятно, понеже щеше да ни донесе шума от

стъпките на хората при канала, в случай че хранеха намерението да дойдат до руините. Така минаха може би два часа и ето че Халеф започна нещо да пухти и да си мърмори кисело, докато накрая попита ядосано:

— Помирисваш ли нещо, сихди?

— Да — отвърнах, понеже и аз бях направил същата констатация.

— В носа ми започва да се развива някакво болезнено-неприятно усещане, а диреците, крепещи здравето на обонятелните ми нерви, май се канят да се разлюлеят. Аз мисля... ах... нбах... пшах... пфу! Ама то става все по-лошо! Това вече не е миризма, а пъклена воня, досущ сякаш някой керван с трупове минава оттук.

— Той като че наистина се задава.

— Кой...? Какво...? Керванът с труповете?

— Да, макар и не толкова голям като оня, дето го видяхме навремето. По мириса ясно се усеща, че приближава. Затули си носа, но толкова повече си отвори ушите! Чуй!

Доловихме стъпки, които минаваха недалеч от нас. Прозвучаха заповеди, а после отново стана тихо.

— Слава на Аллах, че отминаха! — отдъхна облекчено Халеф. — Вятърът разнесе ароматите им и сега отново можем да дишаме спокойно.

— Ти можеш да го сториш! Аз ще се насладя по-дълго на благоговението, защото искам да ги последвам. Трябва да разбере кои са хората и какво ги води насам.

— Ох, сихди, остави ги да правят каквото искат! Каква полза може да ти донесе, ако очите ти ги видят, а носът ти заболее завинаги и стане злочест?

— Здравословното състояние на моя нос засега трябва за съжаление да ми остане безразлично. Аз съм убеден, че действително се касае за очакваните от Сефира трупове, и бих желал да знам как стои работата с тях.

— Никак, освен че са обикновени трупове, които трябва да бъдат откарани до Кербела или Неджаф Али.

— Не! Пратеникът, който говореше за тях, натърти думата по особен начин. Пък и обикновените трупове биват превозвани по

обичайния път, а не толкова тайно по Ефрат, навътре по канала, че и после на ръце насам.

— Значи наистина се каниш да идеш след тях?

— Да.

— Тогава няма да те пусна сам. Ще те придружа.

— Не е необходимо. Аз нямам нужда от теб.

— Да не би ти да искаш да вдъхваш шейтанската воня, докато аз тъна тук в наслада на най-благодатния, най-чист въздух? Аз съм тръгнал да яздя с теб и ще преживея всичко, което те сполети. Значи и сега трябва да си имам свой дял от този ощастливяващ дар на разложението. Ако не ме вземеш по свое желание, ще хукна тайно подире ти. Можеш да разчиташ на това!

— Не ми е приятно, Халеф, че искаш да тръгнеш с мен!

— Но защо?

— Възможно е да се наложи да се подхвърля на опасности, които на теб...

— Да се подхвърлиш на опасности? Ти? — пресече ме той. — И аз да те оставя без крепкостта на моята закрила? Наистина ли изискваш това от мен, сихди?

— Да.

— В такъв случай те уверявам, че ще тичам подире ти, та дори ако десет хиляди дяволи са протегнали кокалести лапи към теб.

Понеже беше толкова твърд в намерението си, трябваше да се съглася с него, защото наистина бе в състояние да изпълни замисъла си и да ме последва без разрешение. Така че отстъпих.

— Щом като настояваш по този начин, няма да се противя повече и само пожелавам да не ми дадеш повод за упреци. Ела, трябва да отнесем пушките при конете!

— И защо?

— Когато човек иска да се промъкне до някого крадешком, не бива да носи тежки оръжия при себе си. Тъй като настояваш да тръгнеш с мен, ще трябва да ги скрием.

— Та това можем и тук да направим!

— Не. Ние не знаем какво ще се случи и трябва да имаме нещата си събрани на едно място. Хайде, ще вземем и завивките!

Халеф не съзнаваше необходимостта от тази мярка. Аз обаче се вслушах в повелята на предпазливостта, срещу която никога не

действам, и за съжаление по-късно щеше да се окаже, че в това отношение съм постъпил много добре.

След като се бяхме качили при животните, вързали ги здраво за колчета и пъхнали увитите в постилките пушки в ситния трошляк, ние поехме по пътя, който следваха тайнствените хора, минали край нас. Не беше лесно, понеже оттогава беше минал може би четвърт час. За щастие онова, което бягаше на ушите ни, бе различно за очите, защото не бяхме следвали кой знае колко дълго поетата посока и забелязахме, когато кривнахме зад една извивка, на неголямо разстояние пред нас да светят няколко огъня и същевременно в носовете ни проникна такава неописуема воня, че отскочихме стреснато назад.

— Аллах да ни предварди от деветоопашатия Шейтан! — проплака Халеф. — О, Мохамед, о, все свети халифи, о, деди и предци на всички праведници и благочестивци, живеещи по земята, какви мъки на пъкъла и какви страдания на проклятието ни очакват, ако трябва да идем там, където тези огънове на опустошението горят моя нос! Наистина ли се налага да отидем, сихди?

— За теб не, но за мен — да!

— Аз също ще тръгна, та ако ще хиляда пъти да се задуша! Вярно, един ден, когато трябва да давам отчет, моят нос ще ме обвини в насилственото си затриване и аз ще има тежко да се кая, задето съм го уморил, ала щом ти ще вървиш напред, аз няма да остана тук я. Какво ли може да горят ония нещастници там?

— Предполагам, че подхранват огньовете с обвивките на труповете, сиреч с ковчезите и саваните, които са просмукани от разложението на покойниците и затова разнасят тази непоносима смрад.

— По-голям серсемлък не може да има.

— Не е серсемлък, Халеф. Тъй като техните деяния много вероятно се боят от дневната светлина, те се нуждаят от осветление и трябва по-късно да унищожат всичко, което може да доведе до разкриването им. Двете цели постигат, като горят ковчезите. Само как издържат на тази невъобразима воня, ми е непонятно. Трябва да вземеш предвид, че те се намират в непосредствена близост на тези зловонни останки, докато ние идваме с вятъра и сега се наслаждаваме на само една нищожна част от блаженството, което ни чака там.

— Иде ми да напълня Ефрат с изплакани сълзи, защото сърцето ми стана по-тежко от всички тия купища отломъци и развалини. Ама никой не може да избегне онуй, което лежи пред него, нека си съберем целия кураж на душата и всичките налични сили на духа и навестим тая десетхилядократна Геена на дяволска миризма. Напред!

Хаджията поиска да тръгне начело, ала аз го дръпнах зад мен и предупредих:

— Ще останеш зад мен и няма да вършиш нищо, което не съм ти разрешил. Ако не се ръководиш точно по мен, не отговарям за нищо. Не бива да се оставим да ни видят и трябва да си потърсим прикритие. Ето защо ще се промъкнем вляво тук в лабиринта от развалини и ще го следваме, докато достигнем огньовете. Сега ела!

Наоколо лежаха множество големи фрагменти зидария, състояща се от все още здраво споени от асфалтов кит тухли. Можехме много добре да се прикриваме зад тях. Ту вървейки или скачайки, ту шмугвайки се или пълзейки, ние се придвижвахме напред — вдясно от нас се простираше тъмната открита пустиня, а вляво се издигаха заплашителните исполински останки на Вавилонската кула, в чието подножие лежаха срутили се късове от зидове с височината на къща. Между такива отломъци горяха огньовете. Бяха три и ние скоро стигнахме толкова близо, че можехме ясно да различаваме човешките фигури. Наистина, колкото повече напредвахме, толкова повече нарастваше непоносимостта на вонята, и когато накрая бяхме приближили дотолкова, че можехме отчетливо да разбираме всяка дума, имах чувството, сякаш цялата ми вътрешност искаше да се преобърне. Трябваше да призова всичките си сили, за да предпазя едно могъщо изригване на погнуса.

За щастие вятърът гонеше гъстите валма пушек, който при спокойно време щеше да надвисне над нас. При непостоянната светлина на трепкащите огньовете движещите се насам-натам фигури създаваха впечатление за някакви дяволи, дошли да приберат душите на мъртъвците от ковчезите, за да ги предадат на преизподнята. Защото наистина бяха ковчези, които разбиваха и къртеха един подир друг. Развиваха дългите, мумиеобразни вързопи, за да се доберат до труповете. Изброих над трийсет мъже, които се занимаваха с тая ужасна работа, и то по начин, даващ да се разбере, че имаха голяма практика в нея. Дървенията на ковчезите биваше трошена с крак, за да

служи за гориво. Завивките и рогозките, изпълнили вече целта си като обвивка на трупове, отиваха по същия път.

Най-ужасното, което можеше да се предложи на окото, бе състоянието на трупове. Е, да, ако бяха здрави и вкоравени като мумии, то зрелището може би щеше да възмути само душевното ми, но не и физическото състояние. Но останките представляваха, да се абстрахираме от костите, една полутечна маса, която... но по-добре да си мълча!

Не е за разправяне по какъв начин тези негодяи се отнасяха с човешките останки, предназначени за Кербела и Неджеф Али. Близките на мъртвите е трябвало да заплатят големи суми, за да изпълнят последното желание на покойниците да бъдат погребани на някое свято място, а сега тези се отнасяха с тленните им останки по начин, който бе жестока гавра с поетите задължения.

Докато наблюдавахме гнусното деяние, направихме фрапиращата констатация, че ковчезите и денковете съдържат не само трупове, а и различно оформени, по-големи или по-малки вързопи, които биваха изваждани много внимателно, измивани и после слагани малко встрани един до друг. Съдържанието на тези вързопи значи трябва да бе по-ценно за хората отколкото поверените им трупове. В какво се състоеше то? Този въпрос ни завладя живо и може би беше даже от значение за нас. Понеже не бе възможно от формата на пакетите да се разбере какво е съдържанието, то не ни оставаше нищо друго, освен да продължим наблюденията си и спокойно да дочакаме какво ще се случи.

Лицата на хората бяха осветявани по такъв начин, че можехме ясно да ги различаваме, но сред тях не се намираше някое, което вече да сме виждали. Така жадуваното от мен очакване да намеря тук Сефира не се оправда.

Въпреки бързината на тези хора мина доста време, преди ковчезите и денковете да бъдат отворени и цялата пропита от трупната каша дървения и друга там материя да бъде запратена в пламъците. Накрая бе струпан един голям куп от сухи тамарискови храсти и след като бе запален, хвърлиха в него търкалящите се наоколо части от кости. И понеже по тях все още висяха парчета полуразложена плът, вонята стана сега толкова пъклена, че бе невъзможно да издържим по-

дълго. Ние се изтеглихме много далеч, докато стигнахме до въздух, който поне можеше да се вдишва, без да предизвиква повръщане.

Какво ставаше още при огньовете, не бяхме в състояние да наблюдаваме, защото лежащият помежду ни зловонен пушек бе толкова гъст, че те ни се явяваха като малки сивомъгляви точки. Халеф даваше простор на своята напиреща вътрешност с такова ревностно кашляне и кихане, че трябваше да го предупредя за предпазливост.

— Предпазливост? — попита той възмутен. — Ти изискваш невъзможното от мен, сихди! Във всеки случай е съвсем все едно дали ще се задуша предпазливо или непредпазливо. Как може човек да мисли за предпазливост, когато носът му е заврян в най-дълбоката провала на Джахенната^[166], пък останалото тяло пребивава още на земята?

Ако аз бях Шейтана и трябваше да измисля за обичайните си прокълнати души най-ужасните мъки, то щях да им отредя да хвърлят в огъня труповете на персийски шиити и да вдишват уханието на тези отцепили се от Суна хора. Казвам ти, няма да ме заведеш там, дето сега бяхме, преди тази смрад на вмирисаното отчаяние напълно да се е разкарала!

— Аз ли настоявах да ме придружиш? Или ти по-скоро ме принуди да те взема с мен?

— Да, аз самият съм си виновен, сихди, задето цялото ми същество се намира в едно гръмко негодувание. Сега на никоя сила на земята няма да се удаде да ме примамим още веднъж там, където погибелта на всички нерви на уханията зее насреща ми!

— Значи ще ме чакаш тук?

— Да те чакам? Как тъй?

— Веднага щом се разсее най-гъстият пушек, аз пак отивам.

— С ума ли си, сихди? Помисли какво правиш! Ако ти следствие тази ужасяваща миризма се обърнеш така, че вътрешната ти страна да дойде навън наопаки, то напразно ще очакваш от мен сръчността да се заема за по-нататъшния ти живот с нужното обръщение!

— Не се и съмнявам. Но въпреки това трябва да отида пак, ако искам да знам какво ще се случи.

— Не можеш ли и по-късно да го узнаеш?

— Не. След като приключат, хората няма да се бавят безполезно нито миг, а веднага ще се отдалечат. Аз трябва да ги последвам, за да

видя накъде ще се насочат.

— Няма ли да е по-добре да ги оставим да си тичат накъдето си щат?

— Не. Аз искам да науча не само днешната им цел, но и нещо друго.

— Сихди, не ми се сърди, ако те запитам дали това не е едно, макар и много куражливо, любопитство от твоя страна?

— Виждал ли си ме някога любопитен? Я си спомни за нашия домакин от Багдад, бинбашията! Ти чу всяка дума от неговия разказ и трябва следователно точно като мен да подозреш, че сега стоим на мястото, което разкрива тайната на неговия враг Сефира. Аз мисля, че пред нас се открива възможност да окажем една голяма услуга на нашия домакин, и съм на мнение, че няма да пропуснем тази възможност от някаква си там боязън от миризми. Към това съображение се добавя, откровено признавам, още един по-нататъшен пункт...

— Още един пункт! — прекъсна ме Халеф примирено. — Сихди, когато започнеш да привеждаш пунктове, то с всяка съпротива е свършено, познавам си те аз! Знам, че този пункт ще ме надвие, ала въпреки туй те моля да ми го съобщиш.

— Той се отнася до мястото, на което се намираме. Ние стоим на едно исторически много известно място. Свещената книга на християните даже разказва за Бирс Нимруд, чиито руини стърчат там пред нас в нощното небе като тъмни привидения от едно още по-тъмно време. Тя казва:

„И рекоха (хората): Елате да си съградим един град и стълб, на който върхът да стига до небето; и да си придобием име, за да не се разсеем по лицето на всичката земя. И рекоха си един на други: Елате да направим кирпичи и да ги изпечем в огъня. И употребиха кирпичите вместо камене, а смолата (асфалта) употребиха вместо кал. А Господ слезе да види града и стълпа, който градеха човешките синове. И рече Господ: Ето един народ, и всички имат един език, и начнаха да правят това; и сега не може да им се възбрани всичко, което са намислили да направят. Елате, да слезем, и да смесим там езика им, щото единият да не разбира езика на другия. И разсе ги Господ оттам по лицето на всичката земя; и престанаха да зидат града. Затова се

нарече името му Вавилон, защото там смеси Господ езика на всичката земя, и оттам ги разсе Господ по лицето на всичката земя.“^[167]

Така разказва Светото писание, а изтеклите оттогава хилядолетия срутили, наистина, запуснатия тогава строеж, но той не бива да бъде напълно разрушен, защото и понастоящем, и в бъдните времена, трябва да стърчи като една каменна проповед за всемогъществото на Бога. Този Бирс Нимруд е видял възникването и загиването на могъщи световни империи, и всесилни царе, властвали над милиони хора, са били с намерение да го построят отново, за да пребъде като възпоменателен паметник на тяхното име и величие. Но никой не е съумял да осъществи това си намерение. Виждаш, че сме застанали при едно място с огромна историческа значимост, край което сме прекарвали най-опасните часове на нашия живот. Всичко, що се отнася до него, трябва да ни завладява, дори човешкият паразит, който дълбае зидовете му, за да струпва зад тях плодовете на своите престъпления. Хора, които са искали да щурмуват небето и да се равняват с Бога, са работили по него, а сега той представлява скривалище на нравствена поквара, която се стреми не към висините, а към низините, защото се бои от светлината на деня и окото на закона. Понятно ли ти е, че това ме тегли след тези хора? Понятно ли ти е, че бих желал да знам какво става зад тези камъни, които внуците на Ной са съединили, за да си създадат име?

— Значи все пак от любопитство, сихди! Аз се страхувам от твоя „пункт“. Вярно, не знам дали каза всичко, което си искал да кажеш, ама сега аз съм... чуй! Кой стреля?

Беше отекнал изстрел от посоката, където горяха огньовете. И веднага след това чухме втори. Вонещият пушек вече не беше толкова гъст като преди. Понасянето на миризмата вече не беше над човешките сили. Трябваше да знам кой стреля и с каква подбуда. Ето защо се запромъквах към мястото, от което преди малко бяхме наблюдавали противната сцена. Храбрият хаджи ме следваше по петите. Преди туй беше казал, наистина, че никоя сила на земята няма да го склони към тая работа, ала да ме пусне сам срещу опасността, не му даваше сърце. Аз не му попречих, макар че бих предпочел да го видя да остава.

Когато достигнахме раншния си наблюдателен пункт, вече не се мяркаше никой. Огньовете още горяха, но осветяваха само напуснатото, ужасно миришещо сред труповете място, където все още

лежаха многобройни останки от ковчези и тела, които не бяха предадени на пламъците, защото, както изстрелите даваха основание да се предположи, процедурата бе намерила един неочакван край. Но от кого и по какъв повод бяха смутени тези хора?

Можеше да е както си ще. Аз приех, че трийсетимата осквернители на трупове са се отдалечили към мястото в руините, където според доклада на багдадския бинбаши трябваше да се търси входът към скритите помещения, в които го бяха държали затворен. Да ги последвам сега натам, щеше да е не само безсмислено, но навярно опасно, защото те сега — независимо дали изстрелите бяха дошли от тяхна или от друга страна — при всички случаи щяха да се държат предпазливо и ние лесно можехме да им налетим в ръцете. Ето защо сметнах за уместно да подхвърлим на бегъл оглед мястото, на което се намирахме, а всичко останало да отложим до настъпването на деня. Но заради сигурността обходих първо „плаца“ и се убедих, че освен нас двамата наблизо няма никой друг.

Когато това бе станало, можехме да рискуваме да приближим до огньовете. Сторихме го, макар вонята да беше все още толкова силна, че би трябвало да ни прогони колкото се може по-надалеч. При моите пътувания на обонятелните ми нерви се бе случвало да понесят някои доста тежки оскърбления — макар аз да не засягам обстоятелства, за които човек не може устно, камо ли пък писмено, да разкаже, — ама толкова зле като днес никога не е било.

Прегледът на мястото имаше за цел само доколкото е възможно да узная какво се е намирало в тайнствените вързопи. И изследването ни не беше без успех, защото на две места видяхме по земята „мостри“ от съдържанието. Беше шафран, в нишковидна и прахова форма. Когато направих това наблюдение, нямаше как да не се сетя, че бинбашията беше казал: „Но сега, при високото мито, с което е облаган, шафранът е най-доходоносният предмет за контрабанда:“ Знае се, че ориенталският, особено персийският шафран, е най-добрият от всички сортове — разбира се, неподправен. Но като установих, че го контрабандират през границата в ковчезите на персийски шиити, нямаше да искам повече да знам за тази подправка, ако не бях сигурен, че е добита от нашия европейски *Crocus sativus*. Тъкмо Халеф направи подобна забележка и бяхме изненадани от конски тропот, който бързо приближаваше. Звучеше, сякаш много

ездачи идваха в тръс. Да не би пък да бяха контрабандистите, връщащи се на коне, за да изгорят последните остатъци от трупове?

— Пак идват! — предупреди хаджията, като ме улови за ръката, за да ме повлече със себе си. — Бързо! Трябва да се скрием! Най-доброто място е там горе на тоя къс от дувар. Аз ще се покатеря пръв!

Халеф ме пусна и се завтече към една отломка от руините, която имаше височината на къща и толкова стърчащи зъбери и ръбове, че лесно можеше да се изкачи. Аз щях да избира, наистина, друго прибежище, защото това се намираше в ярката светлина на огньовете. Но човек не можеше да бъде съгледан, ако се намираше горе, и тъй като Халеф вече се катереше, то не ми оставаше нищо друго, освен да последвам примера му.

Въпросната останка от зид се състоеше предимно от глазирани тухли, свързани с асфалт. Този кит бе държал здраво хиляди години. Защо да не можеше човек и сега да му се повери? За съжаление обаче неговата надеждност бе далеч по-малка, отколкото си мислех. Халеф вече се намираше на няколко метра височина от земята и аз тъкмо дигах крак, за да се покача след него, когато издатъкът, над който се катереше, се откърти и се стовари върху мен. Късът, тежък няколко центнера, ме събори на земята и остана да лежи върху мен. Чух ужасения вик на хаджията, който се срина след него, и в продължение на няколко мига чувствах товара върху гърдите си. После изгубих съзнание, макар да не бях ударен в главата.

Когато дойдох отново на себе си, бях освободен, наистина, от натиска на каменния товар, ала не и свободен за жалост по друг начин, защото не можех да си помръдна нито ръцете, нито краката — бяха вързани. Редом с мен лежеше Халеф, овързан също като мен. Около нас седяха може би двайсет аскер^[168], чийто предводител бе един възрастен, обрулен от ветрищата кол агаси^[169].

Те принадлежаха към конницата, защото видях конете им да стоят наблизко. Сред тях се намираха и двама цивилни, при чийто вид веднага знаех къде съм, а именно ханджията, у когото бяхме отседнали в Хиле, и третият бедуин, чиито двама спътници бяха хвърлени от конете ни. Добрите хорица бяха съхранили такава привързаност към нас, че ни бяха последвали, и то с военен ескорт. От това можеше да се заключи, че са ни донесли на властите, което пък ме наведе на предположението, че бедуинът, сметнат от нас в безсъзнание, е бил

мъртъв. Двата държаха очите си отправени към нас и веднага щом отворих клепачи, съдържателят викна на кол агаси:

— Тоя се събуди и отвори очи. Сега значи е времето да го разпиташ!

Старият офицер не раздвижи физиономия и не отвърна нито сричка. Когато подканата бе повторена, той обърна лице към ханджията, измери го с поглед на пренебрежително удивление и попита после:

— С кого говориш всъщност?

— С теб! — отвърна запитаният.

— С мен? Не мога да го повярвам, защото ако действително имаш предвид мен, би трябвало да ти въздам бастонадата, защото не ми отдаваш вежливостта и уважението, които мога да изискам.

— Ама ако не бива да говоря, за какво ме придадоха към вас?

— Трябваше да ви взема, за да разбере от вас дали тези, които ще заловим, са търсените. И кой ти каза, че не бива да говориш? Това не ти е забранено. Ти ще говориш, но учтиво и по възможност само когато бъдеш запитан. Ти не се числиш към нас, защото не си войник. Аз обаче съм офицер на повелителя на всички правоверни — Аллах дано го дари с хиляда живота! — и ако искаш нещо да ми съобщиш, то това може да стане единствено под формата на смирена молба!

Тук бедуинът се намеси бързо:

— Щом моят приятел трябва да мълчи, то толкоз по-високо ще говоря аз. Аз съм свободен бен араб и не съм длъжен да се подчинявам на никой войник. Изисквам убийците на моя приятел, който си строши врата при падането от коня, веднага да бъдат разпитани от теб! Всички ще бъдем свидетели.

— Кой и какъв си ти? — попита кол агаси презрително. — Аз ще ти го кажа. Вие се представихте за солаиб, наистина, но сте, както се установи, гхазай, а съпринадлежниците на това племе са известни като разбойническа паплач и крадци. Би трябвало да ви избегнат. И тук ти твърдиш, че не си бил длъжен да се подчиняваш на никой войник, и искаш да ми заповядваш какво да правя? Ако кажеш още една-едничка дума, без да преклониш глава в най-дълбоко благоволение, ще ти покажа кой повялява тук!

— Аллах! Ти ни нарече крадци и паплач? Веднага си тръгвам!

Той направи движение, сякаш искаше да стане, ала кол агаси му нареди:

— Оставаш! Вие ми бяхте придадени. Аз следователно съм отговорен за вас, тъй като трябва да ви върна обратно. Ако се наложи, куршумите ни ще ви попречат да офейкате. Сега нито дума повече, докато не ви подканя да говорите! Ние сме войници на падишаха — дано късметът му сияе с най-ярък блясък! — но не пазачи на митницата, които Аллах е проклел да се изхранват с трохите на контрабандата. Ако днес бяхме принудени да ходим и ние веднъж по стъпките на митничарите, то се подчинихме, наистина, ама въпреки това си останахме каквито сме си.

— Ние не сме настоявали да ходите по тези стъпки!

— И щяхте зле да си изпатите! Но все пак стана тъй, че хората, които трябваше да заловим, са контрабандисти и понеже сме длъжни да ги предадем, е все едно, че сме оскърбени със задълженията на митническите нагледвачи. Сега мълчи, аз свърших с теб!

Държането на кола агаси не ми беше ясно по своите причини. Толкова ли много държеше на своята воинска чест, че днешната служба му се явяваше като оскърбление? Всъщност неговото гледище можеше да ми е безразлично. По-важно за мен беше доказателството, че тримата бедуини, както си бях помислил, не бяха солаиб, а гхазаи. Това ми даваше основание и за друго мое предположение.

Злополуката с падналите върху мен тухли, види се, не бе останала без последствие. Гърдите ме боляха, а дишането ми бе затруднено. Как ли стояха нещата с Халеф? Той лежеше толкова тихо до мен, че можех да го сметна за спящ или даже за мъртъв, ако очите му не бяха отворени и в постоянно движение. Аз извъртях глава към него и прошепнах:

— Ранен ли си?

— Не — отвърна хаджията също така тихо.

— Дълго ли бях в безсъзнание?

— Приблизително десет минути.

— Не можа ли да избягаш?

— Да избягам? Без теб, сихди? Не съм ли твой приятел, който е длъжен всичко да споделя, страда и понася ведно с теб?

— Ако беше свободен, можеше да ми бъдеш по-полезен отколкото сега!

— Войниците се нахвърлиха върху мен също така бързо както върху теб. Щях да се отбранявам, ама не исках, защото те не са сган, а воини на султана.

— Това действително е било добре! Кол агаси разпитва ли те?

— Досега не ми е рекъл дума. Той ни търсел и като видял огньовете, изпратил двама съгледвачи. Контрабандистите на шафран стреляли по тях, а той мисли, че сме били ние. Чух го от приказките му.

— Можем да докажем, че не сме го сторили ние.

— Какво мислиш за нашето положение? Мнимите солаиб наистина са били гхазаи. Единият си е потрошил крака, а другият май е умрял.

— Въпреки това не се боя. Значи не е необходимо и ти да изпитваш страх.

— Страх? Такова нещо и на ум нямаше да ми дойде, та ако ще цялото племе гхазаи да си бе строшило всичките ръце и вратове. Ами как си ти, сихди? Товарът, който се откърти от мен и падна върху теб, беше тежък.

— Гърдите ме болят малко. Ребрата, както чувствам, не са пострадали.

— Слава на Аллах! Ако камъните се бяха изтърсили върху мен, то моите ребра сигурно нямаше да устоят, защото стъкмяването на хубаво окръглените ми телесни части се отличава с по-голяма нежност от сътворението на твоите здрави кости.

Халеф го каза по-високо, отколкото бе възнамерявал. Ето защо кол агаси го чу и ни викна:

— Вие трябва да мълчите! Не знаете ли, че пленниците нямат право да приказват помежду си?

Аз се възползвах от възможността да му отговоря учтиво:

— Имай добрината, о, храбри юзбаша^[170] да ми позволиш да те помоля за изпълнението на едно желание!

Това, че го квалифицирах като капитан, сиреч един чин по-високо, предизвика одобрителна усмивка на неговото лице, а гласът му звучеше почти приятелски, когато ме подкани:

— Дай да чуя какво искаш!

— Виждам, че ти си не само един заслужил офицер, но и притежаваш също високите достойнства на справедливост и сърдечна

доброта. Ние не знаем защо сте ни пленили и вързали и аз те моля да ни съобщиш в качеството си на командващ тази изрядна войскова единица по каква причина си разпоредил нашето арестуване.

Той е бил може би в продължение на едно поколение обикновен войник. Липсваше му прозорливост да схване намерението на моя учтив начин на изразяване, затова се почувства поласкан и отвърна одобрително:

— Аллах те е дарил с езика на образованите. Твоите думи звучат съвсем другояче от изразите, които преди малко долових от устата на твоите обвиняеми. Колко жалко, че тъкмо един убиец и контрабандист притежава дарбата на красивата реч!

— Позволи, о, юзбаши, да не те разбирам! Ти ни считаш за контрабандисти?

— Разбира се. Ясно се доказва, че сте такива. Ние внимателно изследвахме мястото, на което ви заловихме. После ви пренесохме тук, където не вони толкова на трупове както там. Как стоят нещата с тези трупове и тайното им изгаряне, не знаем, но видяхме разсипания от вас по земята сафран^[171]. Той ни издаде, че сте контрабандисти.

— Много съжалявам, че обстоятелствата са заблудили едрите очи на иначе един толкова прозорлив мъж като теб. Контрабандистите, за които говориш, нас хич не ни засягат.

— Хич? Тогава навярно е погрешно и дето ви смятам за убийци?

— Да. Ще ми прости ли твоята доброта, ако се осведомя защо имаш едно такова оскърбително мнение за нас?

— Ще ти кажа, понеже питаш толкова учтиво. Ние се намирахме наблизо, а именно отсреща по хълма на малката, но прочута джамия, в която лежат костите на патриарха Ибрахим. Видяхме тук да горят няколко огъня и аз пратих двамина от хората си да разузнаят кой ги е наклал. Те изпълниха поръчението, били видени от вас и чули да просвирват край тях куршумите, дошли от вашите кремъклийки. Вие сте стреляли по тях. Не сте ли в случая убийци?

— Не. Ние знаем, че е стреляно по тях, защото също чухме двата изстрела. Но аз веднъж вече се осмелих да ти съобщя обстоятелството, че контрабандистите, които са стреляли, изобщо не ни влизат в работата.

— Разреш ми сега да не мога да схвана това, което бе казано! Ти твърдиш, че не принадлежиш към тях, а ние все пак ви сварихме при

тях.

— Тъй като ти си любимец на Аллах, о, юзбаши, то той веднага ще те осветли по този пункт. Ако имаш добрината да насочиш мисълта на твоята душа назад, то ще си спомниш, че не си ни съгледал при тях. Когато ти си отишъл при мястото на вонята, те отдавна са се били махнали, защото са го напуснали мигом след като са стреляли по твоите съгледвачи.

— Можеш ли да го докажеш?

— Аз? Един мъж с твоята всепроникваща бистрота на ума знае точно, че не е нужно нищо да доказвам. Работата с твое разрешение стои така, че нашите обвинители трябва да докажат, че ние сме извършителите.

— Аз искам да бъда справедлив и ще те известя, че ти също, изглежда, си любимец на Аллах, защото думите ти съдържат почти толкова проникателност като моите. Признавам, че когато достигнахме споменатото място, съгледахме само вас двамата, за жалост бягайки, наистина. Защото на Комуто работата е праведна, не се нуждае да удря на бягство пред мъжете на падишаха!

— Когато яздехме към Бирс Нимруд, ние имахме само намерението да разгледаме прочутите развалини на тази местност. Стана вечер и си потърсихме място за нощен бивак. Открихме огньовете и приближихме до тях. Вонята ни изтласка обратно, но забелязахме трийсетина мъже, отварящи ковчези с трупове и контрабандна стока в тях. Ковчезите и труповете биваха изгаряни, стоките — прибирани. После чухме два изстрела, след което контрабандистите бързо се отдалечиха. След това ние отидохме поблизо, защото любознателността ни подтикваше да огледаме мястото. Докато вършехме това, ви чухме да приближавате. Помислихме, че са пак контрабандистите, и поискахме бързешком да се скрием, защото сме честни хора, които почитат законите на Аллах и падишаха. При бягството моят спътник падна и аз бях съборен на земята от камъните. Какво е станало после, ти знаеш много по-добре от мен. Сега всичко лежи ясно пред твоите зорки очи и непогрешимата ти прозорливост няма да се забави да снесе тегнещите върху нас упреци.

— Твоите думи притежават неоспоримостта на сурите от Корана. Но аз искам искрено да ти призная, че не мога да разчитам само на тях, а ще трябва първо да се допитам до съгледвачите.

— Преди да го сториш, нека твоето снизхождение ми позволи още една забележка! Когато приближавахме огньовете, при нас не бяха нито конете, нито пушките ни — бяхме ги оставили на едно сигурно място. Твоята добре обучена мисловна способност обаче няма да се поколебае да потвърди, че човек без пушка не може да стреля. А както чух, изстрелите не бяха от пищови, а от кремъклийки.

— Много умно от твоя страна, дете се обръщаш към моята обучена мисловна способност. Ако вие не сте имали при вас пушките си, то действително трябва да са стреляли други хора. Но въпреки това аз няма да пропусна да събера сведенията, за които приказвах.

Той го стори и резултатът бе, че съгледвачите поясниха — не били отишли толкова наблизко, наистина, за да могат да различат чертите на лицата, но двама по такъв начин и толкова чисто облечени мъже като нас при контрабандистите не забелязали. След това кол агаси се обърна отново към нас:

— Вие чухте, че докладът завърши във ваша полза. Ако имате още нещо да добавите, то говорете.

Той ме погледна очаквателно.

— Благодаря ти! — отвърнах. — Аз вече съм опознал множество низши и висши офицери на падишаха от Стамбул, ала сред тях нямаше ни един, който да може да те надмине по остър ум, хуманност и любов към справедливостта. Ако ми позволиш, ще пратя един доклад до Хазрети, сераскера^[172], и в него така ще те упомена, че той да насочи окото си към теб.

— До Хазрети, сераскера, непобедимия? — попита той със смесица на радост и почуда. — Прощавай, че се удивлявам! Нима го познаваш? Имаш ли такова влияние при Баби хумаюн^[173], че повелителят на военните работи изобщо да го получи, хич да не питаме дали ще го прочете или зачете?

Този въпрос наля вода във воденицата на моя дребен Халеф. Тя толкова дълго бе стояла бездейна, че той сега не се поколеба да я приведе здравата в движение. Едва-що бе изговорил кол агаси въпроса и хаджията се намеси, без да е дочакал някакъв отговор от моя страна, с най-голямо усърдие:

— Как можеш да изречеш такива слова, в които е залегнало всъщност едно оскърбление за нас! Ти си храбър и умен мъж, ала забрави да сториш онова, което би трябвало да сториш още в началото,

а именно да питаш кои сме. Аз съм шейхът на хаддехните от голямото племе шаммар. Името ми гласи Хаджи Халеф Омар Бен Хаджи Абул Аббас Ибн Хаджи Давуд ал Госарах. А моят спътник, чийто приятел и закрилник съм аз, се казва Кара Бен Немзи ефенди. Той произхожда от Алмания — страна, която, изключвайки земите на падишаха, е най-голямото царство на земята и се простира над повече от десет хиляди планини, равнини, езера и реки. Той е преброял заедно с мен всички местности на Запада и Изтока, на Севера и Юга, за да извършва чудеса от куражливост. Неговите приятели го обичат, а враговете му се страхуват от него. Ние сме убивали лъва и премахвали черната пантера от света. Побеждавали сме цели племена и при никоя битка не сме имали отпреде гърба си. Моят ефенди говори езиците на всички народи, назовава по име всички звезди на небето и може да ти каже как се казват всички животни, растения и камъни. Той е най-прочутият воин, най-мъдрият учен и най-достолепният човек, когото познавам. Султани, царе, крале и князе се вслушват в неговите желания, защото го обичат и тачат, и ако неговият доклад за теб иде до Стамбул при сераскера, то този ще притисне писмената до челото си и ще вземе под внимание всяка дума с покорство, сякаш е изписана от ръката на владетеля на всички правоверни, че ние сега сме твои пленници, не променя нищо по нашата слава, защото само на срутването на дуvara може да се припише, дете лежим пред теб сега по начин, който е толкова малко съизмерим с нашето положение. За вашия санджаки в Хиле не искам да говоря, но ако пашата в Багдад узнае, че сме останали вързани само една минута още след като сме ти назовали имената си, то от неговата канчелария^[174] ще се извие връз теб една хала, която сериозно те съветвам да отклониш, защото с превъзходността на своите качества ти спечели нашите сърца. Сега знаеш кои сме и ще съумееш да действаш съобразно това!

Кол агаси бе премного ориенталец, за да се удиви на преувеличението на хаджията. Забелязах, че те не пропуснаха възнамеряваното върху него въздействие. Изгледът за представяне доклад пред министъра на войната и заплахата с пашата в Багдад повлияха добре. Той гледа известно време смутено в земята. После, изглежда, взе някакво решение, защото надигна глава и попита:

— Така ли е, както каза шейхът на хаддехните, ефенди?

— Да — отвърнах аз без колебание.

— Тогава на драго сърце ще откликна на справедливостта, на която се позовавате, стига да ми предложиш възможност да мога да поема отговорността.

— Как си я представяш тази възможност?

— Можеш да ми я дадеш, като се удостовериш.

— Нищо по-лесно от това. Само ми освободи ръцете и ще ти покажа повече паспорти, отколкото се нуждаеш за своето оправдание. В джоба ми има едно буюрулду, едно тескере и даже един ферман, снабден с тугхра на владетеля.^[175]

— Аллах! Наистина ли с тугхра? — удиви се той страхопочитателно.

— Разбира се! — отбелязах аз с тон, сякаш това бе нещо обикновено.

— Тогава си остави това султанско писмо в джоба. И бездруго не мога да го прочета при лошата светлина на огъня. Ама нещата стоят досущ така, все едно съм се убедил. Аз те моля да ми дадеш един съвет! Подписът на султана ми повелява да ви освободя. Но на мен ми е заповядано да ви отведа в Хиле. Считаш ли за възможно двете задължения да се уредят едновременно?

— Да.

— По кой начин?

— Ти ни освобождаваш и ние яздим с теб до Хиле.

— Ще го сторите ли? Наистина ли?

— Да. Давам ти думата си.

— Приемам я и те моля за разрешение лично да ви развържа!

Султанският подпис го бе изпълнил с такова дълбоко уважение към нас, че не можеше да позволи да ни докосне обикновен войник. Защо се отказа да прочете документите, не бе трудно да се отгатне. Първо, вероятно не можеше да чете или го вършеше зле, и, второ, много вероятно не знаеше как да се отнесе с тугхрата съобразно предписанието. Че трябваше да бъдем освободени, предизвика възражението на ханджията и гхазай. Когато кол агаси ни сне вървите, притежателят на странноприемницата му викна гневно:

— Спри! Ти нямаш право да даваш свободата на контрабандисти и разбойници, без да си натоварен с тая работа. Сториш ли го въпреки всичко, ще те доложат веднага щом застанем пред махкеми^[176]!

Старият понечи да отговори. Аз го възпрях със знак и самият се обърнах към плямпалото:

— Ти тук не можеш да решаваши нищо, защото ако искам, то и махкеми ще отсъждат не относно нас, а ти ще бъдеш обвиняемият. Аз всъщност не би трябвало да говоря с теб, но в преголямата си добрина искам да ти направя няколко забележки. Контрабандисти ние не сме, аз ще го докажа. Също не сме стреляли по войниците. Това стои извън всяко съмнение, защото сме без пушки. Следователно би могло да се касае само още за двамата претърпели злополука бедуини. Тук обаче аз бих твърдял, че те са искали да задигнат нашите арапи, а ти си бил в сговор с тях. Ако не бяхме дошли навреме в двора, те щяха като нищо да избягат с тях и ние никога нямаше да видим животните. Но тъй като нашата поява им попречи, те се престориха, че искат само да ги пробват. Единствено от незаслужена вежливост и за да не изпадаме в крамола с тях, ние им дадохме разрешение да ги възседнат.

— Ама не казахте колко опасно е това! — прекъсна ме ханджията.

— Хвърлянето винаги е опасно. Впрочем ние ги предупредихме. Шейхът на хаддехните ги призова да не му стоварват вината, ако си строшат вратовете. Той получи отговор, че те самите знаели как да си пазят вратовете.

— Но шейхът подвикна сетне на конете думата „литахт“, след което ездачите бяха хвърлени и претърпяха злополука!

— Можеш ли да го докажеш?

— Да! — увери оня. — Мога да се закълна.

— Че шейхът е подвикнал на конете?

— Да.

— Ние твърдим, напротив, че той е викнал тази дума не на конете, а на ездачите. Той видя, че за тях става опасно, и ги прикани с вика си да слязат. Те не се подчиниха и бяха хвърлени. Да не би да можеш да се закълнеш, че не ездачите, а конете е имал предвид?

Той ме изгледа объркано и премълча, толкова много го изненада моето неочаквано тълкувание на нещата.

— Та виждаш значи — продължих аз, — че ние се намираме в пълно право и че неправото лежи само на ваша страна. Освен това нещастieto се случи в твоя двор и аз съм убеден, че махкеми ще те привлече за тая работа под отговорност. Сега знаеш мнението ми и ако

се осмелиш още една-единствена дума да изречеш срещу нас, ще ти отговоря по-осезаемо!

Мъжът беше вбесен от изгубеното словоборство, ала поради заплахата ми не посмя да даде отговор, а само измърмори някакво полугласно проклятие. Но неговият спътник бедуинът не съумя да овладее своята ярост. Той ми се сопна гневно:

— Ти си даваш вид, сякаш си самият султан! Не си въобразявай, че се страхувам от теб или от това, което искаш да кажеш в махкеми! Ти имаш намерение да ни набедиш като конекрадци. Подканвам те да ми докажеш, че сме искали да ви откраднем конете!

— Ти не можеш тук нищо да подканваш! — отвърнах. — Ако такова доказателство бъде сметнато за необходимо, аз ще го приведа пред съда.

— Тогава аз повече нямам никаква работа с теб и всички вас. Ще се срещнем отново в махкеми!

Тази закана трябваше да прикрие неговото оттегляне. Бях убеден, че той смята каузата си за загубена и повече няма да се мерне. Когато стана, скочи и съдържателят.

— Аз тръгвам с теб. Където биват освобождавани контрабандисти и убийци и оскърбявани честни хора, нямам какво да диря. Но си остава това, което беше казано, и което аз повтарям: в махкеми ще се срещнем отново!

Хората, които ни бяха заловили, не бяха взели нищо от нашата собственост. Ето защо можех да посегна към пояса и да измъкна револвера. Насочих го към двамата и заплаших:

— Работата сега стои по-другояче отколкото преди малко. Одевете ние бяхме вързани, а сега е ваш ред. Вие искате да се махнете и си имате причина за това. За нас обаче е важно да останете и ето как ще се погрижим да не можете да си тръгнете против нашата воля.

И обръщайки се към кол агаси, продължих:

— В името на тугхрата, която нося у мен, и на която е длъжен да се подчинява всеки служител и поданик на падишаха, те призовавам да вържеш тези двама мъже така, както ние бяхме вързани преди малко! Очаквам да изпълниш това желание!

Старият офицер даде незабавно съответната заповед и така тези, които бяха причина за нашето залавяне, бяха вързани по същия начин както ние преди малко. Тугхрата вършеше чудеса. Тя представлява

преплетен с арабески вензел на султана, изписан със специален шрифт, който се нарича дивани. Мнозина приписват произхода му на Мурад I, който навремето бил заверил някаква харта с отпечатъка на ръката си. Други пък разказват същата история за султан Орхан. Изтъкнати познавачи обаче твърдят, че тугхра или тогхра води произхода си от Мехмед II, завоевателя на Константинопол. Когато през 1453 година с превземането на този град той унищожава Източната римска империя и при тържественото си влизане отива при църквата „Св. София“, потопил като несведущ в правописа ръката си в мастило и я натиснал в знак на встъпване във владение върху църковната врата. Това била първата тугхра. Приема се, че думата произхожда от древнотюркската тургаи, която означава нещо като „стои“, „има трайност“. Тугхрата действително има някаква далечна прилика с отворена ръка. Тя е щампована по турските монети, където замества барелефа на владетеля, и монтирана над входа на съградените от него палати и обществени постройки, като джамии, фондации, казарми, училища. Върху грамотите бива изпълнявана от специални чиновници, наричани нишанджи, в злато, също в червено или черно. Рядко се случва султанът да благоволи да сложи със собствената си ръка своите инициали върху представен му от някого документ. Въпросният трябва да се ползва с най-голямото му благоволение или да са налице обстоятелства, които само познавачът на порядките умее да използва. Може да се случи един низш чиновник да постига по някой открит само за него път повече отколкото самият шейх ул ислям или великият везир.

Така мога да кажа сега, тъй като въпросният наскоро почина, че винаги съм набавял турските си документи чрез един субалтернен чиновник, чийто пост при нас в западноевропейските страни би бил един от най-ниските. Това беше моят приятел Мустафа Мохаррем ага, който в продължение на петдесет години е бил капъджи^[177] на Високата порта. Портиер! Та това е един незначителен ранг, ще рече някой, само че влиянието на този както честен, така и чудат, капъджи достигаше нагоре до най-потайните покои. Той се радваше там на едно почти безпримерно благоразположение и бе в сила един едва ли не свят обичай неговите скромни и поднасяни винаги по оригинален начин желаниа да бъдат удовлетворявани. По време на неговата дълга, в това отношение безподобна деятелност едно голямо множество

велики, прочути или влиятелни мъже се бяха появявали при Високата порта и отново изчезвали, ала Мустафа Мохаррем ага остана на своя пост, докато смъртта го повика при себе си. Дали една измолена с молитва аудиенция щеше да бъде удовлетворена, или не, зависеше понякога от него. Достатъчен беше един малък, бегъл знак от негова страна и съответният биваше приеман или пък трябваше да се откаже от изпълнение на желанието си, па бил той и някоя видна личност. Аз бях имал възможност да си спечеля благоразположението на този капъджи и той го бе съхранявал вярно чак до своята кончина. Аз никога не злоупотребих с него, никога не изрекох някоя досадна молба и тъкмо затова винаги притежавах легитимации със собственоръчната тугхра на султана. През ум не ми бе минавало да го питам по какъв начин се добираше до личния му подпис, ала когато при първия път прочете този въпрос в очите ми, той Каза ухилено: „Хидмет етмейе йоймренмейен ефендилък дахи етмес.“ (Който не може да направи слугата, той не може да направи и господаря.) Не е необходимо навярно да се казва, че една легитимация със собственоръчна тугхра оказва при показване по-голямо въздействие от обикновената, поставена в язи одас^[178].

Един пример за това бе благоговението, което самото й споменаване предизвика сега у кол агаси.

Ханджията беше достатъчно умен да остане спокоен във вързаното си положение. Бедуинът обаче се разсипваше от ругатни за това незаслужено и недостойно отнасяне с един „свободен мъж“. Офицерът сигурно щеше да го накара да млъкне, ала Халеф го изпревари. На него му беше невъзможно да слуша такива приказки и измъквайки камшика от пояса, той пристъпи към ругаещия и заплаши:

— Как се нарече? Свободен мъж? Не виждаш ли, че си вързан? Един вързан свободен ли е? Къде ти е умът? Ти вероятно никога не си имал такъв, защото ако в главата ти се намираще и следа от него, то сега щеше да се пазиш да отваряш вратите на неумитата си уста. Вие се представихте пред нас за солаиб, а сега се оказва, че принадлежите към гхазай. Защо ни измамихте? Един честен бен араб никога няма да се отрече от своето племе. Аз бих предпочел по-скоро да умра, отколкото да отрека, че принадлежа към хаддехните. А сега устата, дето ни излъга, тъкми даже да се превърне в голяма зурла и да ни излапа! Захлопни я и я дръж затворена, инак така ще те бележа с

курбача напреки през устата, че докато си жив, всеки ще разпознава в теб непрокопсаника, който си в моите очи!

Бедуинът замълча. Заплахата на хаджията го беше спласила.

След като толкова застрашително изглеждащите за нас в началото обстоятелства бяха изяснени засега по задоволителен начин, бе важен въпросът за връщането ни в града. Аз го поставих пред кол агаси и той отвърна:

— Ако желаш, ефенди, ще тръгнем веднага. Не е нужно да чакаме, докато стане ден, защото ние познаваме пътя.

— За мен ще е по-добре да изчакаме — заради контрабандистите.

— Те не ме интересуват. Ти вече чу от мен, че за един стар войник е оскърбление при службата си да се превръща в митническа хрътка.

— Чух го и не очаквам от теб да хукнеш подир тези хора заради заобиколеното мито. По-скоро ще ми окажеш една услуга.

— Как тъй?

— Ние трябва да видим техните следи, което сега през нощта естествено е невъзможно.

— Защо следите ви?

— За да може да се установи нашата невинност.

— Аллах! Ти говориш със загадки! Какво общо имат стъпките на тези хора с вашата невинност?

— Касае се да се изясни, че не принадлежим към тях. Ние ще потърсим нашите следи и после техните. Когато ти, който притежаваш необходимата проникателност, сравниш двете, ще се убедиш, че ние и те нямаме никаква работа помежду си и в махкеми ще можеш да бъдеш наш свидетел, за което ще ти отдам голяма благодарност.

Откровено да си призная, целта ми беше повече да узная дали следите водят до предполагащото от мен място, отколкото неговото свидетелство. Старият поклати замислено глава и се осведоми:

— Ще споменеш ли в доклада си до сераскера за моята проникателност?

— Определено.

— Тогава ще останем и ще чакаме, додето се развидели. Но можете ли да оставите конете си толкова дълго без надзор?

— Да. Те са раджи пак^[179] и биха предпочели да умрат от глад и жажда, отколкото да напуснат своето място. А трябва да останем тук и заради дирите. Ако вие яздите в тъмнината наоколо, на заранта те вече няма да се различават.

— Това със следите е ново за мен. Аз винаги съм си мислел, че дирята си е диря.

— Заблуждавал си се. Четенето на следите е много важно, но и също не лесно. То е направо наука, на която човек трябва основно да се посвети.

— Занимават ли се хората в твоето отечество Алмания с тази наука?

— Не. Аз съм я изучавал другаде.

— Сигурно ще те зарадва, че аз познавам Алмания много точно. Тя лежи между Тарабулус^[180] и Устрали. В средата ѝ се намира голямото езеро Фелеменк^[181], а по границите ѝ текат реките Исвичера^[182], Лондра^[183], Буджан^[184]. На север се издига планината Дженева^[185], а на юг — планината Данимарка^[186]. Нали виждаш, ефенди, колко точно познавам твоето отечество?

— Да, много точно — потвърдих аз възможно най-сериозно.

Извънредно горд от тези географски познания, той хвърли един величествен поглед в кръга наоколо и продължи:

— Тези придобивки ги имам, понеже в извънслужебното си време много обичам да се занимавам с джографията^[187]. Жителите на Алмания са номади. Те живеят в зелени или сини шатри, придвижват се ту насам, ту натам и развъждат камили, които имат една, често и две гърбици. Техните фурми не са, наистина, така вкусни като тези при нас, ама затова пък козите им се развиват по-добре от тукашните. Техните шейхове плащат на султана в Стамбул^[188] годишен налог, състоящ се в килими и харемски чехли, за което имат разрешение, за да добиват необходимата житейска мъдрост, да посещават нашите макатиб^[189] и медарис^[190]. Те са верни привърженици на Пророка. Можеш да ги срещнеш при всеки поклоннически керван, а Мека и Медина са за тях най-свещените градове на света. Ти ще ми засвидетелстваш, ефенди, че моето описание съдържа олицетворението на истината.

Какво трябваше да отговоря? Не исках да го наскърбя, а пък ми беше невъзможно да потвърдя изтъкнатите от него идиотщини. Но ето че Халеф ми помогна да изляза от затруднението. Той беше бедуин, и то роден в Западна Сахара, който с нищо не се чувстваше задължен да отдава особена почит на владетеля в Константинопол. Затова пък, понеже много високо ме ценеше, имаше голямо предпочитание към моето отечество. Познанията му за него в действителност бяха също съмнителни, понеже каквото му бях разказвал за Германия, бе бързо забравено от него. Той не можеше да си представя Запада другояче освен с ориенталските порядки и ето как когато заговаряше понякога за някоя европейска страна или народ, начинът му на изложение най-често въздействаше с развеселяващ ефект. Но в това отношение беше по-умен от кол агаси. Особено се ядоса Халеф, че турчинът бе говорил за налог. Това бе едно унижение за немския народ, едно оскърбление, което той, тъй като и аз бях немец, не можеше да изтърпя. Затова не изчака какво ще кажа, а бързо вметна:

— Как? Ти мислиш, че си казал олицетворението на истината? Трябва да споделя с теб, че твоето олицетворение е непонятно извън всяка представа и че аз никога не съм чувал една истина, която в действителност да съдържа толкова неистини като твоята.

— Как? — попита старият удивено. — И това го казваш на мен, дете съм толкова запознат с джографията! И го казваш по начин, съвсем отдалечен от учтивостта, която човек трябва да употребява при общуване с офицерите на великия властелин!

— Каквото каза за Алманията, ти го каза не като офицер, а като джограф, а когато един джограф не е прав, то любовта към истината ми забранява от учтивост да му дам право. Впрочем ти самият беше още къде-къде по-неучтив от мен!

— Аз? По кой начин и спрямо кого?

— Спрямо Кара Бен Немзи ефенди. Погледни го! Прилича ли му, че неговият народ е длъжен да дарява килимите и чехлите за вашите хареми? Казвам ти, немците дори собствените си жени даряват с чехли, значи много, много по-малко чужди женоря! А ако си мислиш, че ви пращат килими, то и тук се лъжеш, защото те самите нямат такива. Твоята най-голяма заблуда обаче се крие в налога, за който приказва. Немският народ се състои от герои, които даже от Геената не се страхуват. При тях има един непрестъпваем закон, чрез който най-

строго се забранява да се плащат налози на някакъв друг цар, а тъкмо немският султан е, комуто чуждоземните владетели трябва да плащат данъци. Така знам аз например, че повелителите на Улах, Мидили, Маракеш, Сювейеш, Джибелтар и Франкистан^[191] имат да плащат най-големи налози, защото той всички ги е победил, а в последната война надви народите на Бразили, Шибири мемлекети и Прусия.^[192] Та значи ти оскърбяваш моя ефенди, като говориш, че народът му трябвало да плаща данъци, докато положението е обратно — той получава такива. Не е вярно и това, което каза за поклонническите кервани и за Мека и Медина. Ти там няма да видиш немци, защото жителите на Алмания не са мохамедани, а или християни или изобщо умни хора. Камилите там имат не само една или две, ами три или даже четири гърбици, а фурмите израстват големи и тежки колкото у вас тиквите. В техните реки има риби, наречени балина^[193], които не могат да видят собствената си опашка, защото от най-задната перка до главата човек трябва да язди в галоп половин ден. А когато немците пътуват от един град до друг, то го правят само по железни пътища, като каруците им биват теглени от огнедишащи коне, които имат челичени нозе и зобят въглища.

Кол агаси седеше смаяно с отворена уста и зяпаше безмълвно хаджията.

— Ее, какво ще кажеш сега? — продължи Халеф. — В твоята джография май не е писано, че немците имат такива огнени коне и че не са мохамедани, а?

— Конят, който... който ефендите има със себе си, също ли... зоби тлеещи въглени? — попита офицерът, възвърнал отново говора си.

— Не, той не. Ти значи няма защо да се плашиш.

— И... той наистина... не е следовник на Пророка, а християнин?

— Той е християнин, сиреч един много разумен мъж.

— Прости, о, шейх на хаддехидните, че ще изрека една мисъл, която може би няма да прозвучи почтително! Ти го нарече разумен. Умно ли е тогава от негова страна да посещава тази местност в качеството си на християнин?

— Защо да не е умно?

— Защото недалеч лежат прочутите места на шиитските поклонници. За него е извънредно опасно и един час само да пребивава тук, защото веднага щом шиитите разпознаят някого като християнин в близост до техните свети места, то той е изгубен.

— Това, което други хора наричат страх, ние не сме го опознали. Ние дойдохме насам, понеже искахме да навестим Бирс Нимруд, дори не ни е минавало през ум да разсъждаваме дали това може да е опасно за нас, или не. Казвам ти, не е шега работа да си имаш за враг прославения шейх на хаддехните или непобедимия Кара Бен Немзи ефенди. И ако в този миг дойдат петдесет шиити и се нахвърлят върху нас, то ние няма да се уплашим, а преспокойно ще се заемем с тях.

— Аллах да го предварди! Аз съм храбър воин и офицер, ама тези хора, дето почитат Али и неговите синове повече от самия Пророк, не са честни бойци. Аз пристъпвам открито срещу врага, ала те обичат коварството и лукавството. Ако ни е предопределено да умра в битка, то поне нека не е от куршум, изстрелян отзаде ми от страхлива ръка. Но я кажи, наистина ли сте дошли насам само с намерението да видите Бирс Нимруд?

— Да.

— Няма да настоявам да ми съобщите повече, отколкото желаете. Невъзможно ми е обаче да повярвам, че човек може да предприеме една толкова далечна и опасна езда само и само за да разгледа един голям, пуст куп от развалини и тухли. Аз моля за разрешение да дам своите разпореждания за през нощта, защото, след като възнамеряваме едвам през деня да яздим към Хиле, нека сега опитаме да поспим!

Кол агаси принадлежеше към големия брой на онези, за които е непонятно, когато други вършат или предприемат нещо, без намерение за някаква очевидна външна облага. Вероятно въпреки всичко, което бяхме казали, все още си бе на мнението, че се намираме в някаква връзка с контрабандистите. Той определи постовете, които трябваше да надзирават и пленниците, и се уви в шинела си. Неговият пример бе тутакси последван от подчинените му. Халеф също се изпъна в цял ръст и ме попита тихо:

— Може би си мислиш, сихди, че е препоръчително да бдим на смени?

— Не — отвърнах. — Кол агаси има честно отношение. Ние и без завивките си ще спим добре, защото днес не е хладно. Лека нощ!

— Лека нощ казвам и аз, макар да знам, че няма да намеря покой. Вонята на труповете е заседнала все още така дълбоко в носа ми, че днес и смъртта би побягнала от мен, та камо ли сънят. Дано твоят бъде толкоз по-крепък!

Неговото желание действително се изпълни. Аз спях много добре и дълго чак докато хаджията ме събуди. Той ме увери, че не бил мигнал, защото „възбунтуването на неговия нос го мъчило до този миг“. Войниците хапнаха на закуска и възседнаха после конете, за да ги отведем до мястото, където стояха нашите врани жребци. Те ни поздравиха с радостно цвилене. Бяха жадували за нас, но без да направят опит да се отскубнат. Когато ги прекарахме надолу по купището отломъци и кол агаси ги съгледа, възкликна възторжено:

— Да

, това е наистина раджи пак! Подобни не притежава дори пашата в Багдад и аз много добре разбирам защо и други се лакомят за тях. Такива коне за хайдуците са изкушение, на което не може да се устои. Какви ли богати мъже трябва да сте! Внимавайте да не ви ги отвлекат някой път тайно!

Сега се касаеше да се занимаем със следите. Аз исках, както вече казах, да видя накъде контрабандистите са отнесли снощи шафрана. Те бяха останали на това място почти цялата нощи малко преди разсъмване се бяха върнали при канала, защото съгледах келлеките им по водата — гребяха на север, откъдето бяха дошли. Видях това, без да кажа нещо на кол агаси по въпроса. Погледа на хаджията обаче насочих със скришен знак натам.

Най-напред поведох офицера към следите, които бяхме оставили вчера при пристигането си, после до водещата от канала нагоре дيريا на контрабандистите. Върнахме се отново до нашите стъпки и следвайки ги до огнищата, аз му обясних всичко, за което сам не можеше да се досети и особено натъртих, че нашите следи се натъкваха едва тук, където бяхме пленени, на тези на контрабандистите и следователно не сме могли да общуваме с тях.

— Много лесно схващам всичко това, ефенди — каза той. — Можеш да бъдеш убеден, че вярвам на всяка твоя дума. Ти ми доказва, че тези контрабандисти са ви били непознати и следователно вие понятие сте си нямали, че те се намират тук. Аз ще го кажа в махкеми, ако желаеш.

— Моля те да го сториш.

— Ти не бива да молиш, а да изискваш, защото нали се каниш да пратиш един доклад до сераскера. Ако аз преди все още се бях съмнявал, че имаш някакво влияние над него, то съмнението ми щеше да изчезне, след като те видях как седиш на коня. Който притежава един такъв арап и го язди по начин като теб, той самият може да бъде сераскер.

Насмалко да се изсмея гласно над тази похвала, ала съумях да потисна пристъпа.

Сега последвахме дирите на контрабандистите по-нататък — от огньовете в южна посока, докато поеха от руините вдясно по откритата пустиня. За непознавача това би изглеждало, сякаш са описали една предварително замислена дъга. Но аз ясно забелязах, че бяха спирали там, където следата им се отклоняваше от зидарията. Бяха се изкачвали горе по височината при мястото, за което бе разправял Дозорца. Там горе бяха отнесли контрабандната стока и продължили после пътя си навън по откритото. Тази обиколка е била необходима, за да не се натъкнат на войниците, чиито огньовете са видели да горят. От тези мисли офицерът не узна нищо. Върнахме се до това място, яздихме обратно по собствените си следи и после поехме по дългия едва двадесет километра път до града.

Съдържателят и гхазай, които се бяха присъединили към войниците, за да присъстват на нашето арестуване, надали бяха подозирали, че по обратния път самите ще бъдат пленници. Сега те вече не бяха вързани, но конете им бяха водени за юздите от по един войник, а Халеф яздеше след тях, за да ги държи постоянно под око, докато аз яздех до предвождания колоната кол агаси.

Сега узнах също защо офицерът не бе искал да повярва, че сме дошли насам само за да видим кулата. След като доста дълго време бяхме яздили мълком един до друг, той зададе боязливо звучащия въпрос:

— Вярно ли е наистина, ефенди, че си християнин?

— Вярно е.

— Има ли и при християните контрабандисти?

— За съжаление, да.

— Казваш, за съжаление. Значи смяташ контрабандата за грях?

— Всичко, което законът забранява, от гледна точка на този закон е прегрешение.

— Но защо пък тъкмо аз като турчин трябва да плащам примерно за шафрана, който в Персия е много по-евтин отколкото у нас, толкова много, понеже на великия господар му се харесва да облага тази подправка с мито?

— Аз не съм великият господар и те моля следователно да поставиш този въпрос на него, не на мен.

— Ти отбягваш нещата. Кажеш откровенно, може ли да има християни, които и извън отечеството си въртят контрабанда!

— Не го считам за невъзможно.

— Такава бе мисълта, която имах, а тя не беше чак толкова глупава.

— Каква мисъл?

— Аз те смятах за предводител на контрабандистите и мислех, че ти бе попречено да се отдалечиш с тях само защото те заловихме.

— Надявам се, сега си на друго мнение?

— На съвсем друго. Но аз не се числя към митничарските кучета, насъскани след контрабандистите, и нямаше да стана опасен за теб, в случай че принадлежеше към тях. Това исках още да ти кажа, за да разбереш, че аз съм само войник и иначе нищо повече.

Разбирах го много добре. Той все още не беше съвсем убеден, че контрабандистите не ме засягат, и в случай на нужда срещу един добър бакшиш щеше в Хиле на драго сърце да си премълчи. Това бе скритият смисъл на неговите слова, с което за щастие няхах необходимост да се съглася. Неговите показания пред махкеми ми бяха сигурни и без пари за почерпка, защото с надеждата за доклада го бях спечелил за приятел. Трябва впрочем да спомена, че аз не го залъгах с тази надежда. Наистина хранех намерението да сторя нещо за него, та дори да се наложеше да довлека за косите тази възможност. Вярно, бях на мнение, че това не трябваше да става точно чрез доклад до сераскера. При един по-близкостоящ до него началник бе много по-вероятно да се постигне нещо, отколкото при този височайш господин, комуто някакъв си там кол агаси в далечния Хиле бе напълно безразличен. Че с даване пари за почерпка човек не би превърнал този мъж в свой смъртен враг, лесно може да се помисли при неговите мизерни средства. Доходът на един кол агаси възлизаше — ако изобщо биваше

изплащан — по онова време в Хиле на осемдесет пфенига наши пари на ден и с тях той трябваше да покрива всички свои нужди.

Нашият по-нататъшен разговор до стигането ни в града се отнасяше до маловажни теми, но начинът, по който той се държеше към мен, показваше, че сме му направили възнамеряваното впечатление, фактът, че съм християнин, види се, не ми вредеше в неговите очи. Той с нито дума не се върна на този въпрос.

---

[162] Библия, Битие, 11; 4 — б. пр. ↑

[163] Вавилон — Смешение — б. пр. ↑

[164] Библия, Иеремия, 50, 51 — б. пр. ↑

[165] Сук ел Канафид — Събор на бодливите свинчета — б. а. ↑

[166] Джехенна — преизподня — б. а. ↑

[167] Библия, Битие, 11 — б. нем. изд. ↑

[168] аскер — мн. ч. от аскари = войник — б. а. ↑

[169] кол агаси — адютант — б. а. ↑

[170] юзбаши — капитан — б. а. ↑

[171] сафран (араб.) — шафран — б. а. ↑

[172] Хазрети сераскера — Негово превъзходителство министъра на войната — б. а. ↑

[173] Баби хумаюн — Високата порта — б. а. ↑

[174] канчелария (тур.) — канцелария — б. а. ↑

[175] тугхра — подпис на султана — б. а. ↑

[176] махкеми (араб.) — състав на съда — б. а. ↑

[177] капъджи — портиер — б. а. ↑

[178] язи одасъ — канцелария — б. а. ↑

[179] раджи пак — чиста кръв — б. а. ↑

[180] Тарабулус — Триполи — б. а. ↑

[181] Фелеменк : Нидерландия — б. а. ↑

[182] Исвичера — Швейцария — б. а. ↑

[183] Лондра — Лондон — б. а. ↑

[184] Буджан — Влахия — б. а. ↑

[185] Дженева — Генуа — б. а. ↑

[186] Данимарка — Дания — б. а. ↑

[187] джогграфия — география — б. а. ↑

[188] Стамбул (араб.) — Константинопол, чието официално днешно турско наименование е Истанбул — б. нем. изд. ↑

[189] макатиб — основни училища — б. а. ↑

[190] медарис — университети — б. а. ↑

[191] Влахия, Митилена (Лесбос), Мароко, Суец, Гибралтар,
Европа — б. а. ↑

[192] Бразилия, кралство Сибир, Прусия — б. а. ↑

[193] балина — китове — б. а. ↑

9. ПРЕД СЪДА

В Хиле яздихме най-напред до менсила, пред който спряхме.

— Съгласно указанието ми аз ви върнах обратно — каза кол агаси на ханджията. — Вие следователно можете да отидете в своята къща. Но аз ще сложа един пост пред вратата, който ще ви попречи да я напуснете, преди да дойдат и ви отведат преди махкеми, където ще трябва да изложите вашите обвинения и да докажете тяхната истинност. Обръщам ви внимание, че вие и сега трябва да гледате на себе си все още като на пленници. Ето защо изоставете всеки опит да се отдалечите отгук без разрешение!

Те пленени, а ние свободни! Това здравата ги разядоса, ала те бяха достатъчно поумнели и не казаха нищо. След като бе сложен пост, ние продължихме ездата до така наречения Макам-и-икамет^[194] на санджаки.

В двора бяхме подканени от кол агаси да слезем. Не се искаше много проникателност да отгатнем причината за тази подкана и да сме наясно относно настоящото ни положение. Как трябваше да се държим? Аз възнамерявах да бъда зависим не от тукашните порядки, а от собствената си воля. Затова го попитах, оставайки спокойно на седлото:

— Защо да слезем?

— Защото човек все пак не остава да седи, когато не продължава ездата.

— Хмм! При нас сегиз-тогиз се случва да спираме, наистина, но да не слизаме.

— Ама аз трябва да ви предам.

— Можеш да го сториш и както сме си на седлата.

— Но, ефенди, не е възможно все пак да се вмъкнете на коне в кауша.

— В кауша ли трябва да идем?

— Разбира се! Та нали сте пленени!

— Аз не чувствам нищо такова!

— Защото не сте вързани. Аз ви арестувах и ви доведох дотук без сиджими, понеже обещахте драговолно да ме следвате. Сега обаче трябва да ви отведе в кауша.

— Ти? Мислех, че си офицер, а не обикновен зинданджи^[195], който надзирава престъпници!

— Машаллах! Не бих посъветвал никого да ме сметне за такъв тип! Аз съм офицер на великия повелител на всички правоверни, но не затворнически служител!

— Тогава се гневи на самия себе си! Защото ти току-що каза, че искаш да упражниш задълженията на един „такъв тип“. За съжаление ще трябва да поместя и това покрай другото в доклада до сераскера!

— Аллах! Ти можеш спокойно да го изпуснеш, защото аз няма да го сторя, ако ми изпълниш следната молба: сега отивам да доложя на санджаки, че съм ви довел. Докато уредя това, не правете опит за напускане на двора. Какво ще стане после, вече не ми влиза в работата. Съгласни ли сте?

— Стига да ми отговориш на няколко въпроса.

— Какви?

— Как е името ти?

— Амуд Махули.

— Трябва да го знам, защото нали искам да го упомена в доклада, а е съмнително дали ще имам друга възможност да разговарям отново с теб. Познаваш ли околностите на тази постройка?

— Да.

— В коя част живее санджаки?

— Точно пред теб. Там се намират също стаите на неговите мамурин^[196].

— Къде е занданът?

— Към равната земя вдясно, където виждаш малките дупки в дувара.

— Благодаря! Това не са жилища за нас! Там отсреща дворът завършва със зид. Какво има зад него?

— Един открит сокак.

— Колко е широк?

— На това място пет-шест души могат да вървят един до друг. Защо питаш?

— Защото ние сме добри ездачи, наистина, но от обичайна предпазливост винаги се осведомяваме предварително, когато рискуваме вратовете си.

— Вратовете? Не те разбирам!

— Не е и необходимо. А сега чуй какво ще ти кажа! Ние ще те чакаме точно десет минути. Това време е достатъчно да направиш доклада си пред санджаки. Не си ли свършил дотогава, тръгваме си.

— Мога ли да разчитам на обещанието ти?

— Аз никога не нарушавам думата си.

— Тогава ще вървя, защото ти вярвам. Няма да ви се наложи да чакате десет минути, понеже ще се върна още преди туй.

Той тръгна, а аз бях принуден да се усмихна, защото бе поискал думата ми. Та нали хората му бяха все още тук! Защо не ги бе подканил да ни надзират и попречат на всеки опит за бягство? Помалко ли им се доверяваше отколкото на моето обещание? Впечатлението, което му бяхме направили, изглежда, бе по-благоприятно отколкото си мислех. Той не вярваше, че въпреки числения им превес ще допуснем да ни задържат, и имаше право!

Постройката бе изградена както всички къщи в града — от тухли, взети от развалините на Вавилон. Изглеждаше мръсна и порутена. Дворът не беше голям, но предлагаше достатъчно мегдан за движенията, които по-късно може би щяха да ни бъдат необходими. Споменатият зид имаше височина малко над човешки ръст, ала на няколко места горните редове тухли бяха изпадали и нямаше да е рисковано начинание да го прехвърлим при някое от тях с конете си. Ето защо бях попитал какво се намира зад него.

Всъщност би трябвало да съм обхванат от страх. Християнин, задържан в Хиле — главното селище на шиитската нетърпимост, обвинен в смъртта на един и в раняването на друг, а може би и в контрабанда — достатъчно причини да бъде угрижен. Но аз гледах на бъдещето с най-голямо душевно спокойствие и когато отправих очи към Халеф, той ми се ухили, изпълнен с крепка вяра.

— Имаш ли вече някакъв план, сихди?

— Не — отговорих, като си послужих с мегребското наречие, за да не бъде разбран от войниците. — За да имам план, би трябвало да знам какво ще се случи. Но понеже не го знам, не можем да сторим нищо друго, освен спокойно да чакаме.

— Но как общо-взето да се държим, можеш ли да ме известиш?

— Да. Няма да отрека, че съм християнин, най-малкото тук. Това е дълг към мен самия и към моята вяра. За теб е необходимо само да се ръководиш по мен и да правиш всичко каквото правя аз. Предполагам, че ще се наложи да прескочим зида. Намиращата се зад него улица не е широка. За да не се блъснем следователно в отсрещната страна, това трябва да стане в коса посока, и то отдясно наляво, така че при скока да гледаме на север. Отбележи си го, за да не се разделяме нито миг и да не ти се налага да обръщаш коня.

— Значи имаш предвид изобщо да не слизаме?

— Вероятно все пак ще се наложи. В сградата в никой случай няма да отиваме и от конете няма да се отделяме нито за миг, а ще държим поводите в ръце.

— Но ние сме обвиняеми, ще искат да ни разпитат, а ние не можем да влезем все пак с конете в... аа, ти изобщо не искаш да отиваме вътре при махкеми!

— Не. Който иска да ни разпитва, ще трябва да излезе при нас.

— Ще трябва да излезе, трябва! Дали иска, или не! О, скъпи сихди, колко се радвам! Ей това е най-сетне пак един случай, едно събитие, при което ще покажем, че ние сме свикнали да правим само онова, което желаем. Аз съм безкрайно любопитен какво ще се измъти от цялата тая работа. Може би ще се стигне дотам, че да се нуждаем от оръжията си?

— И на това трябва да сме готови, макар да не го пожелавам. Никой не бива да ни докосне, защото позволим ли го веднъж, вече сме изгубили наполовина играта. И дважд по-силни да бяхме, ако ни притиснат при численото си превъзходство, така че да нямаме пространство за отбрана, ще бъдем надвити. Виж тълпата там откъм страната на портата! Вчерашното произшествие е станало известно в града. Хората са научили, че са ни довели, и сега любопитните се стичат да разберат какво ще стане с нас.

— Ние можем да им го кажем още сега: ще препуснем и ще се изсмеем над Хиле.

— Не бъди прекалено сигурен! Не е изключено работата да вземе по-лош обрат, отколкото си мислим. Погледни, забавата започва, хората приближават!

Видяхме кол агаси да излиза от вратата. Следваше го значителен брой мъже. Зад тях идваше един офицер в униформата на миралай^[197], който навярно е бил навестил санджаки. После излязоха слуги, които носеха един стол и разни възглавници, сетне служителите от махкеми, един от които носеше безформена мастилница, перо и хартия. Той много вероятно беше писарят, от което заключихме, че разпитът ще се проведе тук в двора. Както подразбрахме по-късно от няколко случайно произнесени забележки, днес по принцип бе открит съдебен ден и тъй като нашият случай предизвикал шумотевица, санджаки решил да разгледа първо него, вместо да ни остави да вехнем в един дълъг предварителен арест, но да ни наложи едно толкова по-строго наказание. При едно обвинение, като отправеното към нас, той можеше да се покаже в целия си блясък. Зяпачи имаше достатъчно. Зад служителите забелязахме неколцина мъже с достолепно държане — съдебните заседатели, както по-късно узнахме. И сега дойде той самият, господарят и повелителят на Хиле и санджака, в който се намираше това селище. Още от пръв поглед се виждаше, че е старотурчин, от когото аз като християнин не бива да очаквам и капчица благожелателство или пощада. Неговата фигура беше дребна и суха, а главата му толкова по-голяма, която въпреки измеренията си не ми вля никаква почит. До лявата му страна вървеше един мъж, когото първоначално дарих с внимание. Беше облечен по персийски.

Всички тези персони крачеха покрай сградата, без кол агаси, към едно място, където висеше по стената един стар, доста изпокъсан брезент. Един слуга бе изприпкал бързо напред да го опъне. Той представляваше сенникът на мястото, където биваха провеждани публичните съдебни заседания.

Споменатият стол вече бе поставен под благословената му закрила и санджаки се намести на него като на някой трон. От дясната и лявата му страна наслагах по земята възглавниците, за да се предостави възможност на видните, вещи в правната наука, големци да седнат с подвити крака колкото се може по на меко. Духовно по-малко надарените заеха места кой където и както намери. Персийски облеченият мъж бе седнал непосредствено до стола. Когато махкеми се бе разгърнал по този начин, тълпата сеирджии приближи, за да склучи полукръг около мейдан ел адлъ^[198].

Междувременно кол агаси бе стигнал до нас. Лицето му беше много сериозно, а гласът му звучеше с тежка угриженост.

— Доложих за вас и тъй като махкеми вече се бе събрал за днешното заседание, санджаки реши веднага да проведе съд над нас. С вас ще се отнесат с голяма строгост и не бива да очаквате снизхождение.

— Знае ли той, че съм християнин? — осведомих се аз.

— Да. Аз му го казах. Съобщих му още кои сте.

— Той какво каза по въпроса?

— Кои сте били, хич не го интересувало. Не му било нужно да знае повече от това, че си имал работа с контрабандисти и убийци, а такива хора нямало защо да щади.

— Благодаря ти за тази вест! Виждаш, че ние сдържахме думата си и останахме тук. Отсега нататък следователно ще ти е безразлично какво ще предприемем?

— Не.

— Но преди малко така каза!

— Тогава не знаех какво ще настъпи. Миралаят на моя полк беше при санджаки. Той ми заповяда да заема с хората си портата, та всеки опит за бягство от ваша страна да бъде осуетен. Трябва да се подчиня, но се надявам, че няма да ми се разгневиш за това, ефенди!

— Ти притежаваш благородноположението ми както и преди.

— Ама ако поискате да избягате и аз ви попреча, какво ще стане тогава с твоя доклад?

— Аз ще го напиша и ще го пратя. Ако ти направиш бягството ни невъзможно, нали двойно ще си заслужиш похвалата, която ще ти отдам.

— Но ако бъдете екзекутирани, няма да можеш да напишеш доклада!

— Не се кахъри за това! Преди санджаки да е наредил да ни екзекутират, ние ще го обесим на първото попаднало ни въже!

— Как можеш да се майтапиш с толкова сериозни неща? Аз трябва да ви отведа пред съдиите.

Преди да съм съумял да отговоря, Халеф даде да се чуе потиснат възклик на изненада.

— Какво има? — попитах.

— Погледни мъжа, който стои сега при персиеца и говори с него!
— нашепна ми той.

— Той стои с извърнато лице.

— Но аз видях чертите му!

— Кой е?

— Сафи.

— Какво? Кой? Да не би Сафи, който искаше да ни достави в ръцете на Педера?

— И когото ти помилва, макар че аз с такова удоволствие щях да го накарам да опита моя камшик.

— Не се ли лъжеш?

— Не. Сега, сега той се обръща!

Познах го. Действително беше мъжът от Мансурийе. Той при всички случаи също ни беше разпознал. Какво правеше в Хиле? По работа на силлан ли беше тук? Защо говореше с персиеца? Познаваше ли го? Тогава този много вероятно също принадлежеше към тайната лига. Беше ли му казал предателят, че ние сме тези, които са напердашили за наказание Педера? Кой беше този персиец? Каква причина или каква цел имаше неговото присъствие? Само по персийски ли беше облечен или си беше персийски поданик? Ако случаят бе такъв, то той сигурно нямаше право да седи в махкеми, който искаше да разгледа нашето дело!

Докато всички тези въпроси ми се стрелкаха през главата, кол агаси настояваше за слизане.

— Ще си останем седнали! — отвърнах аз.

— Ама не можете все пак да се явите на коне пред махкеми!

— Защо не?

— Забранено е.

— Няма закон, който да постановява, че човек трябва да се яви само пешком пред съдиите!

— Дори да няма такъв закон, то едно подобно начинание е против всички обичаи!

— Лъжеш се. При мен това е стар обичай, от който никога не се отказвам. Колкото пъти съм се явявал пред съд, никога не съм отивал другояче освен на кон.

— Аз също — пригласи Халеф. — Аз съм шейх на хаддехихните, при които един убиец може да бъде осъден на смърт

само ако седи на седлото.

— Само че вашите обичаи в Хиле нямат валидност!

— Значи най-сетне му е времето ние да им придадем валидност!

— отвърна дребният хаджи много категорично.

— Аз не мога да поема отговорност! Помислете какво ще ме сполети от страна на миралая, командира на моя полк, ако ви отведа, както си седите на конете!

— Такова нещо ние и не очакваме от теб. Можем да се откажем от съпровода ти — отвърнах аз. — Ела, Халеф!

Май не си спомням някога да съм бил в такова настроение като сега. В мен се мъдреше нещо, което не ми позволяваше да приема на сериозно тоя махкеми. И Халеф, види се, се намираше в същото добро разположение. Той се ухили с цялото си лице, когато чу моята подкана, и отговори весело:

— Дали няма да е по-добре да се откажем от разпита и на часа да препуснем всред тези мъдри ефендита, та да се разлетят на всички страни?

— Кажичи-речи и аз имам такова желание. Но мисля, по-добре ще е да не се впускаме в тази щуротия. И бездруго ни чака само насладата, която ще ни достави словесната победа над тези остроумни мъже на закона. И тъй, да бъдем благоразумни! Хайде, напред!

— Да, напред, сихди! Нека поговорим с тях по начин, по който навярно още никой не е говорил с един махкеми.

Сега последва съдебна процедура, която щях да сметна за невъзможна, ако не бях я преживял самият. Разбира се, познавачи на турските порядки от онова време не биха изпаднали в удивление, когато четат тези редове. Ходът на процеса бе необичаен само чрез това, че двамата обвиняеми бяха мъже, на които целият този височайш съдебен състав не можеше да вдъхне страх. Единственото основание за опасение се криеше в обстоятелството, че се намирахме сред нетолерантно население, което от минута на минута увеличаваше образуваня от зрителите полукръг. Нахълтващите през отворената порта мъже бяха до един въоръжени, а изглеждаше съмнително дали махкеми в даден случай ще притежава потребната власт или дори само готовност да ни вземе под закрила срещу някой брутален акт. Близко беше до ума, че сунитското изповедание на Халеф, и особено пък моето християнско, много лесно можеше да се превърне в барут в

кремъчната запалка на някои пищови. От друга страна, на нас ни беше известно въздействието, което обикновено оказва безстрашното държане тъкмо на толкова лесно възбудими хора. Та ние гледахме напрегнато, наистина, на задаващите се събития, но в никой случай уплашено, и яздехме към споменатия кръг, който се отвори пред нас, за да ни пропусне. Кол агаси се отпрати с войниците си към портата със задачата да препречи пътя на нашето бягство. Пролуката на зяпачите веднага се затвори след нас.

Председателят другояче си бе представял нашата поява пред „преградната решетка“. Той ни погледна с изумени очи и викна гневно:

— Как можахте да дръзнете да се явите пред нас на коне и въоръжени? Долу от крантите и махайте оръжията!

— Аз смятам, че ще е по-добре да останем седнали — отговорих спокойно.

— Тук не е позволено да имате собствено мнение. Вие сте длъжни само да се подчинявате! — отвърна оня по-заповедно отпреди.

— Та ние се подчиняваме, и то тъкмо като оставаме седнали. Ние се подчиняваме именно на необходимостта.

— Що за увъртания? Не те разбирам. Говори по-ясно!

— Ако предположението ми е правилно, хората са ти разказали за нашите коне? — попитах.

— Разбира се! Че нали заради тия бестии вероятно ще произнесем смъртната ви присъда!

— Тази присъда можем спокойно да я дочакаме на седлото. Слезем ли обаче, лесно може да се случи нещо, което да ви даде материал за нови обвинения.

— Какво имаш предвид? Какво би могло да се случи?

— Виждаш, че нашите жребци са раджи пак. Като всички чистокръвни те стават опасни, когато ги отделят от техните господари. Видят ли, че ни принуждават да ги напуснем, те въпреки това ще ни последват, при което ще повалят с копита всеки, опитал се да им попречи. Ние следователно ги доведохме с нас, за да избегнем нещастieto.

— Но бихте могли да слезете и да ги държите за юздите. Изисква го уважението, което дължите на махкеми. Пред съдии не се седи, а се стои прав. Изисквам да сторите и вие същото!

Понечих да откажа, ала Халеф ме изпревари, като попита санджаки:

— Можеш ли да отговаряш за последиците на искането си?

Лицето му излъчваше лукав израз, който при него можеше да се наблюдава винаги когато го ръководеше някоя задна мисъл.

— Аз отговарям за това, което заповядвам — гласеше ответът.

— В такъв случай ще изпълним заповедта ти. Хаджията скочи от седлото и аз последвах примера му, понеже отгатвах какво възнамерява. Ако държахме юздите отпуснати и конете следователно движеха свободно глави, стояха спокойно. Отнемехме ли им обаче тази свобода, като ги държим изкъсо, те се бранеха енергично и опитваха всячески да се отскубнат. Халеф преднамерено придаде на жребеца си при слизането такова положение, че точно зад него се намираше Сафи, силът от Мансурийе. Той викна на него и съседите му предупредително:

— Отдръпнете се! Тоя арап не търпи толкова близо до него да стоят хора!

Никой не помисли да се подчини на този вик. Дребният хаджи улови юздите близо до муцуната, при което жребецът опита да изхвърли високо глава, за да се изтръгне. Когато това не му се удаде, започна да хвърля къчове и улучи силла, за щастие не опасно, но все пак така, че удареният бе запратен назад и събори със себе си неколцина други. Моят Асил Бен Рих се държеше по същия начин, защото и аз го бях хванал изкъсо. Той нацели даже двама мъже, които бяха отхвърлени надалеч, и докато се надигнаха силни крясъци, ние оставихме непреставащите да хвърлят къчове жребци да танцуват около нас, додето полукръгът на ругаещите зрители се отдръпна толкова назад, че вече никой не можеше да бъде достигнат от застрашителните копита. Ранените бяха междувременно отнесени и колкото глави имаше, толкова гласове ни завикаха всички възможни проклетия и „благопожелания“. Но Халеф ревна на санджаки още по-високо, надкрясвайки всички:

— Ето че си имаш последиците! Сега си отговаряй също! Който не е конепознавач, той не бива да раздава заповеди, от чийто ефект никой нищо не разбира!

Видя се, че чиновникът поиска гневно да отхвърли това оскърбление. Но полковникът направи успокоителен жест и му

подметна няколко думи, които ние поради гюрюлтията не разбрахме. След това получихме желаното и също възнамерявано нареждане:

— Възседнете отново! Временно ви е позволено. По-късно ще съумеем да ви обуздаем ведно с бестиите ви.

— Ще го сторим — рече Халеф покровителствено. — Но те караме да размислиш, че кон и ездач обикновено си приличат. Ние също имаме привычката да се ръководим по собствената си воля.

За съжаление или може би за щастие, санджаки не обърна внимание на тези думи, защото бе зает с даването на няколко заповеди на слугите си, за да усмирят олелията и уталожат възбудата на присъстващите. Те се смесиха с кряскащите и скоро им се удаде да установят тишина.

Само един, изглежда, не можеше да се овладее толкова бързо като другите — облеченият по персийски мъж, с когото бе разговарял преди малко Сафи. Раненият беше отнесен на известно разстояние. Там той седеше, стенойки, и разтриваше с ръце мястото, където беше ударен. Персиецът стоеше при него, сочеше към нас, размахваше застрашително ръце във въздуха и беше последният от всички, който потърси отново мястото си. Преди да седне там, каза на санджаки толкова високо, че всеки да го чуе:

— Виждаш, о, паша, че трима души бяха тежко ранени! Това не бива да остане безнаказано, защото не конете са виновни, а ездачите. Там седи Сафи, един верен поданик на падишаха. Той е мой познат и е под моя закрила. Надявам се, че къчът, който го улучи, ще бъде наказан възможно най-строго. Само ако се случи това, ще мога да се изкажа за теб така хвалебствено, както желаеш, пред моя господар, царствения Силлунлах^[199], чийто са'ид^[200] съм аз.

Едва сега, когато говореше, намерих време да разгледам мъжа по-внимателно отпреди. Той не беше висок, но затова пък бе толкова по-плещест. Гласът му звучеше повелително и с особен гърлен тембър. Страните и брадичката му бяха избръснати. Затова пък носеше толкова по-дълъг мустак, през чиято лява половина се проточваше от крайчеца на устата до челото един огненочервен белег. Очната кухня, през която минаваше, беше празна. Ударът, чиято следа бе този белег, му бе коствал лявото око. Констатирах, че при говоренето често вдигаше ръка, за да приглади мустака над празнината от белега.

Ще ми повярвате, че бях изненадан. Така, както този мъж стоеше пред нас там до санджаки, ми бе описал Дозорца Сефира. Външността му бе толкова изразителна, че не можеше да породя съмнение. Той беше този, който бе накарал нашия стар домакин и неговия дебел Кепек да положат клетвата в Бирс Нимруд. Сефира, предводителят на контрабандистите, стоеше пред мен!

Да го срещна тук при околийския! Наистина не бях очаквал. Беше дързост или по-скоро наглост от негова страна да навести града и дома, в който мястото му бе всъщност като затворник. Който имаше за враг този човек, не би могъл да твърди, че си има работа с презрян противник. От думата са'ид, която употреби за себе си, можеше да се заключи, че се представя за висш служител на персийския шах. Вероятно твърдеше, че присъства тук по негова мисия. Какво специално намерение преследваше при това, можеше да ми е безразлично. То се отнасяше вероятно до контрабандата, която не ме интересуваше. Но от присъствието на Сафи и от обстоятелството, че персиецът вземаше този мъж под своя закрила, можеше да се заключи, че той принадлежеше към силлан. Много вероятно беше изтъкнат член на този таен съюз и знаейки това сега, за мен бе несъмнен факт, че няма да напусна Хиле, без да съм посетил отново Бирс Нимруд, за да си разчистя сметките вместо нашия бинбаши с този мним или истински персиец. Тъкмо защото бе един толкова безогледно дързък човек, пред когото двойно трябваше да се внимава, имах толкова по-голямо желание да се заловя с него. Когато седяхме на покрива на поляка и старият ни разказваше преживелиците си, Халеф му бе казал: „Иска ми се да бъдехме запрени от Сефира в кулата“, а после бе прибавил: „Аз никога не бих влязъл в Бирс Нимруд без камшик!“. Сега може би щеше да намери възможност да докаже, че тези думи са били изречени сериозно.

Но в настоящия миг не можех да се отдам на тези мисли — нямаше време за тая цел, защото трябваше да насочваме вниманието си към персиеца, който продължи своите обвинения:

— Тези двама души изобщо са хора на насилието, които отдавна вече са заслужили да бъдат нашибани до смърт.

— Познаваш ли ги? — попита наместникът.

— Да. Бих могъл твърде много да ти разказвам за тях, но напълно достатъчно е да те осведомя за едно тяхно злодеяние. Те се

спускали с един келлек по Тигър и през нощта нападнали, вързали и ограбили, а после пребили почти до смърт едни мои приятели, които били пристанали до брега и спокойно си спели.

— Аллах! Знаеш ли го със сигурност?

— Да. Тук даже има един свидетел, който може да се закълне в това.

— Кой?

— Сафи, дето седи ей там.

— Къде се е случила тая работа?

— Над Багдад.

— Значи мястото на извършителството лежи извън моята област и аз за съжаление не мога да отсъждам по това деяние.

— Знам, но съм убеден, че то ще бъде притурено в сметката за изостряне на днешното им наказание.

— Аз ще се погрижа тези кучета да не могат да свършат още някоя поразия.

— Тогава ще те помоля особено да вземеш предвид обстоятелството, че единият от тях е християнин! Другият се представя за шейх на хаддехите — една лъжа, по-голяма от която човек не може да си въобрази. Необходимо е само да го погледнеш, та веднага да си наясно с него. Аз твърдя, че той е отлъчен от племето си конекрадец. По какъв друг начин ще ти се докопат подобни хайлази до такива животни? Кой знае от какъв знатен господар са ги откраднали, защото само много богати и високопоставени люде могат да притежават такава „чиста кръв“. Ако им секвестираш арапите и разследваш нещата, скоро ще узнаеш кому в действителност принадлежат и с връщането им ще окажеш услуга, която ще ти бъде високо зачетена.

На санджаки веднага му просветна и той отвърна бързо:

— Аз съм изцяло на твое мнение и ще наредя да бият тези маски по ходилата, додето направят признание и ми кажат къде да търся законния собственик на конете. Сега си седни отново, защото от мен се иска да им покажа, че на техните престъпни мурафети тук ще бъде турен един справедлив край... Да дойде дейнеkdжи с хората си!

При тази заповед един слуга се отдалечи и скоро след това доведе споменатия. Дейнеkdжията — дума, която най-добре може да се преведе с „майстор на тоягата“ — заема служба, чието упражняване се

отразява много болезнено на предадените му хора. Макар и да се занимава с други занятия, свързани със земната справедливост, то любимата му дейност е насочена все таки към онези телесни части, които са особено чувствителни, а именно ходилата. Вярно, на никой дейнекджи още не се е отдавала възможност да подхвърли чувствителността на моите на любвеобилна проверка, ала въпреки това мога да се поставя в положението на някой беден дявол, комуто е съдено да понесе този ориенталски начин на изпълнение на присъда. Не е за чудене наистина, че господин дейнекджията се радва навсякъде там на страх и уважение.

Той приближи, с достолепна стойка, притиснал под мишница около дужина пръчки. Следваха го подчинените му — „чираците на тоягата“. Те носеха дървено съоръжение, приличащо на пейка, на която липсват двата крака. На тяхно място бяха прикачени два каиша. Тази пейка бива наричана от арабски говорещите познавачи на нещата Джамал 'л Алам^[201].

Употребата на този много целесъобразно стъкмен инструмент става по следния начин: Пейката се слага на земята така, че двата ѝ крака — те са в единия край — да стърчат нагоре. После злосторникът получава покана да заеме място. Той ляга на пейката, и то с гръб нагоре, за който няма защо да се страхува. След това единият каиш му се притяга през тила, а другият — през тялото и плътно прилепналите ръце, така че не може да помръдне. Подбедриците биват извити нагоре и здраво вързани за краката на пейката, при което голите стъпала се озовават в наклонено положение — най-удобното за радушното намерение на дейнекджи. Когато бъде постигнато това Хал ел Кабул^[202], то важните приготовления са привършени и майсторът разпределя пръчките сред чираците, които раздават ударите по предписания начин върху стъпалата, а той следи да не липсва нищо от отредения брой и сила.

Та значи и за нас бе донесена и поставена отпреде ни една такава обичана „камила на болките“, след което повиканите за процедурата отстъпиха няколко крачки назад и застинаха в изпълнена с очакване стойка. Забелязах как очите на околностоящите заблестяха и лицата им възприеха празнично-радостен израз. Санджаки посочи пейката на мъченията с ръка и ни отпрати предупреждението:

— Виждате какво ви очаква, ако лъжете. Аз ще наредя да ви налагат, додето признаете всичко. Спестете си ударите и дайте откровен отговор на моите въпроси!

За ефект той направи пауза, по време на която накара да му дадат един новонатъпкан чибук. Във връзка с това трябва да отбележа, че всички съдебни заседатели пушеха, за което впрочем не можех да ги укоря, понеже и аз самият съм си порядъчен пушач. След това той не пристъпи същински към настоящото дело, а удари направо по средата на съдебния материал, като отпрати към нас въпроса:

— Убийци ли сте?

Понеже гледаше към мен, обясних:

— Не.

— Контрабандисти ли сте?

— Не.

— Тези коне откраднали ли сте ги?

— Не.

— Кажете „Да“, иначе веднага ще получите бастонадата! Нападнахте ли горе над Багдад при брега на реката хората, за които преди малко се отвори дума?

— Не.

— Ограбихте ли ги?

— Не.

— Нанесохте ли им удари?

— Да.

— Най-сетне, най-сетне едно признание! И то за ваше щастие, защото само пет минути още щяха да минат и щяхте да видите кокаляците ви да стърчат от месата на краката. Отговаряй нататък! Християнин ли си?

— Да.

— Това признание те погуби, защото да си един прокълнат от Аллах гяур, е по-лошо от всичко друго, в което още си се провинил. Знаеше ли, че християнинът рискува живота си, ако пристъпи в тукашната околия на свети места?

— Да.

— И това не те възпря да дойдеш насам? Така неотвратимо си станал жертва на желанието за престъпления, като си го следвал по своя воля дотук, където животът ти само като на християнин не е

сигурен нито миг! На този свят те очаква един ужасен край, а в отвъдния — проклятието на цялата вечност, защото мъстта на Аллах е страшна. Той никога не прощава!

— Откъде го знаеш?

— Корана го казва.

— Корана казва тъкмо обратното!

— Какво можеш да знаеш ти, гяурът, за Свещената книга на правоверните?

— Тази книга казва в 110 сура: „Тогава възхвали твоя Господар и търси опрощение от Него, наистина Той всеопрощаващ е.“^[203] Ти май не познаваш сурата.

Оня отметна глава, вторачи се изненадано в мен за известно време и викна после гневно:

— Мълчи! Един вярващ син на Пророка трябва по-добре да познава неговата книга от теб, християнина. Каквото ти казваш, е лъжа, трябва да е лъжа, защото вие почитате Иса, който е син на неистината!

— Син на неистината? Вземи си думата назад, защото така позориш собственото ви учение.

— Кучи син! Не ме оскърбявай! Докажи каквото каза!

— Вземи Корана и отгърни на сура 19. Ще прочетеш: „Ето, това е според Словото на Истината Иса, синът на Мерием, в когото те се съмнявах!“^[204] И ти окачествяваш този, когото вашето Откровение нарича истинен, като син на неистината?

— Мълчи! — сопна ми се оня.

— Няма да мълча! Не е необходимо да защитавам моята вяра. Тя е толкова прекрасна и извисена, че не се нуждае от слабите ми слова. Но тук стоят множество мюсюлмани, които спокойно търпят твоето позорене на исляма. Идеш ли в джавеми^[205] и медарис, то ще чуеш, че Исус ще се спусне в Съдния ден, за да съди живи и мъртви! И него, когото ислямът нарича Повелител на Съдния ден, смееш да наричаш син на неистината? Дали това оскърбление на исляма не е основано на факта, че ти си привърженик на Суна, докато Шиа учи истината?

Този въпрос бе, така да се изразя, един реторичен удар от моя страна, който предприех, понеже повечето от присъстващите бяха шиити. Въздействието се прояви незабавно в одобрително мутолеване. Окуражен от това, аз продължих:

— Ти ме нарече кучи син и прокълнат от Аллах християнин. За кучия син ти прощавам. Къде обаче е писано в Корана или може да се прочете в някой от неговите тълковници, че Аллах е прокълел християните? Къде е вписано, че сме неверници, че сме езичници? Мохамед ни дава, понеже вярваме в същия бог, не всичките седем небеса, наистина, но все пак едно. Кои са същинските врагове на исляма? Ние християните или вие самите? Кой ви разедини? Да не би ние? Кой се кара заради Али, халифа, и от чия ръка бе убит Хюсеин? Християните ли бяха това, или мохамеданите?

Сега се надигнаха толкова многобройни акламации, че санджаки схвана — не бива да допусне да се продължава по този начин. Той скочи, изхвърли отбранително ръце във въздуха и извика:

— Кой ти заповяда на теб, християнина, да говориш за свещения ислям? Ние сме се събрали тук, за да проведем съд над вашите безобразия, вие сте обвиняеми. Ти нямаш право да говориш без мое разрешение, ами си длъжен само накратко да отговаряш на моите въпроси!

— А ти — отвърнах аз — не ме оставяш да продължа, защото се страхуваш от присъстващите изповедници на Шиа. Казвам ти, ако един християнин дойде в околностите на Мешхед Али или Кербела, то в това не може да се види нищо особено, защото за шиитите той е един безразличен мъж, чието сърце не е свързано нито с Абу Бекр, Оман и Осман, нито с династията на Омайядите, и не е виновен също за трагичния ден на Кербела. Стъпи ли обаче един сунит като теб по тези местности, то това е оскверняване на светите места, защото той принадлежи към тези, които навремето проляха кръвта на Хюсеин и лишиха неговия баща от правото на непосредствени наследници на Пророка. Затова мислех, че не върша грях, като идвам насам, и затова съм убеден, че за разумните следовници на исляма моята вяра няма да бъде причина да се държат враждебно към мен.

Тогава от мястото си стана един от заседателите — сребровлас старец, облечен изцяло в коприна, и вдигна ръка в знак, че иска да говори.

— Този християнин изрече думи, които прозвучаха като тези на един истински вярващ, и аз заявявам, че ги дарявам с моето одобрение. Такива думи не изговаря един убиец. Аз чух, че той е вникнал в дълбината на Корана. Който е сторил това, той не бива да бъде наричан

гяур, защото неговата душа се е сродила с нашите, тя ни е срещнала в свещените сури. Ако той говори и като обвиняем, както говори като християнин, то трябва да го пуснем да си върви така свободно, както дойде при нас.

Той седна отново. Този мъж беше, както узнах по-късно, богат индиец, потеглил за Хиле, за да изживее последните си дни в близост на Кербела и Неджеф Али, без да бъде изсмукан там от мохамеданското духовенство до последната рупия. Зад нас и от двете страни чухме да се извиква „афак, аферим“ и „йислоха“,² одобрителни слова, удостоверяващи, че той не е единственият, който не споделяше мнението на санджаки.

Служителят направи смутена физиономия. Личеше му, че търси думи, ала за момента не намира никакви. Тогава на помощ му дойде персиецът, като обяви високо:

— Ние не се намираме тук, за да спорим за Корана и неговите тълкувания, а за да проведем съд над убийци, контрабандисти и крадци. Какви възгледи има този християнин за Суна и шиа, не му е тук мястото да ги излага. Ние си имаме работа с престъпленията, които той е извършил със своя съдружник, и не бива да се оставим да ни заслепи със своите познания по сурите. Аз те моля, о, паша, да наредиш да дойдат ханджията и нараненият гхазан, които ще докажат вината на двамата обвиняеми.

Този човек се държеше изцяло така, сякаш беше член на махкеми, а случаят по никой начин не беше такъв. Аз запазих забележката си по този въпрос за по-късно. Бяха изпратени хора. Докато дойдат свидетелите, Халеф запълни това време с подмятания за отделните личности. Те често биваха толкова комични, че се изсмивах с глас, от което санджаки и особено персиецът изпаднаха в гняв, но без да му дадат словесен израз. Най-сетне двамата споменати бяха доведени от кол агаси и разпитани от председателстващия. Те представиха хода на събитията извънредно неблагоприятно за нас. Ако зависеше от техните лъжи, извъртания и разкрасявания, то действително нямаше да можем да разчитаме на никакво снизхождение.

След като бяха дали показанията си за произшествието в двора на менсила, те разказаха също залавянето ни във вчерашната вечер и последвалите го събития. И тези неща представиха по такъв начин, че

наистина не се искаше много сила на въображението, за да бъдем сметнати за съюзници на контрабандистите. С голямо удоволствие чухме после как персиецът си даде труда да извлече от изложените от тях пунктове непоклатимото доказателство, че сме контрабандисти.

— Знае се — каза той, — че контрабандата се върти в грандиозен мащаб и затова както шах-и-шахът, така и падишахът губят колосални парични суми. Хората си държат ден и нощ очите отворени, за да открият по какъв път и по какъв начин биват прекарвани насам и отвъд големите количества стоки, ала всички усилия и бдителност досега бяха напразни, защото на никого не бе дошло на ума, че нишките не могат да бъдат открити единствено защото те се съединяват в ръката на един чужденец, един християнин. И когато сега най-сетне ни се удаде благодарение на вчерашното произшествие, за което пак той е виновен, да заловим него и най-опасния от хората му, не бива в никой случай да се оставим да ни подведе с изврътливата си реч, а да принудим и двамата чрез бастонадата да си признаят всичко. Това е моето мнение, а който е на друго гледище, за мен той е един изменник на правосъдието.

Това беше безсрамно! Този човек самият бе предводителят на контрабандистите и като такъв трябваше да е убеден в нашата невинност. Въпреки това той дръзваше да обърне нахално пиката и същевременно да ни гледа открито в очите. Де да знаеше само, че го познаваме по-добре, отколкото си имаше представа! С какво удоволствие бих му хвърлил доказателството за моралното му падение, ала тъкмо чрез това щях да направя невъзможно провеждането на един решителен удар срещу него. Персиецът можеше да бъде предупреден и от най-малкия намек от моя страна, а после щеше така да ми се измъкне, че да не мога да го заловя. Аз следователно се задоволих само да го гледам спокойно ухилен и когато свърши, казах на санджаки, че кол агаси ще удостовери нашата непричастност към контрабандистите.

Амуд Махули веднага изяви готовност. Той описа следите, обясни с тяхна помощ, че само нашите разследвания са ни отвели до огньовете на контрабандистите, и накрая заключи със сполучливата забележка:

— Те ми дадоха думата си да не бягат и макар да можеха много лесно да си заминат, не го сториха. Един контрабандист не би удържал

подобно обещание, а фактът, че яздиха дотук без всяка принуда, трябва да ни послужи като доказателство за тяхната невинност.

Амуд си свърши добре работата, но пък и после ме погледна с поглед, който ясно питаше: „Ти можеш да бъдеш доволен от мен, ама ще включиш ли и речта ми в доклада си до сераскера, а?“ Кимнах му утвърдително и после трябваше да насоча вниманието си към наместника, който се обърна разгневен от благоприятните за нас показания на кол агаси към неговия началник, полковника:

— Какво ще кажеш за това, о, миралай, че твоят подчинен се осмели да защити и обяви за невинни тези вече напълно изобличени престъпници? Надявам се, че ще го накажеш за тая работа!

Полковникът, който веднъж вече се беше намесил в наша полза, се показва и сега справедлив.

— Амуд каза като свидетел онова, което смята за правилно. Как можеш да искаш да го накажа за това?

— Аз ти го заповядвам!

— Ти нещо се заблуждаваш относно пределите на твоята власт. Ти си управител на тоя санджак, а аз съм командир на моя полк. Аз съм задължен да ти оказвам военна подкрепа в определени, точно предписани случаи, но взаимно нищо не можем да си заповядваме. Кол агаси свидетелства, както му повеляваше съвестта. На негово място аз щях да сторя същото.

— Ама ти трябва все пак да съзнаваш, че Амуд защити виновните! Беше доказано, че двамата обвиняеми са виновни за смъртта на един човек и строшаването крака на друг, по-нататък, че са контрабандисти и вчера при своя забранен занаят са извършили едно крещящо до небето осквернение на труповете. И, трето, доказа се, че край Тигър са нападнали, ограбили и измъчвали няколко души. За мен е непонятно как може човек да говори тук в тяхна полза!

— Действително ли е доказано всичко това?

— Та нали го чу!

— Позволи ми да съм на друго мнение! За да бъде един обвиняем изобличен, май трябва преди всичко да бъде разпитан, нали?

— Че аз го сторих!

— Не.. Ти зададе въпроси, но това не беше разпит. Не беше снет нито даже мазбата^[207]. Ти знаеш също така добре като мен, че разпит без мазбата е само един обикновен разговор и следователно не е

валиден. Писарят седи тук, но перото му е сухо. Той още не го е топнал в мастилото. А пък предписанието е всички ние да подпишем тази мазбата, ако разпитът трябва да има валидност. Впрочем аз нито видях да се представя някакво неоспоримо доказателство, нито чух някакво признание от обвиняемите. Също искам да ти обърна внимание, че само махкеми в своята цялост може да решава за вина или невинност, ти сам — не. Ние седим тук не като неми слушатели, а сме се събрали да раздаваме право под твое председателство!

Изявлението звучеше остро. Този офицер притежаваше чувство за чест. Само защото това чувство бе оскърбено ли се заемаше с нас? Или редом с него съществуваха и лични причини, каращи го да възрази? Докато говореше, забелязах по лицето му особен израз, а и погледите, които плъзгаше към нас, бяха странни.

Санджаки не можеше да си обясни упреците на другия. Той напусто се бореше с досадата си и избълва гневно:

— При необичайни случаи, като настоящия, аз имам правото да прибегвам и към необичайни средства. Тези хора ще бъдат наказани.

— Ако бъдат изобличени!

— Аз ги изобличих!

Миралаят се засмя полугласно на себе си.

— Те няма да бъдат наказани, все едно дали вината им ще бъде доказана, или не.

— Звучи неясно. Говори по-разбираемо!

— В такъв случай ще бъда по-ясен, тези двама мъже няма да се оставят да бъдат наказани.

— Не те разбирам!

— Погледни ги! Имат ли вид на такива, които ще допуснат да правиш с тях каквото ти е угодно?

— Машаллах! Те веднага ще направят други сурати! Понеже ти го изискваш, ще проведе редовен разпит и ще наредя да изготвят мазбата. Всеки въпрос и всеки отговор ще бъдат записвани и ако мискините отговорят само на един-единствен въпрос отрицателно, ще получат без милост бастонадата.

— Те нали ще слязат от седлата?

— Длъжни са!

— И кой ще се осмели междуременно да държи конете им?

— Те ще бъдат сега-засега изгонени. Нека бягат накъдето си щат, стига само да останат тук в двора. И тъй, започваме!

И крайно време беше наистина. Защото това досега бе само детинщина. Кятибът^[208] натопи със смръщено чело и важна физиономия перо в мастилото, а председателят им подхвърли за втори път страховития въпрос:

— Убийци ли сте? Съветвам ви веднага да си го признаете, инак без бавене ще бъдете стегнати там в каишите!

При тези думи той показа „камилата на болките“. Аз отбих несмутимо:

— Хамдулиллах! Най-сетне, изглежда, майтапът се свърши и започва сериозното! Ето защо те питам, ти присъствал ли си някога на разпит?

— Откачен ли си? На мен да задава такъв въпрос!

— Няма причина да се учудваш. По-скоро ние имаме всички основания да се чудим, че искаш да провеждаш разпит, без да знаеш какви въпроси трябва най-напред да поставиш.

— Какви въпроси? — прогърмя той към мен.

— Преди всичко нали трябва да знаеш кои сме!

— Аз си го знам, вие сте убийци!

— Забранявам ти да ни наричаш така! Ти нямаш право да си служиш с този израз, преди да се докаже, че го заслужаваме. Ако не знаеш какво се...

— Мълчи! — заповяда ми оня. — Ако ме оскърбиш, ще получиш толкова много удари, че...

— Тихо! — пресякох го аз много енергично. — Сега най-сетне говоря аз и ти си длъжен спокойно да слушаш, докато свърша! Давам ти дума, ако още веднъж ме прекъснеш, без да си бил запитан от мен, ще те съборя от стола и ще те стъпча под копитата на коня си! Ти искаш да ни осъдиш, без да си питал кои сме. Аз обаче те питам кой всъщност си ти? Да не би да си тукашният санджаки? Ако беше това, щеше да притежаваш поне малкото познания, които се искат за воденето на един обикновен разпит. Но понеже ти от тая работа нищо не разбираш, считам те за всичко друго, само не и за един толкова висш служител. Какво ще стане с империята на падишаха, ако той допусне провинциите му да се управляват от такива некадърни хора! Та докажи ми значи кой и какъв си, преди да изискваш да отговаряме

на твоите въпроси! Тъй, засега свърших. Сега можеш да заговориш и ти, докато започна отново!

Наоколо владееше дълбока тишина. Такова нещо още никога не се бе случвало на тези хора. Един християнин, обвинен в няколко престъпления, се осмеляваше тук пред махкеми и посред едно шиитско население да говори по този начин с най-висшия чиновник на санджака! Последният лично бе като поразен от удар. Той изпелтечи няколко думи, които не разбрах, и ето защо продължих:

— И ако въпреки всичко пък си санджаки, то те приканвам да ми съобщиш на първо място пред какъв съд се намираме. Наше основателно право е да го разберем и ние нямаме ни най-малко желание да се откажем от него. Шерийе^[209] ли е той, или нисамийе^[210]? И ако е нисамийе, трябва отново да знаем дали имаме пред себе си хукук-мехкемеси, джеза-мехкемеси или тиджарет-мехкемеси.^[211] Та давай значи отговор! Говори!

— Джеза-мехкемеси е — отвърна оня кратко, понеже още не можеше да преодолее слисването си.

— Следователно членовете не са назначени от министъра на правосъдието, а са избрани тук от вас самите. Кой от вас е християнин?

— Никой.

— Никой? А вие все пак знаете, че съм християнин! Един съд, на който бих бил длъжен да се подчиня, в случай че бях жител на Хиле, трябваше да е съставен от мюсюлмани и християни. А сега ти признаваш, че сте само мохамедани! Ти си знаел, че нямате никакви законни права над мен, и въпреки всичко си ги присвои! Ти запрати в лицето ми изрази като кучи син, проклет християнин, контрабандист, убиец, а си знаел, че дума не можеш да ми кажеш или заповядаш! Аз ще се оплача на умуру адлиех ве мезхебих назарети^[212] и ще му съобщя що за санджаки е поставил тук в Хиле! Но несправедливостта е много по-лоша, защото аз съм чужденец, чуждоземец. Като такъв подлежа само на юрисдикцията на моето отечество и вие би трябвало да се обърнете по това дело към сефарет^[213] или канчеларийе^[214] на моето правителство. За да избегнеш това и за да можеш да ме осъдиш без всякакво право, ти предпочете хич да не ме питаш кой съм и откъде съм. Сега те разбирам. Но ти тежко ще се разкайваш за постъпката си, защото моят нарджийе назарети^[215] ще подири на

вашия сметка за противозаконията и оскърбленията, които тук изтърпях, а после ти добре ще узнаеш какво означава не само да наречеш един поданик на моето отечество и моя кайзер кучи син, защото е християнин, но и действително да се отнесеш към него като към бездомен пес! Аз отново свърших и ти разрешавам и ти да кажеш една дума.

— Как се казваш и кое царство е отечеството ти? — попита той.

— Името ми е...

— Стой! Нека аз да говоря вместо теб! — прекъсна ме тук миралаят, който бе следил с най-голямо внимание думите ми. После се надигна от възглавницата си и извика високо:

— Този чуждоземен мъж се нарича Кара Бен Немзи ефенди. Той произхожда от прочутото царство Алмания, чийто кайзер е приятел на великия господар, и винаги се е заемал с любов и доброта с бедните, угнетените и безпомощните в нашата страна, без да взема под съображение, че те не са от неговата вяра. Той не познава страха, не се бои от никаква опасност и от никой враг и разсъдливостта му е също толкова голяма, колкото силата и храбростта. А неговият придружител, когото виждате тук, никога не се отделя от него и участва във всичките му дела. Името му е Хаджи Халеф Омар Бен Хаджи Абул Аббас Ибн Хаджи Давуд ал Госарах.

— Как? Ти ни познаваш? Ти ме знаеш? Известно ти е даже цялото ми име, което в действителност бих могъл още повече да удължа? — запита Халеф зарадван.

— Да, познавам ви. Ей затова преди малко твърдах, че в никой случай няма да допуснете да ви накажат. Защото вашата воля ви придава крила, а гневът ви пробива дупки в дуварите.

— Но аз не си спомням за теб. Къде си ни срещал?

— Видях ви там горе сред планините на йесидите. Оттогава мина вече много време. Тогава аз бях още мюлазим^[216] и се намирах във войската, командвана от миралай Омар Амед. Той беше голям урсуз и много калпав човек, за което намери смъртта си в огъня. Вие бяхте наблизо и видяхте как пир Камек, върховният будител на поклонниците на дявола, скочи с него в пламъците на кладата, при което и двамата изгоряха.^[217] Сетне Кара Бен Немзи посредничи за сключване на мир между нас и йесидите. Едва тогава узнахме какво ви дължим. Ние бяхме обградени отвсякъде и никой нямаше да се

измъкне жив, ако ефендите не се бе застъпил за нас. Това тръгна да се разказва от уста на уста и всички ви обикнахме. Чухме също така и всичко, което преди туй бяхте сторили и преживели. По-късно, когато бях прехвърлен в Керкук и после в Сюлейманийе, често слушах пак да се приказва за Кара Бен Немзи и неговия Хаджи Халеф Омар, за вашите коне, пушките и делата ви при бедуините на Джебзирех и кюрдските племена от планините и долините. Бях горд, че ви познавам, и все ми се искаше отново да ви видя. Днес това мое желание се изпълни и можете да си представите колко се радвам. Много ми се иска да ви се отблагодаря, задето навремето ни спасихте живота, но за съжаление аз не съм санджаки на Хиле, а само един командващ полк. Ако мога обаче да ви окажа някоя услуга, то моля да ми го кажете без колебание. На драго сърце ще сторя каквото пожелаете. Сега позволете да отбележа нещо. Аз съм член на махкеми и като войник съм поел задачата да не допусна да избягате. Трябва да съблюдавам задълженията си. Но във всичко, което стои извън тях, ще ви окажа моята помощ и закрила, макар да съм убеден, че Кара Бен Немзи и хаджи Халеф не се нуждаят от подобна закрила, дори и наглед да са пленници.

Тази среща с миралая за мен беше един толкова често преживяван случай на доказателство, че всяко добро дело няма необходимост от незабавно възнаграждение от ответната страна, защото е предопределеност от Бога такива деяния съвсем от само себе си да намерят по-късно отплата. Впрочем полковникът явно бе кадърен офицер, за да бъде повишен от онова време от мюлазим до миралай.

Той, както вече споменах, бе говорил толкова високо, че всички го чуха. Ефектът от думите му беше благоприятен за нас. Като виждах приятелски отправените към нас погледи, изобщо не можех да си представя, че в качеството си на „прокълнат от Аллах християнин“ се намирам сред фанатизирани шиити. Вероятно опасността от тяхната нетърпимост към чужди вероизповедания бе намалена от факта, че преди малко бях споменал така доброжелателно Шиа и същевременно бях намекнал за верската омраза на сунитите. После държането ми спрямо санджак беше нечувано. То беше, склонен съм да кажа, едно зрелище, което бе събудило най-живо съпричастие към носителя на главната роля — хората забравяха иновереца и виждаха в негово лице само храбрия мъж. Към това се добавяше също, че областният беше

сунит, следователно необичана личност. Мъжете тайно злорадстваха за скастриянето, което го споходи. А когато сега миралаят прояви такова топло отношение към нас, настроението стана още по-приятелско. Видях дори как старият индиец ми кимна с усмивка на задоволство.

Съвсем иначе, наистина, се държаха санджаки и персиецът. Те бяха вбесени от благоприятните показания на полковника и си шепнеха помежду си. Забелязах, че контрабандистът наставляваше служителя как да се държи, за да постигне все пак намеренията си. Оня приемаше предложенията на съветника си. Цялата работа явно включваше някакво тайно споразумение, защото той му подаде ръка, както човек скрепява обещание, и после отново взе думата:

— В настоящото дело настъпи поврат, който изисква промяна в процедурата. Ако миралаят ми беше казал, че познава обвинението, то поведението ми още от самото начало щеше да е друго. Двата мъже доказали ли са навремето с представяне на своите документи, че наистина са тези, за които са се представяли?

— Не — отговори полковникът. — Те бяха известни като Кара Бен Немзи и Хаджи Халеф Омар и така биваха наричани.

— Ти може би по-късно си видял паспортите им?

— Не. Но заявявам, че те са хората, за които ги считам.

— За мен това не е достатъчно. Понеже единият от тях твърди, че бил християнин и поданик на чужда държава, а това може да е само за да избегне нашето правосъдие, се изисква най-голяма предпазливост и добросъвестност. Аз съм длъжен да видя книгата!

— Книжа? — ухили се Халеф. — Мислиш ли, че аз, свободният бедуин и шейх на племето си, ще взема да ти мъкна паспорт, когато тръгна някъде на езда?

— Виждаш, че тук се нуждаеш от такъв!

— Кой да ми го издаде? Към коя инстанция трябва да се обърне един независим бен араб в този случай? Такава няма. И ти казваш, че тук съм се нуждаел от паспорт? Защо и за каква цел?

— Защото стоиш пред съд, който трябва да знае кой си.

— Погледни гхазаи там! Той също стои пред съда дори като свидетел. Показа ли ти той някакъв паспорт?

— Това не е нужно, защото ханджията го познава.

— Видял ли е някой паспорта му?

— Това е без значение!

— Машаллах! Миралаят ни познава, а ти не му вярваш. Някакъв си прост мъж там обаче даряваш с доверие! Единият е съдържател, обикновен варяч на кафе, но пък другият — висш офицер! Ако бях на мястото на миралая, щях за това оскърбление да си разменя някоя много сериозна приказка с теб!

Тогава Сефира, макар тези думи да не бяха отправени към него, се изстреля от мястото си и викна гневно:

— Възможно ли е един обвиняем да си позволява на това място, сиреч пред тези, които го съдят, подобни оскърбления? С това той си заслужи бастонадата, която мигновено трябва да му бъде въздадена!

Халеф посегна към камшика. Канеше се да извърши непредпазливост и ето защо го преварих, като отвърнах на персиеца:

— Кой всъщност си ти, че си позволяваш да вземаш Тук думата? Към местния махкеми ли се числиш, или си поне жител на тоя град? В този случай вмешателството ти би било донейде извинено.

— Кой съм аз, не те засяга! — отговори той презрително.

— Аз ще ти докажа, че ме засяга много повече, отколкото си мислиш. Ние нямаме ни най-малко желание да позволяваме да се намесва в тази работа човек, чието място е съвсем другаде, а не до страната на най-висшия служител на санджак Диванийе!

— Какво искаш да кажеш с това?

— Ще го узнаеш, когато пожелаеш. Засега искам само да питам санджакията на Диванийе дали самият знае какво трябва да върши и Отрежда, или се нуждае от опекун, който да говори и действа вместо него!

— Мълчи! — сопна ми се санджаки. — Този мъж е мой приятел и аз му разрешавам да говори когато си поиска!

— Какво ти му разрешава, в случая не важи. По-важното е, че аз му забранявам да се меси в нашето дело. Аз съм християнски европеец, а моят придружител е свободен хаддехин; вашият махкеми следователно няма власт над нас. И ако ви отричам правото да ни съдите, то толкова по-малко ще допусна някакъв келеш, който дори не е от страната, ами от Фарзистан^[218], да се осмелява да проявява грубост и да ви насъсква срещу нас. Ако ти не сметнеш за свой дълг да му забраниш това, аз ще се наема да му затворя устата!

— Аллах! Как смяташ да подхванеш тая работа?

— Ще си покаже веднага щом се осмели отново да ни оскърби. Само от желанието ми зависи да се явя пред очите ви не като обвиняем, а като тъжител. Преди всичко не признавам вашата компетентност.

— Тогава докажи, че си франк!

— Нищо по-лесно от това!

Приблжих коня до него, извадих трите паспорта, дадох му ги и върнах врания на предишното му място. Оня разгърна документите един след друг, прочете ги и грижливо проучи печатите и подписите, но без да им окаже предписаното уважение. После разочарованието ясно пролича в гласа му.

— Вярно е! Той е този, за когото се представя, и с него трябва да се занимае християнски съдия. Не мога да сторя нищо друго, освен да го изпратя в Багдад.

— Точно така! — вметнах аз. — И първата ми работа там ще бъде да засвидетелствам, че си отказал дължимата почит на султанския подпис и печат. Види се, аз като християнин и чужденец познавам далеч по-добре задълженията си от самия теб! И тъй като сега си убеден кой съм, представям ти известния надлъж и шир Хаджи Халеф Омар, шейхът на хаддехните от голямото племе шаммар. Надявам се никой няма да се осмели да се усъмни в истинността на моите думи!

Тогава Сефира се намеси бързо:

— Аз се съмнявам в тях! Тези паспорти са фалшиви. Той иска по тоя начин да се измъкне от справедливото наказание. Трябва да ги скъсаме, незабавно да ги накъсаме. Тогава той ще ни принадлежи и нищо няма да може да направи срещу присъдата на махкеми. Дай ги тук, дай ми ги!

Посегна и ги изтръгна от ръката на санджаки. Грамотите се намираха в най-голяма опасност. Не биваше нито миг да се бавя със спасението им. Измъкнах рязко револвера и го насочих към Сефира.

— Пусни ги на земята незабавно! Веднага щом другата ти ръка посегне към тях, ще я раздробя!

Персиецът държеше документите в лявата ръка. Само с нея не можеше да ги скъса, за тая цел беше необходима и дясната.

— Ти няма да стреляш по мен пред махкеми! — ухили се той. — Гледай само как ще се разлетят парчетата!

Посегна с другата ръка и аз тутакси дадох изстрела. Оня изтърва книжата, нададе кръсък, изхвърли ранената ръка нагоре и скочи към мен. Един рязък натиск на коленете ми... жребецът направи скок към него и го събори. В следващия миг се бях смъкнал от седлото, вдигнах с лявата ръка паспортите, ударих с дясната Сефира с ръкохватката на револвера по главата, от което той — беше се полу-изправил — отново се сгромоли и веднага се метнах пак на моя Асил Бен Рих.

Достопочтените членове на махкеми бяха наскачали като изхвърлени от пружини. Крещяха ужасени от моето злодейство, докато полковникът неколккратно извика „Аферим!“^[219].

Зяпачите също надигнаха врява. Възникна суматоха, която не биваше да се оставя да отmine неизползвано.

— А сега да се махаме, Халеф, да се махаме!

Като подхвърлих тези думи на хаджията, връзах коня в оживено ръкомахащите и викащи един през друг хора. Той ме последва веднага. Препуснахме в галоп през двора към предварително набеязаното от мен място. Беше истинско блаженство с каква лекота, преодоляхме дуvara и се озовахме на улицата, която беше тясна, но скоро излезе на една по-широка. После поехме бързо през града, докато го оставихме зад себе си, и се намерихме на познатия път за Багдад. Тогава Халеф рече:

— Защо толкова бързаме, сихди? Който язди атове като нашите, не може да се опасява, че някой ще го настигне!

— Това е вярно, но аз искам да създам впечатлението, че сме радостни, дето сме загърбили Хиле, и дори не мислим някога отново да дойдем насам.

— Нима искаш да се върнеш?

— Разбира се!

— Хамдулиллах! Досещам се за причината и знам какво гласиш.

— Какво?

— Ти продупчи с куршум ръката на Сефира. Но това не е достатъчно, ти искаш и по-нататък да си видиш сметките с него. Правилно ли е предположението ми?

— Да.

— Тогава ще ти призная, че твоето решение сякаш идва от собствената ми душа. Персиецът се усъмни в нашия кураж. Ние ще му

докажем, че притежаваме от тоя дар на Аллах повече, отколкото той някога е познавал!

— О, на мен ми е безразлично дали ще ме смята за страхлив или смел. Но ми се иска да покажа на махкеми и особено на санджаки на кого е мястото пред съда — на персиеца или на нас.

— Как, сихди? Ти отново искаш да свикаш махкеми?

— Да.

Тогава той накара коня си да направи скок и заликува с просияло лице:

— Каква наслада, какво блаженство! Ей това е то, което най-обичам, и което ми е най по сърце. Уважение трябва да добият те, уважение към мен и теб! Да осъзнаят трябва те, че както качества на нашите достойнства, така и достойнствата на нашите качества те никога не могат да достигнат! Те трябва да стигнат, че ние притежаваме една безпримерност във всички несравнимости, пред които враговете ни тънат в праха. Аз ще ги приканя поне един човек да ми посочат, комуто Аллах е дарил толкова много и такива великолепни дарби на тялото и духа както на нас! Те трябва в най-дълбоко смирение и покорство...!

— Стига, Халеф! — прекъснах го усмихнато. — Ако те оставя да говориш по тоя начин, ще се направиш по-извисен и от Аллах. Припомни си вдъхващото благоговение величие, с което вчера вечер се изтърсихме от тухлените руини и попаднахме в ръцете на асакерите, и сигурно ще се оцениш в по-малко достойна за възхищение светлина.

— О, сихди, хич не ми напомняй за това падане! Да не би аз да съм строителят на Вавилон? Виновен ли съм, че тухлите се клатеха? Ти твърдиш, че ме обичаш, пък си толкова несправедлив спрямо мен! Ти също падна, но аз упреквам ли те нещо? Не е ли това доказателство, че моят разсъдък притежава повече образованост на сърцето от твоя? Но аз не искам да те наскърбя, защото съм твой верен приятел, и като такъв те съветвам никога да не предприемаш катерене като вчерашното!

— За съжаление, се съмнявам дали ще мога да последвам този добър съвет.

— Защо?

— Защото сега ще се върнем при Бирс Нимруд и там вероятно ще падне още по-голямо катерене от вчера.

— По кой път смяташ да идеш дотам? Да не би обратно през града?

— Не. Ще трябва да прехвърлим Ефрат.

— С плуване?

— Може би. Ако имаме възможност да си построим сал, ще го сторим.

— А кога ще тръгнем обратно?

— Засега още не. Сигурно ще бъдем преследвани и затова трябва да дадем вид, че искаме час по-скоро да стигнем в Багдад. Ето защо е необходимо да се мернем за кратко в близкия хан и след него да поюздим още донякъде. Нашите преследвачи вероятно ще стигнат до този хан, но като разберат каква преднина сме спечелили, ще поемат обратно. Така че трябва да бързае, макар да няма от какво да се страхуваме.

[206 афак, аферим, йислоха — арабски одобрителни възгласи — б. нем. изд.]

---

[194] Макам-и-икамет — резиденция — б. а. ↑

[195] зинданджи — затворнически надзирател — б. а. ↑

[196] мамурин — служители — б. а. ↑

[197] миралай — полковник — б. а. ↑

[198] мейдан ел адлъ — плац на правосъдието — б. а. ↑

[199] Силлуллах — Сянка на Аллах = шахът на Персия — б. а. ↑

[200] са'ид — подлакътница — б. а. ↑

[201] Джамал 'л Алам — Камила на болките — б. а. ↑

[202] Хал ел Кабул — Положение на приема — б. а. ↑

[203] Свещен Коран, сура 110 — „Помощта“, ает 3 — б. пр. ↑

[204] Свещен Коран, сура 19 — „Мерием“, ает 34 — б. пр. ↑

[205] джавеми — джамии — б. а. ↑

[207] мазбата (тур.) — записки, протокол — б. а. ↑

[208] кятиб — писар — б. а. ↑

[209] шерийе — духовен съд, състоящ се само от мохамедани — б. а. ↑

[210] нисамийе (тур.) — мирски съд, съставен от християни и мохамедани — б. а. ↑

[211] хукук-мехкемеси — граждански съд, джеза-мехкемеси — наказателен съд, тиджарет-мехкемеси — търговски съд — (тур.) — б.

а. ↑

[212] умуру адлиех ве мезхебих назарети (тур.) — министър на правосъдието и вероизповеданието — б. а. ↑

[213] сефарет (тур.) — посолство, легация — б. а. ↑

[214] канчеларийе (араб.) — консулство — б. а. ↑

[215] нарджийе назарети (тур.) — министър на външните работи — б. а. ↑

[216] мюлазим — лейтенант — б. нем. изд. ↑

[217] Вж. Карл Май, Събрани съчинения, том 2, „През дивия Кюрдистан“ — б. нем. изд. ↑

[218] Фарзистан — Персия — б. а. ↑

[219] Аферим! (тур.) — Bravo! — б. а. ↑

10. КЕРВАНЪТ НА КАМЕРХЕРА

Докато говорехме, бяхме стигнали толкова далеч, че сега видяхме Ел Кулеа вляво от нас край Ефрат. Насочихме се към канал Вардийе. Когато го пресякохме, достигнахме Джимчима, откъдето високи земни насипи се протегляха в права линия на североизток, за да се върнат после под прав ъгъл и северозападно направление към реката. Вероятно маркираха дигите на по-раншното, древно русло на Ефрат. След това минахме през изцяло разрушеното дворцово крило на Амран Ибн Али, носещо това арабско име от погребания тук мохамедански светец, а после видяхме да се издигат могъщите купища развалини на Каср. Каср означава нещо като замък. Името е свързано със значението на тези руини, защото Каср е бил резидентският дворец на Навуходоносор, който си го построил за себе си, докато неговите предшественици са резидирали в един дворец от дясната страна на Ефрат. Руините и сега имат дължина 400 метра и ширина 330, а пък този дворец бе издигнат, както осведомява еврейският историк според халдееца Берое^[220], само за петнайсет дена. Дори и да се приеме, че всички строителни материали и елементи са били предварително доставени и изцяло изготвени и е оставало само да се съберат, то това постижение пак изглежда невероятно. Но при разкопките беше открит клинопис, намиращ се понастоящем в Лондон, който редом с другите важни места съдържа думите: „ина ху йуми сибирса усакил“, или в превод: „за петнайсет дни завърших това великолепно дело“. Колко хиляди човешки ръце са били необходими, за да бъде извършен в такъв кратък срок този строеж! И това монументално творение е било само едно от многото, свидетелстващи за предприемчивия дух и деятелност на Навуходоносор! Споменатият надпис казва наистина и в това отношение много гордо:

„Аз съградих този дворец, седалището на моята царска власт, сърцето на Бабел в страната Вавилония; аз положих неговите основи дълбоко под равнището на реката; аз наместих строежа на подпорни валци, обградени асфалтирани защитни стени. С твоя подкрепа, о,

възвишен бог Мардук, аз издигнах този неразрушим дворец. Нека богът тронува във Вавилон; нека заеме той там своето жилище; нека той владее чрез мен народа на Вавилония до най-далечни дни!“

Но Свещеното писание казва: „В свършъка на дванадесет месеци, като ходеше по царския палат Вавилонски, отговори царят и рече: «Не е ли това великий Вавилон, който аз съградих за столица на царството с крепостта на силата си и в чест на славата си?» Думата бе още в устата на царя и стана глас от небето, та рече: «Теб се възвестява, царю-Навуходоносоре: царството премина от тебе; и ще се изгониш от човеците, и с животните на полето ще бъде селението ти; с трева като говедата ще те хранят; и седем времена ще заминат върху тебе, доде познаеш, че Вишний е Владетел на царството на човеците, и го дава комуто ще.»“^[221]

Това предсказание се сбъдва за него, когато мегаломанията помрачава духа му. Няма и сто години по-късно идва Кир, покорителят на Вавилон, а по-късно Александър Велики слага край на персийското сатрапско владичество, за да умре още млад и изпълнен с жажда за дела в същия този дворец. „Неразрушимия“, както го нарича клинописът, оттук насетне ще лежи безчет години в развалини!

На север от него стигнахме до Муджеллибех, наричан също Телл Бабил^[222], който единствено чрез това име напомня още за древния Вавилон. Това са огромните купища развалини на така наречените Висящи градини, чиито свързани с неимоверни разходи съоръжения сочат за не съвсем излекуваното безумие на Навуходоносор.

По-късно пресякохме Шатт ен Нил и направихме после при Телл Крени кратък престой, за да си поотдъхнат конете. До момента не бяхме срещнали човек. Сега видяхме трима ездачи, които явно бързаха. Те не идваха от кхан Махавил, а го бяха обходили в дъга и едва сега се насочиха към идващия от постройката път. От това можеше да се заключи, че имат причина да не се мяркат там. Който се бои от очите на други, възбужда подозрение и ето защо ние гледахме на тях с основателно недоверие. Когато бяха приближили достатъчно, забелязахме, че са облечени по персийски, а няколко секунди по-късно ги разпознахме.

— Машаллах! — учуди се Халеф. — Та това е Педер-и-Бахарат с двете диванета! Каква среща! Кой би го сметнал за възможно!

— То е не само възможно, но беше дори сигурно — отвърнах аз.
— Нали знаеш, че Педер-и-Бахарат е очакван от Сефира.

— Защо тогава не те споходи мисълта да му се махнеш от пътя?

— Защото не е необходимо да се боим от една открита среща с него. В Багдад трябваше да бъдем нащрек за някое коварно нападение. Тук няма причина да се крием от тримата. По-скоро мисля, че те са тези, които трябва да ни отбягват.

— Много правилно, сихди. Но сега съм любопитен как ще се държат. Аз за всеки случай ще измъкна камшика от пояса си.

Ние бяхме слезли и седнали на земята така, че животните стояха между нас и приближаващите. Ето защо не можеха преждевременно да ни разпознаят. Когато очите на Педер-и-Бахарат се спряха сега на нас, той дръпна неволно коня назад и избълва проклятие на изненада.

— Вижте кой седи там! — викна на спътниците си. — Аллах ги дава в ръцете ни. Нека ги пратим при Шейтана!

Той грабна пушката, за да я насочи към нас. Халеф обаче го изпревари, като прицели своята в него и заплаши:

— Махни веднага кремъклията, инак куршумът ми ще те изяде! Ти самият ще идеш при онзи, при когото искаш да ни пратиш! Пръждосвай се, че да не ти припомня дамгите от миналия път!

Понеже и аз, за да съкратя процедурата, бях взел карабината си в положение за стрелба, никой от тях не се осмели да даде изстрел. Ядът на Педера беше толкова голям, че той въпреки всичко задържа пушката и ни кресна:

— Хич не си мислете, кучи синове, че ще ви се размине това, което ни сторихте! Ние при всички случаи пак ще се срещнем и тогава ще нарежем кожата ви на ремъци, с които ще ви налагаме до смърт. Аллах да потроши костите ви!

Продължиха ездата си. За Халеф беше невъзможно да премълчи пред тая закана, поради което викна подире му:

— Пък твоите Шейтана ще свари и ще ги даде на дедите си да ги излапат като ерик буламаджи^[223]!

После се обърна ухилено към мен:

— Сихди, хубаво ли им го рекох с тоя ерик буламаджи?

— Да, много беше духовит. Направо ти се възхищавам, драги Халеф!

— Не се подигравай! Трябваше все пак да му отговоря, защото иначе щеше да е страхливост, ако последната дума останеше у него. Как може тоя серсемин да ни заплашва, че пак щели сме да се срещнем и тогава щял да си отмъсти? Та нали вижда, че се намираме по пътя за Багдад?

— Тук се лъжеш. Той ни видя да седим и следователно не знае, че сме били в Хила, а е на мнение, че идваме от Багдад и сме застигнати от него. Ето защо е толкова убеден, че пак ще се срещнем.

— Това много лесно може да стане, тъй като ние искаме да се върнем при Бирс Нимруд. Той, разбира се, ще узнае от Сефира, че вече сме били там и много вероятно яздим към Багдад.

— За мен много по-важно от това е обстоятелството, че Педер-и-Бахарат е избегнал кхан Махавил. Предполагам, че там се намират хора, които не бива да го видят. Отгатваш ли кои са те?

— Да отгатвам? Аз? Сихди, знаеш, че прозирам всички неща, които имат куража да се выяснат пред очите ми, ама което се крие от моя лик, не мога да видя. Затова винаги предоставям отгатването на теб и също и в настоящия случай ще си остана верен на тая привычка. Та казвай значи кои са!

— Със сигурност и аз не мога да определя, но мисля, че налучквам вярното с предположението си. Аз подозирам, че в хана е отседнал Карван-и-Пишкхидмет Баши. В тоя керван има хора, които познават Педера, и затова Сефира е изпратил двамата вестители да го предупредят. Той и без това предупреждение си е бил нащрек и е направил заобикалка, за да не бъде открит. Сега ще потърси Сефира да му докладва, че пишкхидмет баши е вече наблизо и скоро могат да проведат нападението над кервана.

— Сихди, не мислиш ли, че трябва да предупредим тези хора?

— Да, това е наш дълг. Да се надяваме, ще ни хванат вяр!

— Защо ще се усъмняват в истинността на нашите думи?

— Вече често ми се е случвало тъкмо такива благонамерени предупреждения да бъдат отблъсвани с неблагодарност. Можем ли да приведем доказателства, ако хората ни ги поискат?

— Не. Но ако някой се осмели да ми каже в лицето, че не ни хваща вяр, то ще му просветля тъмния разсъдък със сияйните лъчи на моя камшик. Хайде, да си продължим ездата! Час по-скоро ми се иска да разбере дали наистина се касае за Карван-и-Пишкхидмет Баши.

Продължихме пътя си. Приблизително след половин час ханът изникна пред нас и ние се насочихме към портата. Още първият поглед при влизането в двора ни показва, че керванът беше тук. Освен него, имаше и няколко групи поклонници и носачи на трупове, които скромно се бяха изтеглили в ъгъла, защото шествието на камерхера беше така богато екипирано, че никой не смееше да приближи до подчинените му. Ние обаче преминахме, без много-много да се церемоним, през хората и слязохме при кладенеца. Това несприинудено държане явно предизвика тяхното недоволство. Чухме ги да замърморват и забелязахме неприязнените им погледи, но пет пари не давахме за това.

Керванът наброяваше дванайсет добре въоръжени конници и шест товарни камили, на които явно бяха натоварени ценни пакети. Конете бяха от средна хубост персийска порода. Но един от тях беше великолепен резултат от кръстоска между арабска и тюркменска раса. Той вероятно принадлежеше на пишкхидмет башията и носеше богато обкована със сребро сбруя. Тази демонстрация на заможност при тукашните условия беше много неразумна, защото направо пораждаше желание за грабеж.

В сянката на платформата бе проснат драгоценен килим, на който камерхерът пушеше своя хука^[224].

Той беше чернобрад мъж около трийсетте, облечен скъпо, от което лъхаше стремеж да се привлече вниманието върху неговото високо обществено положение. Тоалетът му беше гарниран с галони и лампази от златна сърма. Един мек кашмирски шал обгръщаше хълбоците му. Високият черен калпак от каракул се числеше вероятно към най-скъпите, които някога съм виждал, а оръжията му искряха с изящната си инкрустация. Каква непредпазливост сред едно население, което гледа на грабежа като на възнаграждаващ спорт! Подобно, макар и не така скъпо, бяха облечени и въоръжени също и неговите придружители.

След като бяхме слезли, той прати един от хората си с разпореждането да отидем при него.

— Какво да правим при него? — попитах аз.

— Да му кажете, както се подобава, кои и какви сте и да му докажете, че имате право да пребивавате в неговата ощастливяваща близост.

— Той! Кой е той всъщност?

— Той е пишкхидмет баши на властелина на света и има законното основание да носи титлата емин-и-хусур^[225].

Мъжът го изрече по такъв високомерен начин, а по лицата на стоящите наоколо негови спътници бе изписана такава надменност, че аз отговорих нелюбезно:

— Властелина на света? Къде има човек, който да владее света? Пишкхидмет баши? Значи служител със слугински задължения! Емин-и-хусур? Сиреч довереник на нечие присъствие, но не на моето! Аз не съм слуга като него. Как можеш да твърдиш, че трябвало, както се подобава, да се приближа?

— Значи се противиш? — запита оня сурово.

— Противя? на! Аз камердинер ли съм, който стои под неговите заповеди? И да не би да се намираме в Персия? Вие сте чужденци точно като нас. Вие сте се отбили тук да си починете точно като нас. Ние имаме равни права. Мен ми е безразлично кои сте вие, а вас какво ви влиза в работата кой съм аз? Ако вашият пишкхидмет баши има да ми изложи някакво желание, то нека дойде при мен. На нас тук никой нищо не може да ни заповядва!

— Значи не искаш да идеш при него? — осведоми се той със същия безцеремонен тон като преди.

— Не.

— Тогава ще ви принудим!

— Опитай! Ти нарече неговата близост „ощастливяваща“. Ние обаче знаем, че щастието трябва да се търси на съвсем други места, а не в близостта на хора, непознати дори с елементарните правила на учтивостта.

— Това е оскърбление! Ако не ни последвате доброволно, ще употребим сила!

Аз седнах на корубата на кладенеца, взех карабината „Хенри“ в ръка и посочих сиджимката, на която ханджията беше навесил кромид.

— Виж там редицата басал^[226]! Аз ще уцеля първите пет от лявата страна. Внимавай!

Главите кромид висяха на разстояние може би деветдесет крачки от нас. Натиснах пет пъти спусъка и всеки куршум улучваше съответната цел. Неколцина от персийците се завтекоха да се убедят.

Когато се върнаха, доложиха с удивление, че съм умерил и петте глави, и то без да зареждам, макар пушката ми да притежавала само една цев.

— Това е магическа пушка — обясни Халеф. — Тоя прочут в цял свят ефенди може да стреля десет хиляди пъти, без да зарежда. Какво сте вие пред нас!

Той направи пренебрежителен жест, а аз добавих спокойно:

— Искях само да ви покажа какво ви очаква, ако дори само ръка посмеете да дигнете срещу нас. Вие сте дванайсет човека и за дванайсет кратки мига дванайсет куршума от тази пушка ще ви проснат на земята. Сега можете да правите каквото си знаете!

Те се спогледаха объркано. Карабината „Хенри“ и този път бе изпълнила своя дълг, вдъхвайки им респект. Главният камерхер бе свидетел на това изпълнение. Той също се бе угрижил и викна обратно на хората си.

— Махнете се от него! С такива безогледни и брутални люде не могат да общуват хора, живеещи под извисената закрила на вседържеца. Те са родени на най-ниското стъпало на обществените слоеве и възпитани в тъмата на невежеството, поради което държането им е на неуки мъже. Не се омърсявайте с тях! Ние ги презираме!

При тези думи неговите подчинени се отдръпнаха от нас. Само че настъпи и един друг ефект, който той вероятно не беше предполагал. Моят неимоверно чувствителен хаджи не сметна именно да остави току-тъй залегналото в изразите на камерхера оскърбление. Той скочи от ръба на бунара, изстреля се към персиеца и му се озъби гневно:

— Какво каза? Говориш за най-долното обществено стъпало и тъма на невежеството? Сигурно от собствен опит много точно познаваш това стъпало и тая тъма? На нас тези две неща са непознати! Ти също така дръзна да изкараш на неумитите си устни думата презрение! Кой си ти всъщност, че ти дойде наум да ни говориш с такъв високомерен тон? Ти пълзиш из одаите на твоя повелител като някой жалък саккайи^[227] по дупките на земята. Ти се свличаш пред него на колене и си удряш челото в земята пред неговите нозе. Ти си слуга на неговите приумици и роб на неговото настроение. Дрехите и оръжията, с които се пъчиш, не си ги придобил като мъж, притежаващ чест, а той ти ги е подарил, защото си облизвал плюнката му като мед. Ние обаче сме свободни мъже. Ние правим каквото искаме и

превиваме врат единствено пред Аллах, но пред нито едно-едничко от неговите създания, та дори и пред такава, дето кара да го наричат по смехотворния начин „владетел на света“. Кой стои по-високо, ние или те? И кому се полага презрението, проникнало до нашите уши, на нас или на теб?

Неустрашимият дребосък беше избълвал това конско с такава бързина, че на тях им бе невъзможно да го прекъснат. Но когато направи сега една пауза, за да си почине, главният камерхер измъкна гневно камата си от пояса.

— Мълчи, кучи син! Ако кажеш още една такава дума, ще те намушкам или ще наредя да те шибат с камшици, додето кожата ти се разцъфне!

Неговите хора също заеха заплашителни стойки. На хаджията обаче и през ум не минаваше да се остави да го сплашат. Той ме посочи — държах карабината готова за стрелба — и се изхили с глас.

— Какво казваш? Как беше? Щял си да ме намушкаш? Виж там ефендите! Преди да си дигнал камата, куршумът му ще се е разходил през тиквата ти. И щял си да наредиш да ме пердашат? Имаш ли камшик? Не виждам такъв. Ама я погледни тук към мен! Там виси един курбач, любвеобилно сплетен от ивици кожа на речен кон. Той вече е разговарял с гърбовете на някои хора, дето са се мислели по-високи, отколкото носовете им са стигали, а са били превивани от нас, за да бъдат доведени до скромност от ударите ни. Не си въобразявай, че ще се уплашим от вас, защото сте дванайсет мъже, а ние сме само двамина! На нас и през ум не ни е минавало да броим противниците си. Колкото са повече, толкова по-добре и ето защо ще ви кажа откровено какво бихме направили. Ефендите ще ви държи с пушката в шах. Той ще застреля на място всеки, който дигне ръка. Аз пък, както виждаш, измъквам сега курбача от пояса и ще шибна през ушите оня, който ни рече само още една-единствена оскърбителна дума. Ти ме нарече „кучи син“. Внимавай и не ме принуждавай да ти покажа кой може да се държи тук като господар и кой — да бъде третиран като куче!

Халеф стоеше пред скочилия от килима си персиец и застрашително размахваше камшик пред лицето му. Онзи беше бесен. При други условия щеше другояче да се държи, но тук виждаше отправеното към него дуло и пръста ми на спусъка и това го

въздържаше да прибегне към отбрана. Виждаше се, че търси изход да се измъкне без посрамване от тая работа, а и в тоя момент се яви едно обстоятелство, което му дойде в помощ в конфузното положение.

Сцената беше привлякла вниманието на другите присъстващи в хана. Те бяха пристъпили насам да наблюдават как ще протече инцидентът. Тук стоеше и ханджията с няколко войници, придадени към него за защита на мястото. Като управител той имаше задължението да следи за реда и спокойствието, но, изглежда, обичаше удобствата и му липсваше активност, защото и през ум не му минаваше да се занимае с нашата работа. Неговите войници се подхилкваха — разправията явно им доставяше удоволствие. Тя все пак внасяше развлечение в скучното делнично еднообразие, на което бяха осъдени тук. Поклонниците, носачите на трупове и другите там хора се държаха по същия начин. Само един от тях, види се, имаше мерак лично да вземе участие. Остро изрязаното му загоряло от слънцето лице беше неспокойно. Той подтичваше насам-натам, за да оглежда внимателно ту Халеф, ту мен. Личеше му, че планира нещо, и когато видя сега персиеца да стои нерешително, пристъпи към него и се поклони дълбоко.

— Хазрети^[228], прощавай, дето ще ти отправя една дума! Аз мога да ти дам сведения за тези двама мъже.

— Кой си ти? — попита го пишкхидмет баши, видимо зарадван, че го избавят от затрудненото положение.

— Аз бях храбър воин на бедуинското племе обеиде, но бях отлъчен заради тези хора — дано Аллах ги разкъса! — и сега съм принуден да бъда слуга на чужди хора, за да не гладувам.

Лицето на мъжа ми се струваше познато, но не можех да се сетя кога и къде съм го виждал. В този момент Халеф се върна и каза тихо:

— Сихди, аз го познавам. Той е единият от двамата съгледвачи, които навремето наказахме с позорно отрязване на брадите.^[229]

Сега си спомних и аз. Халеф беше прав. Двамата бедуини бяха лишени от чест чрез това наказание и впоследствие — отлъчени от племето. Сега мъжът се улови за неочакваната възможност да ни отмъсти. Мен не ме достраша от това, а Халеф седна ухилен отново до мен на ръба на кладенеца с очаквателен поглед.

Персиецът седна на килима си, втикна камата в шала, прие възможно по-достолепна физиономия и подкани бившия обеид:

— Разкажи ми какво знаеш за тях! Ако имаш някоя праведна работа срещу тях, ние сме готови да ти помогнем.

— Моята работа е не само праведна, ами и кръвна — откликна на подканата бедуинът. — Защото позорът, който те ми причиниха, може да бъде разплатен само с кръв. Племето на хаддедихните подхвана навремето спор с обеидите. Ние се приготвихме за война и нашият шейх изпрати двама съгледвачи да разучат намеренията на хаддедихните. Единият от тези съгледвачи бях аз. Аллах поиска да ни споходи нещастие, бяхме заловени и превърнати в стари жени, понеже ни остригаха брадите. По тоя начин изгубихме честта си и бяхме прокудени от племето.

— Ти приказваш за себе си, а пък искаше да говориш за тях!

— Прощавай, това веднага ще стане! Аз по онова време още не познавах тези двама мъже, ала по-късно ги опознах и много чух да се говори за тях. Дребният там се казва Хаджи Халеф Омар и сега е шейх на хаддедихните...

— Какви са хаддедихните? Сунити?

— Да.

— Тогава Аллах да прокълне и тях, и него! Как може той да се осмели да пристъпи в този хан, построен само за вярващите изповедници на святата Шиа? Веднага щом се махне, това място трябва да бъде прочистено от неговата воня!

— Аллах! Вонята на другия обаче е още къде ти по-голяма?

— Как тъй?

— Защото той изобщо не е мюсюлманин.

— Да не би да е някой проклет йехуд^[230]?

— Не, още по-лошо, защото той е един невернически насрани^[231].

— Насрани? — подскочи персиецът. — Нима е възможно това? Преживявано ли е някога едно такова трижди проклето осквернение на свещения поклоннически път? Проявете мъжественост, хора, това сред нас е една миришеща на разложение мърша! Нахвърлете се върху хайманата, изритайте го жив или мъртъв през портата!

Халеф отново се улови за камшика и поиска да се смъкне от кладенчовата коруба, ала аз го задържах.

— Остани! Сега ще стане забавно. Любопитен съм дали ще имат куража да ми посегнат.

Те не го притежаваха, а проклинаха и пустосваха във всички тоналности, но останаха по местата си. Обеидът ги подсили в страхливостта им, като предупреди:

— Не бъдете непредпазливи, а внимавайте с тях! Тоя неверник ви е непознат, ама аз го познавам, защото съм чул всичко, което се разправя за него.

— Та ти си противоречиш! — подметна камерхерът. — Първо говориш за пълно презрение към него, а сетне пък ни предупреждаваш!

— Защото не искам да претърпите поражение.

— Ние го превъзхождаме!

— В битката не! Той е силен и гъвкав като пантера и е убивал лъва посред нощ с един-едничък куршум. Голямата тежка пушка, облежната там до него, има заряди, които летят на далечина няколко дена път и умерват всяка цел изцяло по негово желание, защото му помага Шейтана, с когото той е сключил съюз. А пък с малката пушка може да стреля, без дори да зарежда, толкова милион пъти, колкото си ще, защото тя е изготвена в пъкъла, където живеят всичките му деди и предци. В битка срещу него нищо не можете да постигнете. Има само едно-единствено средство да се оправите с него, и това е хитростта!

Насмалко да се изхилия при тези думи. Фактът, че в мое присъствие препоръчваше хитрост, си бе направо очебийно доказателство, че самият той не притежава от това качество. Персиецът също го долови, погледна го удивено и поклати глава.

— Не бива значи да нападнем тоя франкски ефенди, а само да бъдем хитри? И ти го казваш пред собствените му уши?

— Защо не? Та той бездруго си го знае, независимо дали ще го чуе, или не, защото неговото притворство е кажи-речи по-голямо от силата на неговото тяло и непогрешимостта на пушките му.

— И при това положение ние трябва да го надвием с хитрост? Искаш ли да ми посочиш по кой начин?

— Това си е ваша работа. Аз ви предупредих. Сега можете да правите каквото си искате.

— Ясно: ти самият имаш страх от него. Аз обаче не се страхувам и знам какво трябва да правя.

Изявлението си беше чисто празнословие. Той се страхуваше и още как, защото вместо да предприеме някаква действена или словесна

атака срещу мен, се обърна към стоящия в негова близост ханджи:

— Ти си назначен от пашата надзорник на този хан, нали?

— Да, хазрети — потвърди запитаният с широка, смутена усмивка.

Той също беше чул предупрежденията, поради което страшно много се боеше от Халеф и мен и предусещаше с най-голямо безпокойство, че се очаква да вземе по някакъв начин мерки срещу нас.

— Ханът стои ли край пътя за светите места на дарените с благословията и милостта на Аллах следовници на Шиа? — продължи да пита персиецът.

— Да.

— Той значи съществува само за правоверните?

— Да.

— Достъпът на един неверник трябва да се счита като наказуемо със смърт осквернение на тези места?

— Да.

— И ти имаш задължението да бдиш той да си изпълнява предназначението, за което е съграден?

— Да.

— И строго да следиш за всяко незаконно или позорящо ползване?

— Да.

Доставяше ми удоволствие да гледам как при всяко „Да“ охраненото, окръглено лице на ханджията ставаше все по-дълго. Персиецът обаче продължи да го мъчи:

— Чу ли, че във вътрешността на тези дувари се намира един християнин?

— Да.

— Тогава ние те приканваме да сториш своя дълг! Присъствието на този човек е едно крещящо до небето престъпление срещу Аллах, срещу Пророка, срещу повелите на исляма и срещу всички негови изповедници, които се намират тук. Ние изискваме най-бързото и тежко наказание тук, на място, пред нашите очи! Чу ли добре? Ако откажеш, ще се оплача на нашия владетел на света, който ще накара падишаха да те накаже със смърт!

Когато главният камерхер свърши с под будителските си приказки, лицето на ханджията беше станало толкова дълго, че понататъшното му удължение не бе възможно дори с един му-и-шутур^[232].

В същата мяра бе нараснало и смущението му. Той не знаеше какво да предприеме и това събуди съчувствието ми към безобидния, хрисим човечец. Ето защо взех думата:

— Пристъпи по-близо към мен, ханджи! Досега ти чу какво мислят другите. Сега трябва да се запознаеш и с нашето мнение. Но бъди вежлив, иначе пушките ни ще загърмят!

Той толкова много се страхуваше от нас, че направи само няколко крачки в отговор на подканата ми.

— Този хан наистина ли е тук само за привърженици на Шиа? — попитах.

— Да — обясни той.

— За друговерци е забранен?

— Да.

— Ти шиит ли си?

— Не.

— Войниците ти шиити ли са?

— Не.

— И въпреки това сте тук? Също и обеидът, който ни обвини, не е шиит. Аз почитам закона, но очаквам и другите да го съблюдават. Ако този хан е предназначен само за шиити, то всички, които не са такива, трябва незабавно да го опразнят. Хайде, и ти, и войниците си събирайте партакешите! Веднага щом се махнете, а с вас и обеидът, ще напуснем и ние хана.

Беше истинско блаженство да се наблюдава физиономията, която клетият дявол правеше; смущението кажи-речи го бе смалило.

— Освен това считам за необходимо — продължих аз — всеки, който се представя за шиит, да докаже, че наистина е такъв. Който не може да го стори, ще трябва също така да си тръгне. Показаха ли ти хората, дето се държат толкова враждебно срещу нас, паспортите си?

— Не.

— Тогава провери внимателно най-напред моите. Но изисквам да им окажеш благоговението, предписано под заплахата на най-строгото наказание!

За втори път днес извадих паспортите от джоба, отворих ги и му ги подадох. Дали можеше да чете, или не, ми беше все едно. Той съгледа печатите и извика уплашен:

— Машаллах! Едно буюрулду, едно тескере и даже един верман със собственоръчния подпис на великия владетел, любимеца на Аллах!

Той допря печатите до челото, устата и сърцето си и се поклони три пъти до земята. После ми върна документите. Аз изкарах още един, четвърти, и продължих:

— Тъй като нашите противници се представят за хора от Фарзистан, искам да ти докажа, че ние и там сме си осигурили най-високото уважение. Дори най-високият сановник на тази страна е задължен да ни окаже почестите, за които можем да претендираме на основание този документ. Разбираш ли персийски?

При този въпрос му поднесох персийския си ферман.

— За съжаление не — отговори той, изпълнен с почителност.

— Тогава ще ти кажа, че този ферман е собственоръчно подписан и подпечатан от шах-ин-шаха. Надписът на печата гласи: „Когато ръката на Насир-ед-Дин печата на царството улови, изпълва гласът на справедливостта света от луната до рибите.“ Надявам се, сега съзнаваш, че моето съществуване е озарено както от благоразположението на султана, така и от това на шаха на Персия, и ще се държиш към нас по подходящия начин. Ти не си персийски поданик и следователно можеш да се изсмееш на заканата, която пишкхидмет баши преди малко изрече. Едно оплакване от моя страна обаче ще те махне от мястото ти!

Макар да беше турчин, той отдаде и на персийския ферман споменатата почит и ми го върна с най-покорно уверение:

— Аз те моля, о, любимецо на великия повелител, да засвидетелстваш за мен в Багдад и Стамбул, че ни с физиономия, ни със сричка съм ви обидил, защото още първият поглед ми каза, че за вас са отворени всички двери на империята, също портите на този хан. Гледай на мен като на твой слуга! Аз съм готов да изпълня заповедите ти!

— Надявам се! Преди всичко изисквам сега и тези, така наречени персийци, да докажат, че наистина са перси, и то шиити. Ние се легитимирахме. Сега е техен ред!

— Имаш право и аз очаквам, че те ще изпълнят това искане!

Съдържателят се извърна от мен и се обърна към камерхера. С персийския си ферман му бях направил впечатление. Сега той виждаше в ръцете ми оръжието, насочено преди малко към мен, и изразът на смущение, появил се на лицето му, издаваше, че не е в състояние да представи исканото удостоверение. Искаше с възможно по-самоуверен тон да избегне процедурата, като запита гневно ханджията:

— Нима е възможно да имаш куража на сериозно да изискваш от мен такова удостоверение? До момента ти беше убеден, че съм пишкхидмет баши, а сега следствие думите на един чужденец ме подканваш да ти представя доказателство! Толкова нестабилно ли се крепи достойнството ти на мюсюлманин, та един такъв слаб полъх от страна на неверниците е в състояние да го духне?

— Тук се касае за достойнството ми като служител на султана. Видя ли неговия благословен от Аллах печат, трябва да изпълня своя дълг, без да питам за религията и вярата на този, който ми е доказал, че стои под специалната закрила на падишаха. Ти започна кавгата с него, държейки се като мъж, който притежава правото да се разпорежда тук като повелител. Това право не ти се полага дори в качеството на пишкхидмет баши. Но след като се представяш за такъв, мой дълг е да ти поискам доказателство!

— Моите подчинени могат да ми засвидетелстват.

— Какво ще кажат те, не важи, защото аз не ги познавам. Ако ти си такъв знатен господар, който постоянно се движи в присъствието на шах-ин-шаха, трябва да имаш в ръцете си неговия печат и подпис. Тъй като този франкски ефенди ги притежава, то за теб би трябвало да е много по-лесно да получиш едно такова удостоверение от твоя владетел.

— Аз не съм му го искал, защото не считах за възможно някой да се усъмни в истинността на моите думи. Вярно, аз нося писма от моя повелител, но те са предназначени за свещените места и не бива да ги показвам на никого друго освен на тези, до които са адресирани.

— Работата не е благоприятна за теб. Та нали ти самият се изрази, че тук е място само за шиити и всеки иноверен трябва да напусне хана. Ако не съумееш да ми докажеш, че си изповедник на Шиа, ще трябва според собствената ти воля да те напъдя през портата ведно с всичките ти хора!

— Какъв позор! — избухна персиецът. — Наистина ли трябва да изтърпя такова нещо?

— Да, трябва! Ти си чужденец, който не може да се легитимира, и си длъжен да се подчиняваш на мен, управляващия това място.

— И какво ще се случи, ако откажа да се подчиня?

— Ще съставя и изпратя доклад, а вас ще задържа, докато пристигне отговорът.

— Ние обаче няма да допуснем да ни задържиш!

— Аллах да те предварди от неразумни действия. Моите асакери не се боят от вас, а тоя добре въоръжен ефенди сигурно ще ме подкрепи със своя храбър шейх на хаддехидите. Вие видяхте как умее да стреля!

Камерхерът огледа въпросително кръга от хората си. Те показваха съвсем различни физиономии отпреди. Раншният израз на крепка самоувереност беше напълно изчезнал. Моята демонстрация по стрелба и паспортите ми бяха оказали възнамерявания ефект — ханджията беше станал храбър, а камерхерът — несигурен. На моя дребен хаджи тая работа доставяше удоволствие. Той попипа силияха си за оръжия и ме запита дали веднага да не докажем на тези хора как двама изпитани воители съумяват за две минути да направят негодни за отбрана дванайсет противника?

— Да, ще го сторим, но по друг начин, а не както си го мислиш — отвърнах. — Точно защото съм християнин, ще уредя по мирен път разправията, за която не носим ние вината.

Обърнах се към ханджията.

— Ще сметнеш ли за валидно уверението на някого, когото познаваш, че този персийски мирза действително е пишкхидмет баши на шаха?

— Да — отговори той.

— В такъв случай кажи дали сега ме познаваш!

— Теб ли? Та нали ми представи най-висшите документи. Аз следователно те познавам така добре, сякаш от младини съм бил до тебе.

— Значи би приел думите ми за валидни?

— Като моите собствени!

— Добре, тогава аз те уверявам, че този мирза действително е човекът, за когото се представя, и те моля да му позволиш да остане в

хана, докато пожелае!

— Щом ти го казваш, така ще стане, ефенди!

— Машаллах! — извика Халеф. — Ти му се отплащаш за оскърбленията, които трябваше да изслушаш, с тая незаслужена доброта? Как можа да ме лишиш от блаженството да покажа на тия диванета, че ние двамата струваме много повече от дванайсет?

Отговорих му с един знак към персите и тогава той ме разбра. Слисаната физиономия, която камерхерът сега показваше, ми достави повече удовлетворение, отколкото бих получил, ако бях изпълнил намерението на Халеф. Той се бе вторачил в мен и запелтечи:

— Аллах акбар! (Аллах е велик!) Но колко голямо е изумлението ми!

— От какво? — осведоми се Халеф ухилено.

— Че един християнин, един неверник, който днес ме вижда за пръв път, рискува да ме освидетелства като отблясък на владетеля!

— Ако си мислиш, че това е рисково дело, то се лъжеш. Точно сега тоя отблясък така ясно ти личи, че всяка заблуда е напълно изключена. Твоят лик сияе срещу ни с цялата си мъдрост и ние разбираме, че си твърде умен и наивен, за да дръзнем да ти кажем това, което трябваше в действителност да ти известим.

— Да известите? На мен? Какво искаш да речеш с това?

— Че се намирате в голяма опасност, за която и понятие нямаше да си имате, ако ти не беше едно такова ярко светило на големите акъллии.

Нямаше как персиецът да не усети подигравката, но понеже се касаеше за предупреждение, той сметна за уместно да се направи, че не я е забелязал, и продължи да се осведомява:

— Не знам каква опасност би могла да ме застрашава! Ние се движим под могъщата закрила на шах-ин-шаха и сме убедени, че нийде не може да ни се случи нищо.

— В Персия бихте могли да говорите за тази закрила, но не тук. Преди малко вие узнахте колко малка беше неговата власт спрямо нашата воля. Но я кажи, има ли отрядът ти някое специално име?

— Какво значи да има специално име? Той е керван като всеки друг.

— Лъжеш се. Той притежава име, което му е дадено, без ти да знаеш.

— Какво?

— Наричат го Карван-и-Пишкхидмет Баши.

— Това име ти сигурно самият в този миг му даде!

— Не. На нас то ни беше известно дълго преди да те видим и ние знаехме, че този Карван-и-Пишкхидмет Баши е на път и е очакван. Когато ви срещнахме тук, веднага ви разпознахме. Затова моят ефенди можа да заяви преди малко на ханджията, че ти си башът на пишкхидметите.

— Смисълът на твоите слова остава тъмен за мен. Ти каза, че нашият керван е очакван. Аз те питам: къде и от кого? Ние се екипирахме в най-голяма секретност за това пътуване и потеглихме толкова тайно, че никой не може да знае нещо за нас.

— Аллах е предрешил да съществуват хора с по-остри очи и уши, отколкото ти явно притежаваш. Вашите приготовления са били наблюдавани. Знае се, че сте натоварили скъпоценни стоки, за да ги откарате до светите места. По пътя ви чакат разбойници, на които вече е доложено вашето пристигане. Вие ще бъдете нападнати и ако не се вслушате в нашето предупреждение, ще се лишите не само от собствеността на шаха, но вероятно и от живота си.

Не прекъснах хаджията. Той се чувстваше като господар на положението и не ми се искаше да му троя тая наслада. При това приемах като нещо, което се разбира от само себе си, че за свое доброжелателно намерение ще пожъне благодарност и признание. Но с удивление трябваше да съзная, че в това отношение съм се излъгал. Когато той сега замлъкна, камерхерът започна да се взира изпитателно ту в него, ту в мен и накрая се заля в подигравателен кикот.

— Да бъде благословен Аллах, защото е сътворил такива добри хора като вас! Удивен съм, че има такива несравними мъже! Ние се отнесохме към вас като към какви ли не, само не като към чужденци, а в отговор на това вие се замисляте за доброто ни! Благословия струи от езиците ви и благодат от устните ви. Това е възможно само защото единият от вас е християнин, чието учение му повелява да прави добро и на враговете си. Само че аз винаги съм презирал това непристойно учение, както и всички онези, които го изповядват. Вие следователно имате да избирате между моето презрение и моя присмех и аз съм убеден, че тоя присмех хубаво ще ви отива. Защото е смехотворно да се очаква, че ще повярваш на току-що чуто заявление.

— Значи се съмняваш в това, което казах за намеренията на разбойниците? — запита Халеф гневно.

— Не точно в това, но разбойниците май са по-други мъже от тези, в които искаш да повярваме. Ти приказва за някакъв си драгоценен товар само за да узнаеш какво караме. Останалото не е нужно да го казвам, ти можеш и сам да се досетиш!

— Правилно ли те разбирам? Да не би да мислиш, че ние...

Гневът му беше толкова голям, че грабна камшика, за да довърши с него изречението. Аз го улових за ръката, задържах я здраво и предупредих:

— Не прибързвай, Халеф! Какво говори този мъж, може да ни е безразлично. Нека по-късно осъзнае в свой ущърб, че сега е извършил най-голямата неразумност в живота си. Ние свършихме с него. Хайде!

— Да, да тръгваме, сихди — съгласи се с мен хаджията. — Той горчиво ще се кае, че днес, както и през целия си живот, не е бил разумен от своя баща, дядо и прадядо, които са извършили непростимата вреда да допуснат късметът на шиитите да им натресе такъв син, внук и правнук. Аллах дано даде тялото и душата му да се разпорят по всички шевове като някоя вехта, парцалива алдуван^[233]!

Бях принуден да се изсмея с глас на това люто пожелание. Персиецът само се осмели да разтърси юмруци срещу нас и да ни викне в безсилен гняв:

— Да, махайте се, в името на Шейтана, и не ни се мяркайте повече! Аз днес отново опознах един християнин и той с нищо не е различен и по-добър от многото, които вече съм срещал преди него. Вярно е, което казва старата персийска поговорка: „Който срещне исефил^[234], да го отритне той с ногата си, защото и в този, и в онзи живот ще си тегли сетнините!“

Аз вече седях на коня и се бях отдалечил на няколко крачки. Като чух тези думи, го насочих обратно към него.

— Сега бих могъл да ти стоваря един юмрук в лицето, без да имаш куража да се опазиш. Но аз няма да го сторя, тъкмо защото съм исефил. Само те приканвам да не забравиш какво каза сега. И да не сме се мернели отново пред вас? Да не би да си въобразяваш, че се боим от вас? След всичко, което се случи тук, това е чисто безумие. И аз мисля, че сърдечно ще се зарадвате и ще благодарите на Аллах, когато отново ни съгледате. Аз още отсега знам точно, че много скоро

пак ще се срещнем, и тогава ще се пазите да ни отритвате с крак, а от все сърце и с отворена душа ще ни кажете добре дошли. Отбележи си това предсказание! Аз ще ти го припомня!

Сега ние подкарахме конете, без да обръщаме внимание на онова, което още бе извикано след нас. Ханджията беше дошъл с асакерите си до портата. Дадох и очаквания бакшиш, на което те дълбоко се поклониха и ни пожелаха щастие в по-нататъшния ни път.

Заради сигурността и за да заблудим персийците, та да не могат да издадат на Сефира посоката, в която смятахме да поемем, ние следвахме водещия до кхан Назрийе път, додето вече не можехме да бъдем видени, и се насочихме после наляво, за да достигнем напрако през полето до Ефрат.

---

[220] Берое — вавилонски жрец, написал тритомна история и митология на Вавилон, като се е ползвал от храмовата архива; съхранили са се само отделни фрагменти и цитати — б. пр. ↑

[221] Даниил, 4; 29–32 — б. нем. изд. ↑

[222] Бабил = Бабел — б. нем. изд. ↑

[223] ерик буламаджи — мармалад от сливи — б. а. ↑

[224] хуках (перс.) — наргиле — б. а. ↑

[225] емин-и-хусур — довереник на царското присъствие — б. а.

↑

[226] басал — кромид лук — б. а. ↑

[227] саккайи — гущер, влечуго — б. а. ↑

[228] хазрети — твое височество — б. а. ↑

[229] Вж. Карл Май, Събр. съчинения, т.1, „През пустинята“. — б. нем. изд. ↑

[230] йехуди — еврейин — б. а. ↑

[231] насрани — християнин — б. а. ↑

[232] му-и-шутур — най-малката персийска мярка за дължина, равна на дебелината на камилски косъм — б. а. ↑

[233] алдуван — ръкавица — б. а. ↑

[234] исефил (перс.) — християнин — б. а. ↑

11. ПО ЕФРАТ

Халеф първоначално размишляваше мълчаливо над последната ни среща. Когато нагласи всичко на мястото му, се осведоми:

— Ти каза на този най-глупав от персийските пишкхидмети, че много скоро пак ще се видим. Това само общи приказки ли бяха, или наистина мислиш, че ще се срещнем още веднъж с него?

— Аз съм убеден в това.

— Известно ли ти е вече и мястото на повторната ни среща?

— Не, защото не знам къде Сефира ще върхлети кервана. По пътя от току-що напуснатия от нас хан до Хиле това е невъзможно да стане. В близост до светите места също не, значи най-вероятно малко след Хиле, а там никое място не подхожда така добре както полето руини на Вавилон. Ако се задълбоча в нещата, няма да ми е трудно да отгатна как ще се развие събитието.

— Знаеш, че моят разсъдък е навикнал на обхватни и трудни работи. С по-лесни неща, като например отгатването, той по принцип никога не се произнася. Ето защо те моля да вземеш предвид скъпоценното време и веднага да споделиш с мен какво е измъдрил твоят разум, който е по-ограничен от моя!

— Изглежда, моят разум въпреки ограничеността си е по-стойностен от твоя, който е обширен, драги Халеф!

— Не се лъжи, сихди! Не очаквам все пак да си на друго мнение, че една разпростряла се на шир разумност ще стане с разпъването потясна!

— Нека по-добре оставим този, макар и крайно важен, въпрос неуреден. Знаеш, че Сефира се намира в Хиле. Педер-и-Бахарат ще го види там и ще му съобщи, че пристигането на Карван-и-Пишкхидмет Баши може да се очаква в скоро време. Сефира, когото персиецът сигурно не познава лично, ще нагласи някоя правдоподобна среща с камерхера и ще се постарее да спечели доверието му. Аз не се съмнявам, че това ще му се удаде, а после керванът ще му е в ръцете.

Той ще го подмами да поеме пътя, който отговаря на неговите намерения и...

— Сихди — вметна тук Халеф, — сега твоята късота се среща с моята дългота, разбирам те! Сефира даже ще застане начело на кервана, за да ги поведе към гибелта.

— Не. Той е твърде умен, за да го стори.

— Значи не считаш моето мнение за отлично?

— Действително не, въпреки неимоверната дългота на твоя разум. Нали по-късно непременно ще се установи, че керванът е бил сполетян от злополука. Ако Сефира е присъствал, то ще го подведат под отговорност, а това той трябва да отбегне.

— Чуй, сихди, късотата на твоя разсъдък наистина не е лоша! Тя също си има своите предимства и аз, както виждаш, съм достатъчно справедлив да ти го съобщя.

— Благодаря ти и се надявам и за по-нататък да съхраниш справедливостта си! И тъй, аз предполагам, че нападението ще се състои на някое специално място в полето от развалини, и приемам, че то няма да е далеч от там, където подслушахме контрабандистите.

— Защо?

— Защото наблизко се намира скривалището, в което вероятно ще пренесат плячката. За нас е все едно с какви измишльотини ще примамят натам кервана, по-важното е да се явим навреме на арената. Ние ще пристигнем там, както се надявам, преди кервана и открием ли го после, ще го подкрепим срещу Сефира.

— Да, така ще направим! — одобри хаджията въодушевено. — Трябва да го сторим дори и заради санджаки.

— Действително!

— Ще му заведем Сефира спипан като разбойник на местодаянието. Тогава той ще съзнае колко погрешно се е отнесъл с нас и ще ни помоли за прошка. Как се радвам още отсега! Това ще е една победа, с която ще можем да се гордеем. Не мислиш ли същото, сихди?

— Нека засега още не говорим за гордост. Намерението ни е добро, но между него и изпълнението лежи много място.

— Даже Ефрат лежи помежду им. Нали?

— Да.

— Ако искаме да идем до руините, трябва да се прехвърлим на отсрещния бряг. До Хиле, където е мостът, не можем да се върнем. Как ще стигнем до другата страна?

— Надявам се да намерим тръстиката или някакъв хресталак, за да си направим сал. Иначе ще трябва да плуваме.

— Знаеш ли колко е широка реката в тази местност?

— Сигурно петстотин дра^[235].

— О, това няма да ме уплаши да ида отвъд. Но при тая ширина трудно ще опазим от намокряне всичко онова, което трябва да остане сухо.

— Има начин да се избегне. Сега нека яздим по-бързо, та да имаме време при реката да си построим сал, ако намерим необходимия материал.

— Май ще е най-добре, ако доплава някой сал или лодка, чийто собственик да ни откара отсреща.

— От подобна възможност ще се наложи да се откажеш. Ние трябва да избягваме да се показваме, защото всеки срещнат може да се окаже съюзник на Сефира и да го уведоми, че не яздим към Багдад. Нали чу, че скривалището му се намирало над Хиле. Ние трябва да го имаме предвид и да държим сметка, че членовете на шайката му невинаги ще се таят там, а ще се крият по бреговете и по самата река. Забележат ли ни, десет към едно е сигурно, че планът ни няма да успее.

Ездата до Ефрат не предложи нищо достойно за отбелязване. Теренът беше равнинен, без възвишения, но затова пък толкова често прекъсван от дълбоки канавки. Когато по радостното пръхтене на конете установихме близостта на водата, слязохме и за да не бъдем толкова лесно съгледани, изминахме остатъка от пътя пеша. После Халеф се смъкна с конете в един от споменатите ровове, а аз приближих предпазливо брега, за да се осведомя дали бихме могли незабелязано да стигнем до водата.

Не се съзираше никакъв човек. Слънцето стоеше вече много ниско и падащите под остър ъгъл върху голямата река лъчи болезнено заслепяваха очите. Бях радостно изненадан от голямото количество храсти тарфа^[236], които растяха непосредствено до водата и позволяваха, ако не нас самите, то поне предметите, които не биваше да се намокрят, да пренесем сухи отвъд. Отидох да доведе Халеф и

след като се погрижихме за конете, започнахме да режем клони и да ги свързваме на снопове.

За съжаление, растящата тук тарфа беше тънка, нямаше и дебелината на пръст. За сал, който да е в състояние да ни носи, не можеше и дума да става. Слънцето залезе и вечерта настъпи, преди да можем да поверим застрашените вещи на свързаните до плаващ куп снопове. Задачата на Халеф беше да направлява сала, като го тика при плуването пред себе си. На мен се падна воденето на конете. Аз оформих клупове в края на максимално освободените по дължина юзди и мушнах ръце в тях. Поведох по този начин жребците и навлязох във водата; следвах ме послушно. Благородният кон на Джебзирех не се бои от вода.

Не беше особено приятно, дето бе станало вечер, като изключим само съображението, че светлината на деня лесно можеше да застраши нашата сигурност. Хладината на реката подейства благотворно и на нас, и на конете. Плувахме с добро разположение и когато достигнахме отвъдния бряг, се чувствахме толкова малко напрегнати, че Халеф рече:

— Това не беше работа, а баня, сихди. Аз съм като новороден.

— Да се надяваме, че не е било баня и за поверените ти неща!

— О, не! Аз ги пазех с очите си както една камила своето малко.

Хайде да си вземаме всичко и да пуснем после сала да се носи.

— Не, ще го закрепим към брега.

— Защо?

— Защото иначе като нищо би могъл да ни издаде.

— Да ни издаде? Не се сърди на думите ми, сихди, но предпазливостта ти те тласка твърде далеч! Дори и този куп тарфа да бъде открит от хората на Сефира, със сигурност няма да ги споходи мисълта, че точно ние сме го ползвали като сал.

— Мислите са непредсказуеми. Милиони хора вече са си помисляли невъзможното, а ние тук си имаме работа с нещо много по-възможно. В нашето положение не можем да бъдем достатъчно предпазливи.

— Сихди, ако всички видни мъже от световната история бяха все така предпазливи като теб, то нямаше да имаме световна история, защото нищо нямаше да се случва, а ако знаменитостите сега сияеха

навсякъде, щеше да е тъмно като в търбуха на коза или като в ботуша на някого на крака.

— Стига да не е скъсан! — подметнах аз.

— Моля те да мълчиш, сихди! Когато привеждам примери, за да докажа нещо, те са безукорни. Та значи и този ботуш не е скъсан, а такъв, който и аз самият бих надянал без колебание!

— Тогава го надявай бързо, защото трябва да продължим пътя си! НЕ преплувахме Ефрат, за да беседваме тук за обувни артикули и кози търбуси. Трябва да побързаме да стигнем Бирс Нимруд.

— Не мислиш ли, че преди туй трябва да потърсим тукашното скривалище на Сефира?

— Действително щях да го предложа, ако мястото ми беше по-добре познато. Но понеже ще трябва първо мъчително да претърсим брега, ще изгубим много време. Ако се появи необходимост да търсим скривалището, ще го сторим по-късно. Сега да тръгваме!

По време на този полугласен диалог бяхме оседдали отново конете и прибрали всичко, което се бе намирало на сала. Сега възседнахме и поехме в южна посока. При тази езда не биваше да се придържаме толкова близо до брега, че да може да бъде чул тропотът от копитата на животните ни. Ето защо извихме по-надясно — колко далеч, не знаехме, защото беше тъмно, а не познавахме завоите на Ефрат.

След като бяхме яздили известно време, забелязахме от лявата ни страна една светлинка, която явно бе от огън. Обуздахме конете и Халеф каза:

— Сихди, предполагам, че скривалището е там. Брегът, на който гори огънят, е по-нисък от равнината. Затова се вижда само сиянието, но не самият огън. Прав ли съм според теб?

— Възможно е да си улучил вярното — рекох.

— Ние ще отидем да разберем кой се намира там, нали?

— Ние? Ако ще трябва да се проучи тая работа, то е достатъчно да се промъкна само аз.

— Аллах! Защо все ти искаш да си този, комуто да се пада славата на откритията? Аз те познавам твърде точно, за да приема, наистина, че това е зложелателство от твоя страна. Ти вероятно отново ще яхнеш познатото седло, за да препуснеш отпреде ми с твоята преобична предпазливост?

— Така ще постъпя действително.

— А знаеш ли само колко дълбоко ме наскърбява това! Вярно, аз по-рано, по време на нашето запознанство, бях малко избухлив и може би и лекомислен, но за това беше виновна моята младост, това вече отмина. Сега съм притежател на харем с най-добрата жена на земната любов и имам син, който се ръководи според правилата на моята мъдрост и възпитание. Ако ти въпреки всичко ме считаш още за лекомислен, то това ще е оскърбление, за което на всеки, освен теб, бих отговорил с камшика. Аз изисквам като доказателство за твоето приятелство да ме пуснеш да отида и проуча що за хора са наклали огъня.

Какво можех да направя срещу такава настойчивост? Чувствах се задължен да отхвърля молбата му, защото го познавах и знаех, че не мога да го пусна спокойно да отиде. Но не ми даваше сърце да му причиня мъка, като не изпълня неговото желание. Ето защо след известно противене му дадох съгласието си, което много го зарадва. Сега се искаше да се огледаме за някое място за конете, където да останат, в случай че се наложеше да последвам Халеф. Той не искаше да се съгласи, наистина, с необходимостта от тази мярка, но този път прокарах волята си. Не се наложи дълго да търсим — последната дълбока канавка, която бяхме прекосили, ми се видя най-подходяща. Ако животните се намираха долу, дори и през деня можеха да бъдат забелязани само ако някое неблагоприятно обстоятелство доведеше някого наблизко.

И тъй, насочихме се обратно и трябваше да яздим приблизително пет минути, докато стигнем въпросната долчинка. Светлината на звездите преди малко ни я беше показала ясно, а и сега ни помогна да се спуснем удобно. След като Халеф остави огнестрелните си оръжия, които не биваше да взема в разузнавателния си набег, отново се изкачихме. Сиянието на огъня можеше и отгук да се различи, но само защото го знаехме.

— Ще ти трябва може би половин час, за да отидеш дотам — казах аз. — По обратния път можеш да бъдеш по-бърз. Давам ти час и половина, но най-много! Чуваш ли? Ние трябва още преди пристигането на персийците да бъдем при руините, така че и това време е цяла вечност. Повече не мога да ти отпусна.

— Аз не се нуждая от толкова много.

— Напротив! При промъкването трябва да бъдеш предпазлив, това изисква време. Известно време ще се задържиш и там, макар направо да ти забранявам да приближаваш толкова, че да подслушаш хората. Това ще е опасно само за теб.

— Защо за мен? Аз съм убеден, че ще мога да го направя също така добре като теб.

— Не ме карай в последния миг да те задържа! Знаеш съмненията ми и въпреки това проявяваш самоувереност, която отново ме разколебава!

— Сихди, какво ли си мислиш за мен, та ми говориш по този начин! Ако те чуеше Ханнех, перлата на всички скъпоценности по земята и морето, щеше да ме сметне за пайтак и сапък, макар да е убедена, че мога да постигна не по-малко от всеки храбър мъж и герой. Сега тръгвам и сигурно благополучно ще се върна. Аллах да бъде с теб!

— Пожелавам по-добре теб да съпровожда! — отговорих аз. После вече не чувах стъпките му.

Има глупости, които човек осъзнава едва по-късно, но и такива, които схваща на часа. Към втория вид принадлежеше извършената сега от мен. Едва беше изчезнал Халеф, и ми се дощя да го повикам обратно и щеше да е по-добре и за него, и за мен да го бях сторил. Но аз го обичах твърде много, за да му причиня това оскърбление, толкова повече че вече беше поел по разузнавателния път. Слязох отново в падината и седнах при конете.

Когато човек е извършил нещо, което е предпочитал по-добре да не извърши, изпитва едно тягостно усещане, което завладява не само душата, но и тялото му. Така е поне при мен. Докато седях сега в канавката, имах чувството, сякаш съм ял нещо вредно. Познавам хора, които твърдят, че душата напуска при смъртта човешкото тяло в областта на *plexus Solaris*^[237], и че този *plexus* изобщо се намирал в най-тясна връзка с душевния живот. Аз не съм имал нито възможност, нито време да споря с някого за някакъв си *plexus*, но като честен мъж трябва да призная, че след всяка неразумност винаги имам едно неприятно усещане в онази част на тялото, която се явява център на моя *plexus*. Той и сега ме осведоми за моето недоволство и за жалост не ми бе възможно да му докажа, че не е прав. С една дума, бях крайно недоволен от себе си.

Проседях четвърт, половин, един час. После се изкачих пак и седнах горе. Огънят още гореше, защото различавах сиянието. Ако Халеф беше открит, хората вероятно щяха да го угасят! Тази мисъл ме успокои. Но мина още половин час и сетне още четвърт, без той да се върне. Може би беше завършил успешно наблюденията си, но не можеше да намери мястото, на което го очаквах? Аз обаче знаех, че притежава добър усет за ориентация!

Когато отново бе изтекъл половин час, ме достраша за него и сметнах за свой дълг да се огледам. Не ми оставаше нищо друго, освен да се промъкна до огъня. Да го търся някъде или да го викам, щеше да е една по-нататъшна грешка. Вярно, аз сега самият трябваше да се държа още по-предпазливо, отколкото бях посъветвал Халеф. Ако той беше открит или дори заловен, и то вероятно от хората на Сефира, сред които имаше такива, които го познаваха, то те трябваше да си кажат, че и аз навярно съм наблизо, и щяха да се стремят да ме открият.

Преди всичко трябваше да се погрижа за сигурността на нашите коне. Можеше да се приеме, че през нощта те няма да бъдат открити. Беше в сферата на възможното до настъпване на деня да бъда задържан от някое обстоятелство далеч отук, а при това положение лесно можеха да изчезнат скъпоценните животни и заедно с тях също и оръжията ни. Сега не можех да взема моите със себе си и това се разбираше от само себе си. Ако Халеф го беше сполетяло някакво нещастие, то сега отивах към неизвестности, на които не биваше да подхвърлям най-доброто от движимото си имущество. При голямата стойност, която враните жребци и вещите притежаваха за нас, определено нищо нямаше да ме възпре в подходящото време да бъда отново тук. И тъй, слязох още веднъж долу, увих всичко, което не възнамерявах да взема, стегнато в завивките ни, вързах конете за здраво забити в земята колчета и задържах само затъкнатия в пояса. нож. След като бях помилвал жребците и им подвикинал познатото „Сус!“, можех да бъда убеден, че ще се държат спокойно до връщането ни, но срещу всеки непознат ще се отбраняват с копита. После се отправих на път.

Всъщност ми беше невъзможно да кажа с категоричност що за хора се намираха там при огъня. Но има мисли, които се появяват по такъв убеждаващ начин, че не може да възникне никакво съмнение в

тяхната правилност. Човек може да ги нарече вдъхновения или както си ще, но те му биват предавани сякаш като съобщение за свършени и несъмнени факти и той ги приема като истина. Аз много често самият съм го преживявал и никога не съм бил разочарован за вярата, с която съм се отнасял към подобни внушения. Така и сега, аз все едно имах в ръцете си доказателства, че си имам работа със скривалището на Сефира и ако не него, то поне някои от ахпапите му ще намеря там. Определено знаех, че пред мен лежеше опасност, но със същата самопонятност приемах, че можеха да ме заловят, наистина, но не и да ме сразят. Това бе и причината да се разделя със сравнително малко безпокойство с несравнимите коне и пушки.

Сиянието на огъня пред мен ставаше все по-светло. Движех се по права линия към него и трябваше непременно да видя Халеф, ако се намираще по обратния път към мен. Вървах снишен и се държах възможно по-тихо. Същевременно се ослушвах внимателно надясно и наляво, за да чуя стъпките му, в случай че беше на път и се е отклонил от посоката. Тази бдителност обаче остана без резултат.

Когато имах да извървя още приблизително сто крачки, залегнах и продължих пълзешком, но обиколно, защото предпазливостта ми повеляваше да не се насочвам непосредствено към целта. Трябваше да огледам най-напред площадката на огъня от някое място, което да ми предлага най-голяма сигурност. Така достигнах високия бряг, видях под мен водата и чух тихото шумене на реката, ненарушавано от никакъв друг звук.

Странно! Бях се промъкнал насам, угрижен за приятеля, а пък вниманието ми се насочи не натам, където трябваше да го търся, т.е. при огъня, а към носещите се отляво водни талази, чиято почернена от нощта повърхност бе покрита с една нежна, блещукаща и намираща се в постоянно движение сребърна мрежа. Тайнственото проблясване на тъмата привлече погледа ми и го задържа здраво за известно време.

Това не беше Ефрат, който бяхме видели през деня и преди броени часове бяхме преплували, а някакво загадъчно, змиеподобно същество, прогонено сякаш от рая, за да гърчи тук в нямо терзание безконечното си тяло, една никога непресъхваща личба за неумолимата справедливост на Този, който подигравки не търпи. Тук, при тази река, се бе изпълнил съдът, за който псалмописецът казва:

„При реките Вавилонски там седнахме.

И плакахме, когато поменахме Сиона.
На върбите всред него
окачихме китарите си.
Защото които ни бяха пленили
там поискаха от нас думи на песни;
и които бяха ни запустили,
поискаха веселие и казваха:
Попейте ни от Сионските песни.
Как да пеем песента Господня
на чужда земя?“^[238]

Може би тук, където лежах, също са седели такива несретници и са гледали носталгично към водите и възвишенията, през които водел пътят към Палестина. А когато свършили с воплите си тук, в самотата, се качвали на тръстиковите си салове, за да се прехвърлят на другия бряг, където се намирали ниските им колиби.

Това бе реката още от онова време, а вдясно от мен, долу във водата, лежеше един тръстиков сал със същата форма, каквато са имали тези плавателни средства и в онези времена — кръгли и с нисък тумбест борд като някой голям, леко плаващ панер. Този сал беше наполовина скрит от гъстия тамарисков шубрак, който беше избуял почти до непроходимост по протежението на брега. Можеше да се види само едно свободно от храсталак място. Там гореше огънят, при който забелязах само един-единствен мъж. Втори бедуин клечеше при водата с хвърлена въдица.

Каква мирна картина! Къде имаше тук макар и само следа от опасност за мен? Нима се намирах при търсеното скривалище, за което хората вярваха, че нощем тук се подвизавали духовете на убитите? Или тези двама мъже бяха само безобидни рибари, които искаха да направят сега в мрака улов, за да го продадат на утрото долу в Хиле? Нещо се противеше в мен да ги сметна за толкова непринудени, както изглеждаха. В едно такова тръстиково средство за плаване, което се върти около собствената си ос, да гребеш цели два часа срещу течението не е работа, дето някой ще ти предприеме заради риболов, който дори може да не даде резултат. Същевременно точно тази миролюбивост подсили моите подозрения. Струваше ми се твърде изкуствена. Казах си, че зад това, както се изразяват хората, нещо се крие, и щях да оставя двамата мъже спокойно и несмущавано да си

играят ролята, ако не бях дошъл заради Халеф. Трябваше да знам защо не се бе върнал, а това можех да узная само тук. Кой знае какво му бяха сторили! Всяка минута можеше да е скъпоценна и ето защо не биваше бездейно да чакам дали на рибаря ще му клъвне някоя риба, или не. Искях най-напред да разбера дали тези двама души са наистина тук сами и реших да пропълзя по протежение на високия ръб на брега, за да проверя дали някой не се крие долу в шубрака. И тъй, заприбутвах се предпазливо по земята в споменатата посока.

Мина може би повече от четвърт час, докато претърся голия тук участък дотам, откъдето започваше долу храсталакът. Сега лежах и размишлявах. Въпреки острите си очи и уши не бях забелязал и доловил нищо. Ако някой се беше скрил тук и ми устройваше засада, това можеше да е само в гъсталака. Трябваше да се смъкна долу, но това беше както трудно, така и опасно. Трудно, тъй като горната част на откосъд се състоеше от дълбок, неустойчив пясък, с който вероятно щях да се свлека долу, и опасно, защото щях да бъда открит от всеки, който се криеше там долу, ако се плъзнех оттук. Имаше, наистина, и друг начин да изпълня целта си: можех да продължа по-нататък пътя си, да потърся после водата, и покрай нея отново да се промъкна обратно. Така щях да избегна спускането от височината на откоса, светлината на огъня нямаше да пада върху мен и не съществуваше възможност да бъда забелязан. Но това изискваше повече време, отколкото можех да си позволя за тези немаловажни приготовления. Може би все пак щеше да ми се удаде да се смъкна незабелязано още тук и може би пясъчният откос притежаваше по-голяма устойчивост, отколкото си мислех. По него имаше някакви по-тъмни местенца, които взех за камъни или поздравни участъци, чийто цвят изпъкваше на светлия пясък. Близо до мен имаше две такива места и странично напред още три. Но като взех предвид и останалите обстоятелства, се реших все пак на споменатия обходен път и ето как продължих бавно да пълзя напред.

Така след няколко мига достигнах двете най-близо лежащи до мен тъмни места. Поисках да ги отмина, но замрях, защото те се размърдаха! Да не би камъните да тръгваха да се търкалят с ръба на откоса поради причинения от мен натиск? Не, та това изобщо не бяха камъни, а от пясъка внезапно се стрелнаха четири ръце, вкопчиха се в гърлото и мишниците ми и един глас се развика:

— Лахаун, лахаун, на риджал! (Насам, насам, мъже!) Пипнахме го!

Някой да не си помисли, че се изплаших. Бях свикнал на такива изненади. Мъжът ме връхлетя толкова бързо, че нямах секунда за отбрана. Държан за гърлото и ръцете, аз въпреки всичко понечих рязко да се изправа. Удаде ми се, наистина, да се изтръгна от единия нападател. Надигнах се наполовина и поисках да уловя другия. Тогава първият ми хвърли две шепи пясък в лицето и хиляди песъчинки проникнаха в очите ми. Ръцете ми се насочиха към застрашените очи и придобитото предимство бе тутакси загубено. Способността да виждам ми беше отнета и с това и възможността да се изплъзна на моите противници. Връхлетяха ме още неколцина. Чух може би десет, дванайсет различни гласове да крискат един през друг. Бях сграбчен отвсякъде, отново съборен, вързан и повлечен първо по откоса надолу и после през храсталака, докато ме захвърлиха накрая при огъня...

Скъпи читателю, били ли са ти някога очите толкова пълни с пясък, че и една-единствена песъчинка да не може да намери повече място в тях? Не? И аз също през всичките си дни, но в този миг ми бяха така запълнени, както изобщо бе възможно. Не искам да твърдя, че това може да предизвика опасно състояние, но при всички случаи е много неприятно. И ако на всичкото отгоре си вързан, така че не можеш да помогнеш с ръце на заслепените очи, и обграден от хора, които ти мислят всичко друго само не и доброто, то това си е направо живо мъчение.

Как трябваше да се държа, не бе необходимо тепърва дълго да умуваме. Трябваше да остана спокоен и само да внимавам какво се говореше. Останалото трябваше да предоставя на слъзните жлези полека-лека да освободят очите. Когато това се случеше и можех отново да виждам, щях да разбера какво да правя по-нататък. На първо време можех да си кажа, че много вероятно се намирах в близост на моя скъп Халеф, но което в никой случай не бе благотворно успокоение за мен, тъй като от опит знаех, че е по-лесно само себе си, отколкото и втори, да освободя от едно такова трудно положение.

Докато пясъчните сълзи се стичаха непрекъснато по страните ми, следях с най-голямо внимание какво се говори около мен. Не ми се изплъзваше нито дума, защото на никого не хрумваше да приказва толкова тихо, че да не го чувам.

— Какъв улов! — възликува един, когото разпознах по гласа като Педер-и-Бахарат. — Та ние едва днес ги срещнахме и помислихме, че яздат към Багдад. Вече смятахме отмъщението за изгубено, а ето че те ни дотърчаха право в ръцете!

— Аллах ни обича. Слава и хвала нему! — прибави друг. Беше Афтаб, придружителят на Педера. — Кучият син не се помръдва, да не би да е мъртъв?

— Мъртъв? От какво? Вие го влачехте насам, при което главата му се удряше по земята. Сигурно въпреки мекотата на пясъка е изпаднал в безсъзнание. Тия християнски мурафетчии са силни само с уста, ама иначе и ей тоничко не могат да понесат. Ще чакаме, докато дойде на себе си, защото трябва да признае какво са дирели насам.

— Нищо не са дирели — каза трети, чийто глас ми издаде, че е ханджията от Хиле. — Само късметът може да ги е довел насам, защото няма как да знаят нещо за това скривалище и нашите планове.

— Да, няма как! — додаде Педера. — Само по тая причина не измъкнахме от тоя проклет шейх на хаддехните нито дума въпреки всички заплахи. Идете и го докарайте от сала! Той трябва да изпита радостта да види своя обичен ефенди от Алмания в нашите ръце.

Чух, че неколцина тръгнаха. После се обади един, който още не беше говорил:

— Очаквам, че сега ще започне наказанието, на което тези мискини се изплъзнаха с бягството си от махкеми. Те трябва да бъдат нашибани до смърт!

Това беше гхазай, дето се бе представил за солаиб. Значи се бяха събрали кажи-речи всичките ни тукашни мили приятели.

— Не бери грижа за това! — успокои го Педера. — Те ще бъдат бичувани до смърт, и то толкова бавно, че да изкарат месеци. Аз веднага щях да се заловя за тая работа, ама нали знаеш колко е строг Сефира в такива неща. Той не търпи своеволия и наказва всяко нарушение със смърт.

— Той отива твърде далеч в строгостта си!

— Не, защото само така може да се поддържа дисциплина. Всяка друга лига има право да наказва неподчинението с прогонване. На нас то ни е отказано, защото отригнатият би могъл да ни издаде. Само смъртта дава сигурност. Ние не бива да пребъркваме джобовите на двамата пленници, защото ръката на Сефира е в правото си първа да

посегне. Достатъчно е да се знае, че не носят оръжия, освен ножове, и шейхът — камшика от хипопотамска кожа.

Колко ми беше приятно така! При едно по-внимателно претърсване щяха да намерят пръстените на силлан, които бях отнел от него и придружителите му.

— Ама Сефира да не вземе да ги накаже по-леко, отколкото ние желаем? — попита гхазай.

— Определено не! Той самият има, както разказахте, сметки за уреждане с тях, а когато провеждаме съд над тях, аз ще получа един от първите, може би най-важния глас. Това е напълно достатъчно. Ти преди малко се оплака от строгостта на нашите закони, и то без право, защото те удовлетворяват твоето желание, като изискват неминуемата смърт на тези мъже. Само видът на тяхната смърт подлежи на решение. Сега тихо! Водят дребния. Аз ще опитам да узная от него къде са скрити конете и другите им вещи.

Халеф беше положен до мен. Той също беше вързан и дори със запушена уста — вероятно за да не може да извика, в случай че му хрумнеше да ме предупреди.

— Развържете му устата, та да може да отговаря на въпросите ми! — нареди педера.

Когато това разпореждане бе изпълнено, той каза подигравателно на хаджията:

— Имах право, ние го пипнахме.

— Мъртъв ли е ефендито? — попита моят дребен хаджи много угрижено.

— Не. Само му се изгуби съзнанието. Веднага щом се свести, ще получите удари, които ще достигнат костите ви!

— Това страшно ме радва — ухили се Халеф. — При вас съществува една достойна за похвала уредба тези удари да се стоварят обратно връз вас.

— Да не си си загубил ума от страх?

— О, всичкият си ми е на мястото. Вие ми бяхте запушили устата, наистина, но не и ушите, и понеже сте все такива акъллии, говорехте достатъчно високо да чуя всичко. Вие нямате право без Сефира дори в джобовите ни да бръкнете, а камо ли да ни налагате.

— Кучи син! Ще ти докажа, че така ще те налагаме, та кръвта ти ще потече по земята, ако веднага не отговориш на моите въпроси. Чуй

значи какво искам да знам. Защо не яздихте към Багдад?

— Защото не сме се канили да отиваме нататък.

— Че накъде тогава?

— Към руините край Кефил.

— Та те лежат на юг. Вие обаче яздехте на север към Багдад. Ти се оплиташ в противоречия!

— Аллах да предпази разсъдъка ти! Ти май принадлежиш към нещастните хора, в чийто мозък се е възцарило безредие и тъкмо затова открива в най-доброто съгласие най-голямо противоречие.

— Безредието цари в твоя, не и в моя мозък. Изисквам обяснение!

Признавам, че бях извънредно любопитен за отговора, понеже си познавах моя дребен хаджи. Той беше, наистина, бърз и безразсъден в делата си, но иначе изключително хитър и умен. В словата почти никога не се оставяше да го надхитрят. Как точно му бе щукнало за руините край Кефил, за мен представляваше загадка, но че щеше добре да се оправи в приказките, и при това нищо да не издаде, бях убеден.

— Тъй като се съмняваш в порядъка на моя разсъдък — отговори той, — ще ти докажа, че той си е безукорен. Моят ефенди принадлежи към учените господари, които обичат да изследват всички руини, за да изправят паметниците на отколешни времена. Той дойде с мен по тия места, за да стори и тук същото. Ние искахме да идем за тая цел до Кефил, но за съжаление при Бирс Нимруд бяхме арестувани и откарани в Хиле. Оттам избягахме, наистина, но, от разкопките край Кефил моят ефенди въпреки туй не се отказа. Затова се престорихме, все едно искаме да идем в Багдад, но яздихме само до кхан Назрийе. Да се върнем в Хиле и да минем по моста, не можехме. Ето защо се насочихме към Ефрат, преплувахме го и си легнахме да спим. Преди да затворим очи, забелязахме светлината на този огън и аз тръгнах да видя кой го е запалил. Когато се озовах там горе, податливият пясък тръгна заедно с мен надолу и аз се намерих посред вас. Бях пленен. Лъчите на твоята неподобна мъдрост ти разясниха, че моят ефенди ще любопитства защо не съм се върнал при него. Той наистина тръгнал да ме търси и за нещастие намери при вас същия прием. Сега кажи дали в мозъка ми или в това, което сме сторили, има някакво противоречие?

Халеф беше го разправил като нещо, което се разбира от само себе си, и Педера се остави да бъде заблуден.

— Тогава вашето присъствие тук е достатъчно изяснено. Къде се намира мястото, на което искахте да спите? Ще идем да доведем конете ви.

— Конете ни? Те не са там.

— Не са там? — прозвуча удивеният въпрос. — Къде се намират?

— В кхан Назрийе, където сме ги оставили под надзор.

— А оръжията ви?

— Те също са там. Та то си е ясно!

— Ясно? Не те разбирам!

— Не? Наистина ли? Значи все пак твоят мозък, а не моят, е изпаднал в безпорядък! Ние тук бяхме нападнати и откарани пред махкеми съвсем невинни. Избягахме и трябваше да плуваме през Ефрат, чиято вода щеше да повреди или съвсем да похаби имуществото ни. И при всичките тия причини и обяснения ти намираш за непонятно, че нищо не сме взели с нас?!

— Но ти ще се съ согласиш, че всичко това щеше да ви е необходимо в Кефил!

— Разбира се, то ни е необходимо и ние щяхме да си го получим. Ние очаквахме именно още един ефенди, който с няколко слуги и придружници ще ни последва след два дни. Той ще отседне в кхан Назрийе, ще вземе от ханджията вещите ни и ще ни ги донесе, без да са се намокрили в Ефрат или подхвърлили в Хиле на опасността да бъдат секвестирани от санджаки. Ако все още намираш нещо непонятно, то го кажи! Аз съм готов и по-нататък да се заема с много увредената яснота на твоя разсъдък.

Трябва да кажа, че моят дребен, хитър хаджи ме зарадва. Неговите обяснения и мотиви, особено при маниера и начина, по който ги изтъкна, бяха толкова безукорни, че по-добре не можеше да си свърши работата. Педера, изглежда, бе убеден, че му е казана истината, защото каза на хаджията вкиснато:

— За оскърбленията на моя разсъдък по-късно ще ти подиря сметка. В този миг съм склонен към снизходителност, понеже се подчини на заповедта ми и даде поисканите сведения. Ето защо и като възнаграждение за твоето покорство ще ти известя, че цялата ви предпазливост в кхан Назрийе е била напразна, тъй като ние все пак ще получим всичко, което сте оставили там да се пази.

— Ти може би имаш намерението да ме разсмееш? — попита Халеф. — Хич не си го въобразявай това с моето покорство! Всичко, което върша или казвам, става единствено защото на мен така ми отърва, а не от подчинение към теб или някой друг човек. А ефендите, когото очакваме, ще се пази да му измъкнат по какъвто и да е начин това, което трябва да ни предаде в Кефил!

— Ти говориш като някое къораво дете аджамийче, което не вижда какво има отпреде му. Вие няма да идете нататък, а ние ще се намираме там и ще го посрещнем по такъв начин, че никога вече да не помисли да оскърби правоверните жители на тоя край с поганското си присъствие. Конете и оръжията като вашите човек не оставя да му се изплъзнат току-тъй.

— Значи трябва да те причисли към оня сорт люде, дето им викат арсъзи или даже хайдуци?

— Да, стори го, стори го спокойно — изхили се Педера. — Ти изобщо си нямаш хабер за нашето... аха, гледайте, християнинът се размърда! Заблудената му душа, изглежда, се върна при него, за да узнае от нас, че ще я пратим в Джехеннема.

Очите ми не бяха, наистина, още напълно освободени от пясъка, но поне можех за кратки мигове да ги отворям и поради това сметнах за уместно да дам признак за живот. Като забеляза това, Педера подкладе по-ярко огъня, за да може да разгледа по-ясно лицето ми, и заговори подигравателно:

— Бъди добре дошъл, о, храбри герой на тухлите, дето си се канел да ровиш край Кефил. Твоето пробуждане дава утеха на моята душа и облекчава болката, която изпитах, като те видях да лежиш тук с вид на мъртвец. Аз съм изпълнен с жажда да се разплатя с вас тук край Ефрат за враждебността, която проявихте към нас край Тигър. За мен ще е блаженство да проникна с камшика до дълбините на тялото ти и да доловя воя на страх и болки, с който ще отпътувате за Геената!

Можеше да се сметне за признак на страх, ако премълча тези приказки, ето защо първо отговорих с късо, презрително изхилване.

— Не се хили, кучи син! — сопна ми се оня гневно. — Ти май още не знаеш пред кого се намираш. Отвори си очите и ме погледни! Познаваш ли ме?

Хвърлих му един поглед и отново се изхилих.

— Аллах да те погуби! Ти ме разпозна и въпреки това пак се хилиш! Казвам ти, твоята веселост много скоро ще се превърне във вопъл на отчаянието! Ти и понятие си нямаш каква съдба те очаква!

— Съдбата си действително не познавам, защото тя стои в ръката на Аллах. Затова пък толкоз по-добре познавам твоята, защото ще я решавам аз — отвърнах сега.

— Чухте ли какво каза? Когато главата му преди малко се влачеше по пясъка, съдържанието на тоя нечестив череп се е увредило. Мискинът е изглупял. Това се потвърждава от шашавите думи, дето идват из устата му. Колко жалко! Сега той няма достатъчно разсъдък и чувство да схване безкрайната любов, с която ние ще се заемем с неговото щастие и благоденствие... Чуйте!

Откъм реката бе прозвучало изсвирване, което сега бе последвано от второ и трето. Присъстващите наскачаха.

— Това са вече те! — каза Педера. — Жалко! С какво удоволствие щях да опиша на двамата капъсъзи мъченията, с които ще ги ощастливим! Сега трябва да ги изпратим, защото недостатъчното вода в канала ни принуждава да разделим келлеките и да претоварим ковчезите. Тая работа не бива да се отлага нито миг, ако искаме до настъпването на деня всичко да бъде наместено в махзана^[239]. Пратеникът трябва веднага да потегли да уведоми Сефира. Трябва да вземе и още един, защото ще закара пленниците!

След тези припряно изговорени забележки той се изправи до водата и също изсвири три пъти. Беше му отговорено със същия сигнал, а после няколко тежко натоварени келлека бяха докарани на гребла и закрепени за брега. Тъй като вниманието на всички се насочи от нас към тези плавателни средства, Халеф използва случая да се разбере с мен. Той зашепна:

— Аз не съм виновен, сихди! Не е моя вината, а в Книгата на съдбата е било отбелязано да станем пленници на тези хора. Мислиш ли, че ще можем пак да се изплъзнем на контрабандистите?

— Само ако сега мълчиш. Ние не бива дума да изтърваме. Вероятно ще чуем неща, които ще ни бъдат от полза.

Когато първият сал пристана, един мъж скочи от него към Педера.

— Ти самият си тук? Това е добър знак. Всичко според желанието ни ли протече?

— Да. Първото ви отделение вчера пристигнало благополучно и товарът бил целесъобразно прислонен. Ако днес свършим до настъпването на деня, то и за вашите стоки няма да има какво да се опасяваме. Значи трябва моментално да се заловим с работата.

— Кои лежат тук при вас? Двама вързани мъже! Значи пленници? Хора, опасни за нас?

— Да. Едно християнско и едно сунитско куче, които ще пратим в Джехенната. Ще ти разкажа по-късно. Сега нямаме време да говорим за такива неща. Ще наредя веднага да ги закарат при Сефира, който ще ги запре в хабса^[240] на Нимруд, докато свършим с тая партида.

Новодошлият се насочи отново към превозилото си. Педера повика със знак двама души и заговори с тях толкова тихо, че не можех нищо да чуя. Неговите погледи и жестове обаче ми издадоха, че разпорежданията, които им даваше, се отнасяха до нашите особи. После дойде при нас, угости ни с по един ритник в тялото и заплаши:

— Сега-засега трябва, за съжаление, да се разделя с вас. Ама да не ви хрумне и най-малката надежда да почерпите! Аз по-скоро ще ви последвам и тогава ще си уредя сметките с вас. Няма дума, която да може достатъчно да изрази ужасите, които ви очакват. Нека Шейтана ви бъде пазач, докато ви видя отново!

— Той ще има по-добро отношение към нас отколкото към теб. Давам ти дума за това! — отвърнах аз.

— Да не би да искаш да ме заплашваш, крастава кучешка кожа?

— Каквото казах, не е празна заплаха, а ще се случи! Не ти с нас, ами ние с теб ще си разчистим сметките веднага щом се осмелиш да пристъпиш отново пред очите ни. Бъди готов за това!

Оня избълва едно проклетие, угости ме с още един здрав ритник и даде после на хората си един знак, отнасящ се до нас. Бяхме вдигнати и отнесени до тръстиковия сал, в който ни сложиха легнали един до друг. Двамата мъже, които преди малко бяха получили заповедите му, се качиха, отвързаха сала от брега и се заловиха за греблата, за да се отблъснат от сушата. Плавателното средство се раздвижи.

Сплетените бордове на сала бяха с такава височина, че не можехме да поглеждаме над тях. Виждахме над себе си само къс небе и повече нищо. Движенията на лекия съд бяха плавни и равномерни. Личеше си, че пазачите не притежаваха голям опит във воденето на

такъв тръстиков „панер“. Те не се интересуваха от нас, а понеже бързаха, действаха с всички сили. Бяхме вързани и те явно приемаха, че не е нужен някакъв специален надзор.

След известно време Халеф приближи уста до ухото ми и прошепушна:

— Сега бива ли да говоря, сихди?

— Да — отвърнах също така тихо.

— Гневен ли си ми?

— Като лъв!

— Това успокоява сърцето ми, защото още не съм говорил с нито един лъв, който да е споделил с мен, че ми е гневен. Аз мога само да повторя, че нямам никаква вина за нашето нещастие. То се стовари внезапно връз мен със срутването на пясъка, който в своята неразумност изгуби равновесието на опората и първо с нозете ми, но после и с цялото измерение на тялото ми полетя към ниското. Казвам ти, тия персийци, или каквито са там, в първия миг бяха не по-малко слисани от мен!

— Та не можа ли да се възползваш от изненадата и бързо да скочиш и да побегнеш?

— О, сихди, що за странни мисли имаш понякога! Първо, в предопределението на късмета е залегнало падането винаги да става по-бързо от скачането, което и ти навярно вече сам по себе си си изпитал. Второ, моят път от горе до тях долу беше по-дълъг отколкото техният до мен — те просто останаха да си седят — и ето как моята изненада трая също по-дълго от тяхната. Трето, аз лежах под един балкан от пясък, но те — не. Четвърто, аз притежавах само два крака, а те всички заедно поне двацет ръце за хващане. Пето, те бяха...

— Престани, иначе до утре няма да свършиш с изброяването! — вмъкнах аз. — Предчувствах бедата и опасението ми наистина се сбъдна. Не трябваше да те пращам. Ти не си достатъчно предпазлив!

— Сихди, не се карай на мен, а на теб! Аз се държах така, както ти искаше, но ти не така, както аз желяех.

— Какво искаш да кажеш?

— Ти желяеше да бъда предпазлив и аз бях. Че откосът беше после толкова непредпазлив да се хързулне заедно с мен натам, където съвсем не му беше мястото, трябва да упрекваш него, не мен. Сетне,

когато бях пленен и си казах, че ще ме последваш, желях от цялото си сърце да не бъдеш и ти хванат. Ти да не би да изпълни желанието ми?

— Хмм, не!

— Добре! Значи съзнаваш, че не на мен, а на себе си трябва да се гневиш. Тъй че не се карай!

Да имаше как, щях да се изсмея с глас. Лукавият дребосък прехвърли всичко от себе си върху мен, и то така умно и хитро, че ми беше невъзможно да не му дам право. А после прибави към отбраната един страничен удар:

— Аз мислех, че действително си в безсъзнание. Но ти не беше, нали?

— Не.

— Тогава си чул какви отговори дадох на Педера?

— Да.

— Кажу искрено, не го ли свърших добре?

— Превъзходно.

— Благодаря ти! Признанието ти ми дава ощастливяващото убеждение, че късотата на моето съзнание все пак е равностойна на дълготата на твоя разсъдък. Ние значи стоим напълно на едно равнище и по отношение нашата дълбока, предизвикана от персийците изненада сме напълно квит един с друг. Ето защо можем сега в дружеско единство да се обърнем към главното. Мислиш ли, че ще ни провърви да се освободим?

— Разбира се.

— Кога? Къде? Как?

— Това са твърде много въпроси на един път. Трябва да изчакаме да видим какво ще се случи.

— Ще ни предадат на Сефира?

— Да.

— Какво ще стори той с нас?

— Ще ни намести, както чу от Педера, в хабса на Нимруд.

— Имаш ли си представа що за кауш е това?

— Мисля, че е същото подземно помещение, в което е бил затворен нашият багдадски бинбаши.

— Аллах! Как стигна до тази мисъл?

— Различни са причините, които ме наведоха на нея. Сега не можем подробно да ги обсъждаме.

— Не беше ли на мнение, че от това помещение има изход?

— Почти съм убеден, но се пита дали този изход ще е проходим и за хора. Но каквото и да се случи, ние трябва да се стремим да не бъдем разделяни един от друг.

— Това е вярно и ето защо ако поискат да ни разделят, просто няма да склоня!

— Как се гласиш да я подхванеш тая работа?

— Сега още не знам, но в подходящия миг ще го знам.

— Ти изобщо няма да знаеш нищо. Ако хората поискат да ни разделят, ще го сторят, без да можем да им попречим. Нашето освобождение стои извън всяко съмнение. Само че не бива да се бавим — най-вече заради конете ни. Свободни ли са пръстите ти?

— Да.

— На мен, за съжаление, ми вързаха ръцете на гърба. Ще се обърна. Провери дали можеш да ги развържеш!

Легнах на другата страна, та да съм с гръб към него, и почувствах как много усърдно заработи въпреки вързаните си ръце по стегнатите възли. Мина четвърт час, докато усетих, че станаха по-хлабави. Помагах с въртене на ръцете и извиване на ремъците и ми се удаде да освободя най-напред дясната ръка, но не и лявата, защото нехранимайковците бяха постъпили предпазливо, като не бяха свързали китките наедно, а бяха прекарали вървите около всяка поотделно и двукратно ги бяха промушили още под колана.

Освобождаването на тази ръка бе изисквало едно доста голямо напъгане на силите и бе причинило тласък, който се бе предал на лекия съд. Той се заклати.

— Какво правите там? — викна единият от гребците, като се обърна към нас. — Лежете кротко, иначе ще се катурнем и най-окаяно ще се удавите!

Другият за жалост бе по-мнителен.

— Кой знае какви ги кроят заедно! — каза той. — Те са хитри кучета. Я им прегледай сиджимите! Аз ще управлявам сала.

Още като чух това, знаех, че стоя пред решителния миг. Щеше непременно да бъде открито, че едната ми ръка е свободна. После какво? Да се оставя отново да ме вържат? Не! Тогава щеше да възникне битка и всички щяхме да изпопадаме във водата. А дори и да не се стигнеше дотам, то двамата противници — те притежаваха

оръжия, а аз можех да си служа само с една ръка — далеч ме превъзхождаха. Значи и това трябваше да се избегне. Не оставаше нищо друго, освен да бягам. Но Халеф беше вързан, не можеше да ме последва. Можех ли да го изоставя? Защо не? Получех ли свободата си, щях да му бъда по-полезен, отколкото ако останех пленен заедно с него. Но рискувах живота си. Краката ми бяха стегнати наедно, а лявата ръка беше все още здраво вързана за колана. Освен това можеше да се предположи, че ще се стреля по мен, тъй като двамата мъже притежаваха пищови. Ха! Необходимо беше само да изчезна бързо във водата и тогава нямаше защо да се боя от куршум. И тъй, смело рискувай!

Тези мисли преминаха толкова бързо през главата ми, че бях готов с решението още преди пазачът да се е навел към нас. Успях да прошепна още на Халеф:

— Не се безпокой, ще дойда да те измъкна!

После се изправих и скочих през ръба на плавателния съд във водата. Вълните се затвориха над мен, но преди туй чух двоен крясък. Скокът ми беше извел сала от равновесие. Той беше построен като кръгъл панер, следователно се бе завъртял и ето защо вниманието на пазачите трябваше да бъде насочено най-напред към възстановяване на неговото равновесие. Така аз спечелих време и не пропуснах да го използвам в свое предимство.

Реката тук правеше извивка и поради това се намирахме по-близо до десния бряг. Задачата ми беше максимално бързо да се добера до сушата. Дясната ръка бе достатъчна за плуването. След гмуркането ми беше необходимо само да направя няколко странични движения в желаната посока и изплувах едва когато въздухът ми свърши. Тогава видях тръстиковия панер да се клатушка като смътно очертан предмет на повече от трийсет крачки вляво от мен. Продължих да повтарям процедурата, докато вече не го различавах и можех да приема, че и аз няма да бъда открит. От този момент останах на повърхността и достигнах без усилие брега, от който чух двамата гневно да реват.

Седнах край водата и започнах да се освобождавам от вървите. Изтеглих колана, докато задната част, а с нея и ръката, дойде отпред и я развързах с дясната. Сега имах на разположение всичките си десет пръста и да развържа увития около глезените ремък, не отне и минута.

Бяхме се движили по-малко от три четвърти час и при това бяхме следвали извивките на реката. Сега познавах тези завои, защото, макар и да не бяхме могли да поглеждаме през ръба на съда, то в горната част на плетената тръстика бе имало все пак достатъчно дупки, които ни бяха позволявали да надзъртаме навън. Така че не бе необходимо да следвам руслото на реката и първо извървах известно разстояние навътре в сушата и поех после в посока, която трябваше да ме изведе право при конете.

Когато човек е имал Винету за учител по продължително бягане и е излязъл от водата така приятно свеж, мокър и ободрен както аз сега, то крачките двойно се ускоряват. Само след малко повече от половин час съгледах вдясно сиянието на огъня и после достигнах падинката, в която знаех, че са конете.

Животните ме посрещнаха с радостно пръхтене. Ако беше ден, щяха да зацвелят от радост. Те лежаха още точно така, както ги бях оставил. Помилвах ги в знак на благодарност за тяхното послушание. После ги вдигнах, тъй като се налагаше да побързаме към Бирс Нимруд. Най-приятно, наистина, щеше да ми е да препусна до Педер-и-Бахарат и да покажа на него и цялата му пасмина колко дълго могат да ме задържат. Но това решително щеше да е едно безполезно и вредно за нашата цел перчене, така че не се подведох. Халефовият Барк щеше да носи пушките и другите предмети. Асил Бен Рих трябваше да се задоволи с мен и аз се отправих към местността, от която току-що бях дошъл като бързоходец. Любопитен бях какви ли събития ме очакваха при Бирс Нимруд. Трябваше да освободя Халеф. По кой начин, това зависеше от мястото, където го бяха закарали, и от условията. Зарекох се в никой случай да не допусна някой да ме плени отново. Така си въобразява човек в своето късогледство и... настъпва тъкмо обратното на неговите блянове.

---

[235] дра (аршин) — мярка за дължина, равна на 67,75 см — б. а.

↑

[236] тарфа — тамариск — б. а. ↑

[237] plexus Solaris (лат.) — слънчев сплит — б. пр. ↑

[238] Псалми, Псалом 137 (по слав. 136) — б. нем. изд. ↑

[239] махзана — магазин, склад — б. а. ↑

[240] хабс (араб.) — затвор — б. а. ↑

12. В КУЛАТА НА ВАВИЛОН

Много ми се искаше да яздя в галоп, но не биваше заради многобройните пресъхнали канали, ровове и разните други падени, които трябваше да прекосявам. Въпреки това напредвах толкова бързо, че само след три четвърти час пресякох керванския път за Кербела. После минах край Тахмазийе и по-късно край Телл Маркех, след което свърнах към Бирс Нимруд.

Тук отново се нуждаех от някое място, където да скрия конете. Вчерашното, където бяхме открили следите на бодливите свинчета, беше отлично, но в тъмнината мъчно за достигане. Когато заранта яздихме с войниците към Хиле, аз непреднамерено бях разглеждал руините, край които минавахме, и ето как си спомних сега един процеп в някакъв зид, който вероятно отговаряше за моята цел. Та яздих до съответния район и не го пропуснах.

Слязох и прегледах мястото по-подробно. Не бях се заблудил, то отлично подходеше за намерението, което преследвах. Ето защо вкарах конете вътре, вързах ги за колчета и им наредих да легнат. Нож вече нямах, защото моя Педера ми го беше отнел. По тая причина пъгнах в джоба единия от револверите. Всичко друго оставих. После тръгнах да търся Халеф.

По мое пресмятане той трябваше вече да е пристигнал. Бягството ми неминуемо бе подтикнало неговите конвоираци към най-голяма бързина. Приех, че хабсът, в който бяха искали да ни отведат, беше някогашният затвор на нашия бинбаши. Входът ми беше известен, така че знаех накъде да насоча издирванията си, трябваше да мина през мястото, където бяха отворени и изгорени ковчезите. Отправих се нататък.

Понеже познавах терена, не срещнах трудност, но се пазех да бъда чул или видян от някого. Използвах всеки ъгъл, всеки издатък, за да се послушам, преди да продължа, и това ми отнемаше повече време, отколкото бях възнамерявал в действителност да употребя. Наоколо владееше дълбока тишина; дори въздухът бе сякаш неподвижен. Това

бе именно смъртта, заметнала отпреди повече от две хиляди години своя саван над толкова безгрижния Вавилон! Стигнах до мястото, от което с Халеф най-напред бях забелязал горенето на труповете, и неволно спрях. Тогава вляво от тухлените отломъци прозвуча приглушен глас:

— Сихди!

Тази дума мигом ме привлече нататък. Нима Халеф беше успял да избяга и ме чакаше тук, знаейки, че ще го търся?

— Халеф, ти ли си? — прошепнах.

— Да. Ела бързо, иначе ще те открият!

— Първо се покажи! Пристъпи напред! — подканих го аз с моята доказана предпазливост.

— Ето ме! Но ела бързо! Те са наблизо, там, хей там отзад и също отсреща. Веднага ще те съгледат!

Халеф беше напуснал за миг скривалището си. Той беше това, дребното сухо човече, в добре познато облекло. При говоренето махаше припряно с две ръце. За мен действително трябва да бе опасно да се задържам по-дълго тук. Стрелнах се бързо и безшумно към него между късовете от стени. Тогава бях сграбчен, получих по главата удар като от сап на брадва и се сринах с безжизнеността на пън.

Нека не дръзва човек да предопределя какво да се случи и какво не! Казвам го сега, казвал съм го често и преди, но трябва все пак да призная, че тъкмо аз в моя превратен живот съм извършвал стотици пъти току-що порицаната грешка, а и хиляди други. А пък са ми известни редовете от добрата стара църковна песен: Не си ти все пак регента, който да води всичко трябва; Бог в ръце държи властта и всичко Той добре отрежда.

Когато дойдох отново на себе си, лежах в дълго, тясно, немного над човешки ръст високо помещение, чиито стени бяха изградени от тухли. То беше осветено от поставената в една ниша малка глинена маслена лампа само дотолкова, че не можеше да се различи нищо освен близката околност на тази ниша, която съдържаше още няколко такива лампи. В единия ъгъл, докъдето проникваше оскъдната светлина, видях в земята — пясъкът там бе отстранен — една дупка да води някъде надолу. До нея лежаха махнатите покривни дъски, няколко инструмента и въжета. Веднага си казах, че това е описаният ни от Дозорца ходник, в който е лежал със своя дебел Кепек. Бях попаднал в

капан, за щастие познат, макар никога да не бях влизал във вътрешността на Бирс Нимруд.

Беше ясно, че не Халеф ме е бил повикал. А и дори да не се бях досетил самият, то това сега щеше да ми бъде доказано, защото точно срещу мен клечеше на стената „мюрето“ и ме наблюдаваше зорко, от което бе явно, че е поставен като мой пазач. Имаше дребна, суховата фигура и носеше дрехите на хаджията — едно извинение за мен, дето го бях сметнал в тъмнината за Халеф. Като забеляза, че очите ми са насочени към него, късавото му лице се разкриви в ухилване и той се подигра:

— Слава на Аллах, че най-сетне се пробуди! Ударът, който получи, беше добре нанесен. Вие християнските кучета, изглежда, притежавате железни черепи, защото този удар на всеки правоверен щеше да разтвори дверите на рая. Нали умно нагласихме нещата?

Понеже не отговорих на въпроса, предрешеният контрабандист продължи суетно:

— Вие се наричате прочути хора и ето защо не бива да се учудвате, че познаваме вашите особености. Когато бе доведен само твоят придружител, Сефира веднага каза, че ти ще подириш приятеля си. Аз трябваше да те чакам, тъй като фигурата ми е подобна на неговата. Проучих мястото, край което вероятно щеше да се промъкнеш, и Сефира ми даде указание как да те примамя в засадата, което и сторих. Беше направило впечатление, че твоят спътник постоянно те нарича „сихди“, и с тази дума ми се удаде да разсея първоначалното ти подозрение. Аллах ти беше взел остротата на зрението и слуха, иначе щеше да се усетиш, че друг те извика.

— Сега къде съм? — попитах.

Не очаквах да чуя истината, но ако се впуснех в разговор с него, може би щях да успея да преценя от думите му някои неща, които не би ми казал.

— Май много ти се иска да го знаеш? — ухили се той. — Аз ще излея върху теб добротата на моето сърце и ще ти дам желаните сведения. Ти се намираш в преддверието на пъкъла, в който Шейтана те чака с всичките си подчинени, за да им покаже как трябва да бъде одрано едно християнско куче от твоя сой. Кажи, харесва ли ти това?

— Много!

— Не се преструвай! Та нали виждам страха, който е обхванал душата ти. Също така не е необходимо тепърва да те известявам, защото ти самият трябва да си го кажеш, че Шейтана ще изнамери за теб най-големите наслади, които могат да бъдат предложени в Джехенната.

Той вероятно бе имал намерение най-благодушно да ми опише тези „наслади“, но не стигна дотам, защото в този момент от споменатата дупка се зачу шум от стъпки, опипващо изкачващи стъпала, а после се появиха трима мъже, от които втория и третия не познавах, но затова пък толкова по-добре познавах първия — беше Сефира. Той ми хвърли един изпитателен поглед и попита пазача:

— Виждам, че чапкънът се е свестил. Говори ли с него?

— Да — отговори дребният.

— Той какво каза?

— Че тук много му харесва.

— Това е изрекъл не франкът, а неговото отчаяние. Той може да се досети какво го очаква. Тук има по-различни съдии отколкото в Хиле, а и няма дувар, през който да се избяга. За съжаление, сега нямаме време да се занимаваме с него, нос толкова по-голяма любов ще го сторим по-късно. Свалете го долу! Ще го сложим при пишкхидмет баши, нямаме друго място. При шейха на хаддехидните не бива да го вкарваме, защото съберат ли се заедно, ще започнат да кроят планове за бягство, а това трябва да се предварди.

— Мога ли да си получа дрехите? — попита пазачът. — Не ми се иска да нося облеклото на проклетия сунит нито миг по-дълго, отколкото е необходимо. Та нали е прокълнато всичко, което един такъв нечестивец докосне!

— Ще си вземеш облеклото, когато стигнем долу! Сега вържете очите на неверника! Той не бива да види нищо. И му освободете временно краката, за да може да върви и да не се налага да го носим!

Заповедта беше изпълнена. Сега бях изправен и отведен до дупката. Преброих при слизането осемнайсет стъпала, което се съгласуваше с описанието на бинбашията. Долу по звученето на гласовете, когато се заговори, установих, че се намираме в голямо помещение. Най-вероятно беше номер едно от петте четириъгълника според обозначението на поляка.

Бях поведен по-нататък. Една решетка, която докоснах, ми издаде, че сме достигнали номер три., Тук пазачът каза:

— Сега ще си сменя дрехите с хаддехна. Установих, че тръгна надясно, и от това заключих, че Халеф е настанен в помещение номер четири. Персиецът го задържа.

— Изчакай, докато свършим с християнина! Ти си вече омърсен и една минута повече не е от значение!

След това чух да се избутва резе и да издрънчават железни пръти. Вдигнаха направената от яки жезла рулетка, която знаех от изложението на Дозорца, и ме тикнаха в номер пет. Едва бях стъпил там и прозвуча един глас:

— Най-сетне идвате да ме пуснете! Не мога да издържам повече в ремъците и този мрак!

— Ще се наложи и повечко да изтърпиш — ухили се Сефира. — Такива скъпи гости човек не може да пусне толкова бързо да си вървят.

— Но аз сторих всичко, което поискахте от мен! Удръжете думата си и ме освободете!

— Успокой се, любимце мой! Още не сме свършили изцяло с теб!

— Какво искате още?

— Ти ни даде само един ордер. Ние искаме повече!

— Само един? Та нали искахте само него. Той ви беше достатъчен! Сумата, която изписах, представлява почти цялото ми състояние!

— Тъкмо затова още не сме свършили с теб. Ние не искаме състоянието ти отчасти, а цялото.

— Аллах керим! (Аллах да се смили!) Какво съм ви сторил, че искате да ме превърнете в просяк? Имайте предвид, че живея в ощастливяващата близост на владетеля, който ще ми предостави на разположение цялата власт да си отмъстя на вас!

Всички избухнаха в гръмък кикот, а персиецът се подигра:

— Ти или си побъркан, или си много тъп. Нали само от нас зависи дали ще намериш възможност за отмъщение, или не. Само да поискам и ти никога няма да видиш твоя ощастливяващ владетел. Необходимо е само да допра дулото на този пищов до челото ти и да натисна спусъка, за да е свършено с теб и отмъщението ти!

Той явно му допря пицова, защото камерхерът изкряска страхливо:

— Стой! Не стреляй! Ще сторя всичко, което поискате от мен!

— Хубаво! Засега не искам нищо повече, освен да мълчиш, докато сме тук. Не можем да понасяме жалкото ти хленчене. Дойдохме да ти покажем, че ти мислим доброто. Ти ревеш, че времето ти се видяло дълго, сега то ще ти се скъси. Тук ти водим един другар, с когото ще можеш да си бърбиш. Той е обречен на смърт и ще умре пред очите ти в това помещение по начин, който ще ти достави великолепно развлечение. Я го погледни! Той, наистина, е само едно прокажено християнско куче, но...

— Та това е Кара Бен Немзи! — прекъсна го камерхерът.

За да ми покаже лицето, Сефира бе свалил превръзката от очите ми и бе издигнал лампата.

— Да не би да го познаваш? — попита той бързо. — Откъде?

— Срегнах го в хана, където той се скара с мен.

— Е, тук отлично бихте могли да продължите. Имате най-добрата възможност за тая работа и за шест-седем часа никой няма да ви обезпокои. По-преди не го ли познаваше?

— Не. Но той ви познава.

— Откъде знаеш?

— Кара Бен Немзи ме предупреди за вас.

— Как така?

— Каза ми, че сте турили око на Карван-и-Пишкхидмет Баши.

— Машаллах! Как е възможно да го е знаел? Кажете, как го узна и кой ти го издаде?

Персиецът се обърна с тази подкана към мен. Окото му метна светкавица, а огненочервеният белег на лицето му потъмня. Понеже не отговорих веднага, добави заплашително:

— Говори бързо, иначе ще ти отворя устата!

Аз обаче останах спокоен.

— Не си го въобразявай! Аз говоря само когато ми харесва. От твоите думи заключавам, че ще се върнеш след шест-седем часа. Това време ми е достатъчно да си изясня по какъв начин да говоря после с теб.

— Добре! Отлично! — ухили ми се оня в лицето. — Значи след този срок ще знаеш как да общуваш с мен?

— Да.

— А аз още в този миг знам как ще се държа с теб и какъв край ще приеме нашето познанство. Ти няма да напуснеш жив това място и твоята смърт ще бъде ужасна, толкова ужасна, че после пъкълът ще ти се стори като избавител но прибежище!

— Вярвам, че това е намерението ти, но аз съм убеден, че няма защо да се боя нито от теб, нито от смъртта в пъкъла. Продължителността на моя живот почива не в твоята ръка, а в тази на Аллах, и понеже той е справедлив съдник, то е сигурно, че по-скоро той теб ще улови отколкото ти мен!

— Та аз вече те имам! — изсъска ми Сефира.

— Само временно, за кратко. Той обаче няма да те изпусне от ръцете си. Ти не можеш да ме задържиш тук, твърде слаб си за тая цел. Но когото вкопчи гневът на Аллах, за него надежда за изплъзване няма, той ще бъде смазан.

— Брей, че чуден пророк се извъди! Искаш ли да ти падна на колене и да те почета? Казвам ти, говориш като човек, който страда от неизцерима помраченост на ума. Като дрънкаш за гнева на Аллах, то аз му противопоставям моя и ти скоро ще узнаеш кой от тях е по-опасен. От моята ръка и Аллах не може да те спаси. Тук при Бирс Нимруд той не струва нищо. Тук единствено аз съм господар!

— Богохулник!

— Не богохулствам. Аз си познавам властта, в която ти дръзваш да се съмняваш. Чуй какво ще ти кажа! С новия ден ще започнат твоите предсмъртни мъчения и само ако ме помолиш за милост, те ще свършат до края на деня, иначе ще траят няколко дни!

— Чуй тогава аз какво ще ти кажа! Със започването на новия ден ще се свърши с твоята въображаема власт, а в края на този ден ще те сграбчи юмрукът на Извечната справедливост. Сега двамата изразихме своите мнения и ще видим какво ще се случи!

Тези думи в никой случай не бяха подсказани от определено намерение, а аз самият не знаех как се стига дотам да ги изговори. Но бях убеден, че са резултат на внушение, чийто извор не се намираше у мен. Сефира ме обходи с презрителен поглед.

— Да, ще видим какво ще се случи. Аз го знам още отсега, а ти ще го узнаеш веднага щом се върна. За да получиш междуременно един предвкус от радостите, които те очакват, ще те ощастливим с

онова блажено положение на крайниците, за което могат да имат претенция само лични господари и което ние обикновено наричаме са'адет-и-беден^[241]. Вържете го, но толкова здраво, че да не може да се помръдне!

Можех да се отбранявам, но вероятно без всякакъв успех. Ето защо се отказах от съпротивата и се оставих да правят с мен каквото искат. Бях заставен да седна. Дръпнаха ми коленете до гърдите и ги вързаха там с едно прекарано около врата въже, което навеждаше главата ми до тях. Двата края на това въже бяха неколнократно омотани около глезените и здраво вързани. После обвиха ръцете ми около коленете и ги стегнаха така силно, както си мислеха, че всяко развързване на възлите изглеждаше изключено. Тялото ми сега прие стойката, окачествявана с израза „сложен в прангите“.

Преднамерено си послужих с думите „както си мислеха“, защото не бяха забелязали, че не са постигнали изцяло намерението си. Докато ми бяха свързвали подлакътниците, аз бях сложил китките високо една върху друга и същевременно бях натискал възможно по-надолу лактите. Като ги издърпах и после ги извъртях в ставите, примката щеше да се отпусне и може би щеше да ми се удаде да я изхлузя. В тази надежда ме подкрепяше благоприятното обстоятелство, че самите ми ръце висяха свободно. Понеже бяха стегнали заедно основите на китките, негодяите не сметнаха за нужно да обезвредят и ръцете. Според тях така им бях подсигурен в това подземно помещение, че дори и да не бях вързан, няхах и най-малък шанс да избягам.

Когато сметнаха, че така са ми отнели всяка възможност за движение, ме издърпаха в един ъгъл. Сефира ме улови за раменете, разклати няколко пъти тялото ми като люлеещ стол и каза:

— Тъй, това е са'адет-и-беден, което в продължение на седем часа ще ти доставя блаженство, началото на райските наслади, които сме ти предопределили. Сега заплашвай колкото си щеш с твоя „юмрук на Извечната справедливост“, над който мога само да се изсмея!

— Аз ще ти припомня тези думи — отговорих, — но тогава вече няма да се смееш!

— Стори го, червей, ще се радвам!

С тези думи той се извърна и излезе, а другите го последваха. Железните пръти издрънчаха надолу. Резето бе тикнато напред и около

нас сега бе напълно тъмно. Едва бяхме останали сами и камерхерът започна:

— Кой би си помислил, че...

— Мълчи! — прекъснах го аз. — Трай сега! Трябва да се послушаме!

Обърнах се така, че ухото ми докосна земята, и се заслушах. Затварящата рулетка не бе в състояние да задържи напълно звуковите вълни. Чух ясно, че четиримата мъже отидоха в номер четири, следователно при Халеф за облеклото. След може би десет минути се върнаха оттам и се отправиха към номер едно, за да се изкачат, както приех, в ходника. Различих определено стъпките на четирима души и значи можех да бъда убеден, че никой не е останал да ни надзирава. И за какво ли? Те го считаха за излишно, а и вероятно се нуждаеха от всички налични хора.

Сега направих гореспоменатия опит с омотаното около китките ми въже. Получи се хлабина, само че не толкова голяма, за да ми е възможно да си измъкна едната ръка. Но поне можех да ги въртя и успях да докарам по тоя начин възела в пръстите. Трябваше да го развържа, над което прекарах четвърт час. Докато се занимавах с него, камерхерът попита:

— Слушаш ли още, или сега мога да говоря?

— Можеш, но съвсем тихо — прошепнах. — Не е изключено все пак някой да се е промъкнал да подслушва.

— Кажете, как се озова тук? Та вие поехте по пътя за Багдад!

— Сторихме го само привидно. Върнахме се по околел път да ви спасим.

— Да... ни... спасите? Но ти самият си пленен!

— Това не ме безпокои. Или може би те смущава моето присъствие?

— Не! Как стигна до тази мисъл и до този въпрос?

— Забрави ли какво ни подвижна в хана? Думите ти гласяха: „Хич не ни се мяркайте повече! Една стара персийска поговорка изисква всеки шиит, който срещне християнин, да го отритне от себе си, защото ще си носи последиците и в този, и в онзи живот!“ Е, аз съм християнин, а ти — шиит. Отритни ме сега!

— Ефенди, не бива да приемаш казаното така, както прозвуча, толкова повече, че всичко стана по-другояче, отколкото си го

представях. Ако бях взел под внимание предупреждението ти, сега нямаше да лежа тук, а придружителите ми нямаше да бъдат избити!

— Избити?

— Да. Всичките единайсет. Насилиха ме да присъствам и гледам, без да мога да им помогна. Предлагах пари след пари за живота им, но този, когото сега наричат само Сефир, ми се изсмя и заяви, че не бивало да оставя живи свидетели, а парите ми и бездруго щял да получи.

— Единайсет души убити! Това е направо сатанинско! Разкажи как попаднахте в ръцете му!

— Стигнахме в Хиле и аз веднага потърсих санджаки, при когото заварих Сефира...

— Говорихте ли там за мен?

— Не. Приказката бе само за моето пътуване и за опасностите, които дебнат тук всеки имотен поклонник.

— Отлично замислено! Убеден съм, че Сефира е навел разговора на тази тема.

— Предположението ти нацелва вярното. Санджаки ми обеща своята закрила. Но Сефира ме предупреди за него.

— Тайно?

— Да. Потърси ме после, когато бях сам, и ми каза, че санджаки бил в разбирателство с разбойниците и получавал хубавичка част от плячката.

— Ти повярва ли?

— Защо не? Такива неща се случват, и то не само тук, в страната на турците, където служителите често с години чакат напразно изплащането на заплатите си и поради това са принудени да търсят тъмни пътища за припечелване на пари. Сефира ми събщи доверително, че също възнамерява да отиде до светите места, но щял да се пази да сподели със санджаки, че ще потегли още тази вечер. Бил оставил хората от кервана си, все мирни и благонадеждни солаиб, при руините и щял да пристъпи към пътуването, без и една дума да каже на санджаки.

— Покани ли те да се присъединиш към него?

— Не, аз го помолих.

— Той точно това е искал!

— Да. За съжаление, аз не го заподозрях. Той избърза напред с коня си, за да ни чака извън града. Ние тръгнахме малко по-късно и когато стигнахме при него, пое водачеството.

— Значи съм го смятал за по-предпазлив, отколкото е в действителност. Мислех, че ще си подсигури алиби.

— Какво е това алиби?

— Рех матрах^[242], доказателство, че по време на престъплението обвиняемият е бил на друго място, не там, където е било извършено. Смятах, че ще остане при санджаки в Хиле и ще предостави нападението на така наречените солаиб. При това положение щеше да може да удостовери, че не е участвал.

— Защо употребяваш израза „така наречените“?

— Защото тези хора не са честни солаиб, а разбойнически гхазаи.

— Аллах! А тъкмо защото той ги окачества като солаиб, му имах толкова доверие, понеже знам, че членовете на това племе се боят от всяка войнствена дейност.

— Именно за да събуди доверието тук, е охарактеризирал хората си като солаиб. Ако ми беше хванал вяра, нямаше да попаднеш в техните ръце! Но разказвай сега нататък!

— Отправихме се към руините — към коя част, не знаех, защото беше тъмно, а не познавам тази местност. Яздех с него начело, моите хора ни следваха. Между нас и тях имаше дистанция...

— Аха — вметнах аз, — Сефира е искал да те отдели от тях, защото е трябвало да останеш жив!

— Да. Внезапно зад нас прозвучаха няколко крясъка. Когато се обърнах, видях хората си в битка с непознати мъже.

— И веднага побърза нататък да им помогнеш?

— Поисках, но тогава Сефира ме удари с приклада на пушката си по главата и аз се сгромолих от коня. Той скочи и ми върза ръцете на гърба. Същевременно заплаши, че веднага щял да ме наръга, ако закрепя или направя някакво движение.

— Ти подчини ли се?

— Да, можех ли другояче да постъпя? Казвам ти, аз не съм страхливец, но в такова положение не помага и най-голямата дързост. Видях го по моите хора. Неколцина бяха убити, другите бяха вързани като мен и отведени заедно с животните до едно закътано място,

където негодяите запалиха малък огън, за да ни опразнят при неговата светлина джобовете и да ограбят също всичко останало, което имахме по нас. После те бяха един след друг злочесто намушкани! Гледал ли си някога как някой кисаб^[243] пробожда животните си?

— Да.

— Така, точно така изглеждаше, когато острието пронизваше поред сърцата им. Ужас ме обзема само като си го помисля! Мен оставиха жив, само мен, защото трябваше да подпиша документи, с чието представяне убийците искат да получат пари, много пари.

— Ти вече си го сторил?

— Да. Да не би да мислиш, че не е трябвало? Сефира стоеше с изваден нож и заповядваше. Ако бях се възпротивил, щях да бъда намушкан също като тях.

— Къде стана подписването?

— В съседната стая.

— Имаше ли там прибори за писане?

— Прибори и всичко необходимо. Подпечатах с пръстена, който ми бяха отнели. Сефира извади всичко това от един голям, обкован с желяза сандък, ключът за който висеше на една връв около врата под елека му. В него видях също пари, много пари в сребро и злато. Той ми показа и искрящи скъпоценни камъни.

— Как? Показа ти ги?

— Да. Не се учудвай! Вярно е, защото ги видях със собствените си очи! Беше събрана цяла планина от богатства!

— Ти ме разбра погрешно. Аз в никой случай не се учудвам на тези съкровища. Те не ми правят никакво впечатление. Но че той доброволно ти ги е показал, това не е добър знак за теб.

— Как така?

— Ти се надяваш скоро да бъдеш отново свободен, нали?

— Разбира се! Вярно, ще трябва още веднъж да подпиша, както впрочем ти самият чу преди малко, но после той ще ме пусне да си вървя.

— Това твоят мъчител ли ти го обеща?

— Да.

— И ти го вярваш?

— Защо не?

— Как още питаш? Сефира е накарал да избият хората ти, за да няма свидетели на неговото злодеяние. А в случай че останеш жив, ще бъдеш свидетел на престъплението. Я поразмисли върху това!

— Аллах, Аллах! Разбирам какво искаш да кажеш.

— И когато един разбойник показва на някого съкровищата си, то го прави само защото е убеден, че въпросният няма да може да издаде нищо. Тази сигурност обаче дава единствено смъртта!

— Мебада! (Само това не!) Ти ме караш да надникна в една бездна, черна като дълбината на провалата!

— Просто съм откровен с теб. Веднъж ти вече ме възнагради с неверие и трябваше скъпо да заплатиш. Не се ли вслушаш и сега в мен, с теб е свършено. Повече няма да видиш небето, а ще бъдеш намушкан тук, както са били изклани хората ти.

— Убеден ли си в това?

— Такова е моето твърдо, непоклатимо убеждение.

— Аллах да се смили тогава над мен в своето милосърдие! Длъжен съм да ти повярвам, макар да не ми се иска. Като размисля над думите ти и взема предвид лошотията на тези хора... с какво хладнокръвие изпонамушкаха придружителите ми, не мога да не ти дам право, аз съм изгубен!

Е, понеже сега му стана ясно какво го очаква, той започна да се вайка и окайва. Молеше се на Аллах, скимтеше от страх, а в промеждутъците ми правеше куп безполезни, неизпълними предложения как да се спасим. Междувременно ми бе провървяло да разпусна възлите и да си освободя ръцете. Да развържа въжето на врата, коленете и краката, беше вече дреболия. После станах и запротестирах и заопъвах с безкрайно удоволствие крайниците си. Сега Сефира можеше да се яви с всичките си хора, нямах страх от тях!

Първото, което направих, бе да отида до описания от Дозорца ъгъл и да изследвам пода. Тук имаше нисък, но широк куп тухлен прах, толкова фин и лек, че мушнах ръката си почти до рамото, без да срещна особена съпротива. После се отправих към изхода, за да опипам рулетката. Оттук не можеше да се излезе. Понеже причиних тихо подрънкване на железните пръчки, пишкхидмет баши предупреди:

— Чуй! Няма ли някой при вратата?

— Не. Аз бях — отвърнах.

— Ти...? — попита той удивен. — Твоят глас сега звучи отгоре. Нима си прав? Как отиде до вратата? Та нали си вързан!

— Бях, сега вече не съм. Докато ти само се вайкаше, аз работех и се освободих от вървите. Сега ще освободя и теб.

— О, Аллах, Аллах! Какво щастие ме сполетя! Да, ела бързо, ефенди, и ме освободи... освободи... освободи!

— Не толкова високо! Всъщност аз изобщо не мога да те освободя.

— Защо?

— Защото съм християнин и моето докосване ще те опозори и в този, и в онзи живот.

— Не говори така! Каквото било, било, то трябва да бъде простено и забравено. Аз заявявам, че християните са много добри и благородни хора, напълно съм убеден в това!

— Е, да, когато се нуждаете от нас, ни хвалите, но иначе устата ви са пълни само с плюнка за „неверническите кучета“. Но тъкмо защото съм християнин, няма да те зарежа да лежиш тук, докато се върне Сефира. Как си вързан?

— Нозете ми са вързани наедно, а ръцете — пристегнати към тялото.

— Тогава няма да е трудно да те освободя.

Коленичих при камерхера и без усилия му снех двете въжета, след което той скочи и даде такъв непредпазлив израз на радостта си, че трябваше да му заповядам да мълчи.

Сега се касаеше да изследвам по-обстойно ъгъла, отколкото преди малко. Камерхерът ми помагаше. Гребяхме тухления прах с шепи и го хвърляхме на земята встрани. Но имаше не само прах, а и множество трошливи отломки от тухли. По този начин се образува дупка, която ставаше все по-дълбока. Работата напредваше бързо. Когато бяхме изровили метър дълбочина, се натъкнахме на твърда почва. Брашнената маса продължаваше надясно и наляво в хоризонтално направление. Вляво отиваше към вътрешността на зидарията, вдясно — навън. Ето защо продължихме да ровим в тази посока, като ваденето на пълнежа създаваше известни мъчнотии. Аз ровех отвед, хвърлях прахта върху развития пояс на камерхера, а той го сгъваше на бохча и го изнасяше горе. Само след късо време срещях вече по-малка съпротива. Установих, че мога да избутвам рехавата

маса напред. Пълзях по-нататък и по-нататък, персиецът ме следваше. Почувствах, че дишам свеж въздух. Ходникът беше свободен от отломъци и след късо време свърши. Въпреки тъмнината съгледах вдясно и ляво високо издигащи се голи зидове, а пред себе си една пролука и над нея къс небе, по който блещукаха ярки звезди. Познавах лежащия пред мен „осветителен двор“ — беше площадката на бодливите свинчета, където бяхме скрили вчера конете си.

Лежащ с глава напред в дупката, огледах високия куп отломки до зида. Нямаше и пълни два метра до мен. Няколко изветрели места в тухлите бяха служили като път на бодливите свинчета през зида. Аз не можех да се възползвам от тях и ето защо просто се оставих да падна от дупката върху купището, което при мекотата на отпадъците не беше опасно. После персиецът надникна удивено от дупката.

— Къде се намираме? — попита.

— Отново на открито! Слез долу! Ние сме спасени!

— Алхамдулиллах! Спасени! На открито! Ама ти хубаво си ги приказваш. Как да сляза? Та тук няма сулам^[244]!

— Аз използвах ли стълба? Ти изискваш прекалено много от щастието. Може би трябва да ти пратя и тахтиреван^[245], с който да те свалят? Направи като мен и падни! Или си остани в дупката и чакай да те измъкне Сефира! Аз изчезвам. Лека нощ!

Обърнах се и заслизах по купчината развалини. Тогава зад мен се чу едно туп! и забулен в облак прах камерхерът се плъзна по гръб край мен с викове:

— Стой, стой! Вземи ме със себе си, вземи ме! Категорично няма да остана тук!

— Не, няма да те взема, та ти си вече пред мен! — отговорих ухилено, докато се спусках след него.

Когато го настигнах, той се беше изправил, изтупа с разтреперани крайници одеждата си от прахоляка и захленчи:

— Беше ужасен скок, с главата надолу! Никога няма да се осмеля на такова нещо! Ти можеше все пак да ме подемеш отдолу! Чувствам всяка частица от тялото си, все едно съм получил бастонадата!

— Бъди радостен, че не се наложи да заплатиш свободата си поскъпо отколкото само с това чувство! Добър ездач ли си?

— Никой не може да го оспори!

— Това е добре, защото ще яздим до Хиле.

— За тая цел се искат коне!

— Имам ги. Скрити са наблизо. До един час трябва да сме в града.

— Но на човек обикновено са му нужни три часа! Защо да бързаме?

— Защото дълго преди разсъмване трябва да сме отново тук.

— Отново тук? Казвам ти, няма сила на земята, която да ме докара пак тук!

— По този въпрос ще говорим по-късно. Сега напред!

— Какво искаш да правиш посред нощ в Хиле?

— Ще отидем да доведем войска и ще пленим Сефира и всичките му мошеници.

— Слава на Аллах! Тази мисъл е отлична! Щом ще има войници, то и аз ще яздя с тях.

— Хайде тогава!

Слязохме напълно. Когато оставихме развалините зад себе си, спрях и се заслушах. Нищо не се виждаше и чуваше. Насочихме се надясно и след пет минути достигнахме мястото, където стояха животните. Тук изтупахме, доколкото можеше, тухления прах от дрехите си. Аз си взех моите оръжия, дадох на персиеца тези на хаджията и после възседнахме, за да напуснем до скорошна среща древния Бирс Нимруд.

Тъй като познавах пътя, можехме да рискуваме въпреки тъмнината да яздим в галоп, защото нямаше време за губене.

Най-напред се насочих към пътя, водещ от Хиле към Кефил, а когато го достигнахме, подвикнах на конете едно одобрително „Кавем!“^[246], след което полетяхме в плавен бяг по равния, безпрепятствен терен. Камерхерът действително се прояви като добър ездач, така че бързо напредвахме. Само на два пъти позволих на конете да забавят ход и ето защо още преди да е изминал един час, видяхме пред нас да се появяват първите постройки на Хиле.

---

[241] са'адет-и-беден — блаженост на тялото — б. а. ↑

[242] рех матрах — „някъде другаде“ — б. а. ↑

[243] кисаб — колач, месар — б. а. ↑

[244] сулам — Подвижна стълба — б. а. ↑

[245] носилка — б. а. ↑

[246] Кавем! — Бързо! — б. а. ↑

13. ОСМАН ПАША

Понеже знаех сериала^[247] на санджаки, не ми беше трудно да го намеря в тъмата. Смятах, че заради нощния час ще трябва да хлопам на портата. Тя обаче стоеше широко отворена, а когато влязохме в двора, видях, че входът към жилището на служителя беше осветен. Насочихме се натам и слязохме. Пред вратата имаше двоен пост, какъвто през деня не бях видял.

— Санджаки буден ли е? — попитах.

— Да — отвърна единият войник.

— Трябва веднага да влезем при него. Дръжте конете ни!

— Нямаме право да пускаме никого.

— Защо?

— Един офицер, пратеник на падишаха — Аллах да го благослови! — пристигна от Стамбул. Той говори с него и не бива да бъде обезпокояван.

— Въпреки това ние трябва да отидем при него. Вземете това тук за проявление на добрата ми воля!

Тикнах му в ръката няколко сребърни монети. Той ги поднесе към светлината, за да различи колко са, и каза после:

— Господарю, твоята доброта преминава през всяка заповед. Дайте конете на моя аркадаш^[248], той ще ги пази добре, а пък аз ще изтърча вътре да доведе кол агаси, който сега води караула.

Той изчезна и се върна с офицера. За моя радост това бе почтеният Амуд Махули, който така твърдо вярваше във влиянието ми над сераскера. Като ме позна, той плесна удивено ръце.

— Ти ли си, ефенди? Ама това е дръзко, даже безразсъдно дръзко от твоя страна! Ще те арестуват, запрат и осъдят. Санджаки е изпълнен с ярост от вашето бягство!

— Не ме е страх. Води ме при него! Имам да му направя едно много важно съобщение, което не търпи отлагане.

— Какво се е случило? Защо се връщаш?

— Сега нямам време за разказване, защото всяка минута е скъпа. Но скоро ще научиш каквото те интересува. Хайде, веднага доложи за нас!

— Но вие вероятно ще бъдете приети не от санджаки, а от пратеника на султана!

— Кой е той?

— Един дженерал^[249]. Не знам как се казва. Пристигна вечерта тук от Багдад и оттогава в къщата има все разни тайни. Събрали са се всички старши служители на санджака заедно с няколко офицери и обсъждат някакви секретни работи. Ако знаех, че наистина ще ме споменеш похвално в твоя доклад, щях да ти съобщя нещо.

— Ще те спомена, а и още в Багдад ще те препоръчам.

— Вярвам ти. Ела значи насам!

Той ме взе под ръка и ме отведе настрани. После ми зашепна в ухото:

— Мисля, че работата със санджаки не стои така, както трябва да бъде. Аз чух през вратата строгия глас на дженерал а, а когато влязох сетне вътре, лицето на санджаки беше така объркано, че си мисля — нещо лошо има срещу него. Откак пристигна дженералът, той не е издал нито една-едничка заповед, което означава, че няма право повече да разпорежда. По тая причина мисля, че ще говорите не с него, а с пратеника на султана.

— Това може само да ми е приятно. Хайде, докладвай за нас!

— Не мога. Имам право да давам достъп само на лица, които са повикани. С вас ще направя изключение само заради твоя доклад, за което вероятно ще получа строго мъмрене. Не бива да съобщя за вас, но пък няма да съм виновен, ако се отдалеча за миг от вратата и вие влезете.

— Къде е тази врата?

— Вървете надясно там горе по стълбите и ще я видите право насреща ви. В първото помещение се намира моят караул, който ще ви отпрати. Как ще се държите вие, си е ваша работа. Следващата одая е тази, в която трябва да влезете. Сега аз се отдалечавам, защото не бива нищо да знам.

Амуд Махули тръгна във двора, а аз изкачих стълбището и отворих указаната врата. Там имаше един онбаши с петима войници. Той пристъпи към нас, за да ни препречи пътя. Аз го бутнах настрана с

едно строго „Рух мин хаун!“^[250], което така го слиса, че докато се осъзнае, ние вече стояхме в следващата стая.

На миндерлъка седяха няколко цивилни служители, на известно разстояние от тях — неколцина офицери, а от другата страна санджаки — сам, изолиран от тях, без чибук и сломен. Като видя кои бяха новодошлите, той скочи, завтече се зад нас до вратата, разпери широко ръце, за да направи излизането ни невъзможно, и извика:

— Ето го избягалият хаймана, ето го пак! Хванете го! Дръжете го да не може пак да се измъкне!

Другите се надигнаха бързо от местата си и ни зяпнаха с всички признаци на изненада. Аз се обърнах към санджаки и му казах спокойно:

— Не се вълнувай! На нас и през ум не ни минава да напуснем тази стая, преди да сме постигнали целта си. Ние бързахме да дойдем, за да говорим с теб. Надявам се, имаш време?

— Време? Да, за теб имам време, прекалено много време, но само за да наредя да те вържат и тикнат в кауша!

— Дотам навярно няма да се стигне, защото не на нас, а на други хора е мястото в кауша. Вчера ти извърши една непростима грешка, която щеше да те докара до лоши последици, ако не бяхме дошли сега да ти дадем възможност да я оправиш. Така че очаквам благодарност от твоя страна!

— Благодарност? — изсмя се онзи високо и подигравателно. — Да, това ще е благодарността на бастонадата, която ще ти въздам! Престъпна паплач като вас трябва...

В този момент завесата на вратата се отметна. Появи се един офицер в турска генералска униформа и попита строго укорително:

— Що за крясъци и гюрюлтия в моя близост? По такъв начин ли почитате помощника на султана, че...

Не продължи по-нататък. Погледът му беше паднал върху мен и тутакси сериозният израз на лицето отстъпи място на радушна усмивка. Санджаки не го забеляза, а вметна бързо:

— Хазретиниз^[251], тук стои един опасен престъпник, който избяга от мен. Той е контрабандист, разбойник и убиец и веднага трябва да бъде хванат!

Генералът го погледна презрително.

— Аз веднага ще го хвана, и то за ръката.

Той дойде при мен, улови ръката ми, разтърси я сърдечно и ме поздрави на немски:

— Каква радост да ви видя толкова непредвидено тук! Не съм изненадан, наистина, защото преди малко чух, че се намирате из този край, и бях решил да ви потърся и навестя.

— Ако екселенц не е изненадан, то толкова повече съм аз — отговорих. — Не можех и да подозирам, че се намирате в Ирак Араби, още по-малко, че може да сте тук, в Хиле. Виждам, че за неочаквано късо време сте прескочили „полковника“. Приемете моите поздравления, хер генерал!

— Благодаря! Бях избран ненадейно да отпътувам по една спорна работа до Хиле и снабден с необходимите пълномощия да изненадам и разпитам тукашния санджаки.

— Я гледай! Някакво подозрение ли си е навлякъл?

— Не се касае само до подозрения, удаде ми се да получа в ръката си доказателства срещу него. Знаете, че шах Насир-ед-Дин се стреми към притежание на Багдад. Преди няколко години той се възползва от затрудненото положение на Турция да си го поиска обратно, но се натъкна на неочаквана съпротива. Сега има признаци, че преследва намеренията си по друг начин, и тъкмо тук се е забъркал местният санджаки. Не съм проучил още всичко, но още отсега знам, че му предстои най-напред снемане от длъжност, а после и още по-голямо наказание. Той също с вас и добрия Халеф се е отнесъл по начин, който изисква нещо повече от порицание.

— Знаете ли го, екселенц?

— Знам всичко подробно. Миралаят, който ви познава, ми го разказа.

Той посочи влезият след него полковник, който така доброжелателно се бе застъпил за нас пред махкеми.

— Този полковник — продължи генералът — е почтен мъж и на неговата подкрепа дължа много. Аз ще го препоръчам.

При тези думи се сетих за Амуд Махули и ето как попитах, макар да имах всъщност много по-важни неща за съобщаване:

— Екселенц говори за пълномощия. Дали се простират те дотам, че да ощастливят един кол агаси с по-висок чин?

Той ме погледна усмихнато.

— Заслуги ли има пред вас?

— Големи!

— В такъв случай падишахът ще го възнагради. Знаете, при нас, особено в отдалечени провинции като тази, са възможни някои неща, които навярно никъде другаде не биха могли да се случат. Така че аз ще ви зарадвам с известието, че за мен не представлява трудност да го направя алай емин или бинбаши. Бихте ли ме осведомили по какъв начин ви е бил полезен?

— Ще ви помоля да го сторя по-късно, тъй като в този миг ми липсва необходимото време. Сега всяка минута ми е отброена, понеже се касае за ликвидирането на една престъпна банда и направата на улов, какъвто тук навярно още не е бивал.

— Свързано ли е това с присъствието ви при Бирс Нимруд, пленяването ви и по-късното ви бягство?

— Много тясно.

— Тогава ми разкажете всичко, но кратко и ясно! Доколкото ви познавам, вероятно става въпрос за някоя пленителна история и аз много ще се радвам, ако ми се отдаде случай да участвам и аз веднъж с Кара Бен Немзи в някаква преживелица.

— Оо, що се отнася до това, то екселенц е вече с двата крака вътре — засмях се аз. — Навярно ще ви е трудничко да се измъкнете без участие!

Сега му направих желаниа доклад, който той прие с напрегнато внимание. Не е трудно да се помисли какво въздействие бе оказало върху присъстващите приятелското му държане към мен. Те не разбираха, наистина, нито дума от нашия разговор, понеже разговаряхме на немски, но нямаше как да не забележат, че се намираме в близки отношения.

Адолф Фаркас, роден моравец и сетнешен унгарски офицер, по време на тамошното въстание беше адютант на Бем и неколкократно се отличи. След тези боеве двамата преминаха на турска служба и приеха исляма — Бем под името Амурат паша, докато Фаркас си избра името Осман и тъй като по-късно получи титлата паша, сега се казваше Осман паша. По време на войната от 1853 година Омер паша си го издейства за адютант, а и в сраженията през 1877–1878 Фаркас постигна големи отличия. За тези заслуги беше повишен до полковник, а скоро след това до генерал. Същевременно беше професор във висшето военно училище в Константинопол, а и иначе се радваше на

доверието на падишаха, както доказваше сегашната му мисия до Багдад и Хиле. Бях се запознал с него в Стамбул и в увлекателна беседа бяхме изпили някоя и друга чаша кафе и изпушили някой и друг чибук. Сега стояхме така неочаквано един до друг в стаята на санджаки и той слушаше с нарастващо внимание разказа за нашите преживелици. Когато свърших, потри доволно ръце.

— Наистина е пленително и аз съзнавам, че не бива да губите време. С какво удоволствие бих яздил с вас и бих участвал в улова, но дългът ме приковава тук. Не мога да се отделя от страната на санджаки, а неотложните разследвания ще продължат през цялата нощ. Но аз ще ви поставя на разположение всичко, което поискате. Кажете с какво мога да ви услужа! Нахвърляли ли сте вече някакъв боен план?

— Няма ли да е по-добре да предоставя тази цезарева и наполеонова работа на вас? За мен е важно само да измъкна Халеф невредим. Останалото е задача на местната управа, на която пожелавам съзнание при изпълнение на дълга.

— Дипломат! В случай на неудача после вие ще бъдете освободен от отговорност! Знае ли вече санджаки, че пишкхидмет баши е бил нападен и ограбен, а хората му — избити?

— Той навярно си няма и понятие за това!

— В такъв случай нека не му казваме. Откак чух разказа ви, не мога да се освободя от мисълта, че по отношение връзките си с Персия той лежи под една черга с така наречения Сефир. Този мъж е посредникът. Не сте ли и вие на същото мнение?

— Да. Той или Педер-и-Бахарат, а може и двамата едновременно. А че хората са се насочили точно към санджаки, според мен се дължи на две причини.

— Какви?

— Първо, познават го като продажен мъж и, второ, светите места, на които най-вече е хвърлено око, се намират под негово ведомство.

— Това е вярно. Тук ми отваряте очите.

— Също така трябва да има и някоя важна причина за толкова неправомерното му отношение към Сефира. Той не само го допуска, в качеството на чужденец, да участва в махкеми, но му позволява да се намесва в разпита. Това навява заключение за подозрителна връзка.

— Съгласен съм. Ние ще разкрием и тази машинация. Сега ви обръщам внимание, че не сме сами тук. Длъжен съм да дам обяснение на присъстващите.

Той се обърна към санджаки и му каза, вече не на немски:

— Ти говореше за престъпници, контрабандисти, крадци, разбойници и убийци. Както в много пунктове досега, така и по отношение на този не съм съгласен с теб, а съм на съвсем друго мнение. Този франк е мой приятел и аз се радвам да го срещна толкова неочаквано тук. Казва се Кара Бен Немзи ефенди и стои под закрилата на падишаха, той ти е обяснил това и ти го е доказал, ала на теб не ти е било по желание да зачетеш думите му. Сега аз изслушах неговата жалба и ще я прибавя към другите обвинения, които са вече налице срещу теб, и към които вероятно ще се прикачат още.

Личеше му на санджаки, че радушното приветствие между генерала и мен го е поставило в най-голямо смущение. Той поиска сега да даде извинителен отговор, но му бе попречено, тъй като моят стар кол агаси влезе и доложи, че трима мъже желаят да говорят със санджаки.

— Кои са? — попита Осман паша.

— Не знам, не поискаха да назоват някакво име. Облечени са по персийски и единият от тях каза, че идвал посред нощ, защото имал да предаде на санджаки едно много важно писмо и също да му съобщи за голямо убийство, извършено край Бирс Нимруд.

— Той е бил убит?

— Пишкхидмет баши с всичките хора, които били при него.

— От кого?

— От Кара Бен Немзи и хаддедихна, двамата чужденци, които днес избягаха.

Пашата погледна мен, а аз — кол агаси. Тези трима, облечени по персийски, мъже можеха да бъдат само хора на Сефира. Веднага си помислих за Педер-и-Бахарат и двамата му придружители. Ако бяха те, то играеха една крайно опасна игра, която смятаха за благонадеждна, наистина, понеже не знаеха две неща. Първо, че съм се измъкнал с камерхера, и второ, че от вечерта насам ситуацията при санджаки коренно се бе променила. Хитро пресмятащият Сефир искаше по много близко лежащи до ума причини, които не се нуждаят от допълнителен коментар, да припише нападението и убийството на мен

и Халеф, т.е. на един християнин и един сунит, и по този начин да отхвърли от себе си и своята банда всяко евентуално подозрение.

— Къде се намират тримата персийци? — попитах Амуд Махули.

— Долу при вратата — отвърна той.

— Значи са видели конете ни?

— Не, ефенди. Тъй като жребците са твоя собственост, аз се отнесох с внимание към тях и наредих да ги отведат в яхъра^[252] на нашия сераил, където получиха фураж и вода.

— Това е добре. Ти каза ли на мъжете, че съм тук!

— Нито дума! Какво си мислиш за светлината на моите мисли, та ме смяташ способен на такава глупост?

— Но постовете сигурно ще се разбърят?

— Няма! След идването ти тук горе те бяха сменени, а сегашните не знаят за теб.

— Ти спомена ли, че е пристигнал пълномощник на падишаха?

— Не. Тези трима мъже не подозират нищо като овните, които напират към вратата, зад която ще бъдат заклани.

— Сравнението не е лошо. Почакай за миг! Обърнах се към генерала, който ме изпревари с въпроса:

— Имаш някаква идея, личи ти. Прав ли съм?

— Да.

— Каква?

Понеже говореше арабски, Осман паша се обръщаше към мен на „ти“. Преди да съм съумял да отговоря, взе думата санджаки:

— Чувам, че е бил нападнат керванът на пишкхидмет баши и той и хората му са убити. Но той стои тук! Как се обяснява тая работа?

— По толкова прост начин, както ще ти бъдат обяснени днес и други неща.

— Ами къде е хаддехидхът? Защо не си го взел със себе си? — осведоми се той подигравателно. — Явно все пак се е случило нещо, което искаш да премълчиш!

— Блазе ти, ако премълчаваше толкова малко като мен! За теб ще е добре, ако сега изобщо не казваш нищо!

Отведох генерала настрана и обсъдих с него своя план. Той го одобри и бързо даде необходимите разпореждания. Остана сам в стаята, всички други се отправихме в съседното помещение, от което

той беше излязъл преди малко с полковника. Онбашията също трябваше да дойде при нас от преддверието с войниците си, тъй като вероятно щяхме да се нуждаем от тях при арестуването на тримата персийци, които можеха да заподозрат нещо, ако завареха такава стража пред жилището на санджаки. На този бе строго внушено да се държи спокойно и мълчаливо, ако не иска да се подхвърли на опасността да бъде третиран по неподобаващ за високия му пост начин. Аз самият заставах зад завесата, за да мога да чувам всяка дума и да наблюдавам персийците през една пролука.

Едва бяха извършени тези приготовления и те влязоха. Очаквали да намерят санджаки, те бяха немалко слисани, че заставах пред някакъв генерал, за чието присъствие нищо не знаеха. Виждаше се колко бяха смутени. Не бях се излъгал, това беше Педера с двамата си ахпапи.

— Пожелали сте да бъдете изслушани. Какво е това ваше искане посред нощ? — попита Осман паша.

— Помолихме да ни бъде разрешено да говорим със санджаки — рече Педера.

— Той не може да се яви. Аз съм тук вместо него. И тъй, говорете!

Гледаше ги така пронизително, че те не посмяха да се възпротивят. Педера започна смутено:

— Нашето съобщение всъщност е предназначено за повелителя на тукашния санджак. Но след като твърдиш, че си тук на негово място, ще съобщим работата на теб.

— Изразявайте се по-вежливо и внимателно! Аз нищо не твърдя, а казвам как стоят нещата. Отбележете си го! Каква е работата, която искате да изложите? Надявам се някоя достатъчно важна да оправдае нощното ви идване!

— Важна е. Касе се за нападението на един керван и дванайсеткратно убийство.

— Какъв керван?

— Керванът на пишкхидмет баши, гостът на тукашния повелител. Преди няколко часа той е бил нападнат и плячкосан при руините, при което пишкхидмет баши и неговите единайсет души са изгубили живота си.

— Кой са убийците?

— Християнинът и сунитският хаддехидхн, които тук вече са били изправени пред махкеми заради убийство, осквернение на трупове и контрабанда, но са избягали.

— Можете ли да го докажете?

— Да. Чрез нашето свидетелство. Ние бяхме там и сме единствените, които се отърваха от салханата.

— Ще ми разкажете ли как се развиха събитията. Преди туй обаче предайте писмото, за което стана дума.

— То е за санджаки — изрече Педера смутено.

— Аз съм негов заместник!

— То съдържа един документ, който трябва да бъде подписан от него!

— Той ще го подпише!

— Ние трябва да го предадем обратно, така че ще помоля да ни бъде върнат!

— Нямам нищо против.

— Ние имаме право да го връчим само на него, на никого друго.

— Значи се касае за тайна?

— Това не знам. Имам строга заповед как да постъпя.

— От кого?

— Не бива да казвам.

— Откъде идва писмото?

— И това ни е забранено да съобщаваме.

Педера го беше страх до Бога. Той се въртеше неспокойно на мястото си и видимо си отдъхна, когато генералът равнодушно реши:

— Нека е тъй, както казвате! Сега за нападението на кервана. Как стана работата?

— Случи се по следния начин: ние тримата сме тръгнали на поклонничество до светите места. Вчера пристигнахме тук и срещнахме един съотечественик, с когото се сприятелихме. Като се свечери, решихме да използваме хладината, за да продължим пътуването, и го помолихме да ни съпроводи донякъде.

— Как се казваше този мъж?

— Не го питахме за името. Той се нарече даиф^[253] на санджаки и ако позволиш, аз също ще го наричам по-нататък така.

Той имаше предвид Сефира и предпазливо се отърва от необходимостта да посочи истинското или някое фалшиво име на този „гост“. Сега продължи:

— Даифът се съгласи да язди с нас до руините. По път застигнахме Карван-и-Пишкхидмет Баши, който малко преди нас бил потеглил от Хиле, и помолихме за разрешение да се присъединим. Не ни беше отказано. Зарадвахме се, понеже бяхме чули за несигурността на пътя и за един франк и един хаддехихн, които били предводители на разбойническа банда и ограбвали всеки мярнал им се на пътя поклонник.

— Известни ли са ти имената на тези разбойници? — попита генералът.

— Да. Франкът бива наричан Кара Бен Немзи, а хаддехихнът се казва Халеф.

— Тези разбойници! Трябва да опитаме да ги заловим. Но за жалост не знаем външния им вид!

— О, ние го знаем — вметна бързо Педера. — Бяха ни ги описали, а пък и днес ги видяхме.

— Е, какъв е?

Сега измамникът описа Халеф и мен толкова точно, че аз самият не бих могъл по-добре да го сторя, и после продължи разказа си:

— Малко преди руините отстрани се зададоха двама мъже на коне и се приобщиха към нас. Аллах беше затъмнил очите ни, иначе щяхме да разпознаем, че това бяха двамата разбойници. Малко покъсно гостът на санджаки се сбогува с нас и ни пожела щастливо пътуване. То за съжаление нямаше да излезе щастливо, защото едва си бе тръгнал, загърмяха изстрели и множество бедуини се нахвърлиха върху нас. Забелязахме, че двамата, които дойдоха последни, сиреч франкът и хаддехихнът, извадиха ножовете си и наръгаха двама поклонници. Сега ние ги разпознахме и бързо обърнахме конете, за да им избягаме. И наистина успяхме, защото изпратените подире ни куршуми не ни улучиха. След известно време отново се сблъскахме с даифа, който беше чул изстрелите и поел назад. Осведомихме го за нападението и той ни уговори да яздим с него обратно и да се промъкнем до арената на нападението, за да спасим евентуално някой човешки живот. Когато пристигнахме там, гореше огън, а двамата главатарии се бяха заели да делят плячката за себе си и бедуините. Като

свършиха с това, потеглиха. Трупата на пишкхидмет баши взеха със себе си да го хвърлят в реката. След оттеглянето им се осмелихме да отидем до огъня и да прегледаме лежащите там единайсет тела — бяха мъртви, не застреляни, а намушкани. Обзе ни ужас. Но гостът на санджаки беше дързък мъж. Той реши тайно да язди след двамата предводители, за да разузнае тяхното скривалище и после с помощта на тукашните войници да ги залови. Нас отпрати обратно към Хиле да доложим злодеянието на санджаки още през нощта.

Той спря и Осман паша се осведоми:

— Свърши ли?

— Да.

— Можете ли да подкрепите с клетва всичко, което сега разказа?

— Да.

— В доклада ти се срещат няколко пункта, които са ми неясни. Ще трябва значи да ми отговориш още на няколко въпроса, ти каза, че сте се сприятелили с даифа. Как стана така, че не знаете името му? Преди човек да се сприятели с някого, опитва да узнае как се казва!

— Сред шиитските поклонници, не. Ти си сунит и следователно не можеш да го знаеш.

— Добре, този въпрос го уреди отлично! По-нататък! Разнесли са се толкова много изстрели, пък никой не е улучил — мъртвите не са били застреляни, а намушкани. Не е ли странно?

— Не. Разбойниците не са се целили точно!

— И всичките дванайсет члена на кервана са се държали мирно и тихо, за да бъдат наръгвани един подир друг?

— Виновен е бил страхът!

— Даифът е чул изстрелите, което ще рече, че не е бил много отдалечен. Вие сте се върнали заедно с него, значи трябва да е минало малко време, най-много няколко минути?

— Не повече?

— А пък вече е горял огън? И разбойниците вече са се занимавали с дележ на пляката? Трябва самият да признаеш, че на места разказът ти звучи извънредно странно!

— Аллах! Аз казах пълната, чистата истина!

— Преди туй, значи, сте били в Хиле?

— Да.

— Колко дълго?

— Няколко часа.

— Накъде възнамерявахте да се отправите оттук?

— Най-напред към Кербела.

— После?

— Към Неджеф Али.

— Не отново през Хиле, защото това би означавало обиколка, а през Кефил?

— Да.

— И накъде от Неджеф Али?

— Надолу към Самаватс.

— По-нататък!

— Оттам искахме през Корна, Хавиза и Дисфул в долината на река Керха да се върнем в Персия.

— Значи без да дойдете пак насам?

— Да — отговори толкова хитрият иначе Педер, незаподозрял каква клопка му поставяше с тези въпроси генералът.

Ловът напълно успя. Осман паша продължи:

— Как стои тогава работата с писмото до санджаки? Трябвало е да му го предадете, а не сте го сторили, макар да не сте имали намерение да се връщате обратно. И сега пък идвате посред нощ да му го донесете. Обясни ми това противоречие!

Персиецът е бил напълно убеден, че ще бъде приет само от санджаки, и поради това не бе подготвен за такъв разпит. Сега си блъскаше главата да измъдри някой подходящ претекст. На няколко пъти се нагани да отговори, но така и не успя да поднесе нещо поне донейде примамливо.

— Ее, говори! — настоя Осман паша. — Защо това мълчание? Нима не ти хрумва някакво оправдание?

— Ние... ние... бяхме... забравили... писмото! — продума найсетне Педера.

— Забравили? Едно писмо, което е толкова важно, че сега го носите в такъв неподходящ час? Чиято стойност оценявате толкова високо, че дори на мен не го поверявате, а искате единствено собственооръчно да го предадете? Нима наистина сте толкова глупави да смятате, че ще хвана вяра на тази измислица? Направо е наглост от ваша страна да ми казвате в лицето куп лъжи, които всеки глупак би

прозрял. Да не би не само последните ви измишльотини, но и всичко, което ми разказахте за нападението, да е също някоя лъжа?

— Не си го мисли! — вметна бързо и уплашено Педера. — Докладът ми почива на чистата истина и ние можем веднага да го подкрепим с клетва.

— Да, действително ви считам способни да положите тази лъжлива клетва! Значи си оставате на твърдението, че Кара Бен Немзи и хаддехихнът са предводители на бедуините, нападнали Карван-и-Пишкхидмет Баши?

— Да.

— Към кое племе принадлежаха тези бедуини?

— Не можем да знаем, защото не сме говорили с тях. Освен това беше толкова тъмно, че не бяхме в състояние да различим никакви отличителни белези.

— И пишкхидмет баши наистина е мъртъв?

— Да.

— Действително ли видяхте неговия труп? Припомнете си добре, преди да отговорите!

На Пендера започна да му става страшно при тези настойчиви въпроси. Той заподозря, че въздухът тук за него не е толкова здравословен и чист, както бе смятал. Но нямаше изход, не можеше да си вземе обратно лъжите и следователно продължи да упорства.

— Да, видяхме го. Мъжът наистина е мъртъв. Той беше един от първите намушкани.

Осман паша остави пауза, за да повиши значението на последните думи, взря се остро в очите на Педера и заговори с натъртване:

— Аз пък мислех, че е невредим и лежи пленен във вътрешността на Бирс Нимруд!

Това дойде така неочаквано на персийците, че не съумяха да се овладеят. Трепването им и изплашените погледи, които си хвърлиха, бе напълно валидно доказателство за тяхната вина. Стояха в безмълвно изумление пред генерала. Той продължи със същата строгост:

— Гостът на санджаки е тръгнал след предводителите на разбойниците, за да открие тяхното скривалище, така ли?

— Да, той така каза — изрече задавено Педера, издавайки по този начин своето притеснение.

— Това е било напълно излишно, защото аз вече много точно познавам скривалището. Хаддехидхът лежи изолиран в помещението вдясно, като се слезе от стълбите в следващата камера. Но тръгне ли човек направо, ще види една рулетка от железни пръчки, зад която са били тикнати Кара Бен Немзи и пишкхидмет баши!

— Бере-и-худа! (За Бога!) — изкряска Педера. — Откъде... откъде знаеш... — Той спря предпазливо по средата. Опомни се, че бе на път да направи признание, и се поправи, като промени думите: — Не знаем какво искаш да речеш. Нямаме и понятие какво означават тези твои приказки!

— Наистина ли? В такъв случай ще ви обърна внимание, че не казах „дватама мъже са тикнати там“, а „са били тикнати там“. С други думи те вече не са пленени. Вашият Сефир...

— Сефира, Сефира! — извика Афтаб крайно непредпазливо.

— Охо, ти се изплаши, че ми е известно грижливо премълчаваното от вас име на така наречения „гост“? Твоят страх доказва цялата ви вина! Та вашият Сефир значи здравата е объркал сметките си по отношение Кара Бен Немзи. Франкът е по-умен и умел от всички вас взети заедно. Той е познавал вътрешността на Бирс Нимруд дълго преди да бъде завлечен от вас вътре и тайно се е присмивал на Сефира, когато онзи стоял пред него и говорел за мъченията, които го очаквали.

— Аз... аз... ние... ти... ни виждаш почти лишени от отговор в изумление от това, което приказваш! Ние не можем да го проумеем! — пропелтечи Педера.

— Не изумление е това, а страх! Когато Кара Бен Немзи и Халеф са паднали в ръцете ти при тамарисковия шубрак край Ефрат, ти си възликувал от радост, че ще можеш да им върнеш получените от тях удари. Сега ще разбереш, че наистина ще има удари, но не за тях, а за вас!

Тук Педера сметна за уместно да потисне слисването си и да се направи на невинно оскърбен. Той изпъна ръст и запита:

— Господарю, как стигна дотам, че всичките тези неразбираеми за нас неща да...

— Мълчи! — прогърмя генералът. — Аз бивам наричан не господар, а хазрет. Това обръщение ти досега грижливо отбягваше, но скоро ще ви бъде втълпена предписаната вежливост! И като говориш

за „неразбираеми неща“, то разсъдъкът веднага ще ти просветлее. Погледни натам! Сигурно ги познаваш!

Осман паша посочи към завесата. В очакване на този миг аз отдавна бях дал знак на камерхера да дойде при мен и сега излязохме. Въздействието от нашата поява беше по-силно, отколкото бяхме очаквали. Колкото нагли и закоравели да бяха тези хора, не можах да се противопоставят на обхваналия ги в този миг страх. Те сякаш се смалиха и Педера побягна към вратата. Аз се спуснах, заставах между нея и него, измъкнах револвера, насочих дулото към гърдите му и заплаших:

— Махни се от вратата, иначе ще те прострелям!

Това го върна няколко крачки назад, но понеже стрелна същевременно ръка към пояса, прибавих:

— И си махни оттам ръката! Сега майтапът свърши и работата стана сериозна!... Онбаши, влез!

Корпоралът се отзова на вика, притича с хората си и препречи с тях вратата. Докато държах револвера насочен към персийците, те им иззеха ножовете и пищовите. Пушки нямаха. Не направиха опит да се отбраняват.

— Тъй! — казах, обръщайки се към Педера. — Спомняш ли си с какво ме заплашваше, какво щяло да стане при нашата повторна среща? Тази среща се състоя, сега какво ще последва?

Той само изскърца със зъби, друг отговор не даде.

— Вие се мислехте за кой знае колко умни, а всъщност сте глупави! — продължих. — Не е за вярване, наистина, че ме пъкате в Бирс Нимруд, а пък ми издавате преди туй как да подхвана работата, че да стигна във вътрешността на тези руини!

— Кой ти го е издал? — подскочи той.

— Ти! Ти самият!

— Лъжа, нищо друго освен лъжа!

— Ба! Нямах ли у себе си някакви записки, които съдържаха скица на пътя, на входа и дори намиращите се върху тухлата знаци?

Тогава онзи сви юмруци, скочи към мен, но без да се осмели съвсем да приближи, и кресна:

— Ти си я имал? Видял си я? Аллах да те погуби!

— Да, имах я и добре разбрах знаците!

— Тогава трябва да си всезнаещ или да се занимаваш с дяволска магия!

— За тази работа не е нужно нито всезнание, нито магия. Не се иска нищо повече, освен човек да не е така умствено ограничен като вас тримата. Но няма защо да ви завирам глупостта пред очите, вие така или иначе няма да стигнете до прозрение. С вас ще се занимаем по възможно най-късата процедура. Предай писмото, което си донесъл за сан джаки!

Той посегна неволно назад, но бързо дръпна ръка от докоснатото място.

— Нямам никакво писмо!

— Не говори глупости! Направо си е за смях, че отричаш нещо, което преди малко на няколко пъти потвърди.

— Писмото беше само претекст. Наистина нямам такова. А и да имах, пак нямаше да ти го предам.

— И сам ще си го намеря!

— Ами търси тогава! — изрева оня вбесено и избухна после в принуден кикот.

Пристъпих зад него, сложих ръка върху мястото, което преди малко беше докоснал, и казах:

— Тук е пъхнато!

— В пояса? Ами извади го, де!

— В пояса навярно не, но в сирджамето^[254], мисля.

— Напак^[255], в теб се е вселил Шейтана!

Едва беше изрекъл оскърбителната дума и му лепнах такава плесница, че се просна в цял ръст на земята.

— Дръжте го здраво! — викнах на корпорала.

Той се хвърли с хората си върху Педера още преди оня да бе могъл да се надигне. Той поиска, наистина, да се отбранява, но срещу толкова чифта силни ръце не успя да постигне нещо особено. В този миг завесата се разтвори рязко, санджаки се втурна вътре възбудено и ми се сопна гневно:

— Каква работа имаш с писма, адресирани до мен? Да не би да си ми опекун или пък аз съм някой хлапак, който първо трябва да пита за разрешение, ако иска нещо, дето му принадлежи? Ако тук има писмо до мен, то никой няма право да го получи освен аз самият!

— Аз също? — попита генералът.

— Да.

Осман паша сложи ръка на рамото му и ми заговори сериозно:

— Ти май все още не знаеш по каква причина пребивавам тук. В такъв случай ще трябва кратко и ясно да ти го кажа. Аз съм ръката на падишаха, протегнала се да отвори книгата на твоите дела. Тук място за отказ и съпротива от твоя страна няма. Аз процедирам според даденото ми предписание и ако се противопоставиш, ще съумея да взема съответните мерки!

Санджаки отстъпи крачка назад, погледна го борбено в лицето, но сведе очи пред срещнатия поглед. Споходи го по-добър ум.

— Знам, че трябва да се подчинявам, що се касае за служебните работи, но това писмо е адресирано до мен по частен въпрос!

— Оо! Значи вече ти е известно съдържанието му?

— Да.

— И знаеш, че този мъж, макар да отрича, притежава писмо до теб?

— Не мога да го твърдя, но ако има писмо за мен, знам, че съдържанието му не е служебно.

— Защо тогава този страх да го предаде? Защо този отказ да го покаже?

— Именно защото писмото касае не службата ми, а една лична работа, отнасяща се до моето семейство, която не може да интересува никого, бил той началник или „ръката на падишаха“, както се нарече!

— Е, добре, ако е така, както казваш, ще ти го оставя. Нека мъжът предаде писмото!

— Нямам такова! — заяви Педера инатливо, като направи безпомощен опит да отхвърли притискащите го към земята противници.

— Не е необходимо дълго да търсим — подхвърлих аз. — Пратеникът сам се издаде, като посегна с ръка към писмото. Ей сега ще го видим.

При тези думи се наведох и мушнах ръка под пояса на персиеца, който не беше в състояние да го предотврати. Веднага напипах търсеното. От вътрешната страна на панталона, там, където обикновено никой не поставя или няма да вземе да търси джоб, имаше такъв и от него извадих писмото. С един бърз поглед прочетох адреса,

с който предпазливо го бяха снабдили. Когато се изправих, санджаки се втурна към мен, протегна ръка да ми изтръгне находката и извика:

— Дай го тук! То ми принадлежи! Ти изобщо нямаш право да го докосваш!

Аз скрих със същата бързина писмото зад гърба си и изблъсках възбудения чиновник.

— Потрай малко, отнася се за адреса!

— Да не би да е твоят? — ревна ми яростно той.

— Не. Но съдържа не само името ти, а също служебната ти титла. Нека пълномощникът на падишаха си извади заключение дали съдържанието е служебно, или лично.

Подадох писмото на пашата. Санджаки се спусна стремително да му го изтръгне. Аз го хванах отзад за яката, завъртях го със замах около себе си и го запратих в ъгъла, където се сгромоли. Изправи се отново да поднови атаката, но притеклите се от другата стая офицери застанаха пред него и не му позволиха да напусне ъгъла. Знаейки, че писмото съдържа доказателства за неговата вина, той се бранеше с юмруци и пиперлии думи. Но напразно. Генералът прочете адреса, кимна ми и отсече:

— Имаш право. Адресът навява изводи за служебно съдържание. Писмото принадлежи на мен!

Осман паша го отвори и започна да го чете. Лицето му ставаше все по-сериозно. Като свърши, прибра го в джоба, гледа няколко мига пред себе си, после се упъти към вратата за преддверието и я отвори.

— Кол агаси! — викна навън. Старият влезе.

— Има ли тук пранги за ръце?

— Да, хазретин. Висят на синджира долу в Кабу ес Сиджн^[256], където са хвърляни опасните затворници.

— Яки ли са тези тъмници?

— Яки? Аллах, Аллах! Дуварите са от камък с дебелината на мъж, подът е от камък и таванът също е от камък. Няма ни един прозорец или някаква дупка, а вратите са толкова дебели, че човек трябва да работи с часове, за да прореже някое малко отверстие.

— Колко такива помещения има тук?

— Изброих някъде към десет-дванайсет, когато бях долу.

— Кой държи ключовете?

— Занданджи^[257]. Да ида ли да го доведе?

— Не. Ще отида сам, ти ще ме заведеш.

Той се обърна след това към мен и каза на немски:

— Санджаки е предател. Писмото е договор, който е трябвало да подпише, и визира сумите, които е получил и тепърва щял да получи. Повече нямам право да ви кажа. Трябва да си подсигурия неговата личност, както го изисква големината на моята отговорност, и ето защо лично ще огледам затвора. Ще се погрижите ли по време на отсъствието ми да не се случи нещо неприятно?

— Разбира се. Нямаме причина за безпокойство, екселенц. По този повод бих желал да попитам какво решихте относно тримата персийци.

— И тях ще сложим във вериги. Онзи, когото наричат Педер, е донесъл писмото от Техеран. Сефира е същинският емисар и знае цялото съдържание на това писмо. Та имайте, моля, грижата да не се случи нищо, докато ме няма!

Той се отдалечи с Амуд. Едва беше излязъл, санджаки отново направи опит да се измъкне от ъгъла и избълва към тези, които го спряха, заканата:

— Направете място! Който ме задържи, ще го накажа без пощада! Аз съм този, който заповядва тук, никой друг! Оплакванията ми ще стигнат до Багдад и даже до Стамбул. Ще ви отстраня от служба и нарежда да ви запрат! Чувате ли? Или се страхувате от християнското куче? Този образец на подлостта и низостта...

В този миг вече стоях до него и го прекъснах:

— Мен ли имаш предвид?

— Да, теб! — изсъска ми той.

— И как се осмели да ме наречеш?

— Християнско куче...

Не можа да изговори изречението, защото получи от мен един удар по главата, който го стовари на земята. Измъкнах му махрами^[258] от пояса и му вързах с нея ръцете на гърба.

— Така. Сега няма да ни досажда повече. За по-нататъшното ще се погрижи занданджи!

— И може би после дори джелладът^[259] или като снизхождение за омърсената служебна титла — копринения кордон — прибави към думите ми миралаят. — Виждам, ефенди, че твоят юмручен удар е все така крепък като по-рано. С това ти ни спести оковите, които иначе са

необходими за обезвреждане ръцете и краката на пленниците. Всъщност и там би трябвало да пуснеш в ход един такъв удар.

Той посочи Педера, който, все още натискан от войниците към земята, намисли да използва за нова съпротива отсъствието на генерала. Наредих да го вържат със собствения му пояс и тъй като онбашията се зае с тая работа, той я изпълни и по отношение на другите двама персийци, без да се налага специално да го подканям. Те не притежаваха куража да повдигнат някакъв протест.

Осман паша се върна. Следваше го кол агаси и през отворената врата видях, че цялото преддверие е пълно с войници. Пленниците бяха отведени. Санджаки трябваше да бъде носен, защото още не беше дошъл на себе си. Генералът лично тръгна с тях, за да се убеди, че ще бъдат спазени необходимите предпазни мерки.

Когато влезе отново, аз му обърнах внимание, че сега трябва да побързам да се върна при Бирс Нимруд.

— Да — съгласи се той. — Забавихме се повече, отколкото навярно си възнамерявал. Но пък бе нанесен и унищожителен удар на санджаки, което дължа единствено на теб.

Кой ще отреди какво ще се прави по-нататък, ти или аз?

— Ти, моля те!

— Това е задача, чието решаване за теб вероятно ще е по-лесно, защото познаваш по-добре терена и изобщо условията. Ето защо те моля поне да дадеш съветите си, по които ще мога да се ръководя!

— С удоволствие! Но нека говорим на немски!

— Както желаете! — изрази той веднага съгласие на този език. — Сигурно има нещо, което трябва да знаем само ние двамата?

— Да, голямата стойност на контрабандисткия склад. Имам предвид, че там трябва да получат достъп само доверени лица.

— Изцяло съм на ваше мнение. Но не е изключено да се стигне до битка в тези подземни помещения, нали?

— Възможно е, наистина, но мисля, че ще съумеем да я избегнем. Ако складът падне в ръцете ни, ще принадлежи на правителството на падишаха. Екселенц навярно е на същото мнение?

— Определено. От само себе си се разбира, че ще има подобаващо възнаграждение за хората, на които ще дължим тази печалба.

— Добре, хващам се за думата ви!

— Така ли? Искате... за себе си...? — попита той малко невярващо. — Е, та нали определено вие сте този, благодарение на когото ще е възможно...

— Моля — прекъснах го, — не аз съм този, а моят стар бинбаши от Багдад. Ако не беше ми разказал какво му се е случило в Бирс Нимруд, сега нямаше да е възможно да сложим край на занаята на Сефира. Той е бил принуден да предаде цялото си състояние, така че за него моля полагаемото ми се възнаграждение, екселенц!

Осман паша ми подаде ръка и каза развълнувано:

— Помислих си го! Другояче не можеше да бъде! Ето го че излиза наяве познатият Кара Бен Немзи, който се грижи не за себе си, а за честните и онеправданите! Вашият бинбаши ще получи толкова, колкото определите вие. А сега ние се нуждаем от войници. От какъв род войска и колко?

— Само конница, заради бързината.

— Ще я имаме.

— Не знам колко членове от същинската банда на Сефира са налице и колко гхазай е вербувал, но смятам, че петдесет кавалеристи ще са ни достатъчни.

— Ако поискате, ще наредя да потегли целият гарнизон!

— Благодаря! Ако работата беше в мои ръце, щяха да са ми необходими по-малко от петдесет.

— Но защо не искате?

— Заради отговорността.

— Я стига! Аз не съм тукашен. Не съзнавате ли, че ще ми откажете голяма услуга, ако ме освободите от тази работа, заемайки се с изпълнението? Познавам ви и знам, че не мога да поставя пълномощието в по-добри ръце. И така, моля ви, направете го и... дайте си ръката!

Той ми подаде ръка и понеже се поколебах, прибави усмихнато:

— Обещавам дори предварително да ви възнаградя с една радост, вас и един друг!

— Каква радост?

— Почакайте миг! Как се казва кол агаси, за когото се застъпихте?

— Амуд Махули.

— Добре, ще се върна след две минути!

Осман паша даде знак на миралая да го последва и отиде в съседната стая, където имаше прибори за писане. Когато отново дойдоха, полковникът тайно ми се усмихна съучастнически — навярно бе трябвало да даде сведения. Генералът държеше лист хартия, който ми връчи с думите:

— От днес Амуд Махули е бинбаши. Ето ви временната ратификация като гаранция за същинската заповед за повишение, която ще последва до няколко дни. Можете да му я дадете, когато сметнете за добре. От мен и миралая той засега няма да узнае нищо. Можете да превърнете нещата във възнаграждение. Виждате, че удовлетворявам желанието ви. А сега още веднъж ръката ми, ще я стиснете ли най-сетне?

— Да, от все сърце — отговорих, като му подадох ръка, сгънах после документа и го прибрах в джоба.

— Добре! Решавайте какво ще правим! Но не вземайте по-малко от петдесет ездачи, защото при всички случаи е по-добре да имате десет мъже в повече отколкото един по-малко!

— Тогава ще помоля за шейсет, защото десет ще трябва да останат при конете.

— Хубаво! И по-нататък?

— Тези шейсет човека да бъдат командвани от моя стар Амуд Махули, който във всичко трябва да ми се подчинява.

— Съгласен! После?

— Един пакет свещи и кибрит.

— Повече нищо?

— Да, повече нищо. Аз свърших и имам само още един въпрос. Ще може ли екселенц да напусне града, ако изпратя куриер?

— Ако изпратите такъв, значи се нуждаете от мен и аз ще дойда.

— В такъв случай ще помоля подразделението да се подготви по най-бързия начин за марша и да се подsigури един кон за пишкхидмет баши!

— Трябва да дойде с вас?

— Да, имам нужда от него.

— Само че аз не го считам за много куражлив!

— Аз искам да имам само човека, не неговия кураж, какъвто той действително не притежава. Този персиец ми е необходим за една пасивна роля.

— О, предполагам, че искате да придадете на нещата, както си ви е в маниера, малко пикантен привкус?

— Надявам се.

— Ще съм любопитен по-късно да ми разкажете. Веднага ще дам необходимите заповеди.

— Но ще помоля при изпълнението да се съблюдава най-голяма тишина! И после, признавам, изпитвам глад и жажда.

— И на това зло ще се намери веднага решението — засмя се той доволно..

Десет минути по-късно всички присъстващи седяхме на студено лахм мишви^[260], а четвърт час след това кол агаси доложи, че командата е готова за потегляне. Камерхерът не се възпротиви на тръгването с нас. При шейсет души конвой се чувстваше сигурен. Но ако знаеше каква роля му бях отредил, вероятно щеше да предпочете да си остане в Хиле. Амуд Махули, напротив, се радваше като дете на планирания удар.

---

[247] сериал — палат — б. а. ↑

[248] аркадаш — другар — б. а. ↑

[249] дженерал — генерал — б. а. ↑

[250] Рум мин хаун! — Разкарай се! — б. а. ↑

[251] хазретиниз — твое височество — б. а. ↑

[252] яхър — конюшня, обор — б. а. ↑

[253] даиф — гост — б. а. ↑

[254] сирджаме — панталон — б. а. ↑

[255] напак — негодяй — б. а. ↑

[256] Кабу ес Сиджн — подземна тъмница — б. а. ↑

[257] занданджи — затворнически надзирател — б. а. ↑

[258] махрами — носна кърпа — б. а. ↑

[259] джеллад — палач — б. а. ↑

[260] лахм мишви — печено месо — б. а. ↑

14. ОТНОВО В КУЛАТА

Потеглихме и заварихме малката конна дружина вече да ни чака във врата пред портата. Застанах начело с кол агаси и камерхера. Едва бяхме напуснали града и офицерът се осведоми за заповедите ми.

— Ти, ефенди, си муширът^[261] на нашата войска — каза той, — а аз съм ферик пашата^[262]. На теб всички трябва да се подчиняваме, но и мен трябва да ме слушат моите шейсет мъже. Ние ще се бием доброволно и до един сме готови да скочим за теб в огъня. Кажете само какво да правя и как да се държа!

— На първо време трябва бързо и незабелязано да стигнем до Бирс Нимруд — отговорих му аз.

— Незабелязано? Тогава ще е по-редно да се отбием от този път.

— Вярно, но може би ще попаднем на лош терен, което е опасно за краката на конете.

— О, не! Имай предвид, че тук е нашето учебно поле и ние познаваме всяка стъпка. Ако враговете имат на ума си евентуално нападение, то ще го очакват откъм града. Нали?

— Действително.

— Те следователно ще насочат своята бдителност в това направление и ето защо ние трябва да приближим от друга страна. За тая работа ще притурим най-много пет минути. Устройва ли те да опишем една малка дъга?

— Да.

— Ела тогава и разчитай на мен! Твоите жребци няма да се препънат нито един-едничък път. Ще яздим като по някоя равна суфра^[263].

Той се отклони от пътя надясно и трябва да признае, че не беше преувеличил по отношение познанията си за местността. Същевременно не оставяше разговорът да замре.

— Сещам се за старата поговорка, дето казва: „Съдбата обръща сетрето на човек три пъти на ден — веднъж сутрин, по пладне още

веднъж и вечерта пак.“ Ама твоето май се обръща още по-често, а именно два пъти и през нощта.

— Как тъй?

— Защото през тази нощ си бил пленен, пък сега самият искаш да ловиш пленници. Така също ти беше и мой пленник, но само след кратко време се освободи, и то без да питаш някого за разрешение!

— Една поговорка в моето отечество казва: „Който много пита, бърка пътя.“ В случая би трябвало да се каже: „Който много пита, няма да прехвърли дувара.“

— Да, този скок през дувара! Да беше видял погледите, когато прелетяхте отвъд! Такъв скок никой от нас не би дръзнал да направи! Ние нямаме калпави коне в полка, но ездачите не са добри. Свободният бедави язди много, много по-добре от нас. Ако имах само един батальон, как само щях да науча хората си да яздят! Щяха да летят като соколи! Но толкова далеч няма кога вече да стигна в моя живот. Късметът никога не е бил благоразположен към мен!

— Не се ли чувстваш щастлив?

— Как може да бъде човек щастлив, когато по пет месеца не получава никаква заплата. Падишахът е най-великият и прославеният, най-богатият и мъдрият владетел от всички царства, ама — ти няма да ми причиниш мъката, като издадеш думите ми! — неговото богатство си остава при него, не идва при нас, а мъдростта му се простира по цялата земя, но не и в нашите джобове.

— От какво преживяваш тогава, след като заплата ти се бави толкова дълго?

— Изобщо не преживявам, а гладувам, защото си обичам харема, децата и децата на децата и им давам трохите, които събирам от килимите на моите началници, доброволно гладувам само и само те да са сити!

— Значи твоите началници имат хляб?

— Ох, не само хляб, а също месо и изобщо всичко, което им сърце пожелае! Трябва да знаеш, че потокът на заплатите се спуска отгоре надолу, но стига само до бинбашията. Там обикновено секва и само ако полкът се възбунтува, се отваря един малък шлюз, ама и той скоро бива пак затворен. Ех, да, ако стигна някога до бинбаша, то на мен и моя дом, комуто принадлежи цялото ми сърце, веднъж завинаги ще се оправи положението!

— Голяма ли е челядта ти?

— Имам двама синове с техните жени и две дъщери с мъжете и децата им. Имам още собствената си майка и също майката на моя харем. Това прави единайсет човека, които трябва да крепя с мизерната заплата, дето я получавам от дъжд на вятър. Аллах дано даде скорошно подобрене!

— Той ще ти помогне, Амуд Махули. Ако днес бъда доволен от теб, ще говоря с Осман паша и ще го помоля да се погрижи за неизплатеното ти възнаграждение.

— Де само да го стореше, ефенди! Моята благодарност и също благодарността на цялата ми къща ще те благославят чак до своя край! Ние забелязахме, че дженералът те тачи и цени. Той днес за много неща се вслуша в думите ти и сигурно и това малко желание ще ти изпълни на драго сърце. Ти ще бъдеш доволен от мен, аз ще сторя всичко, за да заслужи твоето застъпничество. Може би после ще се сетиш и за другото си обещание.

— Кое? — попитах, давайки вид, че съм забравил.

— За твоя доклад до сераскера. Ще споменеш ли в него също, че сме яздили днес до Бирс Нимруд, за да заловим убийците на кервана?

— Да.

— И че аз съм участвал като предводител на шейсет мъже и твой пръв подчинен?

— Разбира се! Най-подробно ще опиша всичко, което си извършил, и също как си се отличил.

— Благодаря ти! Знам, че държиш на думата си, и ще опитам да си извоювам твоето признание и милостта на сераскера. Сега ние напреднахме толкова, че Бирс Нимруд лежи на югоизток пред нас. След десет минути ще бъдем там.

— Нима? Стана по-бързо, отколкото си мислех!

— Знаех, че ще бъдеш доволен от моето водителство. Сега е необходимо само да определиш при коя точка искаш да достигнеш първо руините.

— Спомняш ли си мястото, където аз и Халеф бяхме скрили конете си и на заранта отидохме да ги вземем?

— Да, познавам го точно.

— Там трябва да отида най-напред. Но ще спрем преди границата, където може да ни чуят, защото искам да се промъкна дотам

пеша и да разузна къде се крият търсените от нас хора.

Прояздихме още един къс участък и кол агаси спря.

— Сега сме на исканата от теб отдалеченост — каза той. — Ако се провикнем високо, ще бъдем чути в руините. Сега ще ни напуснеш ли?

— Да.

— За колко дълго?

— Не мога да кажа. Вие ще останете тук и в никой случай няма да се отдалечавате, преди да съм се върнал. Същевременно трябва да избягвате всякакъв шум.

— Но ако не дойдеш?

— Ще дойда!

— Ще ни намериш ли в мрака?

— Да. Поверявам ти тук пушките си и не допускай други коне до нашите арапи, когато лежат. Няма да ги изтърпят.

Бях водил халефовия Барк за юздата. Дадох на него и на моя Асил Бен Рих знак да легнат и те се подчиниха. После започнах промъкването.

Планът ми бе построен върху предположението, че Сефира няма да се върне преди споменатите от него шест-седем часа във вътрешността на Бирс Нимруд, поне не в помещението, в което бяхме лежали. Ако беше отишъл по-рано да ни види, щеше да е открил бягството ни и да ни се е изплъзнал, заграбвайки от запасите и съкровищата на руините толкова, колкото му е било възможно в бързината.

Внимавах много. Държах ножа в ръката и бях твърдо решил да намушкам всеки, който опита да ме докосне. Стигнах благополучно до скривалището на конете. Нямахше никой. Оттук поех по вече познатата посока към входа на контрабандисткия склад. Там горяха няколко огъня, чиято светлина ме облекчаваше в избягването на евентуална среща. Промъквах се, накрая пълзейки по земята, все по-близо, докато достигнах една отделна зидана колона, която бе осветлявана от едната страна от огъня, а от другата хвърляше дълбока сянка. Сنيших се в тази сянка и се заслушах.

Отдалечен на двацетина крачки от почтената компания, подвизаваща се тук в нощната доба, можех да обгръщам мъжете с поглед и същевременно да чувам всичко, което не се говореше съвсем

тихо. Но те говореха високо, от което можеше да се заключи, че се чувстваха сигурни. Образуваха две отделения и аз веднага различих, че едните бяха разбойниците, а другите — контрабандистите. Последните бяха заети с пренасянето на един куп от стоки в отделни пакети нагоре към входа на скривалището. Бяха се подредили в редица през известно разстояние и съответният пакет биваше пренасян от човек до човек. По този начин не бе необходимо всеки един да изминава целия път. А можеше и да се приеме, че не всички, а само привилегированите на Сефира знаеха същинския вход. Те стояха сега горе, другите долу и понеже си вършеха тихомълком работата, не представляваха интерес за наблюдение. Ето защо насочих вниманието си към другото отделение, към разбойниците.

Разбойници бяха, защото край тях стояха и лежаха дванайсетте коня и шестте камили на камерхера. Товарите се намираха на два купа пред подлите убийци, които вземаха отделните предмети от единия куп, за да ги огледат, оценят, поспорят за тяхната стойност и след трудно постигнато споразумение да ги хвърлят на другия. От тези оценки и разпавии ставаше ясно, че далаверата касае не възнаграждение, а дял от плячката. Преброих петнайсет мъже, все бедуини, принадлежащи към често споменаваното племе гхазаи — загорели, сухи фигури с мрачни и алчни погледи.

Сефира седеше при тях. Държеше в ръка една книга, а до него имаше голяма кесия с пари. В книгата вписваше отделните предмети и тяхната цена, а от торбичката отброяваше на един възрастен, сивобрад арабин, очевидно старшият на негодяите, съответния дял на стойността. Цялата работа се вършеше много шумно, възбудено и с опасно звучащи ругатни и проклетия. Само Сефира запазваше хладнокръвие. Той, види се, имаше голям опит с хора от тоя сорт. Изслушваше спокойно техните ругателства, изричаше заключителната, решаваща дума, на която вече никой не възразяваше, бъркаше в кесията и слагаше сумата в протегнатата към него мръсна ръка. Тези обесници не бяха грамотни търговци, за да събират отделните позиции и да си приберат накрая цялата сума наведнъж, а паят им трябваше да бъде изплащан за всяка отделна бройка.

Веднъж все пак Сефира изгуби спокойствие. Това стана при една ориенталска везба, чиято златна сърма проблясваше чак до мен. Гхазаи

я оцениха твърде високо и възникна спор, който се проточи толкова много, че сложи край на търпението му. Той скочи и викна гневно:

— Какво сте пощръктели и лаете за нищо както чакалите в светлината на луната! Погледнете там моите хора! Те са деветнайсет мъже, но всички заедно не вдигнаха през цялата нощ толкова гюрултия, колкото един от вас за две минути. Наситих се! Да не си мислите, че единствената ми работа е само да седя тук при вас и да ви слушам реването! До половин час те ще са си свършили задълженията и тогава и ние трябва да сме приключили тук. Имам и други неща за вършене. Ако ще се мотаете още дълго, събирам всичко и няма да получите нито пара повече!

Това подежда и пазарлъкът оттук нататък потръгна по-бързо. Но неговите думи ми подсказаха, че трябва и аз да побързам, защото знаех какво имаше да върши след половин час. Искаше да дойде при мен и камерхера и тогава според моя план трябваше да ни завари привидно така, както ни бе напуснал. Най-напред се измъкнах безшумно и после се затичах с възможно най-голяма бързина към моя конен отряд. Кол агаси се зарадва, като ме видя.

— Сега започва вашата задача — заговорих аз така, че всички да могат да ме разбират. — Внимавайте добре! Девет мъже ще останат на това място при конете! Те ще имат грижата да не се вдигне шум. Един ще тръгне с мен и пишкхидмет баши. По-късно ще узнае какво трябва да прави, кои ще бъдат тези десет човека, ще определи кол агаси. А сега идва най-главното. Слушайте! — Те се струпаха по-близо до мен и аз продължих: — Останалите петдесетима сега ще отведа до едно място сред руините, където горят няколко огъня. Там седят убийците и делят плячката. Те са петнайсет мъже. Там са още и контрабандистите, които пренасят своите стоки в развалините. Те наброяват деветнайсет човека, с предводителя — двама. Ние следователно трябва да заловим трийсет и пет души. Ако не ни се изплъзне нито един, всеки войник ще получи сто, а всеки подофицер двеста пиастри!

Зачуха се тихи възгласи на радост, удивление и одобрение. Аз продължих:

— Ще ги заловим по следния начин: ще образувате верига, която започва до руините, обхожда в полукръг огньовете и стига отново до руините. Така тези хора ще бъдат обградени и никой няма да може да избяга към откритата равнина. Който доближи веригата, ще му

извикате и ще го отблъснете. Понечи ли да направи пробив, да бъде безпощадно застрелян. Те трябва да бъдат на първо време само отблъскващи, защото намерението ми е с настъпване на деня да ги имам събрани на едно място. Какво ще правите после, ще научите от мен, тъй като дотогава аз отново ще бъда при вас. Кажете, но не много високо, дали сте съгласни!

Чух едно многогласно „Да“. Хората бяха въодушевени от обещаните пиастри и аз можех да бъда убеден, че ще направят всичко възможно да заслужат парите. За да включа и кол агаси във всеобщото въодушевление, аз го дръпнах настрана и го попитах тихо:

— Мислиш ли, че сега ще изпълнят своя дълг?

— Ох, ефенди — отговори Амуд Махули, — обещавам ти, че по-скоро ще умрат, отколкото да допуснат някой от тези капъсъзи да се измъкне. Ти с един удар спечели тяхната привързаност, любов и вярност!

— Тогава ще опитам да спечеля и тези твои чувства. Преди малко ти си пожелаваше по-висок чин и аз ти казах, че Аллах ще ти помогне. Тези думи ще се изпълнят. Аллах ти изпраща своята помощ при мен. Ще ти съобщя следното. Ако не се изплъзне никой от трийсет и петимата мъже, ти ще станеш бинбаши още преди да сме се върнали в Хиле.

Той се вцепени от радостна уплаха и не промълви нито дума. По едно време се свърза и изрече със запъване:

— Бин... ба... ши... още... преди... да сме... — и из един път избликна по-бързо: — Ще стана бинбаши още преди да сме се върнали в града? Ефенди, знам, че казваш истината и не си правиш глупав майтап с мене, така че искам...

— По-кратко, Амуд Махули — пресякох го аз. — Още не си бинбаши. Но можеш и ще станеш, ако изпълниш моите условия. Не се вълнувай значи и имай грижата да оправдаеш очакванията ми.

— О, ефенди, ще ги пленим всички, всички, всичките! Убеден съм, че никой няма да ни се измъкне. Ела, да затворим бързо кръга около тях!

— Първо трябва да избереш деветимата, които ще останат тук, и онзи, който ще тръгне с мен и ще носи оръжията на Халеф.

— Това ще стане за минута. Бързам!

Амух Махули назова въпросните десет имена и останалите петдесет поеха в марш. В близост до огньовете веригата беше образувана по указание на кол агаси толкова внимателно, че никой от обкръжаваните не усети нещо, и нямаше пролука, през която някой да може да се изплъзне. Тръгнах успокоен с камерхера и кавалериста към мястото, забавно наречено от Халеф „Събор на бодливи свинчета“. Ще припомня, че това беше ограждението, в което бяхме скрили конете и където се измъкнах с камерхера отново на дневна светлина или по-точно в мрака на нощта.

Знаех, че подхващам рискована игра, но ми беше така свободно, леко и безгрижно, все едно вече я бях спечелил. Когато изкачихме халдата отломъци, персиецът ме попита:

— Защо навестяваш отново това място, ефенди? Мисля, че тук повече нямаме никаква работа!

— Търся Сефира.

— Но нали го видяхме преди малко при неговите хора?

— Да не би да се каниш пак да влизаш?

— Да.

— Аллах! С ума ли си?

— Така мисля. И няма да се върна сам, защото ти ще ме придружиш.

От ужас той остана затънал в тухления прах, плесна ръце и простена:

— Защото... ти... ще... ме... придружиш! Ефенди, и през ум не ми е минавало. Ако ти си се побъркал, то това не е причина и аз да съм!

— Чуй тогава какво друго още ще търся! Твоята собственост.

— Моята собственост? Какво имаш предвид?

— За конете и камилите ти изобщо няма да говоря. Ти сигурно забеляза, че са още тук, и ако направиш каквото желая, ще си ги получиш обратно. Но камилите носеха тежки товари, вероятно предмети, които не са били безстойностни.

— Безстойностни? Можеш да ми повярваш, че тяхната стойност възлиза на цяло състояние. Това бяха дарове от шах-ин-шаха, а каквото нашият владетел дава, струва неимоверно много!

— Какво ще каже той, ако му доложиш, че тези скъпоценни предмети са били задигнати?

— Ще загубя неговата милост, неговата закрила, неговото доверие и ще бъда натикан в прахта, откъдето никога вече няма да мога да се надигна. Към това се добавят и подписите, които бях принуден да дам на Сефира. С тях той ще ме превърне в просяк!

— При това положение няма ли да е щастие за теб, ако си получиш всичко, подаръците на шаха и също твоите подписи?

— Да, това ще е щастие, за което никога няма да мога да се отблагодаря на Аллах!

— Е, добре! Ние ще се върнем в затвора, за да си вземем всичко. Ако решиш да дойдеш с мен, ще ти помогна да си възвърнеш собствеността.

— Наистина ли, ефенди? — попита той бързо и чевръсто заизмъква нозе, дълбоко потънали в купището отломки.

— Да.

— Но Сефира ще ни задържи!

— Няма да може. Напротив, ние ще бъдем в положение да го задържим. Та нали това е главната причина, която ме кара да се захвана с този необичаен номер. Знам какво правя. Но ако предоставя всичко на войниците, не е изключено Сефира да ни избяга. Ако ми се довериш, ще го принудя да ти върне онова, което ти е отнел с грабеж и изнудване. Следователно ще си получиш обратно даровете на шах-иншаха и няма да изгубиш неговото доверие, а ще имаш благодарността му за съвестното им предаване в предопределените ръце.

— Твоето обещание отстранява съмненията ми. Какво ли не прави и рискува човек, когато се касае за запазване благоразположението на владетеля!

— Добре! Ако се качим на раменете на войника, ще достигнем удобно дупката. Аз ще се изкатери пръв, ти ще ме последваш. Изчакай само още миг!

Казах на хияла^[264], че трябва да остане тук, докато се върнем, и си заех вехтата кърпа, която бе втъкнал в пояса си. Необходима ми беше за покриване дупката в ъгъла на затворническата килия. Кибрит и няколко лoени свеци бях сложил в джоба си още в Хиле. Към това се добавяха револверът и карабината „Хенри“. Мечкоубиеца бях оставил при конете. Бях въоръжен достатъчно и нямаше защо да се страхувам от Сефира. Признавам все пак, че за начинанието ми се искаше доста кураж. Но на онзи, който би ме упрекнал, че то е не само рисковано, но

и самонадеяно, ще обърне внимание върху убеждението ми, че във вътрешността на руините ще си имам работа с малък брой противници. По мое предположение само няколко контрабандиста познаваха разположението и устройството на скритите помещения, защото би било непростима несправедливост от страна на Сефира да посвети всичките си контрабандисти в тайната. Следователно можех да се опасявам само от евентуална среща с неколцината мъже, които ме бяха вкарали вътре, а с тях смятах лесно да се оправя.

А сега бе крайно време да навестим свидното място. Войникът се облегна на стената. Сключените му ръце образуваха първото, а раменете — второто стъпало за нагоре. Така стигнах лесно до дупката и камерхерът ме последва. Че не му беше леко на сърцето, долавях от въздишките и хриповете, с които се прибутваше зад мен. Пътят ни беше удобен, тъй като сега ходникът бе свободен от тухли и прах. Късата лека карабина не ми пречеше. В края се изправих в отвесната шахта и се ослушах. Главата ми вече се намираще в помещение номер пет. Нищо не се помръдваше и аз се измъкнах от ямата. Персиецът тутакси ме последва.

Едно изследване с опипващи ръце ме осведоми, че сме заварили нашето принудително убежище точно така, както го бяхме напуснали. Въжетата ни още лежах тук, а от другата страна напипах купчината боклук, който бяхме изхвърлили от дупката. Бяхме сами и много ми се искаше да запаля една свещ, но светлината щеше да премине между пръчките на рулетката и веднага да ни издаде, в случай че имаше някой в другите помещения. Трябваше да направим приготовленията си на тъмно. Първата ни работа беше да затрупаме дупката. Мушнах карабината вътре и проснах отгоре кърпата на войника, върху която насипахме остатъка от тухления прах. По този начин отворът и пушката оставаха скрити за очите на Сефира. Ножа и револвера бях тикнал в пояса. Тухленото брашно изтъркахме от дрехите доколкото можахме с ръкавите на сетретата.

Сега трябваше отново да вържа персиеца и не е необходимо да казвам, че той не искаше да се съгласи. След като успокоителните аргументи нищо не помогнаха, го сръгах не особено приятелски в ребрата, което го убеди в необходимостта от тази предпазна мярка. Беше вързан както преди.. После клекнах и си сложих и моите въжета — не така здраво както по-рано, но все пак при един бегъл поглед да

дават вид, че нищо не се е променило. Желанието ми да вляза тук преди Сефира се беше изпълнило. Сега той можеше да дойде!

Настроението на камерхера в никой случай не беше оптимистично. Чух на няколко пъти едно „ах“ или „ох“, последвано от въздишащо „Аллах, Аллах!“. Беше го страх, а когато след известно време доловихме стъпки, зашепна, заеквайки от ужас, на персийски:

— Ефе... ефенди... те... ид... идват! Я сема-и-мен, я хеят-и-мен! (О, небе мое, о, живот мой!) Защо ли влязох пак вътре!

— Я млъкни! — нашепнах му аз. — Чувам, че отиват най-напред при Халеф, трябва да слушаме!

Стъпките се бяха отправили към номер четири. Чух Сефира и Халеф да говорят, но не можах да разбера думите. Когато обаче персиецът се отдалечи и моят хаджи му викна с повишен глас, долових:

— Не ставай смешен! Аз си познавам ефендите. Той ще дойде И ще ме измъкне. А после ще си разчистим сметките с вас!

— Нека ти кажа тогава, че той е вече тук — подвикна обратно Сефира. — Отдавна лежи вече там отзад, много по-здраво вързан от теб!

— Това е лъжа!

— Истина е!

— И дори и да е истина, той само си играе с теб, иска да си направи майтап, такъв си му е навикът. Той ще се освободи и ще освободи и мен, преди да си си го помислил!

— Само душата му ще бъде свободна, защото и нея, и твоята ще изгоним с тояги от проклетите ви тела!

— Тоягите са за теб, не за нас. Заклевам се в Аллах и Пророка, че само след късо време ще почувстваш камшика, който ми отнехте! Тогава твоята душа ще се пръждоса от прокажената ти кожа надолу в Джехенната!

Сефира се изкикоти презрително. После стъпките приближиха нашата врата. Ясно различих, че бяха само двама мъже. Резетата бяха избутани и рулетката вдигната. Сефира пристъпи с дребния негодяй, който ме беше измамил с предрешването си като хаджи Халеф. Предводителят хвърли един изпитателен поглед в помещението, пристъпи към камерхера, понеже този лежеше по-близо до него отколкото аз, наведе се и прегледа вървите.

— Всичко е още наред! — каза той. — С теб ще говоря по-късно. Първо е ред на християнина, с когото всъщност все още не мога да приказвам.

Той се изтъпанчи пред мен и даде знак на дребния да приближи с лампата, за да може по-добре да ме огледа. Да прегледа и моите върви, не счете за необходимо, тъй като тези на камерхера си бяха „наред“, а и сгърбената ми фигура създаваше впечатление, че положението ми е все така безпомощно както по-рано.

— Ти вероятно чу какво изрева преди малко онова отровно джудже, твоят придружител? — попита.

— Да — отговорих.

— Тази грозна крастава жаба е побъркана!

— Не.

— Не? Ти си съгласен с него?

— Да.

— Тогава и ти си напълно побъркан от страх!

— Моят разсъдък във всеки случай е по-бистър и здрав от твоя.

Персиецът нададе същия кикот като преди малко.

— Свободен искал да бъде той, свободен искал да направи и своя хаджия, сопи и камшик щял съм да получа! Това потвърждава келешът и същевременно говори за разсъдъка си!

— Ха! Моят хаджи има навика да изпълнява това, което казва. Щом ти е обещал тояги, ще си ги получиш, колкото и да се противиш!

— Кучи син, ако не беше откачил, нямаше и да ти хрумне да ме оскърбяваш! Ти май изобщо си нямаш понятие какво ти предстои!

— Да ме разсмееш ли искаш? Ако един от двамата ни не знае какво го очаква, то това си ти. Аз ти предказах какво ще се случи. Изчакай утрото!

— Да, спомням си — ухили се оня подигравателно. — Наказателният съд ще започне за мен с началото на деня и вечерта ще свърши, това или нещо подобно каза. Но за мен това би било твърде кратко! За теб аз съм се погрижил по-добре. Ти ще получиш от мен не само един кратък ден, а много по-дълго ще се наслаждаваш на радостите, с които ще те ощастливя! Онова, което си престъпил там край Тигър...

— Аха, по отношение Педер-и-Бахарат! — вметнах аз. Главатарят на контрабандистите отстъпи в най-голяма изненада крачка

назад и запита припряно:

— Педер-и-Бахарат? Какво знаеш за него? Откъде ти е известно това прозвище? Кой ти го каза? Дори само това обстоятелство, че ти, един чужденец и християнин, си чул това име, предрешава смъртта ти!

— Аз пък повтарям, че ти все ме бъркаш със себе си. Не моята, а твоята смърт е предрешена. Ти си прозрял, знае се, че си Сефира, за когото...

— Сефира! — прекъсна ме той. — За теб това е още една причина да умреш! Даже и да не бях решил края ти, сега щях да разпоредя жив да не напуснеш това място!

— Не си въобразявай! Ти нямаш власт над мен. Аз ще напусна невредим и свободен Бирс Нимруд, а теб ще отведа като пленник в Хиле и ще наредя да те затворят при Педера и двамата му спътници, лежащи там в синджири.

— Аз... твой... пленник... в Хиле... в... синджири...! — изрече със заекване той, вторачил се в мен като в някой дух. — Наистина е така, както казах, ти си напълно превъртял!

— Тогава един превъртял те уверява, че си изпратил Педера в капан и той беше заловен. Никой там не повярва на онова, което си му заповядал да каже.

— Какво... какво не са му повярвали?

— Че аз и хаддехидхът сме нападнали Карван-и-Пишкхидмет Баши, и че ти си се промъкнал след нас, за да узнаеш скривалището ни. Нито също, че съм помъкнал трупа на пишкхидмет баши със себе си, за да го хвърля във водата.

Той поиска да отговори, но от сливане не отрони нито дума. Тогава ме споходи мисълта да се възползвам от объркването му за разбулване тайната на Розата на Шираз. Ето защо продължих:

— Виждаш, че тайните ви са разкрити. Даже и вашата Гюл-и-Шираз вече е станала достояние.

Тогава онзи скочи към мен като хищно животно, хвана ме за раменете, разтърси ме и изсъска:

— Гюл-и-Шираз? Биве-и-Емир, Шемс-и-Хусн, нашата Ситаре-и-Джира, ^[265] която живее в такава скритост, че дори аз съм я виждал само три пъти? Нашата красива, велелепна княгиня, пред която всички превиваме глава и колене? Тя, чийто поглед омагьосва сърцата, чийто

глас въодушевява за най-трудни и дръзки дела? Нея претендираш да познаваш, жалък червей? Ще те удуша!

Сефира посегна към гърлото ми. Вече се канех да измъкна бързо ръце, за да го отблъсна, когато ми хрумна друго средство. То вероятно щеше да има същия ефект и може би щеше да го подтикне към по-нататъшни несправедливи приказки, защото той се намираше във възбуда, която му пречеше да премисля думите си.

— Не ме докосвай! — обърнах се рязко към него. — Аз също съм силл!

Оня отскочи от мен, като да бе получил могъщ удар, и опули очи.

— Ти... ти... силл?

— Даже Сертип-и-Силлан^[266]!

— Сертип? Човече, или Шейтана те е овладял и ти издава всичките ни тайни, или ти наистина си силл! Но тогава ти само се представяш за християнин, а в действителност си правоверен шиит.

— Ако ръцете ми не бяха вързани, щях да извадя пръстена си от джоба и да ти докажа кой съм!

— Той... той има... има и... пръстен! — извика контрабандистът в нарастваща възбуда. — Ако това е вярно, мога да те изпитам. Необходимо е само да те питам за името на нашия върховен повелител, за Джа...

Персиецът спря след тази сричка, защото съзна, че бе на път да извърши най-голямото възможно предателство за един силл. Беше лесно да се отгатне липсващата сричка и тъй като онази вечер край Тигър бях чул как Педера нарече този „върховен повелител“, довърших прекъснатото изречение:

— Аа, имаш предвид Джафар, Емир-и-Силлан?

— Да, него имам предвид! Ти го познаваш! Ти знаеш всичко! Или наистина си Сертип-и-Силлан и притежаваш по-висок ранг от моя, при което трябва веднага да те освободя, или си посветен чрез някое предателство в тайните и тогава трябва да те обезвредя.

Така стоеше персиецът пред мен, обронил чело в ръце — картина на пълна безпомощност. Из един път се обърна с рязко, решително движение към дребосъка.

— Освети го! Трябва да видя що за физиономия прави. Трябва да надникна в него до дълбочината на сърцето му!

Когато човечето откликна на тази подкана, погледът на персиеца буквално се задълба в моите очи. Белегът му се беше издул с наситено червен цвят, а от лицето, стиснатите за нападение юмруци и подготвената за скок стойка лъхаше решителност, напрегнатост, заплашваща всеки миг да се разрази в унищожителна мощ. Въпреки това аз гледах със спокойна усмивка плещестия мъж в лицето, но тайно изхлузвах една след друга примките на въжето, за да са готови ръцете ми за отбрана.

— Твоят лик за мен е неразчетлив — каза той, макар в действителност безгрижието ми да беше лесно различимо. — Не виждам нищо и не откривам нищо! Трябва да прибягна към едно непогрешимо средство. Заклевам те в Аллах или, ако си християнин, в твоя Бог да ми кажеш истината! Ще го сториш ли?

— Да.

— Ще имаш ли куража, в случай че не си силл, да го признаеш?

— Да. Не си мисли, че се страхувам от теб!

— Тогава кажи вярващ шиит ли си, или наистина си християнин?

— И през ум не може да ми мине, дори опасността да беше два пъти по-голяма, да се отрека от вярата си. Аз съм християнин.

— Аллах! Законите на нашия съвет правят членството на един християнин невъзможно. Ти значи не си силл?

— Не.

— Ти си проникнал без разрешение в нашите тайни?

— Да.

— Бъди проклет тогава и умри!

Силлът се нахвърли, заслепен от беса си и без да си послужи с някакво оръжие, върху мен с извити като куки пръсти на ръцете. Направих бързо странично движение, така че не успя да ме вкопчи, измъкнах си ръцете от примката, пипнах го за гърлото, дръпнах го изцяло към мен, претърколих се върху него и му нанесох един удар по слепоочието. Той изхвърли безпомощно ръце във въздуха, изпъна в спазматичен трепет крака и повече не се помръдна. Достатъчни бяха две-три силни дръпвания на въжетата да се освободя напълно, после скочих. Малкият стоеше с лампата в ръка неподвижен и вторачен в мен. Сега я захвърли, тя угасна и стана тъмно.

— Кучи син, въпреки всичко няма да ни се измъкнеш! — изкряска.

Поисках да се отдръпна предпазливо настрани, но той беше вече тук. Ръката му ме сграбчи и почувствах удар от нож, който щеше да пронизе сърцето ми, ако не се бях намирал вече във възнамеряваното движение. Сега той срещна само мускула на ръката и причини, както се оказа по-късно, безопасна рана. Понечих да го хвана, но пъргавият дребосък бързо ми се изплъзна и посегна към пищова, което аз естествено поради дълбокия мрак не забелязах. Сkochих към входа да му отрежа пътя за отстъпление. Тогава изтрещя изстрел, прицелен към мястото, на което току-що бях стоял. Барутната светкавица ми показва фигурата му. Изстрелях се към него и замахвайки отдалеч, стоварих юмрук върху главата му, който го срина на земята. Стана тихо, а и аз не се движех, за да разбера дали е бил чул изстрелът. Нищо не помръдваше. В един момент прозвуча тихият глас на камерхера:

— Ефенди!

— Да — отговорих.

— Мъртъв ли си?

— Глупости! Щом отговарям, няма как да съм мъртъв!

— Значи също не си удушен или застрелян?

— Не, само порязан от нож.

— Къде са тези ужасни хора?

— Лежат тук безжизнени от моите удари. Но сега не говори!
Още не знаем със сигурност чул ли е изстрелът.

Почакахме още известно време. Не дойде никой и ето защо сметнах, че мога да си позволя да запаля една свещ — лампата беше разбита.

— Слава на Аллах! — отдъхна персиецът. — Виждам, че ти си победителят. Сърцето ми беше вцепенено от страх, когато Сефира стоеше пред теб като някой гладен тигър, а после се нахвърли върху ти, за да те удуши с ноктестите си лапи! Никога през целия си живот не съм треперил и не съм се тресял както сега. Ако те беше убил, то и аз щях да бъда изгубен. Кога ще ме освободиш пак от вървите?

— Веднага. Сега ще ги сложим за разнообразие на тези двама разбойници.

Развързах го. Той скочи и изликува радостно:

— Възславен да бъде Аллах, че тази голяма, ужасна опасност отмина...

— Не кряскай толкова! — прекъснах го аз. — Ако наистина си мислиш, че опасността е отминала, то много се лъжеш. Ние пипнахме само тези двамата, а си имаме работа с още трийсет и трима.

— Аллах да ни пази! Още трийсет и трима! Какъв ли край ще има тая работа!

Страхът пробяга отново по крайниците му и го принуди да седне. Аз стегнах Сефира и другаря му във въжетата здраво, както го изискваше нашата сигурност. Тъкмо бях свършил и чух гласа на Халеф:

— Сихди, сихди! Стреля се. Ти ли си там?

— Да, Халеф! — потвърдих.

— Аз съм запрян тук. Скоро ли ще дойдеш?

— Ей сега!

— Само да не бяха откънали разбойниците камшика ми! Дали не си го видял някъде, а?

Въпреки сериозността на положението не можех да не се разсмея. Едва узнал дребният хаджи, че е спасен, първият предмет, за който се сети, бе така горещо обичаният камшик! Аз инструктирах персиеца да се държи тихо, взех свещта и се запътих към чакащия Халеф. Като ме видя да влизам, той се ухили.

— Сефира искаше да ме залъже, че си бил негов пленник. Ама аз не му повярвах и му обещах задушевна среща с убедителността на моя курбач.

— Чух. Той не те излъга, аз действително бях пленен. Сега съм свободен и го държа по-здраво отколкото той преди това мен. По-късно ще ти разкажа, сега ще те заведе при него.

— Върни ми тогава първо възможността да използвам крайниците си, защото, както лежа в момента, не ми е възможно да се поверя на любезното ти водителство!

Бяха увили Халеф в един килим на руло и бяха го омотали после с въжета. Само главата му се подаваше от вързопа. Измъкнах го. Едва застанал на крака, той вдигна ръка за клетва до сърцето.

— Както е вярно, че най-сетне се измъкнах от обвивката на тоя килим, така вярно ще сдържа думата си и ще дам на Сефира да вкуси моя камшик! Диванетата ми го взеха, но аз ще го потърся. Ще го намеря, та ако ще да са го скрили накрай света, че и още по-далеч! Ти

не обичаш приказката на моя курбач, сихди. Този път можеш да казваш каквото си щещ, аз ще си удържа думата!

— Нека те успокоя, драги Халеф. Днес съм напълно съгласен с теб. Когато чух, че го заплаши с пердах и му обеща камшика си, твърдо реших да не му се размине.

— Да бъде благословено прозрението ти и твоето ощастливяващо разбиране, догдето живеят хора по земята! А сега ме води при Сефира! Изобщо не можеш да си представиш с какво трепетно очакване тупка моето сърце!

Халеф ме улови за ръката и ме помъкна. Ясно бе, че този път няма да мога да го възпра да даде воля на гнева си — ще си послужи с неговия маниер на изразяване — с „благословията на камшика“. Сефира предостатъчно бе заслужил едно такова наказание с бой и ето защо този път желанието на дребния хаджи по изключение се съгласуваше с моето гледище. Той ме измъкна от средното помещение и поиска да продължи оттам с мен, но аз го спрях.

— Преди да отидем при Сефира, трябва да науча как са се отнасяли към теб от мига, в който скочих във водата. Хайде разказвай, скъпи Халеф!

— Сега ли му е времето? Не може да изтърпя едно понататъшно отлагане на срещата с персиеца.

— Съжалявам, че съм принуден да те карам да го сториш, но трябва да знам държането му към теб, за да се ръководя от него.

— Тогава трябва да овладея преобилието на копнежа си по него и да те осведомя. Но казвам ти, че за всяка просрочена минута ще получи пет допълнителни удара!

— В такъв случай режи изкъсо!

— Изкъсо? О, сихди, колко малко разбиране имаш все пак за подобен род дружески доказателства! Напротив, аз ще удължа възможно повече нещата, защото колкото е по-голям броят на ударите, които оня ще получи, толкова повече ще нараства познанието му за моята безкористна благосклонност към него и толкова по-издъно ще изразя нежните чувства, които свързват моята душа с неговата. И тъй, какво искаш да знаеш и какво трябва да ти кажа? По-добре ще е ти да ме питаш, за да мога да разтегля късотата на моите преживелици с дълготата на твоето любопитство.

— Не те ли споходи мисълта да ме последваш, когато скочих от плаващия панер?

— Да. Споходи ме действително и можех безпрепятствено да я осъществя, защото на двете приятелчета хич не им беше до мен — имаха си предостатъчно работа, за да предотвратят обръщането. Ама прозрението за правилното поведение ме озари още в следващия миг. Ако скочех след теб с вързани ръце и крака, ти щеше да бъдеш принуден да се заемеш с моята безпомощност, от което тутакси щяхме да изпаднем в опасността да бъдем измъкнати като риби. Да, щях да рискувам и моя, и твоя живот, тъй като на ония като едното нищо можеше да хрумне нецелесъобразната идея да загърмят по нас. За теб беше необходимо час по-скоро да изчезнеш. Трябваше да продължиш по вода. Но ако беше принуден да ми оказваш подкрепа, нямаше да можеш да го сториш. Ето защо останах спокойно да си лежа и смятам, че постъпих правилно.

— Действително. Иначе само щеше да поставиш спасението ми под въпрос.

— Това е то, което си помислих. Впрочем на теб ти е известно доверието, с което разхубавявам дните на твоя живот. Още щом извърши скока, бях убеден, че ще се изплъзнеш и ще побързаш към конете, за да яздиш сетне към руините и ме измъкнеш. Та със сладко съзнание можех значи да се хиля вътрешно над нашите противници, докато привидно съвсем безпомощно лежах в техните ръце. Тази мисъл ми придаваше онази радост на душевната нагласа, без която земният живот би приличал на някой вече оглозган от съдбата кокал.

— Сравнението ти е прекрасно, драги Халеф!

— Оо, моите сравнения са все отлични и безпогрешни, какъвто, да ме прощаваш, не всякога е случаят с твоите. Трябва да се утешиш с мисълта, че не всеки човек може да понася притежаваните от мен достойнства. Иска се много смирение и самообладание, които така да забулят големината на неговия дух, че да не бъде затръшнат от тях ей така мърцина на земята.

— Тогава гледай да не затръшнеш и себе си с големината на твоя, защото ще си идеш съвсем мърцина!

— Какво искаш да речеш с това, сихди?

— Размисли по-късно, когато имаш време. Сега все още лежиш в разказа си вързан и безпомощен в тръстикования панер и следователно

имаш всички основания да се упражняваш в смирение и самообладание, за каквито току-що говори. Какво се случи по-нататък?

— Сихди, нещо, на което се смях от сърце. Когато гребците възстановиха равновесието на съда, завикаха и двамата подире ти. Най-напред ти заповядаха да се върнеш, в този случай щели да ти простят опита за бягство. Като схванаха после, че разсъдъкът ти не стига толкова далеч да разбере това превъзходно предложение, го удариха на молба. Умоляваха те да се върнеш и да не ги правиш нещастни, тъй като много лошо им се пишело, ако доставели само мен. Аз се смилих над тяхното вайкане и им казах, че без теб моята особа притежава една много по-голяма стойност.

— Благодаря ти!

— Моля! Хората нямаха достатъчно вникване в нещата да ми повярват и продължиха още известно време да циврят, докато накрая стигнаха до познанието, че на теб ти харесва много повече във водата отколкото при тях. Тогава продължиха да гребат, и то с по-голяма бързина, защото мислеха, че колкото по-скоро стигнат при Сефира и му доложат за твоето бягство, толкова ще му е по-лесно отново да те залови. Добрахме се от реката до канала и по него после до целта. Единият се отдалечи, другият остана да ме пази, макар да бях достатъчно възрастен и разсъдлив сам да се погрижа да не бъда откраднат от панера. Сетне дойдоха да ме вземат и като предпазна мярка ми завързаха очите. Понесоха ме — дълго време и много надалеч. Когато най-накрая ме оставиха на земята и ми снеха превръзката, бях там, където ме намери, а пред мен стоеше Сефира.

— Сам?

— Не. Имаше един дребен келеш с него. И сега се случи нещо, което не мога да проумея. Затова сигурно и твоят остър ум няма да стигне да ми даде обяснение.

— Какво бе то?

— Дребосъкът прояви изненадващ копнеж по моето облекло. С какво би обосновал това желание, сихди?

— Известна ми е причината и по-късно ще ти я кажа. Ти разказвай нататък!

— Снеха ми вървите и поискаха да се съблека. Аз се възпротивих, но бях заплашен с бой. Щях да мога да се браня със свободните сега ръце, ама Сефира стоеше отпреде ми с готов за

стрелба пищов и заплашваше да ме застреля. В случая нищо не можеше да се направи. Трябваше да се подчиня, но не без да поставя условие.

— Какво?

— Обясних им, че съм мъж на една обична жена и баща на един храбър син и следователно имам задължението постоянно да се грижа за съхранение на моето здраве. В това сводесто помещение лесно бих могъл в разсъблечено състояние да пипна някоя бард^[267], която покъсно да бъде последвана от страшна рашх и са'ле^[268]. Та щях значи да изпълня желанието на дребния човечец само ако ми позволиха след свалянето на моя тоалет да загърна красотата на крайниците си с неговия. Сефира се съгласи — вероятно не от угриженост за моето добро здраве, а за да съкрати нещата. По време на преобличането поиска да научи от мен разни работи. Аз обаче му казах, че ще трябва да се обърна към теб, тъй като със сигурност ще дойдеш и ще му дадеш желаната информация. Трябваше да се задоволи с това. Когато бях отново вързан, те се отдалечиха и аз се намерих за цяла вечност насаме със себе си, което безспорно беше най-добрата компания за мен, но твърде малко ме развличаше. Правех непрестанно опити да се освободя от вървите, но нямах ни най-малък успех. После чух, че доведоха друг пленник, който непрекъснато хленчеше и молеше за състрадание. Не беше доведен при мен, а на друго място. Кой беше, не знам.

— Бил е пишкхидмет баши.

— Той ли? Значи нападението над неговия керван е успяло?

— Да. Всичките му придружители са били намушкани.

— Аллах! Ама и той сам си е виновен, защото не зачете нашето предупреждение! Този мъж е голям страхливец, скимтеше като някое дете, в чиято уста живее ваджа снен^[269].

Когато му бе отредено мястото, дойдоха при мен да проверят дали съм все още здраво вързан, а после отново мина дълго, дълго време, докато Сефира и малкият се върнаха за повторната смяна на костюмите. Съзнанието да се пхна пак в собствените си одежди ме възрадва и успокои толкова много, че блажено задряхах и спах, додето двамата влязоха преди малко. Бях много ядосан, че ми разбутаха съня, и не счетох за необходимо да ги оставя в неяснота относно моя гняв. Сефира стана груб и ето как се случи, че не се разделихме в душевно

разбирателство и аз му споменах за моя курбач. След известно време отекна изстрел. Който стреля, той е въоръжен, той е враг. Един въоръжен враг тук във вътрешността на Бир Нимруд можеше да си само ти и аз викнах името ти, при което ти разбра къде да ме търсиш. Тъй, сега знаеш каквото искаше да знаеш и нека не бавим повече удоволствието на Сефира да ни види така хубаво събрани заедно. Впрочем току-що забелязах, че ситният ме е ограбил. Аз ще помоля най-учтиво моя камшик да му съобщи с цялата си любезност, че шивачът на дрехите ми е изготвил пояса и джобовете не за други хора, а единствено за мен. Ела!

Когато стъпихме в помещение номер пет, камерхерът клечеше в ъгъла като някоя подплашена птица и ни посрещна с вайкане.

— Хвала на Аллах, че най-сетне се появи, ефенди! Бях принуден да изтърпя смъртен страх!

— Защо? — попитах.

— Сефира ме засипа с ужасни закани.

— Кой те е карал да говориш с него! Той все пак не можеше да те види!

— Но ме чуваше!

— Ами да си беше стоял тихо!

— Имаш право. Но когато съзнанието му се върна, попита дали има някой тук и аз му отговорих. Оттогава непрекъснато ме измъчва със заканата, че щяло страшно лошо да ми провърви, ако не съм го развържел по време на твоето отсъствие.

— И това ти вдъхна страх? Можеш да бъдеш убеден, че този човек е напълно безопасен!

На първо време Халеф отдели внимание само на своя лежащ на земята двойник. Той се изправи наперено пред него и заговори:

— Разреши да те поздравя, обични приятелю на моята душа! Аз съм безкрайно разположен към теб, макар че всъщност не би трябвало да ти говоря, защото твоята неблагодарност ме хвърли в една толкова голяма печал. Сигурно знаеш какво искам да кажа?

Мъжът премълча и не се помръдна.

— Ти мълчиш? — продължи Халеф. — Сихди, бъди така добър и освети чара на неговия лик! Имам желание да се ободря със сърдечността на неговата усмивка.

Когато се отзовах на тази подкана и оставих светлината на свещта да падне върху лицето на малкия, без самия да се вглеждам внимателно, Халеф възкликна:

— Какво е това! Как е паднал?

— От моя удар.

— Тогава ти си го пребил! Това е лицето на мъртвец.

Разгледах мъжа по-внимателно. Долната му челюст беше силно провиснала, очите лежаха в орбитите си изцъкдени и неподвижни. Разтърсих го и когато това не доведе до резултат, го прегледах грижливо.

— Жив ли е? — попита Халеф.

— Не, мъртъв е — бях принуден да потвърдя, като се изправих.

— Тогава е станало точно както казах, ти си го пребил. Твоят удар е бил разчетен за по-здрав мъж, ти си замахнал твърде силно. Но не гледай така сериозно! Аллах е бил този, който е водил твоята ръка. Ти не си убиец, а мъстител на неговите дела. Кой стреля преди малко?

— Той.

— По кого?

— По мен.

— Улучи ли те?

— Не.

— Тогава бъди спокоен, не е нужно да си отправяш упреци! Той е искал да те погуби, като ти е пратил един куршум, и в замяна си е получил заслуженото възнаграждение.

— А преди туй пък поиска да ме намуши!

— Също без да улучи?

— Почувствах, че ме прободe, но сигурно е без значение.

Като осветих сега въпросното място, видях, че ръката е кървава. Халеф също го забеляза и извика загрижено:

— Та това е кръв! Сваляй бързо дрехата! Трябва да погледна дали раната е опасна, иначе няма да бъде спокоен!

Изпълних волята му. За раняването не си заслужаваше да се говори. Едно малко парче китген^[270], което взехме от съседното помещение, бе достатъчно да превърже раната. След това Халеф претърси джобовете на пребития дребосък.

— Я погледни, сихди! Това е всичко, което тоя ми беше откраднал! — каза зарадвано. — Надявам се и камшика да си получа

обратно! Него трябва преди всичко да търся. Ще се осведомя от Сефира.

Този ни оглеждаше с неописуем израз на лицето и отговаряше на въпросите на хаджията с мълчание. Халеф му измъкна ножа от пояса, опря го на гърдите му и заплаши:

— Искам да знам къде е камшикът ми! Не кажеш ли и сега, ще те пробода! И тъй, къде си го дянал?

Халеф не получи отговор и поради това го накара да почувства острието на ножа. Сега мълчанието на застрашения, който не знаеше докъде ще стигне хаджията, се разчупи. Той се отдръпна с уплашено движение и си отвори най-сетне устата.

— Тук е! Педера го донесе!

— Къде да го намеря?

— Горے в ходника, ножът ти също е там!

— Гледай как хубавичко си можел да отговаряш, като ти разтвори устните! Пребърка ли го вече, сихди?

— Не. По-късно ще го направим. Сега искам да си подсигурия само един предмет. Вземи му ключа, който носи под дрехите си на връв около врата!

— Кучи син, какво те интересува моят ключ?

— Мирувай, агънцето ми! — захили се Халеф. — Виж ножа тук! ще те наръгам веднага, ако не останеш да лежиш кротко!

— Вземайте го тогава, в името на Шейтана! Нали си знам, че много скоро пак ще си го получа. Вие мислите, че си имате работа само с мен и няколко души. Но тук има толкова много хора, че няма да можете да напуснете това място, без да ги срещнете и попаднете в тяхна власт.

Получих от Халеф ключа и го прибрах.

— Ти не си сам, знам го добре. Тук има още трийсет и трима мъже.

— Джехенната да те погълне! Кой ти го издаде?

— Видях ги и ги преброих.

— Видя... и... преброи? — повтори той думите ми. — Да не искаш да ме накараш да повярвам, че погледът ти прониква през дуварите и купищата развалини?

— Не погледът ми, а аз самият. Нима наистина си толкова тъпи сега още продължаваш да мислиш, че през цялото време съм лежал

вързан тук? Ако беше достатъчно умен да дойдеш само един-единствен път да ни хвърлиш едно око, нямаше да ме намериш. Ти едва беше напуснал това помещение и аз си тръгнах заедно с пишкхидмет баши.

— Лъжа!

— Ба! Ние яздихме до Хиле, за да заловим Педера и неговите придружители, и доведохме войници, с които ви обградихме. Видях те как седеше при гхазаите и делеше грабежа и чух всичко, което говореше с тях. После се върнахме тук и си вързахме отново въжетата, за да те заблудим. Ти преди малко чу колко неща знам и дори само това трябваше да те изведе на мисълта, че сме се отдалечавали и съм проникнал зад намеренията ти.

— Не ме залъгвай. Това е лъжа, нищо друго освен лъжа!

— Все ми е едно дали ми вярваш или не.

— Но на вас и на ум нямаше да ви дойде да се вържете доброволно!

— Това стана само за вид. Ти видя колко бързо се измъкнах от вървите, когато настъпи мигът!

— Вие не сте се махали! Рулетката беше зарезана отвън!

— Това е едно доказателство за безкрайното ти лекомислие, че самият не познаваш пътищата, водещи до тайното скривалище! Ето, гледай!

Отстраних кърпата на войника, прибрах я, за да му я върна после, и посочих разкрилата се дупка.

— Колко дълго познаваш ти тази тъмница, без да си имаш представа, че точно тук съществува възможност за измъкване!

Той се вторачи в ъгъла, без дума да промълви. Аз извадих карабината „Хенри“ и продължих:

— Тази пушка не беше у мен, когато ме домъкнахте тук. Откъде е дошла? Нали е трябвало да изляза и да я донеса. Ако и сега все още се съмняваш, то заслужаваш за глупостта си още повече пердах, отколкото бяхме решили да ти хвърлим!

— О, несправедливи Аллах! — избълва персиецът и повече не каза нищо.

Слисването му беше прекалено голямо. Не сметнах за грешка да продължа обясненията си.

— Припомни си също с каква категоричност ти предсказах какво ще се случи! Можех да го сторя само защото предварително знаех, че ще напусна този затвор много по-рано, отколкото подозираше. Ти дори твърдеше, че никога вече няма да напусна прага му!

Тук той изрева:

— Нечиста свиня! Шейтан, ей това си ти! Сега всичко ми е ясно! Никой не ти е издал онова, което знаеш, ти всичко си подслушал! Но това няма да ти допринесе никаква полза, защото аз сега ще се освободя и ще те смажа!

Той изтегли високо лакти, прибра колене към тялото си, сгърби се и после се изпъна отново, пускайки в действие цялата си необикновена физическа сила. Чу се изпращяване, но усилието му беше напразно. Въжетата държаха здраво и при силния напън му причиниха такава болка, че той не съумя да потисне един болезнен крясък.

— Не се мъчи и бездруго ще е напразно! — ухилих се аз. — В слагането на върви аз съм по-опитен от теб. Когато свържа, без мое разрешение не може да се освободи! А сега ти изказвам благодарност за готовността, с която ми разкри най-големите ви тайни!

— Не знам нищо такова! — кресна ми той.

— Относно силлан! — поясних.

— Нищо, нищо не съм казал!

— Относно Емир-и-Силлан!

— Няма такъв!

— Относно Гюл-и-Шираз!

— Това е измислица. Такава никога не е съществувала!

— Тогава и думата силл не е нищо друго освен измислица?

— Да.

— Но предметите на една измислица все пак не могат да се видят!

— Ти нищо и не виждаш!

— Напротив! Виждам нещо и понеже го виждам, не е възможно да е измислена вещ.

— Какво?

— Един пръстен на дясната ти ръка.

Силът се изплаши, но се съвзе и отговори с принудено хилене:

— Това си е пръстен, нищо повече от пръстен, пръстен като всеки друг!

— Ние, аз и ти, го знаем по-добре. Това е пръстенът на силлан с отличителния знак за ранга, който заемаш сред тях!

— Кучи син...!

— Стига! — пресякох го аз. — Пази се от тази дума! Ако още веднъж я чуя, ще ти покажа как се отнася човек с едно куче! Отбележи си го! Понеже знам, че в този живот ти повече няма да се нуждаеш от този пръстен, то е най-добре да ми го отстъпиш като спомен от нашата среща.

— Не си го и помислям!

— Не е и нужно, важното е аз какво мисля. Дай го! Пристъпих към персиеца, за да му отнема пръстена.

Той присви вързаните ръце към себе си и ми изкряска в крайна възбуда:

— Не смей! Не го докосвай! Ще се браня с всички сили!

— Ха! Дори да не беше вързан, щях да се изсмея над твоите сили!

— Виж юмрука ми! Няма да го отворя, следователно няма да го получиш, освен ако ми отрежеш ръката!

— Не е необходимо, достатъчен е един-единствен натиск. Внимавай как се прави!

Хванах с лявата ръка китката му, поставих палеца на десницата от вътрешната и свития показалец от външната страна на костите на дланта му и натиснах. Той нададе крясък и бе принуден да отвори ръка. Една бърза хватка, едно винтово въртене на пръстена по пръста и аз го имах в шепата си.

— Видя ли, ето го! — ухилих се. — Ще го нося като спомен от теб и съм ти сърдечно благодарен за готовността, с която ми го предостави! За да ти засвидетелствам благодарността си, сега ще ти покажа, че тази дупка действително е началото на ходник, извеждащ на открито.

Контрабандистът издаде едно дълбоко, почти животинско стенение. Яростта, изглежда, му пречеше да говори. Камерхерът ми помогна да освободя ходника от насипа, после влязох, пропълъзах до края му и накарах чакащия там войник да ми подаде оръжията на хаджията. След това се върнах в килията.

Халеф много се зарадва, като видя какво му нося.

— Сихди, едвам сега се чувствам мъж — каза той. — Когато човек няма нищо, освен две голи ръце, той се намира във властта на всеки, който има заряд в цевта си. Ама сега аз имам нужното и съм готов да се наема с всички Сефиран на света. Погледни там. Сега той вече няма да ругае.

Видях, че беше вързал един парцал върху устата на Сефира, и попитах защо го е сторил.

— Когато ти изчезна в дупката, разбойникът отново заговори за кучета. Той вероятно си мислеше, че аз ще съм по-търпелив от теб. Тогава отпрах два парцала от дрехата му, натъпках му единия в устата, а другия вързах отгоре. Ако преди туй казваше какво мисли, сега има възможност да мисли какво ще каже. Какво ще правим сега? Аз съм отново въоръжен и следователно съм готов на всичко, което поискаш от мен.

— Сега трябва да излезем, за да заловим и хората на спипания вече предводител.

— Да, ще го сторим! Как ще бъдат заплени, като видят двама храбри мъже като нас да се появяват! През тая дупка ли ще изпълим?

— Не. Ще минем горе през ходника, за да излезем в гръб на контрабандистите. Но преди това ще си подсигурим Сефира още по-надеждно отколкото сега.

— По какъв начин?

— Ще го вържем така, че да се задуши веднага щом направи опит да се освободи. Носете го след мен!

Халеф и камерхерът го довякоха в средното помещение. Аз спуснах решетката и тикнах резетата. След това потърсихме подходящо въже и като го намерихме, облегнахме Сефира на прътите и го вързахме здраво за тях. Въжето опираше плътно на гърлото му и при едно по-голямо усилие да се освободи, щеше да се задуши.

Като свършихме с тая работа, аз се обърнах към камерхера, който при нашето намерение само можеше да ни пречи.

— Сега отиваме да заловим хората на Сефира. Знаем, че жадуваш да си отмъстиш. Ти се нарече извънредно храбър воин и ние много се радваме, че със своята храброст значително ще улесниш нашата победа.

— Да — наблегна и Халеф сериозно. — Един такъв герой като теб ни е много необходим, защото куршумите масирано ще летят в едната и другата посока.

— Летят...? — стъписа се страхливецът.

— Разбира се.

— То... то... тогава... това ще е една много... много красива битка и аз наистина съжалявам, че няма да мога да участвам. Нали виждате, че не съм въоръжен.

— Тогава остани тук и чакай, докато дойдем да те вземем!

— Бере-и-Худа! (За Бога!) — извика персиецът ужасен. — Да остана сам при Сефира? Ами ако междувременно се случи нещо?

— Тогава просто се доверяваме на твоята изпитана храброст, с която победно ще преодолееш всяка опасност.

С тези думи го оставих и посегнах към свещта, за да тръгна пред Халеф. С удоволствие бих се поогледал из помещенията, но засега трябваше да се откажа. Преминахме от номер три в номер едно, където видяхме стъпалата, водещи нагоре до ходника. Понеже не бе изключено там да се намират довереници на предводителя, угасих свещта. Изкачвахме опипом стълбите — аз начело, после Халеф и след него персиецът. В ходника беше напълно тъмно, но далеч пред нас се виждаше светло петно. Това беше входът, който стоеше отворен. Поисках да продължа бързо и безшумно нататък, но се натъкнах на лежащи по пътя предмети. С опипване установих, че бяха чували, сандъци и пакети, сиреч внесените контрабандни стоки.

— Бих желал да знам — прошепна ми хаджията — защо разбойниците са задръстили така ходника с тези неща! Можеш ли да се досетиш?

— Не.

— Защо не са ги смъкнали веднага по стълбището?

— Защото не всички членове на контрабандистката шайка трябва да знаят помещенията там долу и пътя, който води към тях. На повечето от тях този ходник вероятно не е известен. Те имат право да пристъпват в руините само до определена точка, до която отнасят пакетите. Малцина други познават ходника, повече нищо, и донасят нещата в него. И накрая има сигурно само няколко души, които знаят за долните камери. Те свалят стоките долу и навярно според случая

биват посвещавани и в други тайни. Така мисля и сигурно така и става...

Но ходникът беше само привидно запрещен. Установих, че отляво покрай зида е оставена тясна пътечка. По нея се запримъквахме бавно към входа. Споменатата светлина ставаше все по-ярка. Видяхме, че във междуременно бе настъпил денят. Времето беше минало по-бързо, отколкото долу бяхме забелязали. В един момент ми се стори, че чувам говор. Спрях и се заслушах. Да, откъм входа се донасяха приглушени гласове. Продължихме безшумно нататък и заобикаляйки един куп пакети, видяхме говорещите. Бяха трима мъже, които, налякали по земята до входа, зяпаха навън на откритото и усърдно ръкомахаха. Явно нещо ги бе хвърлило във възбуда. Колкото отивахме по-близо до тях, толкова по-разбираем ставаше техният разговор. Накрая между тях и нас се намираха само два сложени един върху друг чувала и тогава чух единият да казва:

— Не, не бива сега да слизаме при него. Знаете, че неподчинението се наказва със смърт!

— Но едно такова неочаквано събитие е изключение! Може би после ще ни накаже тъкмо защото не сме му доложили!

— Давам ти право — съгласи се с него третият. — Какво изобщо ни е грижа за тези гхазайтски кучета? Май са турили око само на тях!

— Опасявам се, че също и на нас за съжаление — отвърна вторият.

— Защо мислиш така?

— Защото асакерите не се отдалечават. Те държат мястото под такава обкръжение, че ни един-едничък не може да се измъкне. Предполагам, че намерението им е насочено не само към гхазайтите, но и към нас. Та ето защо предлагам да уведомим Сефира въпреки строгата му заповед.

Прокараше ли този мъж предположението си, щяхме да бъдем забелязани, тъй като нямаше място за свободно движение. Прошепнах на хаджията:

— Склеци оня вляво с две ръце за гърлото и не му позволявай да крещи! Всичко трябва да стане съвсем тихо. Аз вземам другите двама.

Измущихме се иззад чувалите и когато Халеф пипна посочения му контрабандист, аз свалих съседния с юмрук и склучих ръце около гърдите на третия. Той замята спазматично ръце и крака, но също

получи удар по слепоочието и кротко полегна. Халеф държеше своя, който не беше в безсъзнание, здраво за гърлото. Вързах човека с въжета, каквито се търкаляха няколко наблизно, и когато хаддедихнът го пусна, му опрях ножа в гърдите със заканата:

— А си гъкнал, а съм те наръгал! Халеф, направи от чалмата му три запушалки, които ще им втикнем в устата, та да не им хрумне да се развискат!

— С най-голямо удоволствие, сихди! — отговори хаджията. — Ако мундарът не си отвори доброволно устата, ще му... — Той спря по средата, погледът му беше паднал върху стената, на която още не бяхме отделили внимание. Очите му просветнаха. — Хамдулиллах! Там виждам моя курбач и ножа! Имам си отново камшика и сега завладяването на всички руини на Вавилон, че и на тези по цялата земя, за нас ще е едно нищо!

Халеф си прибра най-напред любимия камшик и едва после нарязва чалмата на контрабандиста на парчета и му натъпка едно в устата. Другите двама също вързахме, запушихме им устата и сега можехме да насочим вниманието си навън.

Онова, което съгледахме, беше във висша степен завладяващо. За да не бъдем забелязани, приближихме предпазливо края на галерията и съзряхме на може би трийсет крачки отдалеченост от нас да се крият зад останки от зидове покрай водещия надолу път между развалините петнайсет нехранимайковци. Те не искаха да бъдат видени от войниците, които още запазваха позицията, определена им от мен и кол агаси. Амуд Махули седеше при връхната точка на полукръглата верига и наблюдаваше височината, на която се намирахме. Пред него лежаха две редици мъже, проснати в цял ръст и специално пазени от няколко войника. Тяхното положение даваше да се разбере, че бяха вързани. Преброих петнайсет души с предположението, че това са гхазай-бедуините, които иначе никъде не мярках. Разстоянието беше твърде голямо, за да мога да различа облеклото им или чертите на лицата, но вероятно бяха те. Как бе успял Амуд Махули да ги залови? Халеф беше направил своето наблюдение и ми каза:

— Там долу има цял билюк асакери. Как са се озовали тук? Ти още не си ми разказал какво се е случило от скока ти във водата. Надявам се, схващаш колко много ми се иска да го зная!

— Ще го узнаеш, защото смятам, че сега имам време за разказване.

— Няма ли да те смутят онези бунаци там? — попита той, като посочи контрабандистите.

— Не ми се вярва, защото е логично да се предположи, че няма да посмеят да дойдат насам.

— По каква причина?

— От предпазливост да не познаят ходника. Ако имаха право да влязат, нямаше да лежат сега там долу, а щяха да се оттеглят във вътрешността, където биха били много по-добре скрити.

— Това е вярно. Те виждат, че са обградени, но без заповедта на Сефира не могат да предприемат нищо. Сега чакат завръщането му от руините. Какви очи ще облещят, когато ние се появим вместо него! Още отсега се радвам! Но ти нали се канеше да споделиш преживелиците си!

Седнахме и аз започнах да му разказвам подробно какво се бе случило. От само себе си се разбира, че не изпускахме от очи гледката пред нас, но не се случи нищо, което да наруши целостта на разказа ми, а и Халеф не ме прекъсваше с нито дума. Когато свърших, той първо се позахили и после заговори:

— Сихди, имаш ли нос?

— С твое любезно разрешение — да!

— Тогава те моля всеки път, когато ти хрумне да ме кориш за така наречената непредпазливост, да се дръпнеш за това място! Възможно ли е да ме объркаш с мъжа, който, освен дрехите ми, нямаше нищо общо с мен? Трябва да се засрамиш! Ако моето уважение и моята любов към теб не обсебваха цялата големина на сърцето ми, то обилието на моята почитателност щеше да се превърне в нищо. Как ще накарам аз Ханнех, най-прелестната от всички земни прелести, и Кара, моя син и наследник, който носи моето и твоего име, да повярват в извършената от теб грешка? Двамата ще клатят глави, докато те изпаднат в опасността да се разхалтавят и се търкулнат на земята! Какво ще каже Ханнех, като узнае какви си ги забъркал тая нощ! И това още не е всичко. Иде ми на ума нещо, което е къде-къде по-лошо!

— Какво?

— Знам, че пишеш книги, в които описваш всичко, дето можеш да разкажеш за мен и теб. Сега си мисля за безбройните хора, които с четенето на тези книги ще се доберат до тайната, че в твоя разсъдък има няколко места, които трябва да се подлепят и изкърпят! Не е ли ужасно това за теб? Но аз ще се проявя като истински приятел и ще ти разреша да изтървеш тези места в книгите. В замяна обаче изисквам с цялата сериозност отсега нататък да се откажеш все у мен да дириш подобни места на подобрението! А сега не се кахъри толкоз и не унивай, а се утеси и съвземи! Няма човек, който някога да не е правил грешка, така че не бива веднага да се усъмняваш в себе си. Аз с удоволствие ще ти помогна да се въздигнеш от гълбината на самообвиняващата печал и ти давам утешителното свидетелство, че в останалото не си се държал лошо. Което е вярно, го признавам! Педера и неговите ахпапи лежат в окови, Сефира също го пипнахме, гхазайте са вързани там долу, така че се иска да хванем само още тези петнайсет контрабандисти. Как мислиш, по кой начин ще е най-добре да стане това?

— Мен ли питаш, Халеф? Който има такава необходимост от подлепване и изкърпване, не бива да му се разрешава да се намесва в такива важни работи. Аз по-скоро считам за уместно сега ти да застъпиш на мое място и да доведеш нещата докрай.

Той се почеса по тила.

— Да, ето ти го на! Ти не понасяш порицание, а пък порицанието си е роден чичо и прадядо на подобрението. Ако аз сега заста на начело на тая работа, то ще пожъна цялата слава и всички почести и за теб няма да остане за книгите ти нищо друго, освен само да кажеш, че си присъствал. Това обаче аз не го искам. Като твой закрилник аз желая хората да разберат твоята цена и да се научат да те тачат в качеството ти на мой придружител. Ето защо можеш спокойно да отредиш какво трябва да се направи. Всичко ще потръгне отлично, понеже аз ще стоя предано до тебе, а ти знаеш, че можеш да разчиташ на мен!

— Благодаря ти, мой скъпи, мой тактичен и жертвоготовен приятелю! Моето ухо е запленило от твоите думи, а сърцето ми е изпълнено с блаженство от твоята доброта и всеотдайна снизходителност! Щом ми разрешаваш, ще напрегна ограничения си дух да изнамери метод и начин, по който да заловим тези контрабандисти...

— Не, сихди, ограничен ти не си! — прекъсна ме той убедено. — Не съм искал да кажа това и не съм го и казал! Твоят разсъдък ме превъзхожда по дълготата и само по широтата не ме достигаш. За ограниченост следователно не може да става дума. Съвземи се до нужното себеупование и тогава сигурно ще намериш вярното решение! Аз, твоят верен Халеф, нали сега съм при теб!

— Добре! Твоето присъствие ме укрепва и ободрява. С помощта на твоето прозрение и твоя винаги отличен съвет ще стигна до правилната мисъл как по възможно най-безопасен начин да заловим контрабандистите.

— Но как ще постъпиш, ако се отбраняват?

— Отбраняват? С какви оръжия?

— Те във всеки случай имат ножове, а при неколцина виждам и пищови!

— С ножовете могат да направят нещо само в близък бой. Ние ще се пазим да ги допуснем да приближат. А от далечина куршумите на техните вехти фуруд^[271] не могат нищо да ни сторят. Кремъклийки при себе си нямат, сигурно са ги оставили някъде другаде. Ще се огледам дали не са въвн наблизо.

Залегнах и се прибутах навън. Не бях се измамил. Пушките бяха опрени на зида вляво от входа, вдясно имаше куп от отделни и също свързани с асфалт тухли. По повечето от тях се виждаше от външната страна клинопис и не беше трудно да се отгатне, че тези тухли затваряха отвора, от който бях изпълзял. Лежах, подаден до кръста, без някой да ме е забелязал. Тъкмо се канех да се прибера, един от контрабандистите се обърна и погледна нагоре. Съгледа ме и веднага различи, че бях външен човек. Нададе крясък и обърна внимание на другарите си към мен, като ме посочи. Аз скочих бързо, грабнах карабината от ходника и насочих дулото към хората. Халеф незабавно последва примера ми.

— Ефендито! — чух да викат. — Ефендито! Той е свободен! Аллах да ни закриля!

Бяха наскачали и сега можеха да ги видят отдолу. Те мислеха само за Халеф и мен, а не за войниците, на които не бяха искали да се показват. Аз им викнах:

— Останете там, където сте, в противен случай стреляме! Който напусне мястото си, веднага ще получи куршум!

— Но преди туй ти моя! — отговори един, като измъкна рязко пищова си и дръпна спусъка към мен.

Трима други се подведоха да извършат същото, но нито един от изстрелите не улучи.

— Вие се осмелихте да стреляте по мен — отвърнах аз. — Сега ще последва наказанието. Ще ви сваля на земята с простреляни крака. Внимавайте!

Дадох изстрелите бързо един след друг и четиримата контрабандисти рухнаха с пронизителни крясъци. Толкова по-тихи бяха другите. Те никога не бяха виждали и чували четири изстрела да излизат в такава бърза последователност от една цев — това излизаше извън тяхната представа. Халеф се възползва от слисването им, за да ги поучи по свойствения си маниер:

— Защо кърорите очи и зеете зурли? Пушката на ефендите е магическа кремъклийка, която може в продължение на хиляда години непрекъснато да гърми, без да му е нужно да я пълни. А че никой от куршумите не отива нахалост, забелязахте. Всички, които бяха тук в руините, се намират в наша власт. Вие трябва да се предадете, защото срещу магическата пушка нищо не можете да направите. Ефенди, я им покажи колко бързо излизат един подир друг куршумите ти и колко сигурно с тях улучваш!

— Да, те ще видят — отговорих. — Още единайсет от тях стоят прави. На всеки от двайсет и двата крака ще пратя по един куршум!

Насочих пушката и в същия миг те наклеяха, държейки дрехи или ръце пред краката си, и закрепяха с все глас.

Всички очи бяха отправени към нас и затова не забелязаха какво ставаше долу пред руините. Кол агаси беше чул изстрелите. Той или ме беше разпознал въпреки разстоянието, или си бе казал, че тези изстрели означават битка. Където се бият хора, там има врагове, а врагът на контрабандистите можех да бъда само аз. Той трябваше да ми се притече бързо на помощ и бе дал заповед на хората си да изкачат руините. Те идваха бързо нагоре. Страхливо наклеялите зад тухлените отломъци контрабандисти не ги забелязваха. Кол агаси беше достатъчно умен да заповяда на своите асакери да се катерят в широк фронт, така че нямаше никаква пролука за измъкване.

Четиримата ранени вдигаха голяма олелия — вайкаха се и ругаеха на един дъх. Ние не обръцахме внимание на оскърбителните

им викове. Нехранимайковците бяха страхливи. Надарени с необходимата ловкост за контрабандата и промъкването, те бяха лишени от склонност към храбри дела и това навярно бе и причина Сефира да вербува бедуини за нападението на Карван-и-Пишкхидмет Баши. За да прикове по-здравото внимание им към нас и не им предостави време да погледнат назад, хаджията им дръпна едно конско, в което им доказваше, че те са утайката на човечеството, докато ние сме най-безукорните герои. Той постигна напълно целта си, защото още много преди да бе свършил, Амуд Махули вече стоеше пред развалините, зад които клечаха контрабандистите. Ето защо Халеф се прекъсна сам и се обърна към мен:

— Асакерите са тук! Принуден съм за жалост да прекъсна думата си по средата. Сега отново идваш ти наред. Говори нататък!

— През ум не ми минава. Един знак от моя страна е достатъчен.

Стоящият зад контрабандистите кол агаси държеше очите си въпросително отпращени към мен и аз му дадох знак. Той извика някаква заповед и войниците му се нахвърлиха върху контрабандистите, които толкова се уплашиха от внезапното нападение, че не им хрумна да се бранят. Нашата помощ не беше необходима, можехме да останем като зрители по местата си. На подвижния като живак хаджи не беше възможно, наистина, съвсем да се въздържа от участие.

— Там, в ходника, видях да лежи един хабл^[272] от палмови влакна — каза той, — с който можем да вържем разбойниците така, както жените редят фурми по сиджими. Ще ида да го взема.

Отиде вътре и донесе цял куп върви, ремъци и въжа, които занесе на войниците. Беше възхитително да се гледа по какъв начин ръководеше и надзираваше връзването на опърничавите пленници. Като свършиха с това, нашите хора ги отведоха в дълга върволица, вързани към общо въже. Ранените трябваше да бъдат носени. Тримата мъже, които бяхме надвили с изненада при входа, бяха присъединени към отведените. След като „транспортът“ се бе раздвижил, кол агаси пристъпи към мен и се осведоми:

— Ефенди, как ти беше възможно да дойдеш тук горе? Когато тръгна от нас, ти се отдалечи към другата страна на руините. Бях много удивен, когато те видях тук.

— Веднага ли ме позна?

— Да. Ние бяхме заели така плътно подстъпа за насам, че няма как да си се промушил през нашите редици!

— Може би по-късно ще ти разкажа как съм прелетял до Бирс Нимруд.

— Прелетял? Не, не си прелетял. Тук съглеждам един вход. От другата страна вероятно има друг, който ти е бил известен. Оттам си влязъл и през вътрешността си излязъл тук.

— За това по-късно! Сега ми кажи как ти се удаде да заловиш гхазайте!

— Стана по най-простия начин. Ние ги наблюдавахме, докато персиецът, дето е приятел на санджаки, свърши с тях и се отдалечи. Мислех, че си му раздробил ръката, но раняването явно не е било толкова сериозно, защото той я беше превързал, наистина, но можеше добре да употребява пръстите.

— Да, той и на мен представи доказателство за това.

— Когато се махна, гхазайте също се стегнаха за потегляне. Конете и камилите на Карван-и-Пишкхидмет Баши се бяха паднали като плячка. Ако ги оставех да възседнат животните, съществуваше опасност някой да се измъкне. Затова не биваше да допусна работата да стигне чак дотам. Събрах набързо част от хората и ги нападнахме толкова неочаквано, че те се изплашиха както контрабандистите тук. Неколцината, понечили да се отбраняват, повалихме с приклади. Толкова лесно се справихме с тях, че почти се учудих. Вярно, не се размина без дандания и контрабандистите бяха предупредени. Трябваше следователно незабавно да запълня пак линията на обкръжението, за да направя бягството им невъзможно. Те скоро откриха, че са обградени, и се изтеглиха на височината, откъдето не се решиха на атака. Какво се случи после, знаеш. Ти беше осведомен за броя на тези хора и ми постави условие да не допусна никой от тях да се измъкне. Персиецът и още един мъж липсват, но не вярвам ние да сме виновни. Напротив, аз съм убеден, че не им е било възможно да се промъкнат през нас.

— Не се кахъри за възнаграждението си! Тези хора ние самите заловихме.

Угриженото лице на стария офицер изцяло просия. Около устните му заигра лукава усмивчица и той рече:

— Тогава ще се осмеля да попитам някой изплъзнал ли се е, ефенди?

— Всички са в ръцете ни.

— Следователно условието ти е изпълнено?

— Да.

— Понеже току-що спомена думата възнаграждение, сигурно няма да ми се разгневиш, дете и аз мисля за него. Или ще ми се разсърдиш?

— Да ти се разсърдя? Не! Ти без съмнение имаш правото да ми напомниш за моето обещание. Друго нещо е, разбира се, дали вярваш, че мога да го изпълня.

— Дано даде Аллах!

— Хмм! Май не изглеждаш особено убеден?

— Прощавай, ефенди! Ти си прочут мъж, стоиш под сянката на падишаха — Аллах да го благослови! — и можеш да пишеш доклади, които сераскерът чете. Аз забелязах също как приятелски разговаряше с теб пашата от Стамбул. Та значи съм убеден, че твоите слова и предложения ще бъдат добре зачетени и взети под внимание по високи места на правителството, ама... ама... ама...

— Какво, ама...?

— Аз сега веднага да стана бинбаши, това... това... това...

— Говори нататък, де!

— Това не можеш да направиш!

— Защо?

— Първо, ти си християнин, докато висшите офицери, които трябва да решат моя въпрос, са мохамедани.

— Хубаво! Второ?

— Второ, твоето влияние не може да подейства на момента, защото докладът ти още не е в ръцете на сераскера.

— Ако това са всичките ти съмнения, то работата с бинбашията не стои зле. Аз никога не давам обещание, за което не съм убеден, че ще мога да го сдържа. От сераскера днес не се нуждая. И тъкмо защото съм християнин, можеш да разчиташ на моята дума! Аз ти казах: „Ако никой от трийсет и петимата мъже не се изплъзне, веднага ставаш бинбаши.“ Каквото казах, си остава в сила!

— Аллах! Имай предвид, ефенди, че никой не се изплъзна!

— Имам го предвид.

- Значи сега би трябвало да съм бинбаши!
— Ти си такъв.
— Но аз не виждам и усещам нищо подобно.
— Тогава чети и ще ти стане ясно!

Извадих от джоба получената от Осман паша грамота и му я дадох. Амуд Махули я взе и започна да я чете, разчитайки мъчително писмените знаци. Бях очаквал шумен, възторжен порив на радост, но се видях разочарован. Когато свърши с четенето, той остана неподвижен, забил нямо поглед в земята. После по тялото му премина конвулсивен трепет, сякаш е потиснал изхълцване, но от очите му се затъркаляха едри сълзи по загорелите мършави страни. След това се смъкна на колене, склочи ръце, издигна ги нагоре и поде молитва:

— Слава на Аллах, Господаря на световите, Всемилоствивия, Милосърдния, Владетеля на Съдния ден. Пред Тебе се прекланяме и от Тебе очакваме помощ. Води на Правия път, пътя на тези, които си благословил, не пътя на заблудените и заслужили Твоя гняв.^[273]

Това беше първата сура на Корана, свещената фатиха, Отварящата, Началото, наричана също Умм ел Китаб^[274].

Тя е, както при нас „Отче наш“, главната молитва на мохамеданите и се счита, че е добре да се чете преди всяка друга молитва. После той продължи:

— Благодаря ти, о, Аллах, че се смили над мен с твоята благословия! Тъмно беше в моята душа и мрачно в сърцето ми. Морето на горестта ме окръжаваше от вси страни, а талазите на кахърите ми стигаха до устните. Аз те умолявах, ала ти като че не се вслушваше в мен, виках те, но ти не искаше да дойдеш, така мислех. Ти обаче си виждал моята несрета и добре си доловил словата ми и само си изчаквал, докато дойде подходящото време да се изпълни решението на твоята доброта. Сега мигът на щастието настъпи, твоята любов се смили над моите вопли и ме обсипа с милост. Сега аз лежа пред теб и отправям взор към твоето велелепие, за да мълвя благодарност, която да се възкачи до твоето небе. Ти стори за мен нещо велико. Да бъде възхвалено името ти и възславена твоята блага воля во веки веков! Амин!

Сега се изправи и улови двете ми ръце.

— Ти си човек, но пратеник на Аллах, който те е проводил да изпълниш моята всекидневна молитва. Прости ми съмнението, което

таях към това бързо изпълнение на твоето обещание! Ти ме избави от тежка неволя. Сега аз съм освободен от моите грижи и те моля да ми позволиш всеки ден да се моля за теб с целия си дом. Не е грях пред Аллах мюсюлманин да се моли за някой християнин!

— Твоята молитва ще има пред ухото на Аллах двойно благозвучие. В двайсет и втората сура е записано: „Нима не виждаш, че се покоряват на Аллах всички, които са на Небесата и Земята...“^[275] Недей си мисли, че вашата вяра е единствено правата! А дори и да беше така, точно тогава би трябвало да се молиш на Аллах за всички хора, които не го притежават. Аз всеки ден се моля за всички, които не са християни, следователно и за теб. А когато заговори пред мен за твоята злочестина, реших да ти помогна и не помислих, че в моите очи ти си някакъв неверник. Така че се моли спокойно за мен! Никой не се нуждае така много като мен да се молят за него.

— Да, ефенди, ще го сторя. А сега кажи какво ще правим!

— Аз и Халеф имаме тук горе още работа. Ти иди долу при хората си, за да насочиш цялото си внимание върху пленниците, защото е твоя отговорността да не липсва никой, когато пристигне Осман паша.

— Той ще дойде ли?

— Надявам се. Изпрати веднага един вестител на бърз кон при него в Хиле! той ще му бъде и водач.

— Ще пратя най-добрия си ездач. И още един въпрос, ефенди! Дали няма да ми се разсърдиш?

— Ти няма да питаш нещо, което да не ми хареса. Говори значи!

— Имам предвид обещанието, което даде на моите асакери...

— Аа, обещаните пиастри?

— Да. Не ми се ядосвай, задето ти напомням! От все сърце желая тази радост на войниците си. Аз съм радостен, нека и те бъдат весели!

— Това застъпничество може само да ти прави чест. В този случай пак ще ти кажа: каквото съм обещал, го удържам. Те ще си получат парите.

— Мога ли да го съобщя на хората си?

— Да.

— Благодаря ти!

Амуд Махули тръгна, но след няколко крачки се обърна и каза:

— Ефенди, ако в сърцата на всички християни живееха твоята любов и доброта, то вярата ти щеше да стане много опасна за нашата. Сега започна да слиза надолу.

---

[261] мушир — маршал — б. а. ↑

[262] Фарик паша — дивизионен генерал — б. а. ↑

[263] суфра — ниска маса — б. а. ↑

[264] хиял — кавалерист — б. а. ↑

[265] Биве-и-Емир — Вдовица на княза, Шемс-и-Хусн — Слънце на красотата, Ситаре-и-Джира — Звезда на вдъхновението — б. а. ↑

[266] Сертип-и-Силлан — заповедник на сенките — б. а. ↑

[267] бард — простуда — б. а. ↑

[268] рашх — хрема, са'ле — кашлица — б. а. ↑

[269] ваджа снен — зъбобол — б. а. ↑

[270] китген — ленено платно — б. а. ↑

[271] Фуруд — мн. ч. от фард = пистолет — б. а. ↑

[272] хабл — въже — б. а. ↑

[273] Свещен Коран, сура 1 — фатиха, аети 2–7 — б. пр. ↑

[274] Умм ел Китаб — Майка на Книгата, Корана — б. а. ↑

[275] Свещен Коран, сура 22 — Хадж, ает 18 — б. пр. ↑

15. СЪКРОВИЩНИЦАТА НА БИРС НИМРУД

Гледахме след стария, почтен и сега толкова радостен мъж, докато стигна долу. Чувствах се дълбоко развълнуван от неговата молитва и последвалите я думи. Халеф се намираше в същото положение.

— Още един, когото направи щастлив, сихди! Аз още по-добре от него знам колко опасна може да бъде твоята любов към ближния за всеки привърженик на Пророка, който влезе в досег с теб. Вместо да те обърна към исляма, както беше твърдата ми воля, аз се оставих да бъда поведен от теб към Иса Бен Мариям^[276] и съзнавам, че чрез това станах — макар по-рано да го вярвах, но не бях — щастлив с цялото си сърце! Преди малко ти каза, че всеки войник ще получи сто и всеки подофицер двеста пиастри. Това прави над шест хиляди пиастри. Откъде се каниш да ги вземеш? От собствената си кесия? В такъв случай тя трябва да е много по-дълбока и съдържателна, отколкото си мислех досега!

— Ние имаме много повече пари, отколкото са ни потребни, драги Халеф!

— Къде?

— Ще ти ги покажа.

— Аллах! Подозирах го! В руините има скрити пари?

— Така е.

— Машаллах! Кой ще ги получи?

— По мое мнение съм задължен да ги предам на пашата.

— На пашата? На мен ми се струва, че има само един-единствен паша, комуто се следват по право, и това си ти!

— Защо?

— Защото ти ги откри.

— Твоето гледище по отношение намирането не съвпада с моето.

— Тогавя поне можеш да претендираш за награда за намереното и трябва да я поискаш колкото е възможно по-висока!

— Така съм решил.

— Колко ще искаш?

— Ще поискам нашият бинбаши от Багдад отново да си получи онова, което му е отнел Сефира.

— Това е добре и много ме радва! По-нататък!

— По-нататък трябва да се изплатят наградите, които обещах на войниците.

— Това също има моето одобрение. Нататък!

— Нататък нищо.

— Как? Нищо повече? За теб и също за мен нищо?

— Нищо!

— Чуй, сихди, ей това е едно място в твоя разсъдък, където трябва да бъде подлепено и закърпено! Ами помисли какво ли не подхванахме и рискувахме и как ни провървя, додето се доберем до тайните на Бирс Нимруд! И за тая работа нищо, нищичко да не получим? Никой хамалин и надничар не работи безплатно, а ние, дето сме най-храбрите герои в цялата турска империя, че и от всички други страни, да рискуваме неколkokратно свободата и живота си, без да получим една-единствена пара от парите, чието откритие хората дължат само на нас? О, сихди, ти си твърде деликатен!

— Тъкмо защото не съм хамалин и надничар, моята чест ми забранява да искам лична награда. Убеден съм, че и твоето чувство на чест няма да допусне да се отнесат с теб като с надничар!

— Надничар? Слушай, сихди, аз съм шейх на прославените хаддехни от голямото племе шаммар и горко на онзи, който дръзне да не ми окаже полагаемото уважение! Не желая нищо от тези пари! Не искам да имам нито една-едничка пара! Намирам становището ти отлично и съм напълно съгласен, че ние стоим твърде високо, за да се изкушим да хвърлим и само един поглед макар на тези нищо и никакви пари! Ние нямаме нужда от тях. Тази работа е уредена. Другата за мен е много по-важна.

— Коя?

— Обещанието, което ми даде. Ти искаш да удържиш думата си пред по-раншния кол агаси и сегашен бинбаши и неговите войници и ето как аз се надявам, че също ще получа каквото ми обеща.

— Какво?

— Моят курбач за Сефира!

— Това желание ще ти бъде изпълнено.

— Кога?

— Веднага щом го изведем. Сега нека отидем при него и видим как се чувства. После ще разгледаме помещенията и като свършим, ще го изведем. Ти ще светиш.

— Аз? Няма ли да е по-добре да го върши някой аскар?

— Не. Докато дойде пашата, никой освен нас не бива да пристъпва във вътрешността на Бирс Нимруд.

— А камерхерът?

— Той видя достатъчно, сега може да върви при войниците. Той ще е радостен да напусне мрачния ходник.

— Да ида ли да доведе храбрят пишкхидмет баши? — ухили се дребният шейх.

— Да.

Когато го доведе, главният камерхер не можеше да скрие колко му е леко, дето се спасил от Шикем-и-Херабе^[277], както се изрази. Той си пое дълбоко дъх и в следващия миг беше изчезнал сред аскерите.

Ние закрачихме отново по ходника, и то към нишата, където се намираха малките лампи. Запалихме една и отидохме до ъгъла при водещите надолу стъпала. Лежащите в ходника стоки засега не бяха от значение за нас. Обстойния поглед на номер едно отложихме за кратко, за да видим как стоят нещата със Сефира, който се намираше в номер три. Той все още висеше на железните пръчки на рулетката в мъчителното положение, при което го бяхме напуснали. Беше принуден да не се движи и непрекъснато да държи главата нависоко, защото веднага щом я сведеше, плътно прекараното около гърлото му вече го лишаваше от въздух. Той се намираше следователно в постоянен страх от смърт чрез задушаване и ето защо беше лесно обяснимо, че ни извика в краен гняв:

— Най-сетне се сетихте да се покажете! По такъв ли начин се отнасят към хората християните и сунитите? Развържете ме и ме освободете, ако ли не животът ви няма да струва и барута на един изстрел! Аз ще ида при санджаки и горко ви, като научи с какво сте се захванали тук! Само моето ходатайство може да ви отърве от най-лошото!

Халеф застана нахакано пред него и попита:

— Аха! Искаш да станеш наш застъпник?

— Да, но само ако веднага сложите край на враждебното си отношение към мен!

— О, ние направо копнеем да ти засвидетелстваме приятелството си, но за съжаление това нищо няма да ни грее, защото ходатайството ще е също така безсилно като твоят санджаки. Той е тикнат в кауша и синджири красят ръцете му!

— Това е лъжа!

— Без оскърбления, иначе ще ти докажа с камшика, че говоря истината! Точно ти не бива да се дивиш, като говоря за затвор, защото само ти единствено носиш вината той да бъде запрян!

— Аз...?

— Да, ти! Беше най-голямото престъпление да прашаш Педер-и-Бахарат с писмо до него. То е било открито и конфискувано. Сега се знае каква работа имаш тук и са известни също всичките ви останали тайни... Ама какво ли съм тръгнал да се занимавам с теб! Тук има къде по-ценни неща за гледане от теб, един човек, който не си заслужава и с един-единствен поглед да го дариш!

Без да обръщам внимание на тази размяна на реплики, аз бях отишъл със светлината в номер две. Сега дойде и Халеф. Ние се огледахме в това помещение и после също в другото. Нашият багдадски домакин наистина не беше преувеличил в разказа си за струпаните тук стоки. Навсякъде цареше такъв безупречен порядък, та можеше да си помислиш, че се намираш в някой добре ръководен търговски склад. Всеки пакет и всеки отделен предмет носеше етикет за съдържанието. Необходимо беше само да четем надписите, за да разберем какво имаше в наличност.

Тук имаше тютюн от Решт, висококачествен опиум, хашиш, тамарисков мед, къна, брош от Табриз, шафран и сафлор, сушено Халлагех-и-Ангур-и-Али-Дерези-грозде, сушени Меллетпу-и-Хюлаб-и-Шах-круши, Кишмиш-и-Савза-стафиди, гюлаб и превъзходното етр-и-гюл.^[278]

Налице беше и неговата противоположност, а именно азафоетида^[279].

Бяха отбелязани благоуханни сапуни от град Дум, Демавенди-сяра, арсеник от Казвин, по-нататък ценни агнешки кожи от Бухара и Кум, големи, тежки бали марокен, наричан в Персия черм-и-хамадани, и Сагхри-шагренови кожи, които се приготвят от гръбната кожа на

диво магаре. Складът беше изключително богат на материи за дрехи, като кадифе, коприна, вълна, памук и т.н., също на шалове и килими. Сефира трябва да се е чувствал тук напълно сигурен, иначе през ум нямаше да му мине да струпва такива ценности на това място. С какви ли чувства ставаше свидетел как разглеждаме така необезпокоявано съкровищата му! Държеше се спокойно и дълго време не обели нито дума. Когато стигнахме до споменатата вече ракла и аз извадих отнетия от него ключ, той се разкрещя:

— Стойте! Не смейте да се докосвате до този сандък!

Въпреки това аз мушнах ключа и го превъртях в ключалката. Чул шума, Сефира ревна:

— Предупреждавам ви в името на Аллах, не пипайте нищо! Вътре има скрита сиххр^[280], която носи гибел на всеки непосветен!

— Това ме радва извънредно много — захили се Халеф. — Това вълшебство вероятно принадлежи към територията на черната симия^[281] и тъй като аз много добре владее бялата симия, то тук имам най-добрата възможност да разбера коя е по-могъща — черната или бялата.

— Черната, черната е по-могъща! Пази се! Не докосвай нищо!

— Дори и наистина да е така, пак няма защо да се боим, понеже моят ефенди е майстор в синята, червената, зелената и жълтата симия, и ти веднага ще разбереш, че твоята проста черна не може да излезе насреща на тая четворна и шарена наука! А пък и Пророка е забранил всички магии. Хайде, ефенди, отваряй си спокойно!

Вдигнах капака.

— Затваряй, затваряй! — предупреди Сефира с отгънял глас. — Магията ще те лиши от вечния живот, от отвъдното блаженство!

— Не ставай за смях! — отговорих сега аз. — Нима наистина мислиш, че един европеец ще повярва на такава щуротия, за която у нас всяко дете ще те подиграе? Раклата е отворена, къде ти е магията?

— Бъдете проклети в живота и прокълнати във вечността!

Тогава Халеф скочи към него, светлината на лампата не достигаше толкова далеч. Чух плющящ удар и болезнен крясък, после стана тихо. Хаджията се върна и не каза нищо. Дори и да бе искал да каже нещо, думите щяха да му увиснат на езика при представилата се гледка. Като някое момче, сполетя но от голяма изненада, той разпери пръсти и се вторачи в бляскавото злато и сребро и искрящите

скъпоценни камъни, които лежаха пред нас. В резбовани фруктиери видяхме местни и чужди златни и сребърни накити, а поставените преградки съдържаха множество шлифовани или нешлифовани полускъпоценни и скъпоценни камъни. Имаше също голямо количество пръстени, верижки, огърлици, гривни, диадеми и разни други бижута. Съдържанието на този сандък представляваше огромно състояние. А когато извадих няколко отделения, съгледах скъпоценни пистолети и ками, които изпълваха долната част на раклата. Имаше и две книги. Разгърнах ги. Кой би си го помислил! Това бяха търговски книги, които бяха водени години наред и съдържаха регистъра на всички приходящи и изходящи стоки. Та това бе достойно за удивление!

— Машаллах! — чу се най-сетне гласът на Халеф. — Разсъдъкът ми отказва да се подчинява! Сихди, сръчкай ме в ребрата, че да се раздвижи отново!

— Той помежду ребрата ли е наместен? — попитах аз.

— Къде е наместен, в този миг не мога да знам. Чувствам само, че не е там, където му е мястото. Какви пари! Какво великолепие от камъни! Аз не съм джаухарджи^[282] и не мога значи да знам как се казват. На теб може би са ти известни имената им?

— Каква полза, ако ти ги изброя? Камъните така или иначе няма да станат наши!

— Да, моята чувствена душа е опечалена от факта, че мога само да ги разглеждам, но не и да ги напъхам по джобовете! Виж тази велелепна суваря^[283]!

— Един алмаз, един сумурруд и един якут, последвани веднага от тройната редица фируза.^[284]

— Ох, сихди, как би възликувала моята Ханнех, най-красивата от всички жени, ако ѝ занеса тоя накит да го сложи на своята обична ръка! Наистина ли стоим толкова високо, че не бива нищо да вземем?

— Да.

— И нашата чест е наистина от такава голяма извисеност, че бихме я накърнили с няколко такива камъка?

— Съвсем определено.

— Помисли тогава за приятно мургавата господарка на твоята женска шатра! Не обича ли и тя да се гизди?

— Нейното и моето най-голямо гиздило е честността, а всичко, което лежи тук, е чужда собственост. Имай го предвид!

— Имам го предвид! Но същевременно имам предвид, че е истински позор да откриеш това имане, без да можеш да го задържиш. Надявам се поне е разрешено веднъж ей тъй хубавичко да бръкна с всичките си десет пръста?

— Нямам нищо против. Ако ще ти достави удоволствие, стори го!

— Сегичка, веднага! Виж как искри, как грее!

Моят дребен хаджи беше напълно честен човек, но тези камъни го бяха омагьосали. Ето защо казах, докато се ровеше из тях и ги оставяше да се плъзгат от едната ръка в другата:

— Един радушен лъч от очите на твоята Ханнех е по-красив и хиляди пъти по-ценен от целия този безжизнен блясък!

Той дръпна бързо ръце и ме погледна топло в лицето.

— Това е много вярно, сихди! В очите, за които говориш, живее светлината на любовта, в сравнение с която това искрене тук е пълен мрак, незримата нова месечина. Аз съм по-богат, много по-богат от клетника, комуто принадлежат това злато и тези камъни. Аз не се разменям с него! Един весел смях от устата на моята Ханнех, най-прекрасната от всички жени, звучи по-красиво от звъна на тези монети. В нейните очи и нейната усмивка живее душа, а в тези мъртви съкровища няма... Аллах, какво виждам! Той беше бръкнал за нагледност отново в накитите и бе измъкнал първия, който му бе попаднал. Възкликът му насочи и моя поглед към предмета.

— Една картина, сихди, две картини! — продължи той. — Те трябва да са принадлежали на някой християнин, защото на мюсюлманина е забранено да кара да го изписват. И все пак облеклото на този мъж и тази жена е персийско. Погледни!

Той ми подаде миниатюрата, представляваща двоен портрет, окръжен от скъпоценни камъни. Когато погледът ми падна върху него, за малко и аз да надам вик на изненада. Аз познавах персиеца, чиито черти виждах пред мен. Не се касаеше за прилика, а това си беше той, безусловно беше той, а именно Джафар, с когото навремето се бях срещнал там отвъд океана, в Запада на Съединените щати. ^[285]

До него съгледах едно дивно красиво, ориенталско женско лице с тайнствени тъмни очи, но със загадъчни сфинксови черти, което

веднага ме плени, не мъжа в мен, а душевния изследовател. Оригиналът със сигурност не беше някоя душевно занемарена в харема жена, а духовно значима личност. А когато се взрях повнимателно, забелязах под двата портрета два ситни, изящно гравирани в златото на рамката надписа. Този под мъжкия портрет гласеше „Джафар мирза“, а другият под женския — „Шахзадех ханъм Гюл“.

Припомням, че ако думата мирза стои пред името, означава обща титла, която в Персия се дава на всеки образован мъж, но най-вече на учени, поети и т.н., примерно мирза Шаффи, известният приятел на Боденщет^[286].

Стои ли обаче след името, означава ранг принц. При близките или кръвнородствени на шаха принцове се използва обръщението шахзадех. Ако след него стои ханъм — дума, окачествяваща дама, то се има предвид принцеса. От това следваше, че моят някогашен спътник Джафар беше принц, а другият портрет представляваше някаква родееца се с шаха на Персия принцеса. Съчетаването на двата портрета ме караше да предполагам близка връзка между двете личности. От какво естество беше тази връзка, не можех да зная. От обстоятелството, че бяха поискали да ги нарисуват, можеше да се заключи, че те стоят над обичайния начин на мислене, което при пътувалия надлъж и шир Джафар мирза не беше никакво чудо. При шахзадех ханъм следваше основателният извод, че тя е една от онези самостоятелни дами, пред които жителят на Близкия изток изпада в ужас. Ако вече у нас има особено звучене, когато говорим за „еманципирана жена“, то това качество в Ориента изпъква още къде повече. Онази, която там успява да загърби всички традиции и съображения и да строши оковите на строго уединения женски живот, със сигурност е дарена с динамичен характер или има — ще помоля да си послужи с любимия израз на моя дребен Халеф — разни шеятин^[287] в тялото. Оттам нежеланието на ориенталеца да превърне мира в харема си с една такава „дяволица“ в тъкмо обратното.

Че принцесата се казваше Гюл, не бе нищо фрапиращо и все пак странно защо аз веднага си помислих за Гюл-и-Шираз. Може би това бе последица от впечатлението, което ми беше направил портретът. Сфинксopodobните черти извънредно много подхождаха на загадките, обграждащи тайнствената Роза на Шираз.

Всички тези мисли преминаха много бързо през главата ми и все пак за Халеф не остана незабелязано, че портретът е събудил необичайно внимание у мен.

— Ти гледаш така странно тези картинки, сихди — каза той. — Да не би да познаваш мъжа или жената?

— Говори тихо! — предупредих шепнешком, като мушнах находката в джоба. — Сефира не бива да чуе нищо. Персийците не се придържат към тълкуването на Корана, че е забранено изобразяването на хора и животни. Мъжа, когото портретът представя, ти също трябва да познаваш. Това е един персиец на име Джафар, който преди години е пребивавал при хаддехидните.

— Аллах! Сещам се. Защо прибра двойната картина? — прошепна той. — Искаш да я задържиш?

— Да.

— Ама нали сам току-що каза, че тези неща били чужда собственост!

— Още не бях съгледал портретите.

— Ти, види се, из един път се смъкна ниско от голямата извисеност на твоята чест! Значи мога и аз да се оставя да бъда потеглен надолу от красотата на гривната?

— Това е нещо съвсем друго. С тези портрети случаят е особен, но сега не мога да ти го обясня. Не бива да ги оставя тук, трябва да ги взема с мен. може би ще срещна законния собственик, на когото миниатюрата вероятно е била открадната. Тя като че е свързана с някаква тайна, която лежи на пътя ни. Това не е кражба, благодарумието ми изисква да я взема, и то не за мен. Хайде, да вървим!

— Къде?

— Вън при войниците.

— Сефира тук ли ще го оставим?

— Не,, ще го вземем с нас.

— А как стоят нещата с ударите, които ще възрадват неговия гръб и моята душа?

— Толкова ли е спешно?

— Да, много, сихди! Аз не обичам да задържам онова, което другите трябва да получат, нито минута по-дълго, отколкото е безусловно необходимо, също не и ударите, дето отдавна трябваше да

преминат в негово притежание. Аз трябва да се отърва от тях, защото благоразположението ми ще бъде нарушено, ако се наложи още да ги мъкна с мен!

— Тогава нека побързаме, та колкото се може по-скоро да се освободиш от това тежко бреме!

Заклучих раклата и прибрах ключа. Когато пристъпихме после към Сефира и светлината, паднала върху него, забелязах от дясната страна на лицето му една дамба, започнала вече да подпухва. Беше резултат от удара, с който Халеф преди малко бе отговорил на изкряканото проклятие. Отвързахме го от прътите и му освободихме краката, но свързахме лактите му така здраво зад гърба, че се намираше изцяло в ръцете ни, макар че сега можеше да върви. После се качихме горе. Той вървеше, без да се противи, но и без дума да каже. Клокочещата в него ярост сякаш го задушаваше. Горе на открито неговото лице въздействаше съвсем различно отколкото долу при мъждивата светлина на малката лампа. Към стария, обезобразяващ белег от лявата страна се бе добавил бързо нарастващият и оцветен в тъмно оток от другата страна. Към това дългата разчорлена брада, заплашителният поглед на единственото, налято с кръв око и силно провисналата долна устна. Тръпки ме побиха, като видях това толкова отблъскващо лице.

Персиецът поиска да тръгне надолу. Аз му заповядах да седне, което той стори мълком, но с поглед, който щеше да ме унищожи, ако зависеше от притежателя на окото.

— Нека затворим входа — казах на Халеф.

— С какво? — попита той.

— С тухлите, които лежат тук.

Като чу тези думи, Сефира се прокашля подигравателно. В отговор на присмеха аз продължих:

— Това е лесно, ако човек познава нещата. Нали се сещаш за онзи пергамент, драги Халеф, който взех от Педер-и-Бахарат, прочетох и отново пъгнах в джоба му?

— Да, сихди.

— Той съдържаше една рисунка, отнасяща се до този вход. Едва ли е за вярване колко неимоверно глупави са всички тези хора! Тази рисунка ми издаде тайната. Пътят отдолу дотук беше точно отбелязан и прерисуван също шрифтът, по който може да се разпознае

последната, затваряща тухла. Това беше вавилонски клинопис, който аз умея малко да чета. Ето защо бе лесно да си впечатам знаците в паметта, така че да не ги забравя. Но тези хора не разбират нищо от този език и тази писменост и трябва да си помагат с рисунката на тухлата. Въпросните знаци съставят думите: „... ромен 'а. Иллан ит тат кабад бад 'а. Ил-лан...“ Сега ще видя коя тухла съдържа тези думи.

Тухлите бяха така грижливо сложени по реда им, че бе необходим само един поглед да мярна върната. Посочих я и продължих:

— Ето къде я виждам. Тя съдържа знаците, които ми бяха издадени от непростимата и непонятна непредпазливост на Педер-и-Бахарат, и значи тя се вмъква последна. От това следва, че трябва да започна с тухлите, които лежат от срещуположната страна.

— Аллах да разкъса оня безразсъден никаквец! — изскърца зъби Сефира. — А теб ще проклинам до...

Останалите думи преглътна, защото Халеф измъкна камшика и замахна за удар.

— За теб е щастие, че погълна сибла^[288], който се канеше да изречеш, обратно към нечистотията, изпълваща твоята вътрешност! — каза той. — Иначе щях да те принудя да го сториш ей с този камшик. Да ти помогна ли, сихди, да натъкмиш тухлите?

— Не. — заявих. — С тази работа ще се заема сам. Така ще ми е по-лесно и ще върви по-бързо отколкото с твоя помощ.

Като оглеждах рязкото, зигзагообразно очертание на входа с неравномерни, навсякъде рушащи се ръбове и поставих отдолу нагоре една върху друга тухлите, не ми беше трудно да запълня отвора за толкова кратко време, сякаш често вече бях вършил тази работа. Като наместих затварящата тухла, за непосветения навярно щеше да е невъзможно да отгатне при оглеждане на зида, че зад това място има скрита галерия. Отделните фрагменти пасваха така точно помежду си, като че ръка не ги беше докосвала от строежа на Вавилонската кула. Хората, открили ходника и възстановили затварянето, явно са работили много предпазливо и старателно.

Колкото мен удовлетвори успешната работа, толкова Сефира бе изпълнен с ярост. Видях въпреки гъстия мустак, че устните му треперят от яд. Той на драго сърце щеше да даде с подобаващи думи простор на това чувство, но хаджията все още държеше камшика в

ръка, и страхът от тази Омм ес Сефа^[289], както обичаше да го нарича Халеф, го принуди да си затрае.

Сега беше време да напуснем височината и заслизахме надолу. Халеф вървеше отпред, аз отзад. Сефира крачеше по средата, наблюдаван зорко от мен. Когато стигнахме при войниците, новият бинбаши стана от мястото си и ми докладва:

— Ефенди, пратеникът отдавна замина за Хиле, като съм му заповядал да препуска с максимална бързина. Бива ли сега да наредя да докарат конете?

— Да. Аз междуременно ще отида да доведа мъжа, който ни придружи през нощта.

— Няма ли да е по-добре да пратя някой друг?

— Не, няма да го намери.

Тръгнах сам, защото не смятах за уместно и още хора освен него да научат мястото, откъдето се бях вмъкнал с камерхера в кулата. Когато отидох там, войникът лежеше на мекия куп и спеше. Аз го събудих и му заповядах да ме последва. Търкайки очи, той се запуска след мен с препъване, лазене на четири крака и свличане по гръб. Умишлено не го поведох към равнината, а го помъкнах през останки от зидове и купища развалини, додето в съненото си състояние съвсем обърка посоката. Когато оставихме руините зад себе си, спря и погледна назад.

— Тоя обратен път беше лош, ефенди. Пътят през нощта беше по-добър. А там беше тъмно, дълго време не чувах и виждах нищо и накрая съм заспал. Къде бяхме всъщност?

— Би трябвало да знаеш! — отвърнах аз, доволен от успеха на хитростта.

— Не знам. Сега драпахме през такава бъркотия от стари боклуци, че не бих открил мястото, където спях.

— Никой няма да ти възложи да го търсиш, така че се успокой. Хайде да вървим!

Когато видяхме асакерите, разбрах че преди да сме стигнали при тях, ще се е случило нещо необичайно. Ускорих крачки. Забелязвайки ме, войниците отвориха кръга. Халеф тръгна насреща ми и извика:

— Сихди, представи си, келемето поиска да удуши кол агаси, дете сега е бинбаши!

— Кое келеме? Сефира?

— Да.

— Но как му е дошло на ума? Та той беше вързан и ръката му е ранена!

— С това раняване работата не стои толкова зле, както си мислехме. Той добре може да си движи пръстите.

— Но ръцете му бяха вързани на гърба, а при това положение едно такова нападение по мое мнение е напълно невъзможно!

— Сихди, те вече не му бяха на гърба.

— Че къде?

— Бяха свободни.

— Тогава ти пак си извършил някое от твоите своеволия. Халеф, Халеф, ти никога няма да се промениш!

— Ох, сихди, не пожелавай да стана друг! Та нали цялото ми сърце принадлежи на теб и ако това не бива да стане така, то ще трябва да те лиша от любовта и приятелството си, които красят и моя, и твоя живот. Моля те да повярваш, че аз съм си точно такъв, какъвто трябва да бъда. Ако смяташ, че съм извършил грешка, то се лъжеш.

— Но ти очевидно си освободил ръцете на главатаря на престъпниците?

— Само за миг.

— Защо?

— Искях да отмъстя за теб.

— Било е погрешно. Знаеш какво мисля за отмъщението. Един християнин никога не си отмъщава.

— Тогава няма да говоря за отмъщение, а за наказание.

— Ако някой човек трябва да бъде наказан заради мен, то аз мога да определя това, не ти. За какво всъщност искаше да го накажеш?

— Задето те е вързал там горе в хабса така сгърбен. Това трябва да ти е причинявало болки, които аз исках сега да го накарам и той да почувства. Ще се съгласиш, че си го е заслужил!

— Признавам, само че не биваше да действаш без мое разрешение.

— Ти отсъства твърде дълго, а в мен напираше желанието час по-скоро да засвидетелствам благодарността си на твоя мъчител. Ето защо наредих да му развържат ръцете от гърба, за да го вържа точно както той теб е бил стегнал. Идеята беше добра, няма как да не я одобриш.

— Това е твое мнение, не мое. Та му развързахте значи ръцете и той веднага ги е пуснал в употреба?

— Действително. Диването му с диване не притежаваше достатъчно присъствие на духа, за да съзнае, че това му е забранено. Раншният кол агаси и сегашен бинбаши му каза при освобождаването на ръцете няколко думи, които повдигнаха у него омразни чувства. Той вкопчи пръсти в гърлото на нашия спътник, събори го на земята и така му притисна жилите, че лицето му прие боята на Бурната ел Кастар^[290], с каквито европейците удължават главите си при големи празници. Хвана ни голям страх за нападнатия, който искаше да напусне удобствата на своето земно съществуване. Сефира се беше заловил за него здраво като някоя пустинна бълха, впила се в пръста на босия странник. На няколко мъже се отвори доста работа, докато го изтръгнат въпреки ранената му ръка. Той беше веднага вързан, както бях възнамерявал. Изразите, които чухме от него, не мога да ти предам. Той и сега още ругае с пълно гърло. Чуваш ли го? Хайде ела нататък! Надявам се, че ще ми позволиш най-сетне да му разясня своята гледна точка, но не относно неговата гледна точка, а по чувствителните точки, на които седи; Крайно време му е да узнае, че най-приятни са усещанията, възприемани именно от споменатото място.

Халеф съпътстваше думите си с изразителни жестове, за да ми разясни нагледно дълбокия им смисъл, и крачеше пред мен към мястото, където седеше Сефира. Този беше вързан в такава прегъната поза, че човек би помислил, че не може да си поеме дъх. Но въпреки това той ревеше като неразумно същество и бълваше проклетия и закани — едните направо възмутителни, а другите при неговото безпомощно състояние смехотворни. Като ме съгледа, извиси глас до фалцет и ми закрещя „благопожелания“, които буквално ме отхвърлиха назад. Избилата по устните пяна и кръвясалото око придаваха на и бездруго противното му лице скотски израз. Пред себе си нямах човек, а някакво неизразимо низко, вулгарно създание, с което трябваше да се отнеса по подобаващ начин.

— Халеф, налагай го, докато млъкне! — извиках негодуващо. — Налагай го, където завърнеш!

— Хамдулиллах! — изликува Халеф. — Най-сетне, сихди, ти дойде акълът! Твоята заповед ме изпълва с неземно блаженство. Аз

така ще му насека нишката на речта, че няма да може да намери разхвърчалите се парчетии и с най-силната наддара^[291]!

Едва го беше казал и ударите заплющяха толкова плътно и крепко, че налаганият издаваше вече не гневни, а жалобни звуци, но Халеф не престана, докато не замлъкнаха и те. После ме попита, милвайки любвеобилно камшика:

— Да продължа ли с това убедително обяснение, или е достатъчно?

— Достатъчно е!

— Но само засега, само временно, това те моля!

— И аз го изисквам! — намеси се Амуд Махули. — Погледни, ефенди, как ме подреди! Той имаше твърдото намерение да ме удуши, лежах под него като някое агне под ноктите на пантерата и ако това още не е достатъчна причина за най-голяма строгост, то неговите хулещи Аллах слова трябва да пуснат камшика в движение, докато легне мъртъв на земята!

При тези думи той ми показва раздърпаната си коса, разкъсаната униформа и изподраното гърло, което още кървеше.

— Де да бях успял да те удуша, презрян помагач на едно проклето християнско куче! — изсъска Сефира.

Халеф мигновено замахна, угости го с още няколко удара и му се сопна:

— Да мълчиш, злодей! Такива думи ние не търпим!

Въпреки че се кривеше от болка, персиецът му ревна:

— Нищо не можеш да ми заповядваш! Ти си едно вонящо псе и мястото ти заедно с твоя трижди проклет ефенди е там, където гният мършите. Вие сте родени като свине, презирани сте като свине и като нечисти свине ще свършите!

Халеф тутакси замахна пак с камшика. Аз улових здраво ръката му.

— Почакай малко! Ще опитам с добро. Вярно, знам, че всяка дума ще е напразна, но искам да мога да си кажа, че не съм пропуснал нищо за спасението на неговата душа.

— Спасението на моята душа? — надсмя се персиецът. — Какво ти влиза в работата моята душа! Нека се пръждосва накъдето си ще, все ми е тая. Да не би да се каниш да ми приказваш за вечния живот, за рая и пъкъла? Хич не се захващай с подобни дивотии. Всичко, което

казват за тия неща Мохамед и вашият Христос, е смехотворно, защото след смъртта всичко свършва.

— Ти си един заслепен човек, към когото аз...

— Всичко свършва! — повтори той, прекъсвайки ме.

— ... един заслепен човек — продължих, — към когото аз изпитвам...

— Всичко, всичко свършва! — извика той отново.

— ... към когото аз изпитвам състра...

— Всичко свършва, всичко, всичко, всичко! — изрева с цялата сила на гласа си. — И това е голямо щастие за вас, най-презрени от всички кучета! Заради вас бих желал то да не свършваше. Вие щяхте да бъдете прокълнати, както никой още не е бил проклеван. В отвъдното щеше да ви...

Сега последваха проклетия, които не могат да бъдат възпроизведени. Понесох ги, защото съзнах, че щеше да е не само безполезно, но и смешно да проявяваш все още съчувствие към него. Когато избълва гнева си, той заплю мен и Халеф като най-близкостоящи до него и заключи с думите:

— Така, както сега, би трябвало да бъдете оплювани и презирани от всички хора и през цялата вечност!

Не обърнах внимание на по-нататъшните му хули, а отвърнах:

— Сега ще постъпим с теб съгласно собственото ти гледище: със смъртта всичко свършва. Щом в отвъдния живот за теб няма наказание, то в земния не бива да пропуснем нито миг да ти отдадем каквото заслужаваш. Преди това обаче искам да те запитам къде са трупите на избитите членове на Карван-и-Пишкхидмет Баши?

Той не отговори и след като повторих въпроса. Отправих го към пленените гхазаи, но със същия неуспех. Ето защо се обърнах към онзи, когото смятах за техен предводител, понеже той бе прибирал парите от оценката на отделните предмети от плячката, неговият единствен отговор се състоеше в една оскърбително-подигравателна гримаса.

— Ще наредя да ти отворят устата с камшика! — заплаших.

— Посмей само! — извика оня. — Ние сме свободни бедуини и не позволяваме да ни удрят. Освен това сме честни хора и не знаем защо ни плениха и вързаха!

— Честни хора? А пък се представяте за солаиб! И седяхте там при огньовете и се пазаряхте при всяко отделно парче относно възнаграждението ви за убийството!

— Това е лъжа!

— Аз ви наблюдавах и чух, това е достатъчно! Та кажи къде са трупите?

— Не знам нищо за никакви си трунове! Ако има трунове, търси си ги сам!

По подигравателната му физиономия можеше да се различи убеждението, че няма да ги намерим. Ето защо отвърнах:

— Ще ти докажа, че е много лесно да ги открия, но тогава въпреки всичко ще те принудя да ми кажеш къде сте ги замъкнали. Камшикът ще те направи разговорлив!

— Няма да посмееш да го извършиш! Цялото ми племе ще си излее гнева върху теб и ще ти въздаде сто удара за всеки един!

— Нареди да го пердашат, нареди да го пердашат! — викна ми бинбашията. — Преди туй обаче позволи Сефира да получи каквото му се подобава!

— Нямам нищо против, но очаквам, че ще спазите едно условие, което непременно трябва да поставя.

— И то е?

— Бийте го, колкото си щете, но само не до смърт! Ние трябва да го предадем на пашата, а съм убеден, че той ще си вземе обратно утвърдението за повишението ти в чин, ако не го получи жив.

Това предупреждение имаше за цел да предпази израждането на наказанието в изстъпление или жестокост. И офицерът побърза да даде уверението:

— Бъди спокоен, ефенди! Да бъде бит до смърт, за този негодяй ще е незаслужено благодеяние. Толкова кратко неговото наказание не може да бъде. Но ти знаеш, че в махкеми той поиска бастонадата за теб, така че сега самият трябва да я получи. Разрешаваш, нали?

— Да.

— Само бастонадата? — попита Халеф. — Аз мислех, че моят курбач ще говори с него! Ох, сихди, ако знаеше колко е голяма болката на разочарованието, което ми причиняваш! Мислех си, че ще мога веднъж ей така от дън душа да размахам моя курбач, а сега ще трябва да се задоволя с малкото мизерни удара, които изобщо не могат да го

заситят! Ако оставяш големите си обещания да бъдат следвани от такива малки изпълнения, то ще съм принуден да те сметна за някоя голяма, ама празна кесия, с която нищо не можеш да захванеш... накъде се каниш да вървиш, сихди? — прекъсна се той бързо, като видя, че се готвя да тръгна.

— Искам да потърся трупове на избитите. Това е една хуманна задача, а не работа за паплач.

— Вземи ме с теб! Ние трябва да докажем на Сефира и гхазаи, че хич не се нуждаем от техните сведения, а самите сме си достатъчно умни да научим каквото искаме. Погледни! Аз затъквам курбача в пояса и следователно се отказвам да изпиша по гърба на Сефира свидетелството за неговото морално падение. Раншният кол агаси и сегашен бинбаши все ще съумее да се погрижи да не му бъде дадено по-малко, отколкото е редно.

Казах на Амуд Махули, че сега се отдалечаваме, но скоро ще се върнем. Той междувременно може да поговори със Сефира с „езика на тоягата“. После се качихме на конете и потеглихме.

Вярно, мисълта, че можех да се осведомя от пишкхидмет баши беше близо до ума, но той едва ли щеше да може да ми даде определен отговор, тъй като не познаваше местността. Нападението се бе състояло през нощта, а къде бяха замъкнати трупове, това беше въпрос, на който нямаше да е в състояние да отговори. Сметнах за най-добре да се осланям на самия себе си. Халеф също можеше да ми е малко полезен, защото не беше следотърсач. Бях го взел със себе си, за да го отдалеча от мястото на пердаха.

Като яздехме покрай руините в северна посока, откъдето бяхме дошли, аз непрестанно оглеждах земята, за да откроя следите на кервана. Намирах ту нашите, ту други, но не тези, които търсех. После поехме на изток, пресичайки дирята на контрабандистите, която идваше откъм канала, и отново се натъкнахме на отпечатъците от Карван-и-Пишкхидмет Баши. Сега ми беше ясно, че нападението се е състояло не тук на север, а южно от сегашния ни бивак. Керванът е бил преведен от Сефира през мястото, където се намираха подземните помещения. Щеше да е, наистина, много непредпазливо от негова страна да се нахвърли върху него точно там, защото би трябвало да си каже, че при всички случаи ще останат следи. И тъй, обърнахме конете и ги подкарахме обратно.

Когато приближихме лагерния плац, предводителят на бедуините ни подвикна подигравателно:

— Ее, къде лежат убитите, които търсихте? Вашата голяма мъдрост сигурно ви ги е посочила!

Той следователно беше отгатнал намерението ни и мислеше, че след тази напразна езда ще слезем от конете и ще останем тук. Аз не отговорих, но на дребния хаджи беше невъзможно да премълчи. Той му подхвърли на минаване закана:

— Идваме само за да ти кажем, че за всеки намерен мъртвец ще получиш при връщането ни пет удара по ходилата!

Така беше, както си го бях помислил. Следите на кервана водеха оттук нататък и съвпадаха с тези на връщащите се разбойници. След приблизително пет минути престанаха и ние се намерихме на обилно напоеното с кръв място на нападението. Тук имаше, наистина, дълбоки отпечатъци от крака и копита, но почвата не беше изпотъпкана и разровена, както е неизбежно при битка. Персийците се бяха оставили да бъдат изклани без съпротива — страхливи хора, които бяха притежавали също толкова малко смелост като своя господар.

Мястото лежеше на приблизително двеста метра от стръмно изкачващите се тук руини и водещите нататък стъпки се бяха отпечатали толкова дълбоко, че казах на Халеф:

— Труповете са отнесени там зад зидовете.

— По какво съдиш? — попита той.

— Ако отидеш без товар дотам, отпечатъците ти ще бъдат много по-слаби от тези. Стъпките са по-дълбоки, защото негодяите са носили мъртвите.

— Ще ги намерим ли?

— Разбира се. Мъртъвците не са духове да изчезнат безследно. Ела!

Отсреща видяхме, че дирите свършваха при струпани на висок куп тухли до един зид, чиито отделни камъни още бяха свързани с асфалтов кит. Поради разстоянието ние преди малко не бяхме могли да го отличим от зидовете. Слязохме и веднага щом отстранихме малко трошляк, открихме едно широко, но само на половината на човешки ръст високо отверстие, което водеше полегато надолу към вътрешността на зидарията. Пропълзях вътре и усетих силен мирис на гнилота и същевременно онзи лъх, който не можеш да сбъркаш и който

сочи за наличието на трупове дори когато смъртта е настъпила едва преди броени часове.

Като се прибутвах напред, предпазливо опипвайки на всички страни, забелязах, че таванът продължава в хоризонтална посока, докато подът слизаше и по този начин галерията ставаше все по-висока. Придвижвах се по пясък. Стените и таванът бяха гладки, не напипвах никакви фуги между отделните камъни. Ако този факт се обясняваше с асфалтов слой, то така наречената от мен галерия трябва да е била канал, който е имал за цел да снабдява вътрешността на Бирс Нимруд с вода от някогашното корито на Ефрат. Навяваният от западния вятър пясък лека-лека е издигнал дъното и почти засипал излаза на канала. Така си обяснявах наличието на пясък във вътрешността, който все повече намаляваше с проникването ми навътре, така че скоро вече не бе необходимо да пълзя и можех да ходя изправен.

Бях изминал може би четирийсет метра, когато пясъкът свърши и аз стоях върху гладко асфалтирано дъно. Кракът ми се натъкна на някакъв предмет. Наведох се да го проуча и напипах голо човешко тяло. Тогава се сетих, че все още имам у себе си свещ и също кибритат^[292].

Запалих я и сега видях единайсетимата персийци, на които негодяите не бяха оставили и една-единствена дреха, да лежат струпани един върху друг. Бях свикнал на подобни картини, но трябва все пак да призная, че ме побиха тръпки на ужас. Историята на това място навярно също внасяше своя дял. Стоях в един засипан канал на Вавилонската кула пред голи, окървавени трупове, които с изцъклените си мъртви очи и хлътнали страни предлагаха страховита гледка, още повече при оскъдното осветление. Трептенето на светлината създаваше илюзорни, призрачни движения, а непознатата част на канала отвъд труповете Сякаш бе оживена от хиляди танцуващи или стрелкащи се едно през друго неясни същества. Към това се добавяше тежката, потискаща миризма на плесен, която колкото по-нататък отивах, толкова по-противна ставаше. Тази смрад не произхождаше от персите, те доскоро бяха още живи. Трябваше да знам на каква причина се дължеше и се изкатерих по мъртвите, понеже край тях нямаше място за минаване. Продължих нататък.

Тогава всъщност разбрах, че се намирам в истински масов гроб. Тук лежах множество черепи, кости и други човешки останки. На

всяка крачка се натъквах на тях, докато стигнах едно място, където таванът се бе срутил и не можех да продължа. Поех обратно. Гхзаи бяха донесли своите жертви тук. Тази ужасна погребална камера им беше известна и те следователно често бяха идвали тук, за да поверят на това потайно място следите и уликите на своите деяния. Не беше за чудене, че реших да приведа заканата на Халеф в изпълнение!

Когато ме видя след известно време да се измъквам от мрачната дупка, той зяпна шокирано и възкликна:

— Как изглеждаш само, сихди! Ако лицето ти не беше толкова загоряло от слънцето, щях да кажа, че си блед като мъртвец. Намери ли убитите?

— От тях ли си толкоз уплашен?

— Аз не се боя от живите, та камо ли от мъртвите! Ужасната миризма там долу е виновна да изглеждам така изтощен.

— Какво откри? Разказвай!

— Сега не. Трябва веднага да доставя на бедуините една голяма радост.

— Каква?

— Не питай, ела!

Възседнахме отново и яздихме до бивачното място. Старият гхзаи, изглежда, бе напълно убеден в безполезността на нашето издирване, защото още не бях скочил от седлото, и ме запита ехидно:

— Води ли ви Аллах по верния път? физиономията ти е толкова щастлива, че знам — сега ще получа ударите. Как само се радвам!

Не отговорих, а се обърнах към Халеф:

— Колко удара му обеща?

— По пет за всеки мъртвец, значи петдесет и пет — отговори хаджията.

— Веднага ще ги получи. А след него на всеки от хората му да бъдат стоварени по трийсет здрави удара, ходилата им да разцъфнат!

Тогава старият кресна:

— Да не сте посмели да ни докоснете! Къде са мъртъвците, които сме били убили?... Покажи ни ги!

— Намерихме ги в руините, при останките на онези, които по-рано са били погубени от вас! — отвърнах.

— Твоята проклета уста е родно място на лъжата, а безумният ти мозък крои неистини, които...

По-нататък не продължи, а прекъсна думите си с крясък. Изпаднал накрая в изблик на гняв, бях измъкнал камшика от пояса на дребния хаджи и бях шибнал безсрамника с такъв удар през лицето, че то тутакси цъфна и кръвта потече по страните му.

— Хамдулиллах, моят сихди се вразуми! — възликува Халеф. — Има само един език, с който човек може да общува с такива тепегьози, това е езикът на камшика — по-ясен, по-убедителен и по-проникновен от всяко друго наречие. Сихди, ти сега изрече най-красивата дума, откак те познавам. Тя съдържа истинската мъдрост, която се извисява над всички останали познания и учеността на земята! Да се заема ли с ощастливяващото продължение на това благотворно начало?

— Да. Ето ти символа на властта, която ти поверявам — отговорих, като му върнах камшика. — Аз не съм привърженик на суровите наказания, но тези кучета хилядократно са заслужили да им бъде оцавена кожата. Стариат да получи своите петдесет и пет удара и всеки друг по трийсет и ако някой се позове на факта, че като свободен бедуин не бива да бъде бит, започваш да му ги отброяваш отначало! Чуваш ли, Халеф?

— Дали чувам, сихди? Чувам го така ясно, сякаш си ми го изсвирил с някой десет мили дълъг нафир^[293] и някоя още двацет пъти по-дълга зурна^[294] в ушите! Ще видиш колко точно ще изпълня желанието ти!

— Аз няма да присъствам, а ще тръгна с коня да пресрещна пашата.

— Жалко, много жалко! Ама знам си, ти хубаво можеш да отреждаш такива наказания, но да присъстваш не желаш. Можеш обаче съвсем спокойно да се отдалечиш, защото изпълнението се намира в най-добрите ръце!

Бях убеден в истинността на тези думи също както в това, че бинбашията чудесно се бе възползвал от отсъствието ни да се занимава със Сефира, защото този лежеше сега с потрепващи крайници на земята като свит на кълбо таралеж и издаваше почти непрекъснато скимтене. Сега чувстваше онова, което не бе искал да признае — началото на предречения наказателен съд. Амух Махули сигурно мислеше, че ме е жал за бития негодник, защото попита:

— Лицето ти е толкова сериозно и строго, ефенди. Може би смяташ, че сме били твърде щедри с бастонадата към него?

— Не, бинбаши, не смятам. Но когато видя някого, който бива наричан човек, наистина, но не е, това ми причинява горчива болка. Погледни го само! Този мъж също е бил създаден, за да бъде Божие подобие. Но какво е станало с този образ на Всемогъщия и Вселюбеция? Най-нисшата и грозна твар не въздейства така отблъскващо както едно такова противно създание, което също като нас носи в себе си призванието да сподели Божието небе.

— Той никога няма да го достигне, никога, никога! Та нали чу думите от устата му, при които твоето ухо сигурно те е заболяло също така както мен моето. След като бяхте тръгнали и ние го натъквихме в положение за бастонада, чухме слова, по-безбожни от които не могат да бъдат намислени дори в Геената. Този мъж е изгубен за цялата вечност. Ако съм чул право, ти сега имаш намерение да яздиш към пашата?

— Да. Не мога да остана тук и да стана свидетел на новия пердах.

— Ще му доложиш ли какво се случи снощи тук?

— Да.

— Мога ли да заключа от думите ти, че си доволен от мен?

— Ти се прояви като съобразителен и благонадежден офицер и аз много се радвам, че ще мога да кажа това на Осман паша.

— Слава на Аллах, но също и на теб! Бива ли да споделя с теб една мисъл?

— Казвай!

— Аз винаги съм се старал да изпълнявам своя дълг и да бъда добър човек. Често ми е било много тежко, като виждах, че този стремеж ми носи само несгоди, докато други, на които благодарение на Аллах не лежеше на сърце, биваха зачитани преди мен и бързо преуспяваха. Трябваше непрестанно да се боря с моето сърце и фукарлъка си и накрая се помирих, че предопределението ми е било да вървя в живота в тъжната компания на неизпълнени желания. Ти си християнин и следователно няма да се почувстваш докачен, ако ти кажа, че за мен късметът, на който учи нашият ислям, е ужасен. Той омотава своите неразкъсваеми върви около човека, около неговото тяло и неговата душа; държи го здраво на мястото, където го е захвърлил. Нека този си се старее, блъска и се труди с всички сили, нищо няма да му помогне и да му донесе полза; той лежи на земята и не може да се

изправи, защото железният юмрук на късмета, вкопчен в неговия врат, го натиска надолу. Така полека-лека отмират всички желания и надежди; вратата в самия себе си и едно по-добро бъдеще е изгубена и човек се снижава до положение на безволев роб на съдбата, която го тегли напред-назад с неразкъсваеми сиджими като фигурите в някой Карагъоз оюну^[295]. Успяваш ли да вникнеш в мисълта, ефенди?

— Много добре.

— Една такава сянка бях до днес аз. Чувствах юмука, който ме държеше надолу, и не можех нищо да сторя. Бях скъсал с живота и приковал своите възжеления, своите желания в най-дълбоката си вътрешност. Знаех, че за мен няма вече упование, няма смисъл, няма цел. Но ето че дойде ти и всичко неочаквано стана другояче. За мен изгря слънце и се събудиха хиляди цветя и цветове. Почувствах, че не съм мъртъв, а живея. Ти ме освободи от робството; ти... о, ефенди, не знам как да се изразя. Най-добре ще е да кажа, ти победи моя късмет и го направи завинаги безвреден за мен. Грях ли е, дето така мисля и говоря?

— Не. Късмет няма. Аллах не е тиранин, който потиска своите поданици, а любящ отец, който има не роби, а чада и те волно и радостно могат да избират своите пътища.

— Това ли е учението на твоята вяра, на твоето християнство?

— Да.

— Тогава вие християните сте по-щастливи от нас! Трябва да ти направя едно признание, но те моля да ми повярваш, че не искам да те лаская! Представи си една далечна страна в Юга, където има само черни хора! Ти си бил много години там и през това време също си станал черен. Живееш като черен, ядеш и пиеш като черен, мислиш и чувстваш като черен, но дълбоко във вътрешността ти живее съзнанието, че не принадлежиш към тези черни, както и копнежът да се избавиш от това състояние. И ето че ненадейно идва един бял. Целият свят му се диви, не може да го проумее, удивлява се на неговия цвят, на неговата фигура, на походката, на гласа, на словата му. Но на теб той веднага е ясен. Ти го обикваш още от първия миг, сърцето ти бие за него и забелязваш с блаженство, че той те отличава от всички други и се задържа при теб повече отколкото при тях. Чувстваш, че мястото ти е при него, че щастието ти се състои в това да се научиш да мислиш и чувстваш като него. Отдъхваш си след един тежък задух.

Душата ти е облъхната от живот, от една неочаквана пролет и в теб израства с голяма мощ и неотразима сила убеждението, че всичко, живяло като скрит копнеж в твоята душевност, сега ще намери своето изпълнение. Ефенди, схващаш ли какво ти казвам?

— Да.

— Така беше при мен, когато те видях и говорих с теб. Този бял беше ти. Аз размишлявах и се питах откъде идва въздействието, което ми оказва. Не познавах нито твоята вяра, нито народа и отечеството ти. Може би ти не си като другите християни, за които съм слушал, и изобщо си по-различна натура от другите хора, но аз все пак си казвам, че твоите очи, гласът и словото ти, твоите свободни и безстрашни действия и държане са одухотворени и ръководени единствено от религията, която живее не само в сърцето ти, ами озарява и навън също като светлината на някой фанус^[296]. Прав ли съм тук, или не?

— Прав си, че ислямът потиска и помрачава своите следовници, докато християнството е религия на свободата и любовта. Всеки вярващ християнин действа така, както постъпих аз тук и спрямо теб. Истинските християни са такива, както ти ме описа; аз с нищо не превъзхождам някого от тях. А като описа себе си и своята душевност, ти обрисова със затрогваща вяроност изобщо мислещия мюсюлманин. Тук светлина — там мрак; тук любов — там гнет; тук свобода — там потисничество! Ако за теб наистина се е пукнала пролет, то от все сърце ти пожелавам тя да продължи да се развива в теб!

— Ох, ефенди, де само да имаше време да ме учиш на твоята вяра!

— За съжаление, нямам. Но веднага щом отида в Багдад, ще ти пратя част от нашето Свето писание, Китаб ел Ахд едж Шедид^[297]. Неговото съдържание ще стане светило за твоего сърце и светлина за нозете ти по твоите пътища.

— Благодаря ти, ефенди! Колко дълго ще останеш в Хиле?

— Може би ще си тръгнем още днес, а може и едва утре.

— Ако останеш до утре, то сърдечно те моля довечера да бъдеш мой гост. Аз съм беден, наистина, и не мога нищо да ти предложа, но толкова повече мога да получа от теб. Бих желал да поговорим за твоята вяра, за религията на любовта и светлината. Искаш ли да ми окажеш това голямо благоволение?

— Да, с удоволствие. Дори и днес да заминавахме, при това положение пак щях да остана до утре, за да изпълня желанието ти, което сърдечно ме зарадва.

— Ти ме правиш щастлив, ефенди. Това е благодеяние, за което дано Аллах ти се отплати! Позволи да целуна ръката ти!

Той я улови и притегли толкова бързо до устните си, че не успях да му попреча. После се отправи към хората си, на които Халеф тъкмо даваше указания относно отредената бастонада.

Аз потеглих. Как се радвах за Амуд Махули! След големия улов при изтеглянето на рибарската мрежа Спасителя казал на Петър: „Отсега човеци ще ловиш!“ [298]

С каква възвишена и тежка служба е бил удостоен този апостол и колко е лесно всеки истински християнин от своя страна да изпълнява при случай тази чудесна служба в качеството на апостол на небесния учител! Та нали да разпростреш мрежата на любовта е потребност, не само дълг. Необходимо е само човек да следва гласа на сърцето; благословията я изпраща Бог. Тези мисли ме придружаваха по моя път.

Когато бях яздил може би час, насреща ми се зададе конен отряд. Беше Осман паша в съпровод на няколко офицери, подофицери и куриера, който му бяхме пратили. Като стигна до мен, той ми подаде ръка, усмихна ми се и каза на немски:

— Имали сте успех, както чух. Аз веднага се качих на седлото, за да ви изпълня желанието. Нещата в Хиле отидоха толкова далеч, че мога да си позволя да отсъствам няколко часа. Всичко гладко ли протече?

— Ако не гладко, то поне за мое най-пълно удовлетворение. Пленихме цялата шайка.

— Също персиеца, когото наричат Сефира?

— Да.

— Но се иска преди всичко да имаме и доказателства срещу него!

— Толкова убедителни, че той вече получи бастонадата.

— Наредили сте да го бият? Ако беше някой друг, не вие, щях да го питам дали притежава право за това.

— Тук искам веднага да призная, че когато потеглях, хората ни тъкмо възнамеряваха да въздадат бастонадата на петнайсетимата пленени гхазаи.

— На един път петнайсет души? И без съдебно разрешение? Скъпи приятелю, ще можете ли да отговоряте за постъпката си?

— Да отговарям? Ха! Не се намираме в Стамбул, а сред разбойници и убийци, посред население, което въпреки наличните шерият^[299] и Мюлтека ел бухур^[300] все още процедира само по своя обичай: око за око, кръв за кръв. Съдебно разрешение? Как стоят нещата с тукашните съдии, знаете също така добре като мен. Та нали вашето присъствие касае именно тези безобразни порядки. И дали мога да отговарям за постъпката си? — Плеснах длан по пушката си и продължих: — Ето, тук се крие моята отговорност. Който иска да я има, може и ще я получи! Аз трябваше да газя в нравствена мръсотия, която е просто ужасна, и ако съм се отнесъл с нея не като изрядна вещ, а точно като с мръсотия, то това си е мое човешко право. Впрочем, като говоря за „изрядна вещ“, да не пропусна да спомена, че намерих не само мръсотия, но открих и една съкровищница, чиято стойност трябва да се оценява със стотици хиляди.

— Съкровищница? Какво имате предвид?

— Имам предвид думата буквално, а именно една състояща се от няколко помещения хазна, в която са струпани всевъзможни видове контрабандна стока. Има също много пари, накити и скъпоценни камъни.

— Какво говорите? Това ще е навярно складът на контрабандистите?

— Нищо друго.

— Но тогава вие сте намерили находка, нямаща равна на себе си! Как я подхванахте тая работа? Как се случи всичко? Хайде, разказвайте моля ви!

Направих му изчерпателен доклад, но без да споменавам за тайната лига на силлан и отношението ми към тях, нито пък своите сведения, заключения и намерения. Сметнах едно такова съобщение не само за ненужно, но и даже за неразумно, защото можех да имам по-нататъшен успех единствено ако останеше премълчано, че за мен работата на Сенките вече не е пълна тайна. Въпреки това вниманието му нарастваше от минута на минута. Той често ме прекъсваше с израз на удивление. При откриването на единайсетте трупа и костите така живо се постави в моето положение, че самият пребледня, а когато

накрая разказах, че изпълнен с възмущение от това клане съм побързал да се върна и съм дал заповед да наложат убийците, извика:

— Правилно, хер, правилно е било, много правилно, аз самият щях да постъпя по същия начин! Пердах е трябвало да получат тези кучета, здрав пердах, и то веднага! В това отношение сте действали изцяло по мое виждане и ако видя, когато отидем сега там, че по тялото на някого от тези негодяи има място за още един удар, ще си го получи. Този Сефир е истински дявол. На неговата съвест тежи и подведеният санджаки и ви казвам, че няма да се съобразя с никаква международна конвенция и в качеството му на персийски поданик да го изтърва от ръцете си. Много-много няма да му се церемоня. Той ще бъде обесен, та ако ще да беше брат на шах-ин-шаха! Такива изчадия са напуснали човешкия род и трябва да бъдат третираны като бестии. Сега да побързаме да стигнем!

Поисках да отведа генерала най-напред до мястото, откъдето бях слязъл с камерхера. Но той не склони и каза:

— По-напред искам да видя Сефира, гхазайте и контрабандистите. Имам желание да си разменя някоя и друга дума с тях!

По лицето му беше залегнал израз на такава решимост, че не бих заложил и един пиастър за техния живот. Той беше като неумолимо възплъщение на израза „Fitat iuatitia!“^[301]

Когато „по-раншният кол агаси и сегашен бинбаши“ ни видя да идваме, нареди на войниците бързо да се строят. Пашата едва им обърна внимание. Даде знак с ръка за „Остави!“, скочи от коня и пристъпи към Сефира, който вече не беше вързан в сгърчено положение, а беше проснат на земята в цял ръст.

— Кучи син, ти си нападнал Карван-и-Пишкхидмет Баши? — запита го той.

Лицето на запитания имаше такъв оскотял вид, че след първия поглед се извърнах. Чух го да изревава като пощръклял бик:

— Ти самият си кучи син! Бъди проклет!

Тогава пашата заповяда на бинбашията:

— За този отговор да му бъде заплатено. Неговите нозе, както виждам, вече са опитали тоягата. Дайте му още трийсет удара, но не като бастонада!

После се обърна към стария гхазай:

— Ти си нападнал Карван-и-Пишкхидмет Баши?

— Не!

— Още двайсет удара!

Така питаше гхазайте един след друг. Всеки път му беше отговаряно с „Не“ и ето как всеки път прозвучаваше и неговото „Още двайсет удара!“.

След това отпрати към контрабандиста въпроса:

— Вършили ли сте контрабанда?

— Да — признаха всички като от една уста. Предпочетоха откритото признание пред ударите.

Впрочем те и бездруго не можеха да очакват толкова строго наказание като гхазайте.

— Сефира е ваш предводител?

— Да.

— Имате ли определени закони, на които сте длъжни да се подчинявате?

— Да.

— Имате ли право да ми съобщите тези закони?

— Не.

— Какво наказание се следва за едно такова сведение?

— Смърт.

— Тогава чуйте какво ще ви кажа! Вашият предводител е заловен и ще бъде наказан със смърт. Той следователно е безвреден за вас. Известите ли ми законите, ще се застъпя за вас пред съдията. Премълчите ли ги обаче, всеки от вас сега ще получи по петдесет удара, а по-късно възможно най-строгото наказание. Искате ли да ми ги кажете тези закони?

— Да — извикаха всички.

— Цяло щастие за вас! Аз държа на думата си. И ако сте наистина откровени, то аз също имам едно добро известие за вас.

Сега Осман паша ми каза, че вече имал време да се предостави на водителството ми. Не биваше да ни придружава никой освен Халеф. Докато изкачвахме височината — аз с дребния шейх напред, пашата отзад — хаджията ме попита, така че генералът да не чуе:

— Всичко ли му каза, сихди?

— Всичко, което трябваше да знае, иначе нищо. Недей говори за силлан, пръстените и другите тайни!

— Ще се пазя! Любопитен съм дали ще открие входа.

— Аз съм убеден, че няма да намери мястото. За тая цел се искат по-други очи от неговите.

Скоро си показа, че имах право. Когато стигнахме горе и аз казах на Осман паша, че се намира съвсем близо до затвореното сега отворстие, той дълго търси, но без успех. Накрая изгуби търпение.

— Човекът, нагодил тук тухлите, е процедирал изключително грижливо. Не откривам нищо, трябва да ми покажеш мястото.

Сега се обръщаше към мен на „ти“, понеже заради Халеф говореше арабски. За отстраняването на първата тухла си послужих с острието на ножа, вкарвайки го в цепнатината. Другите после можех да вземам с ръка. Слагах ги една до друга така, че при затварянето на отвора да не могат да бъдат разменени. Осман паша наблюдаваше с напрегнатост, която непрекъснато растеше, докато свърших и можа да надникне в ходника.

Бяхме взели със себе си свещи. Понеже те се оказаха недостатъчни на пашата, занесохме после всички намиращи се в нишата лампи долу в помещенията и ги запалихме. Какви очи облеци само офицерът, когато стъпи там и прелетя с бърз поглед всичко, което бе наместено в тях! Вече изобщо не излезе от удивлението.

— Прав беше! — призна. — Тук е струпано огромно състояние. Кой би го помислил!

— Един го е знаел — забелязах аз.

— Кой?

— Моят стар бинбаши от Багдад, за когото ти разказах.

— Да, правилно! Трябва строго да го накажем.

— Да го накажете? Защо?

— Защото не е донесъл на властите за този склад.

— Дозорца не е можел да го стори, тъй като се е обрекъл с клетва да мълчи. Вместо наказание той заслужава по-скоро високо възнаграждение, защото единствено на него дължим откриването на това място. Най-малкото, но наистина най-малкото, което сме длъжни да направим, е да му възстановим сумата, която Сефира му е взел чрез изнудване.

— На колко е възлизала?

— Не знам. Той не ми я каза, а аз сметнах за неучтиво да го питам.

— Значи действително възнаграждение вместо наказание?

— Да. Ще ти разкажа, без негово разрешение, наистина, неговото вълнуващо, злощастно минало. Тогава ще разбереш моето застъпничество и съчувствието ми към него. Той е бил християнин и станал офицер на падишаха, защото...

— Добре, достатъчно засега — прекъсна ме Осман, долавяйки възнамеряваното от мен сравнение. — След това ще ме осведомиш подробно. Сега ми стига, че се застъпваш за него. Ти прехвърляш на него заслугата за откриването на това място, но ти самият си човекът, на когото го дължим. Аз следователно ще взема под внимание твоето приятелство и усилията ти за него, както ти желаеш и го заслужаваш. Но за възстановяването на неговата загуба се нуждаем от пари. Не каза ли, че имало и такива?

— Да, там, в раклата. Ела, моля!

Извадих ключа и я отворих. Това беше мигът, когато смайването на генерала стигна връхната си точка. Мина доста време, преди да съумее спокойно да разгледа и проучи съдържанието на стария сандък. Той оцени най-напред парите. Сумата беше много висока. После се зае с накитите и камъните.

— Не мога достатъчно да се надивя! — извика. — Тоя Сефир трябва да е бил убеден, че откриването на това място е абсолютно невъзможно. Нямах си понятие, че контрабандата се върти с такъв широк размах и че е толкова доходен занаят. Бих желал да знам дали мошеникът е трупал тук цялото си състояние, или има и още такива хранилища!

— Може би ще научим нещо по въпроса от някого от пленените контрабандисти. Не мисля, че Сефира е единственият „предприемач“ от този сорт. Вестителят, когото той вчера, или по-точно снощи, изпрати до санджаки, вероятно също е вземал участие. Може би компанията е оглавявана от инвеститори и високопоставени хора. Аз си имам моите предположения.

— Които ще те помоля да споделиш с мен. Колко добре, че никой освен вас не е намерил това място! Той нямаше да каже нищо. Изкушението да си присвоиш тези неща е почти непреодолимо!

— За нас не! — вметна Халеф. — Позволявам си само съвсем късата забележка как би се зарадвала Ханнех, щастието на моя живот и

най-велелепната роза сред всички цветове на цветното царство, на гривната, дете лежи там до дясната ти ръка. Нека ти каже сихдито!

— Коя гривна? Тази? — попита пашата.

— Да.

— Ханнех се казва повелителката на твоя харем?

— Да. Тя е блаженството на моите очи, душата на моето тяло, слънцето на моите дни...

Халеф продължи още известно време да разяснява с поетични изрази на пашата, че Ханнех е най-изрядната и несравнима от всички жени. Тогава Осман паша му подаде гривната.

— Ето. Тя е твоя собственост, скъпи хаджи Халеф. Вземи я, за да й се наслади блясъкът на нейните очи. Не възразявай! Уверявам те, че имам право да ти я дам! Всичко, което се намира тук, принадлежи на падишаха, чийто представител съм аз. Мога да се разпореждам както ми е угодно. Та нали са ви известни порядките. Пътят до Стамбул е дълъг и каквото подаря тук на някого, който заслужава, не е нужно пътем да изчезне в джобовете на съвсем непричастни люде.

Осман имаше право. Халеф също не се възпротиви. Той по-скоро пхна много чевръсто гривната в джоба и после оправи тази прекалено бърза готовност с най-пламенни благодарствени изрази. Пашата ме подкани да си взема и аз нещо за спомен, но аз не го сторих. Че бях взел двойния портрет, премълчах, тъй като трябваше да изтъкна причините. Аз не го считах за собственост на падишаха, а за временно безстопанствена вещ. Той изобразяваше мой приятел, когото се надявах да срещна в Персия, и ето защо изобщо не ми хрумна да сметна тайното присвояване за кражба.

Сега обърнах внимание на пашата и върху счетоводството на Сефира. Той изрази удивление и запрелиства внимателно записките. Те водеха началото си, както вече казах, години назад. Внезапно той спря, взря се по-остро в страницата, която тъкмо беше отгърнал, и каза:

— Наистина е така, сякаш ми се напомня, че трябва да му възстановя загубата. Тук е отбелязана датата, неговото име и също сумата. Това сметководство всъщност е една неимоверна наглост от страна на Сефира! Пет хиляди персийски тумана е вписаната тук сума. Какво да правя?

— Искаш ли да ме изслушаш, хазретин?

— Да, ако не продължи дълго.

— Ще се изкажа кратко, но считам за наложително сега да ти съобщя каквото имам да ти казвам за него.

Направих резюме на онова, което Дозорца ни беше разказал онази вечер на покрива, и се постарях да настроя пашата възможно по-благоклонно. Удаде ми се да постигна целта си, защото, когато свърших с изложението си, Осман паша ми се усмихна радушно.

— Отново пак същият Кара Бен Немзи! Ти дълбоко ме развълнува. Твоят стар, достопочтен приятел не само ще си получи насила изтръгнатото, но аз и в друго отношение ще помисля за него и ще го обсъдя с пашата на Багдад. Сумата е тук. Веднага ще ти я дам, но златото е тежко. Сигурно няма да можеш да го мъкнеш със себе си?

— Да го мъкна? Защо не? Та нали имаме коне. И даже целия сандък да ни дадеш, като нищо ще го вземем. Опитай само! Тук има достатъчно ленено сукно, в което можем да го загърнем. На часа ще стъкмя бохчата.

Ще се изразя накратко. В рамките на няколко минути петте хиляди тумана бяха изброени и загънати, а генералът, когото усърдието на Халеф развличаше, ме прикани спокойно да го уведомя, ако сумата е била различна от тази, вписана в книгата. После продължи:

— Аз ще разчистя всичко тук и ще наредя да се започне още днес. После ще направим с помощта на барутен заряд мястото непроходимо, та да не могат да се загнездят отново тук такива нощни птици. Контрабандистката шайка също ще разбия — не с барут, което означава строгост, а с доброта, която същевременно е и благоразумие, както по-късно ще чуеш. Дупката, през която сте пропъзели, също трябва да бъде затрупана. Сега да отидем отново на дневна светлина! Трябва да си свърша добросъвестно работата. Ти ми даде отвеса за тая цел: Кръв за кръв!

Дали пашата беше изразил с тези думи моето становище, сега не ме интересуваше. Бях му предал всичко и с голямо задоволство отстъпих ръководството.

---

[276] Иса Бен Мариям — Исус, синът на Мария — б. нем. изд. ↑

[277] Шекем-и-Херабе — Утроба на руините — б. а. ↑

[278] брош (бот.) — *Rubia tinctorum*, сафлор (бот.) — *Carthamus tinctorius*, гюлаб — розова вода, етр-и-гюл — розово масло — б. а. ↑

[279] азафоеида (от лат.) — буквално „воняща смола“, използва се във ветеринарната медицина при колики и спазми — б. пр. ↑

[280] сиххр — магия, тайна — б. а. ↑

[281] магия, магическо изкуство — б. а. ↑

[282] джаухарджи — ювелир — б. а. ↑

[283] сувари — гривна, браслет — б. а. ↑

[284] алмаз — диамант, сумурруд — смарагд, якут — рубин, фируза — тюркоази — б. а. ↑

[285] Вж. Карл Май, Събрани съчинения, том 26, „Лъвът на кръвното отмъщение“, повествованието „То-кай-хун“. — б. нем. изд. ↑

[286] Фредрих фон Боденщет (1819–92) — немски писател и преводач — б. пр. ↑

[287] шейтин — м. ч. от шейтан = дявол — б. а. ↑

[288] сибл — смет — б. а. ↑

[289] Омм ес Сефа — Майка на блаженството — б. а. ↑

[290] Бурната ел Кастар — цилиндър — б. а. ↑

[291] наддара — зрителна гръба — б. а. ↑

[292] кибритат — кибрит — б. а. ↑

[293] нафир — тромпет — б. а. ↑

[294] зурна — дървен духов музикален инструмент, подобен на кларинет — б. а. ↑

[295] Карагъоз оюну — турска игра на сенки — б. а. ↑

[296] Фанус — светилник, фенер — б. а. ↑

[297] Китаб ел Ахд едж Шедид — Новия завет — б. а. ↑

[298] Лука, 5; 10 — б. пр. ↑

[299] шерият — духовно право — б. а. ↑

[300] Мюлтека ел бухур — граждански и криминален съдебен законник на турците — б. а. ↑

[301] Fitat iuatitia! (лат.) — Да пребъде справедливостта! — б. пр.

↑

16. РАДОСТНО ЗАВРЪЩАНЕ

Когато стигнахме долу при бивака, бинбашията доложи, че определените удари са раздадени. Докладът не беше необходим, защото един кратък поглед вече ни бе казал, че това е станало. Сега труповете на единайсетимата персийци бяха извадени от засипания канал и докарани тук. На дневна светлина техният вид бе кажи-речи по-ужасен отколкото долу в тъмния канал. По строгото, неподвижно лице на пашата бе изписано непоколебимо решение. Той пристъпи към Сефира и го попита още веднъж:

— Ти ли нападна Карван-и-Пишкхидмет Баши?

— Не! — изсъска онзи като разярен хищник.

— Добре! Понеже не искаш да признаеш, ще бъдеш обесен още днес!

— Аз съм персиец! Не забравяй това!

— Ти си убиец, следователно ще бъдеш обесен! След това отправи същия въпрос към гхазайте. Те не бяха омекнали от ударите и отрекоха.

— Тогава и вие ще бъдете обесени! — отреди той. — Ще свикам за вас махкеми.

— Дори не смей! — отвърна старият бабаит. — Ние сме свободни бедуини и трябва да бъдем третирани според нашите закони!

— За мен е удобно. Ще стане така, както искате! Какво гласи вашият закон за убийството?

— Кръв за кръв, живот за живот. Но ние не сме убийци!

— Какви сте, знам съвсем точно, независимо дали признавате, или не! Кръв за кръв! Значи ще бъдете разстреляни, не обесени!

— Ние се изсмиваме над това. Бой се от отмъщението на нашето племе!

— От негодяи никога не се боя. А щом искате да се смеете, скоро ще имате тази възможност! Не, скоро е твърде късно! Бинбаши, има ли мубаллир^[302] сред хората ти?

— Да.

— Тогава работата може да стане бързо и не е необходимо тепърва да пращам да доведат от града. Нека излезе напред! Давам на тези кръвожадни гхазайски кучета, макар да не го заслужават, четвърт час да се подготвят за смъртта. Сега нека се хият или се молят, имат свободен избор!

След тези думи лицето му прие по-приятелски израз. Махна ми да тръгна с него, отиде при лежащите настрани контрабандисти и им заговори полугласно:

— Вие имате тежки провинения и всъщност би трябвало за дълго да ви тикна в кауша, но поне не сте убийци и направихте открито признание. Ето защо ще се отнеса меко с вас и ще ви съобща следното. Срещу контрабандата трябва да се действа така, както е заповядал падишахът. За тая цел се изисква всеки гюмрюкчю^[303] да познава мурафетите на контрабандистите така из основи като вас. Затова имам намерение да опростя наказанието на всеки и да го направя гюмрюкчю, ако споделите с мен всичко, което знаете. Но ви обръщам внимание, че наказанието ще се съживи веднага и в удвоен размер за всеки, който бъде спипан вече като служител в някое нарушение. Следователно то няма да бъде отменено, а само отложено. На честния ще е все едно опростено, но нечестният ще го изтърпи двукратно. Който е съгласен, да каже „да“!

Прозвуча радостно „Да“ и с такава едногласност, каквато рядко съм чувал. Пашата ме улови за ръката и попита:

— Досмешава ли ви, че наказвам контрабандистите по този начин?

— Не. Убеден съм, че постъпвате разумно, макар и против предписанията на закона.

— Това е достатъчно. На моята съвест няма да ѝ е трудно да се помири със закона. А и вие сам казахте, че тук не сме в Стамбул. Друга област, други хора, други обноски! Затова гхазайте ще бъдат разстреляни след посочения срок без предварителна съдебна процедура. Ще искате ли да станете свидетел на екзекуцията?

— Ще помоля да ме освободите. Ние дойдохме насам, за да посетим няколко места, които познаваме от по-рано, а досега все нямахме време. Довечера бихме желали да сме отново в Хиле, така че е време да предприемем тази езда.

На Халеф много му се искаше да присъства на наказанието на убийците, но все пак ми се подчини. Яздихме до шосето от Кербела и продължихме бавно по него, за да потънем в спомена от онзи съдбоносен ден. При мястото, където навремето бяхме сменили посоката, поехме по същия път като тогава — аз с чумата в тялото. Така стигнахме до мястото, където бяхме намерили труповете на скъпите приятели, и спряхме за по-дълго.

След това отново взехме направление към кулата, но не непосредствено към нея, а заобиколихме южната ѝ страна и стигнахме точно в най-голямата дневна горещина до малката рекичка, чийто бряг за дълго време бе станал наше „болнично легло“, когато чумата пипна след мен също и Халеф. Понеже тук поне имаше малко зеленина, слязохме, за да пуснем конете да попасат, и се заприказвахме за трагичните дни, които бяхме преживели тук. После яздихме до мястото на руините, където бяхме приготвили за мъртвите последното земно, вечно жилище.^[304]

Тук се задържахме известно време. Че моят дребен, подвижен хаджи по време на тази езда и на тези свързани със спомени места изрисува с колоритни краски и неочаквани словосъчетания нашите чувства и се впусна в най-дръзки надежди относно новото си пътешествие, едва ли е необходимо специално да подчертавам.

Когато се върнахме при днешното бивачно място, узнахме, че пашата се намирал с офицерите във вътрешността на Бирс, за да се заеме с изготвянето на опис на отделните предмети от плячката, които щяха да бъдат отнесени. Беше изпратил човек до града за товарни камили и също за войници за смяна на Амуд Махули и неговата команда. Те трябваше да донесат и всичко необходимо за погребението на персийците и техните убийци, които бяха застреляни по време на нашето отсъствие. Сефира лежеше замрял и свит на своето място. Не ме беше грижа за него. Пишкхидмет баши ме попита как стоят нещата с неговото имущество, което си искаше обратно. Упътих го към генерала. Контрабандистите бяха освободени от въжетата и работеха усърдно по изнасяне стоките от подземния склад.

Бинбашията ме извести, че смяната скоро щяла да пристигне и после той ще се върне в Хиле. Аз обещах да се присъединя към него и след това да му бъда гост до сутринта. Бяхме оставили пакета с петте хиляди тумана горе в помещение номер три, защото там беше на

сигурно място, и сега се качихме да го вземем. Там беше много оживено. Когато пашата научи, че възнамерявам скоро да тръгна за града, ме покани да отседна при него в „областния палат“, но аз отказах, тъй като вече бях дал дума на бинбашията. За да разсее опасенията ми, тоя заяви, че това не го оскърбява. При неговата претрупаност с работа така и нямало да може да ни се посвети вечерта. Сега наваксах онова, което до момента все забравях. Признах му, че за да изостря бдителността на войниците и за да не ни се изплъзне никой, съм обещал на всеки по сто, а на подофицерите по двеста пиастри. Осман похвали инициативата и веднага ми наброи сумата от плячкосаните сребърни пари. Одързостен от тази готовност, аз го осведомих колко дълго клетият бинбаша не е получавал заплата. Той ми отговори с шеговито звучащата, но все пак сериозно изречена забележка:

— Вие май искате да излеете благословията на Вавилонската кула над целия свят. Спрете, защото изворът, който отворихте тук, може да пресъхне! Дайте му това тук като признание, не като неизплатени заплати. За тяхното изплащане ще се погрижа утре.

Той ми подаде пълна шепа жълтици от раклата. Благодарих му сърдечно и се сбогувах за днес. Халеф понесе с голяма гордост тежкия пакет с парите на нашия стар багдадски приятел по надолнището на Бирс Нимруд. Как се зарадва Амуд Махули на златните тумани, които му занесох! А когато после започнах раздаването на обещаните награди, настъпи голямо ликуване и сред неговите хора. Малко покъсно пристигна смяната, а след това напуснахме с нашата конница „стария Бабел“, който и този път се бе отнесъл толкова зле с нас. Камерхерът остана още тук, за да предяви искането си към пашата.

Мълвата за нашата нощна езда, за нейната цел и също за успеха ѝ беше вече обходила града. При пристигането ни бяхме посрещнати от многолюдна тълпа с удивени погледи, но не с ура. Че един проклет християнин, който съвсем наскоро бе обвинен пред махкеми и избягал, беше извоювал такъв успех, не можеше да предизвика адмирацията на тези шиити, толкова повече че навярно мнозина от тях се числяха към тайните съюзници на контрабандистите.

Бинбашията обитаваше една стара къщичка, в чийто двор настанихме конете. „Стаята за гости“, която можеше да ни предложи, беше само един ъгъл и все пак ние се чувствахме много добре при

него, защото живеехме не в този ъгъл, а в неговото сърце. Заради враждебното население той прояви предпазливостта да сложи пост за вечерта и цялата нощ и ние имахме щастието да се запознаем не само с неговия дом, но и с неговия „харем“, деца и внуци — простички, но добри хорица, на чието подобрене на положението се радвах от сърце.

Прекарахме заедно една вечер, която с пълно право бих могъл да нарека библейска вечер, и съм убеден, че пръснатите върху гостоприемната и плодородна почва семена, са дали кълн. Когато на заранта се надигнахме от сиромашката постеля, домакинът беше вече ходил при пашата и научил, че ще трябва да язди до Багдад, за да предаде на тамошния паша един писмен доклад за вчерашните събития и към него да добави и друг устен. Във връзка с това генералът навярно бе целял и една приятелска изненада за мен, защото аз много се зарадвах, че ще имам бинбашията за придружител.

Преди заминаването отидох до „областния палат“ да се сбогувам с пашата и да му изкажа благодарността си. Той се надяваше при обратния път от Персия да може да ме поздрави у дома си в Стамбул и ме осведоми за всичко, което беше узнал вчера от помилваните контрабандисти. За него това беше много, но за мен нищо, което да ме осведоми или да ми влезе някак си в работата по отношение на силлан.

Ездата ни до Багдад мога да прескоча — не донесе нищо забележително. Но когато се разделихме с Амуд Махули, който трябваше да отиде най-напред при пашата, и спряхме после пред нашата гостоприемна портичка, за да доловим след известно време шума от чехлите на стария Дозорца, Халеф каза:

— Сега ще се разразят изненадите! Остави ме аз да говоря, сихди! Сърдечно те моля!

Острият нос и старото, сбръчкано, но мило лице се появиха.

— Ние сме, ние! — оповести хаджията.

Някакъв неразбираем за мен полски израз на радост излезе от тънките, безкръвни устни, после портата се отвори. Халеф незабавно подкара коня до къщната врата, слезе, отвърза пакета с парите от седлото и извика:

— Елате в стаята! Преди туй дума няма да изрека!

Тръгна към всекидневната на бинбашията. Този го последва, без нещо да каже. Едва бяхме влезли, и зад нас се изпухтя като от

дробовете на човек, търчал два часа в галоп. Пухтенето беше лесно обяснимо — пристигаше дебелият кепек. Тогава Халеф попита бинбашията:

— Спомняш ли си всичко, което обсъждахме?

— Да — увери старият.

— Аз ти казах, че никога не бих влязъл в Бирс Нимруд без камшик. Казах ти също, че ми се ще да бъдехме запрени от Сефира в Бирс. Тогава щеше да видиш как на бърза ръка щяхме да се освободим и в замяна ние да заловим разбойниците. Сецаш ли се?

— Да.

— Какъв размер имаше сумата, която Сефира ти е изнудил навремето?

— Точно два пъти по сто хиляди пиастри — обясни полякът, който все още не можеше да се ориентира в сияещото от радост лице на хаджията.

— Това са пет хиляди персийски тумана?

— Да, вероятно!

— Е, тогава чуй, ние бяхме пленници на Сефира...! Аз бях взел камшика си в кулата...! Ние се освободихме...! Сефира беше пленен от нас, вързан и бит...! А тук са твоите два пъти по сто хиляди пиастри...! Сефира беше принуден да ги върне и ще бъде обесен...! Тъй, ей това е, което исках първо да ти кажа. Ние сме отново тук и ти връщаме клетвата за мълчание и ненапускане на Багдад. Тя вече не важи, защото шайката е разтурена и повече не може да ти навреди!

В този миг зад мен се зачу звук от плъосването на голяма пихтиеста маса. Обърнах се и видях дебелия слуга да лежи на пода, махайки ръце и крака като някоя обърната костенурка. Беше се изтърсил от радостна уплаха. Изправих го, при което трябваше да вложа всичките си сили. Едва беше застанал на крака, той се залюля пихтиевидно към Халеф, изтръгна пакета от ръката му и без да му каже, се заклати с най-голяма бързина към вратата. Тлъстият шмекер искаше преди всичко да отнесе на сигурност *nervus rerum*^[305], на което никой не му и попречи. Неговият господар стоеше пред нас като стълбовидна статуя. Гледаше ни с широко отворени очи.

— Вие... вие значи сте били в... в...? — промълви най-последно, без да довърши изречението.

— Да — потвърдих аз с желание. — Всичко е така, както каза Халеф. Ти си имаш отново парите, а Сефира е обезвреден завинаги.

Тогава той се свлече на колене и започна да се моли високо и пламенно. После се изправи и попита... не, поиска да попита, но не стигна дотам, защото вратата се отвори, Кепек подаде глава и доложи:

— Парите бяха много. Аз добре ги скрих.

— Къде? — попита господарят му.

— В кухнята. Мушнах ги там под бахара^[306], където никой мошеник няма да ги търси и намери. Дай ми петдесет пиастъра, ефенди!

— Петдесет пиастъра! Каква сума! Няма я днес! За какво са ти?

— Трябва да ида да взема кафе и много други неща.

— Аллах, Аллах! Вече отново! Та нали едва вчера купи! Тръгна подир пладне и си дойде едвам вечерта, когато се беше стъмнило!

— О, ефенди, о, бинбаши, пак ли искаш да ме засегнеш с необосновани упреци? Има ли в града макар един-единствен сайис^[307], който да търчи толкоз бързо, както аз обикновено се разсипвам от тичане? Така си губя силата, краката ми треперят от вътрешното вълнение, изтощеното сърце изявява копнеж за някоя седалка на възстановяването и отмората.

— И на бърбенето, което е най-главното!

— Не опечалявай отново това морно сърце. Аз си седя мълчаливо в кафенето, както покойникът лежи в гроба. Вчера напазарих за теб и мен. Знаеш, че за нас е достатъчно простото качество. Но когато човек има у дома си скъпи гости, тогава и покупките стават по-скъпи. Поне в тяхно присъствие не е нужно да ти го обяснявам. Ние ще отпразнуваме тяхното щастливо завръщане и затова трябва да изхарча петдесет пиастъра, по-малко не.

— Но аз днес ги нямам!

— О, нещастие на моя живот, о, изобилие на моите кахъри! Какво ще каже кахведжията^[308], ако ида с празни ръце при него! С честта ми е свършено, а доверието на ближните — изгубено!

— Защо?

— Защото му дължа двайсет пиастъра, които заех от него. Необходими ми бяха за едно ново гърне, за чиято покупка моите средства не достигаха.

— Нима едно глинено гърне струва двайсет пиастъра?

— Не. Аз дадох за него петдесет пари, но то ми се строши по път. Трябваше да купя второ, което едно ситнещо магаре ми събори от ръката и разби. Купих трето и отидох в кафенето да се разтуша. При сядането умерих гърнето, а при тежестта на моето тяло съзнавах, че то стана на чирепи. Това беше изключително болезнено за мен, така че временно трябваше да остана седнал, за да размисля усърдно върху безогледните отломъци на това нещастно гърне. Тогава мой приятел кахведжията ми стори услугата самият да тръгне и купи четвърто гърне. То беше по-голямо и струваше седемдесет пари. Всичките приятели и познати се смилиха над моето нещастие и ми направиха благодетелното предложение да изпият по едно кафе и една лимонада за здравината на четвъртото гърне, на което аз благодарствено се съгласих. От едно кафе и една лимонада при голямото и искрено съчувствие на тези хора станаха по няколко и ето как ти като умен мъж ще приемеш, че се разбира от само себе си, че задлъжнях на кахведжията двайсет пиастъра, които в най-скоро време трябва да му дам, ако не искам моята и твоята чест да пострада за вечни времена.

Напуши ме смях от тази чудесна гърнена история, но потиснах веселостта си, като видях тъжната физиономия, с която бинбашията въздъхна:

— Двайсет пиастъра за три счупени и едно цяло гърне! А и каква ли полза от едно гърне, за чиято нечупливост хората се наливат за моя сметка с кафе и лимонада! Онбаши, аз вече никак не съм доволен от теб! И сега трябва да ти дам двайсет пиастъра, каквито въобще не притежавам! Какво да правя?

— Ти ги имаш!

— Къде са?

— В кухнята, под подправките! Там сега лежат повече, много повече. Там сега са скътани пълни двеста хиляди пиастъра! Надявам се, че не си забравил!

— На тези пари няма да посягаме!

— Тогава ми окажи добротата да потърсиш дали някъде не си турил няколко пиастъра, които са се оттеглили от компанията на твоите спомени.

Важната и достойна сериозност, с която бе обсъждана тази работа, те караше да се пукнеш от смях. Халеф също всячески се

стараеше да не се разхили. Той ми смигна въпросително и когато поклатих по ориенталски усърдно глава, каза на бинбашията:

— Аз целия ден съм седял на седлото и за мен ще е истинска благодат да извървя известно разстояние. Ако позволиш, веднага ще отскоча до града да накупя необходимото на онбашията.

Тогава дебелият се намеси, без да дочака какво ще каже господарят му, бързо и усърдно:

— Да, да, разрешаваме ти с най-голямо удоволствие! Ти ще вървиш и плащаш, пък аз ще те придружавам!

— Не, ти ще останеш — каза хаджията. — Взема ли те с мен, сигурно ще се върнем чак заранта. Аз ще съм вързан за теб като някоя малка бързокрила птица за някой огромен бавен охлюв.

— Но на моя кахведжи трябва да се плати, а ти не го познаваш и не знаеш къде живее!

— Той може да почака! — отреди Дозорца. — Не двайсетте пиастъра, които му дължиш, те тласкат към него.

— Какво иначе, ефенди? — попита Дебелият с невинна физиономия.

— Искаше да разкажеш за двестата хиляди пиастъра и се каниш дори, за да докажеш големината на своята разумност, да кажеш къде ги криеш. Познавам те.

— Какво страшно обвинение! Ако желаяш, ще кажа по-малко, много по-малко. Съгласен ли си да говоря само за сто и петдесет хиляди или едва за сто хиляди? На драго сърце ще проявя тая скромност.

— Изобщо няма да говориш за тези пари! Хаджи Халеф Омар ще отиде сам!

— Това заповед ли е, на която съм длъжен да се подчиня?

— Да.

Тогава онбашията се заклатушка към стената, облегна длани, плъзна се мъчително по вече описания начин и въздъхна:

— В такъв случай сядам и повече няма да стана. Щом шейхът ще ходи за продуктите, без да ме вземе, нека също без мен си ги пече и вари. Трябва да се подчиня, защото съм принуден. Ето, сядам! Ама сега съм много любопитен да науча какво сте преживели по време на вашето отсъствие и те моля, Кара Бен Немзи ефенди, да ни разкажеш!

Тук Халеф вметна чевръсто:

— Не, не! Сихди, обещаи да мълчиш и дума да не обелваш, докато се върна! Знаеш, че само аз притежавам дарбата на словото и призиванието за пленяващ разказ. Ти ще ме лишиш от една от най-прекрасните земни наслади, ако ми отнемеш правото първи да разправа събитията при Бирс Нимруд. Та те моля настоятелно да изчакаш, додето се върна!

— Добре — отвърнах, — но ако сега ще обикаляш града, а после се наложи дълго да се занимаваш в кухнята, ще поставиш на голямо изпитание търпението на бинбашията.

— Аз ще бързам, буквално ще припкам. И през ум не ми минава да пека или готвя, а ще купя само такива храни, които ще можем да консумираме както ги донеса. Значи ще чакаш и мълчиш?

— Половин час, по-дълго не!

— Това е достатъчно, аз ще се върна много по-рано. Остани засега със здраве и си сдържай устата!

С последната дума Халеф беше вече зад вратата, а когато влезе отново, беше изминала едва половината от втория четвърт час. Беше потен, толкова бе бързал.

— Всичко се намира в кухнята — доложи той. — Кое ще е по-напред наред, разказването или яденето?

— Разказването — рече бинбашията.

— Яденето — извика дебелият.

— Или двете едновременно? — попитах аз.

— Не едновременно! — помоли Халеф. — Моята уста не е порта, през която хората могат да влизат и излизат по едно и също време! Докато някоя мръвка странства навътре, не може в същия миг да се появи на устните красивият блясък на моя говор. Моля те да не се съгласяваш пленителната сила на словесния израз да бъде затъмнявана от копнежа на стомаха и работата на зъбите!

— В такъв случай разказвай сега, а ще ядем по-късно. Кепек междуременно навярно няма да умре от глад!

Шишкото отговори с една дълбока, пълна с отказ от земните блага въздишка, при което сложи сключените ръце върху мястото, където под защитния слой тлъстина се провеждаше благородният процес храносмилане. А Халеф се настани удобно и започна сказката си с физиономия, от която можеше да се заключи, че ще имаме възможност да чуем един шедьовър на ориенталско красноречие.

И тази възможност ни бе предоставена... с което всичко е ясно казано. Аз вече често съм описвал неговия начин и маниер на изразяване и мога само да уверя, че напълно постигна възнамерявания ефект. Често скачайки, за да придружи думите си с оживена жестикуляция, той буквално заплеляваше бинбашията, а самият Кепек дотолкова се вживяваше в нещата, че все повече се свличаше от стената, на която се облягаше, и когато Халеф заключи разказа с един емфатичен скок, главата му лежеше на пода.

— Какво опасно, какво удивително събитие! — извика Дозорца. — Не можем и понятие да си имаме, че ще преживеете нещо такова!

— Аз съм свършен, аз вече не съм на тоя свят! — изплака дебелият. — Вниманието ме погуби, от прехлас ме болят всички крайници! Помощ! Помощ! Хаджи Халеф, изправи ме!

Халеф всячески се постара да откликне на този зов. Когато най-после вдигна на крака зачервения се като рак от напрежението слуга, този плесна ръце и призна, въртейки от смайване очи:

— Вие сте истински герои! За вас нищо не е прекалено много и прекалено трудно! Значи тоя ревящ лъв Сефира е наистина пленен?

— Да — заяви Халеф гордо. — Всичко е точно така, както го разказах. Тоя ревящ лъв, както го нарече, сега е един стъпкан червей, който повече нищо не може да ви навреди.

— Може би все пак — отвърна бинбашията. — Той е толкова опасен човек, че само от неговия труп не бих се страхувал. Вие въпреки моето предупреждение сте подхванали борба с него, и това е било дръзко, даже безогледно дръзко от ваша страна. Аз се удивлявам, ефенди, на твоя кураж, на съобразителността и хладнокръвието ти и ще съм ти винаги признателен, че си помислил по този начин за мен. Но въпреки това ще мога да бъда спокоен едва когато знам с пълна сигурност, че Сефира вече не е жив!

Когато поисках да отговоря, отвън прозвуча силно хлопане по портичката.

— Някой идва, о, бинбаши — каза Кепек на господаря си. — Иди да погледнеш! Аз толкова каталясах от слушането, че отново трябва да седна.

Той се смъкна пак по стената, а неговият господар покорно се затътри към вратата. Мина доста време, преди да се върне. Водеше...

Амуд Махули, комуто бях описал местонахождението на нашето жилище.

— Прощавай, ефенди, че те безпокоя! — поздрави той. — Смятах едва утре да те посетя, но пашата ми повери тези две писма, които трябваше да предам още днес.

Амуд Махули измъкна от джоба две писма и подаде едното на Дозорца, а другото на мен. Адресът до мен гласеше: „Кара Бен Немзи ефенди от Алмания“. Нашият домакин беше наречен със своето писмо миралай.

— Това или е някаква грешка, или писмото не е за мен — каза той.

— Не е грешка и писмото е за теб — отвърна Амуд Махули усмихнато. — Аз трябваше да предам един много дълъг, изчерпателен доклад от Осман паша, който сигурно много топло ни е споменал, защото, когато тукашният паша го прочете, стана дважд по-любезен, подаде ми ръка и потвърди повишението ми в чин бинбаши. Той нареди да донесат кафе и лули и аз трябваше да седна при него и да разказвам. После написа тези писма и ме прати насам. Аз прочетох адресите и си позволих да обърна внимание, че е написано миралай вместо бинбаши. Той каза, че Осман паша така бил поискал, утре вечер щял да каже останалото.

Отворихме писмата — съдържаха много учтива покана на акшам таами^[309] при пашата за утре, повече нищо, но все пак достатъчно!

— Поканен на акшам таами! При пашата! И този по-висок чин! — извика старият поляк възбудено. — Какво трябва да означава това?

— Че Осман паша е съдържал думата си към мен — отвърнах аз. — Ти си реабилитиран и нещо повече, върти ми се смътната догадка, че утре ще научиш повишението си в чин полковник.

Дозорца изтърва писмото.

— Възможно ли е? Тогава ще ми липсва само екзекуцията на Сефира, за да се върне в това отношение моето спокойствие, моят мир!

— Екзекуцията на Сефира? — попита Амуд Махули. — Та той е мъртъв!

— Мъртъв? — учудих се. — Аз нищо не знам!

Амуд Махули ми отправи много особен, съучастнически поглед и обясни:

— Умря така, както ти му предрече.

— Кога и къде?

— Кога — още завчера вечерта. Къде — в затвора. Сам се е обесил.

— Сам...?

— Да, сам. Осман паша бил в неговата килия да го разпитва и после пак го заключил. Когато половин час по-късно надзирателят отишъл да му занесе вода, оня бил мъртъв.

— Кога и от кого узна ти това?

— Когато ти заранта още спеше при мен и Осман паша ме повика, за да ми нареди да яздя с вас насам, ми разказа и това.

— Ти защо го премълча пред мен?

— Защото Осман паша взе от мен обещание да ти съобщя за смъртта на Сефира едва тук, в Багдад. Вероятно се досещаш за причината.

Досещах се, разбира се! Осман паша беше казал на Сефира, че ще бъде обесен още същия ден, и думата му се беше изпълнила. За да си изясня „Как?“, не беше необходимо тепърва да яздя отново до Хиле и да се осведомявам от строгия съдник. Той и бездруго нямаше да ми каже, а аз можех и сам да си отговоря на въпроса.

Въздействието, което новината за смъртта на Сефира оказа върху Дозорца, беше неимоверно. Той се видя изцяло освободен от страха и грижите си заподскача из стаята като младок. Кепек също даде простор на блаженството си с разни изрази, но не пропусна същевременно да отправи и към Халеф въпроса дали яденето действително вече се намира в кухнята. Това даде повод на господаря на къщата да помисли за своя дълг като домакин. Той помоли хаджията да донесе храната и покани Амуд Махули по време на пребиваването сив Багдад да бъде гост на неговия дом. Място имало достатъчно за всички! „Раншният кол агаси и сегашен бинбаши“ прие с удоволствие поканата. Той вероятно тайно в себе си я беше желал, за да може по-дълго да бъде с мен и да прекара още една такава „библейска вечер“ както в Хиле.

Простата студена храна беше консумирана с веселие, каквото тези помещения навярно рядко бяха преживявали. Халеф беше в отлично настроение, тъй като ние кротко понасяхме да се сипят върху ни неговите огнени излияния за несравнимите ни геройски дела, а дебелият Кепек, който непрестанно работеше мълчешката със зъби и само с очи и уши следеше помпозната реч и жестовете на хаджията,

представляваше не по-малко развлекателен предмет за нашето внимание.

След яденето се занимахме с конете си, на които също бе поднесен един „тържествен и победен пир“, както благоволи да се изрази Халеф, а когато се стъмни, се качихме, както в последната вечер преди нашата езда към руините, горе на равния покрив, за да си кажем отново и отново каква разлика съществуваше между тогава и днес.

Аз обърнах внимание, че дължим тези щастливи успехи не на нас самите, а на Провидението и Божията подкрепа, и ето как разговорът стигна до темата, която не само за мен и Халеф, но днес и за двамата офицери бе най-приятна и желана. Седяхме и говорехме при шепота на палмовите ветрила до дълбока нощ, а когато накрая станяхме и в най-възвисено настроение си подадохме ръка, полякът задържа здраво моята и каза:

— Ефенди, с всеки миг те обиквам все повече и признавам откровенно, че това, което ти тази вечер отново говори, за мен стои по-високо от всички слова и видения на Мохамед. Ти вече ме плени. Аз съм твоя собственост и собственост на Този, който ти повелява така да говориш. Сега ми покажи една следа, само една-едничка следа от моите любими, които изгубих, и аз ще си остана ваша собственост!

— Вече отново поставяш условия? — напомних аз. — Бог не позволява да му отреждат или преговарят и се пазарят с него. Моли се, умолявай го, защото молитвата, както вече казах, е небесната стълба, по която вярата на човека се възкачва, а всевслушващата се любов на Всемогъщия слиза към него!

— Добре, ще се моля! Лека нощ, ефенди!

Поканата при пашата се отнасяше не само за мен, а и за Халеф. Амуд Махули също трябваше да се яви. Когато пристигнахме, видяхме, че се касаеше за тържествен прием, на Който присъстваха висшите военни и цивилни служители на пашата. През първия четвърт час беше много официално. Когато чибуците встъпиха в своите права, стана по-задушевно. Пашата ме подкани да разкажа едно-друго от преживелиците ми с Халеф, на което аз си позволих забележката, че шейх Хаджи Халеф Омар е много по-добър разказвач от мен. Дребосъкът беше заплепен и изпълни нечуваната задача да развлича един паша с няколко конски опашки по такъв отличен начин, че

домакинят в заключение призна усмихнато, че никога не бил отивал да спи заради един разказ толкова късно като днес.

Той се сбогува с всеки от нас поотделно. На нашия поляк, който се беше явил в старата си униформа с отличителни знаци на бинбаши, каза:

— Аз те известих, че падишахът — Аллах да го благослови и закриля! — те въздига за заслугите ти в чин миралай. Писменото потвърждение ще получиш в близките дни. Благодарни не на мен, а на твоя приятел Кара Бен Немзи ефенди, на когото, както изглежда, дори повелителят на правоверните изпълнява всички желания!

При тези думи стисна с весел смях и на мен ръка и ние си тръгнахме, минавайки през шпалир от дълбоко кланящи се служители. След това яздихме бели магарета до къщи.

Една неочаквана последица от произвеждането на поляка бе, че Халеф сега говореше не само за един „раншен кол агаси и сегашен бинбаши“, но и вече за „раншен бинбаши и сегашен миралай“, и че Кепек се надуваше още повече, отколкото в действителност беше. Да е слуга и довереник на миралай, бе неимоверна гордост за него.

Амуд Махули остана още два дни в Багдад. А като тръгна после за Хиле, имах твърдото убеждение, че Мохамед и Корана вече нямат предишната сила за него. Аз му подарих Новия завет на арабски и той ми се вриче, когато не е на служба вечер, да се залавя много сериозно с него и да чете също на домашните си...

Пътешествието из Персия и битките на живот и смърт със Сенките на Ахриман са описани в следващите два тома от поредицата „В царството на Сребърния лъв“ и „Вкаменената молитва“.

---

[302] мубаллир — четец на молитва, която другите повтарят — б. а. ↑

[303] гюмрюкчю — митничар — б. а. ↑

[304] Вж. Карл Май, Събр. съч. т. 3, „От Багдад до Стамбул“. — б. нем. изд. ↑

[305] nervus rerum (лат.) — същина на работата — б. пр. ↑

[306] бахар — ароматична подправка — б. а. ↑

[307] сайис — слуга, бързоходец — б. а. ↑

[308] кахведжи — съдържател на кафене — б. нем. изд. ↑

[309] акшам таами — вечеря, основно време за хранене в
Ориента — б. а. ↑

Източник: <http://bezmonitor.com>

Издание:

КРАЙ РАЗВАЛИНИТЕ НА ВАВИЛОН. 1997. Изд. Калпазанов, Габрово. Роман. Превод: от нем. Любомир СПАСОВ [Bei den Trümmern von Babylon / Karl MAY]. Формат: 20 см. Страници: 414. Цена: 2900.00 лв. ISBN: 954-17-0151-5

Band 27, Bei den Trümmern von Babylon
Karl May — Verlag, Bamberg

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.